

GONDOLATOK A RENDÉSZETTUDOMÁNYRÓL

GONDOLATOK A RENDÉSZETTUDOMÁNYRÓL

ÍRÁSOK A MAGYAR RENDÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSASÁG
MEGALAPÍTÁSÁNAK TIZENÖTÖDIK ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL

Budapest, 2019

Szerkesztette: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán

Olvasószerkesztő: Molnár Katalin

Műszaki szerkesztő: Steib Norbert

© A szerzők, 2019.

Kiadó: Magyar Rendészettudományi Társaság

Felelős kiadó: Korinek László elnök

Nyomdai kivitelezés: Kódex Nyomda Kft. Pécs, Rigóder u. 29.

Felelős vezető: Simon Béla

ISBN

A kötet a Nemzeti Közszerológati Egyetem támogatásával jelent meg.

Tartalom

Rektori köszöntő.....	7
Főtitkári köszöntő.....	9
BALLA JÓZSEF: A Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozatának helye és szerepe a határrendészet fejlesztésében.....	13
BALLA ZOLTÁN: Leegyszerűsített sémák – újragondolandó tézisek.....	25
BLASKÓ BÉLA: „Kor”-történeti töredék	35
BODA JÓZSEF: A rendészettudomány helyzete – nemzetközi kitekintés	51
BUKOVICS ISTVÁN: Döntés: morális és racionális.....	63
CHRISTIÁN LÁSZLÓ: Egy feledésbe merülő közösségi rendészeti modellkísérlet margójára.....	79
ERDŐS ÁKOS – MAGASVÁRI ADRIENN – SZABÓ ANDREA: Új generáció a rendészeti felsőoktatásban	89
FIALKA GYÖRGY: A biometria alkalmazása a pénzügyi ügyfelek azonosításának megbízhatósága érdekében.....	103
FINSZTER GÉZA: Rendészeti igazgatás a rendszerváltozás időszakában 1989–1990	111
FÓRIZS SÁNDOR: Németország 2017. évi rendőrségi bűnügyi statisztikája	125
GAÁL GYULA: Az embercsempészség sajátosságai hazánkban	137
GÁRDONYI GERGELY: A szaktanácsadó új szerepe a büntetőeljárásban	143
GÖRBE ATTILÁNÉ ZÁN KRISZTINA: Visszatekintés a Rendészeti Albizottság elmúlt hét évére	157
HAUTZINGER ZOLTÁN: A magyar rendészet másfél évtizedes tudománya	171
KORINEK LÁSZLÓ: Utópia	181
KOVÁCS GÁBOR: A rendészeti vezetés- és szervezéstudomány elméleti alapjai.....	191
KOZÁRY ANDREA: Töprengések a biztonságról és a rendőrségbe vetett bizalomról.....	203
MÁTYÁS SZABOLCS: Néhány gondolat a Rendészettudományi Szaklexikon megalkotásával kapcsolatban	209

RITECZ GYÖRGY: A tudomány, illetve a tudós feladata, felelőssége, avagy gondolattöredékek a tudás és a tudomány kapcsán	215
RUZSONYI PÉTER: Kriminálpedagógiai megalapozottságú mintabörtönök az Újvilágban	225
SALLAI JÁNOS: A rendészettudomány forrásai, gyökerei.....	241
VARGA JÁNOS: Gondolatok a rendészettudományi közéletéről és fejlesztésének néhány lehetőségéről	249
A kötet szerzői.....	263

Rektori köszöntő

Tisztelt Olvasó!

A Magyar Rendészettudományi Társaság – alapszabálya szerint – másfél évtizeddel ezelőtt azzal a céllal alakult meg, hogy többek között önálló önkormányzatisággal rendelkező, bíróság által bejegyzett független társadalmi szervezetként szolgálja a rendészettel kapcsolatos ismeretek terjesztését, az egyes rendészeti problémák tudományos vizsgálatát, megfelelő fórumot biztosítson tagjai részére ismereteik bővítésére, kutatásaik segítésére, szakmai eredményeik terjesztésére, publikálására és nem utolsósorban ápolja a magyar rendészettudományi hagyományokat.

Köszönhetően a Társaság és a Nemzeti Közszoigálati Egyetem közötti tartalmas együtműködésnek, a fenti célok egy része az Egyetem támogatásával valósulhat meg. Ennek részét képezi e kötet is, amely a magyar rendészettudomány műveléséért felelős szervezet másfél évtizedes fennállása alkalmából készült.

Az Egyetem és a Társaság között meglévő kapcsolat azonban nemcsak tudományszervezési támogatást jelent, hanem szilárd alapját biztosítja annak, hogy a rendészettudományi felsőoktatás ne csak jogszabályokon és az egyes rendészeti praxison alapuló képzést jelentsen, hanem kiemelten a Rendészettudományi Kar, illetve a Rendészettudományi Doktori Iskola közreműködésével színvonalas párbeszéd színtere legyen mindazon kérdések megvitatásának, amelyek közvetlenül járulhatnak hozzá a közrend és közbiztonság állami és magánszektora által vállalt feladatok minél hatékonyabb teljesítéséhez.

A fentiek szellemében születtek a könyvben olvasható írások is. Bízom benne, hogy a Nemzeti Közszoigálati Egyetem mint a rendészeti felsőoktatásért is felelős intézmény még hosszú ideig lehet cselekvő részese a magyar rendészettudomány fejlődésének, és hasznosíthatja mindazokat a tudományos értékeket, amelyek a Magyar Rendészettudományi Társaság rendezvényeiből, kiadványaiból származhatnak.

E gondolatok jegyében kívánok elmélyülést és hasznos böngészést e kötetben a tisztelt Olvasó számára!

Budapest, 2019. május 23.

Dr. Koltay András
a Nemzeti Közszoigálati Egyetem rektora

Főtitkári köszöntő

A 15 éves Magyar Rendészettudományi Társaságot köszöntjük.

2004. május 24-én a Duna Palota színháztermében 112 alapító tag részvételével megalakult a Magyar Rendészettudományi Társaság (MRTT). Az eseményt hosszú elméleti, tudományszervezési időszak előzte meg, míg a konkrét szervezés csak 6–7 hónapot vett igénybe. A hosszú táv kezdetei visszanyúlnak a 19. századba, amikor az egyes közigazgatással és a rendészet elméletével foglalkozó tudósok először írták le a rendészet és a tudomány összefüggéseit, szerves kapcsolódási pontjait. A következő évtizedekben az államtudományok, majd a bűnügyi tudományok keretei között tárgyalták a mai értelemben megfogalmazott rendészettudomány kérdéseit. Létrejöttek szakmai fórumok, folyóiratok, időszakos kiadványok, szaklapok, amelyek teret adtak a tudományos publikációknak is. A II. világháborút követően lassan tért magához a belügyi tudományos közélet. 1950-es évek első felében jelent meg első alkalommal a Rendőrségi Szemle, majd 1963-ban ennek és más belügyi folyóiratoknak a jogutódjaként a Belügyi Szemle.

A Belügyminisztériumban 1972-ben született meg a miniszteri parancs a BM Tudományszervezési Osztály létrehozására. Ekkor kapott először saját, belügyi szervezeti keretet a tudomány. A parancsban a következő sorok olvashatóak:

„5. A tudományos tevékenység az egyes BM szervek munkájának – gyakorlati célokat szolgáló – szerves része. Ezért a tudományos tevékenység segítése, ellenőrzése, valamint értékelése, a szakfeladatokhoz hasonlóan kell hogy történjen...”

6. A tudományos tevékenységet állandóan korszerű szinten tartani és fejleszteni kell. E tevékenység eredményeként ki kell alakítani a sajátos belügyi (operatív) tudományokat, illetőleg ismeretrendszereket.”

A parancs – ha homályosan is, de – utal a belügyi tudományok kialakításának szükségességére. Ettől kezdve beindul a szisztematikus munka a tudományos munka szabályzatának kidolgozására. Létrejön a BM Tudományos Tanács, a szerveknél megalakulnak a tudományos bizottságok. Megszületnek a közép- és hosszú távú tudományos tervek, beindul a belügyi aspiránsok képzése. Igazgatási értelemben helyére kerül a belügyi tudományos munka szervezése, finanszírozása, tervezése, ellenőrzése. 1986-ban megjelenik a Belügyi Tudományos Munka Szabályzata. 1988-ban a Szabályzat kiegészül a tudományos munkát végzők fokozottabb elismerésére vonatkozó rendelkezésekkel.

A rendszerváltozás időszaka nem kedvezett a tudományos tevékenységnek, a megújult belügyi vezetés mégis kiemelt célként határozta meg a tudomány művelésének szükségességét. A tudományos tevékenység összefogásának bázisa a

Rendőrtiszti Főiskola lett, szervezetébe integrálva a létrehozott kutatói intézetet. A Tudományos tevékenység 1998-ban kapott új lendületet, újjáalakult a BM Tudományos Tanács. Ekkorra már megjelentek az egyes publikációkban a rendészettudomány definiálására irányuló törekvések. Az illetékes szakfőosztályok kialakították középtávú stratégiájukat a rendészettudomány tárgyában. Meghatároztak hat nélkülözhetetlen feltételt. Szükséges a belügyi tudományos struktúra kialakítása és fejlesztése. Ez 1988-ban megtörtént. Legyen tudományos folyóirata a rendészettudománynak. Ez a Belügyi Szemle, valamint a Rendőrtiszti Főiskola által alapított Magyar Rendészet című folyóirat által adott volt. Legyen jogszabályban meghatározott rendészeti felsőoktatási területe a hazai felsőoktatásnak. Ez az RTF által biztosított volt, de egyetemi szintre csak 2012-ben emelkedett. Legyen a rendészettudománynak saját tudományos képzése. Ez 2015-ben realizálódott. Történjék meg a rendészettudomány etablációja a Magyar Tudományos Akadémia által. Erre 2003-ban deklaráltan, 2006-ban szervezetiileg is sor került, az MTA IX. Osztályán belül létrejött a Rendészettudományi Bizottság. Kapjon a rendészettudomány erős társadalmi támogatást. Ebből a célból 2004-ben megalakult a Magyar Rendészettudományi Társaság.

A Társaság, már a megalakulása előtti toborzás során is, világosan megfogalmazta a küldetését, amelyen a mai napig sem kellett jelentős változtatásokat átvezetni. Szerettünk volna egy olyan egyesületet létrehozni, amely a tudományos tevékenység iránt érdeklődők legszélesebb körét képes kiszolgálni. Rendőrök, határőrök, tűzoltók, büntetés-végrehajtási dolgozók, jogászok, tanárok, kutatók, kriminológusok, egyetemi hallgatók, belügyi vezetők, tiszthelyettesek, tisztek, tábornokok, polgári alkalmazottak tettek együttesen hitet a kezdeményezés mellett. A Társaság a 15 éves történetével igazolta, hogy ez az elképzelés helyes és eredményes volt, mert a jelzett hat feltétel „egyikeként” jelentős mértékben képes volt hozzájárulni a másik öt feltétel teljesítéséhez is. Meggyőződésem, hogy a Társaságunknak a jövőben sem kell elit klubként működnie, mert – a kutatóintézet kivételével – minden organikus feltétellel rendelkező rendészettudományi elit rétege már megtalálta a helyét az oktatás legmagasabb szintjein, az akadémiai közegben, és ami talán a legfontosabb, a rendvédelmi szerveknél is.

Amikor köszöntjük a 15 éves Társaságot, akkor mindenekelőtt a bemutatott fejlődést támogatók előtt tisztelgünk. Köszönjük a Belügyminisztériumnak a megalakulásunk óta élvezett támogatását. Hálásak vagyunk a Rendőrtiszti Főiskolának és jogutódjának, a Nemzeti Közszolgálati Egyetemnek, hogy befogadó szervezetként a mai napig is minden lehetséges támogatást megad szervezeti életünknek, rendezvényeinknek.

A Társaság Elnöksége nevében köszönöm minden tagtársunknak, hogy elköteleződésükkel és személyes hozzájárulásukkal segítették közös céljaink elérését. Törekvéseink nem lettek volna sikeresek társszervezeteink, a belügyi érdekeltségű egyesületek, valamint az együttműködő egyetemek és tudományos társaságok segítségével nélkül.

Megkülönböztetett köszönettel fordulok azokhoz a kutatókhoz, oktatókhoz, előadókhoz, akik gondolataikkal megtisztelték kiadványunkat, jelét adva 15 éves tevékenységünk iránti megbecsülésüknek.

Jót s jól – szól a latin mondás. A serdülőkorból lassan kinövő Társaságunk előtt sem kisebb a feladat. Eddig a „jót” tevés feledtetni volt képes a „jól” gyengeségeit, de felnőtté váló Társaságunk már csak azonos színvonalon gyakorolhatja e két erényt.

A tisztelt olvasó által kézben tartott szerény kiadvány szerzői és szerkesztői főhajtást szimbolizáló munkájukkal köszöntik a 15 éves Magyar Rendészettudományi Társaságot.

Budapest, 2019. május 23.

Dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy
címzetes egyetemi tanár
a Magyar Rendészettudományi Társaság
főtitkára

A Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozatának helye és szerepe a határrendészet fejlesztésében

„Az ember szava nem szél, ami jön és elmegy. Amit az ember mond, az úgy is kell legyen. Nem csuda ez, hanem becsület.”

Wass Albert

Jelen tanulmánykötet a Magyar Rendészettudományi Társaság (a továbbiakban: MRTT) megalakulásának 15. évfordulója alkalmából íródott, többek között azzal a céllal, hogy a rendészettudomány további fejlesztése érdekében hasznosítható írások is publicitást kaphassanak.

Az MRTT Alapszabályban¹ deklarált céljai széleskörűek, és biztosítják az interdiszciplináris megközelítés lehetőségét, valamint azt, hogy a tudományos-szakmai kommunikáció eredményeire alapozottan fogalmazódjanak meg a tudományos következtetések:

- „a rendészettudománnyal és a rendészettel kapcsolatos tudományos ismeretek fejlesztése, az egyes rendészeti problémák tudományos vizsgálata,
- a rendészettel összefüggő és más kapcsolódó szakterületek iránt érdeklődő, azokkal tudományos igénygel foglalkozó vagy foglalkozni kívánó állampolgárok összefogása; a rendészettudomány fejlődésének szolgálata; a tudományos eredmények gyakorlatban való alkalmazásának segítése;
- megfelelő fórum biztosítása a társaság tagjai részére ismereteik bővítésére, kutatásaik segítésére, szakmai eredményeik terjesztésére, publikálására, szakmai színvonaluk emelésére, továbbá érdekeik védelmére;
- a magyar rendészettudományi élet hagyományainak felkutatása, ápolása, a szakmai egység és az együvé tartozás érzésének, gyakorlatának erősítése.”²

¹ Forrás: A Magyar Rendészettudományi Társaság Alapszabálya
<http://www.rendeszett.hu/alapszabaly> (Letöltés ideje: 2019.02.19.)

² Forrás: A Magyar Rendészettudományi Társaság Alapszabálya
<http://www.rendeszett.hu/alapszabaly> (Letöltés ideje: 2019.02.19.)

Ezen célkitűzéseket is „magáénak vallja” a Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozata (a továbbiakban: Tagozat), amely a jelenleg hatályos³ Ügyrendje⁴ szerint az alábbi rendeltetéssel bír:

„A Határrendészeti Tagozat rendeltetése a rendészettel és a rendészettudománnyal, különösen az európai követelményeknek is eleget tevő, korszerű határrendészet elméletével és gyakorlatával, valamint a Határőrség modernizálásával közvetlenül vagy közvetve összefüggő valamennyi ismeret tudományos kutatása, rendszerbe foglalása, fejlesztése és hasznosítása.”⁵

A Magyar Rendőrség határrendészeti szolgálati ága – annak ellenére, hogy majdnem a „legfiatalabb” szolgálati ágak egyike ebben a szervezetben – olyan kiváltságos helyzetben van, amely révén adott számára annak lehetősége, hogy a megoldandó gyakorlati kérdéseire a Tagozat a rendelkezésére álló „képességekkel” tudományos alapokon nyugvó megoldási alternatívákat biztosítson.

Már több mint tíz év telt el Magyarországon teljes jogú schengeni⁶ taggá válásától, amely jelentős változásokat hozott a határellenőrzésben, és egy addig nem látott feladat elé állította az országot s a Magyar Rendőrséget is.⁷ A teljes jogú schengeni taggá válás nem egy egyszeri esemény. A schengeni elvek szerinti feladatok végrehajtása egy állandó monitoring alatt lévő „folyamat”.⁸ A polgárok számára az elsődleges prioritást a biztonság jelenti, amelyet folyamatosan fenyeget többek között a terrorizmus, a szervezett bűnözés, a kábítószer-kereskedelem, az emberkereskedelem és a migráció⁹ is. Jelenleg, a schengeni¹⁰ térség és az itt élő emberek biztonsága azon múlik, hogy a schengeni külső határon alkalmazott ellenőrzési technológia képes-e a biztonságot garantálni úgy, hogy a tömegellenőrzés keretében, az egyre növekvő személy- és járműforgalom mellett kell a jogsértő cselekményeket elkövető személyeket „felderíteni” és eljárás alá

³ A megváltozott szervezeti struktúra és az Európai Integrált Határigazgatás filozófiájához igazodó Nemzeti Integrált Határigazgatás miatt szükséges a felülvizsgálata és módosítása.

⁴ Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat Ügyrendje

Forrás: Nemzeti Közszerológai Egyetem Rendészettudományi Kar Határrendészeti Tanszék, 2019.

⁵ u.o.

⁶ Fejes Zsuzsanna – Sallai János – Soós Edit – Vájlók László (Szerk.: Tóth Judit): Schengenre hangolva. Budapest, Külügyminisztérium, 2007.

⁷ Kovács Gábor: A rendészeti szervek vezetés és szervezésmélete. Nemzeti Közszerológai Egyetem. Budapest, 2014. 240. o.

⁸ Balla József: Schengeni értékelési mechanizmus. Hadtudományi Szemle 2018/1. 287–306. o.

⁹ Hautzinger Zoltán: A külföldiekkel és az irreguláris migrációval összefüggő büntetőjog-alkalmazás a 2017. évi büntetőeljárás törvényben. Belügyi Szemle 2018/11. 89–107. o.

Hautzinger Zoltán: Idegenrendészet és határrendészet. In: Varga János (szerk.): A határrendészeti tisztképzés negyedszázada. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. 183–192. o.

¹⁰ Sallai János: A schengeni egyezmény felépítése, tartalma és végrehajtásának tapasztalatai. Rendőrtiszt Főiskola. Budapest, 1999.

vonni.¹¹ A határellenőrzés egyik meghatározó és talán a legdinamikusabb változásokat igénylő szegmense a határforgalom-ellenőrzés. A határforgalom-ellenőrzés során nélkülözhetetlen a kor technikai és technológiai fejlettségéből adódó modern eszközök és rendszerek képesség szintű alkalmazása. A technika segítségül hívása elsődlegesen nem arra szolgál, hogy nélkülözze a humánerőforrást. A cél az, hogy biztonságosabb, de ezzel együtt egyszerűbb, utas barát, a szolgáltató jelleg dominanciáját magában hordozó – ami azt jelenti, hogy a határforgalom-ellenőrzés során a rendőrség mindaddig szolgáltató, amíg nincs intézkedési kötelezettsége – ellenőrzési mechanizmus valósuljon meg a technikai vívmányok integrálásával.

Ezen racionális célok megvalósítása érdekében olyan új rendszerek kialakítását kell támogatni, amelyek egyidejűleg képesek biztosítani a fenti elvek érvényesülését.¹² A schengeni biztonság ezen szegmensében nem lehet az elért eredményekkel elégedettnek lenni, mert a fejlődés lehetősége napról napra adott és követelmény is a jószándékú utasok részéről. A határátléptetés fejlesztése érdekében nélkülözhetetlen az olyan modern, „okos” megoldások fejlesztése és kialakítása, amelyek az emberi erőforrás racionálisabb felhasználását teszik lehetővé, és úgy csökkentik az ellenőrzésre fordított egységnyi időt, hogy egyben növelik a jogsértő cselekmények felfedésének arányát/lehetőségét. Ezen kettős követelményrendszernek a garantálása érdekében tapasztalható a határrendészet dinamikus fejlődése, amely tetten érhető többek között az európai határregisztrációs rendszer¹³ (EES) és az Európai Utasinformációs és Engedélyezési Rendszer (ETIAS) megvalósításában is.

Arra a kérdésre, hogy a határforgalom-ellenőrzés során mi indokolja ezen modern technológiák alkalmazását, egyértelmű választ adnak a forgalmi adatok.

¹¹ Kovács Gábor: A migráció bűnügyi hatásai a magyar határrendészet kockázatelemzési rendszerére. In: Hautzinger Zoltán (szerk.): A migráció bűnügyi hatásai. Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat, Budapest, 2016. 141–150. o.

¹² Kui László: A határellenőrzés elveinek és követelményeinek érvényesülési lehetőségei Magyarországon. Hadtudományi Szemle 2018/2. Budapest. 272–277. o.

¹³ Az Európai Parlament és Tanács (EU) 2017/2226 Rendelete (2017. november 30.) a tagállamok külső határait átlépő harmadik országbeli állampolgárok belépésére és kilépésére, valamint beléptetésének megtagadására vonatkozó adatok rögzítésére szolgáló határregisztrációs rendszer (EES) létrehozásáról és az EES-hez való bűnüldözési célú hozzáférés feltételeinek meghatározásáról, valamint a Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló egyezmény, a 767/2008/EK rendelet és az 1077/2011/EU rendelet módosításáról.

Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017R2226&from=HU> (Letöltés ideje: 2019.02.18.)

A személyforgalom alakulásának kimutatása		
Év	Fő	Változás főben az előző évhez viszonyítva
2007	117 042 051	-
2008	35 458 676	- 81 583 375
2009	32 897 474	- 2 561 202
2010	33 278 636	+ 381 162
2011	34 042 418	+ 763 782
2012	33 591 347	- 451 071
2013	34 531 912	+ 1 391 636
2014	37 774 508	+ 3 242 596
2015	42 225 872	+ 4 451 364
2016	50 795 514	+ 8 569 642
2017	53 576 495	+ 2 780 981

1. számú táblázat¹⁴

Magyarország teljes jogú schengeni tagságát követően, 2008-ban, drasztikus forgalomcsökkenés következett be, mivel a 2214 kilométerből, 1111 kilométer belső határrá vált, amely magában foglalja a határforgalom-ellenőrzés megszüntetését is. Ha ennek függvényében vizsgáljuk meg a 2007. és 2008. év adatait, akkor a 81 583 375 fős csökkenés azt mutatja, hogy az összforgalom közel 70%-a belső határokon realizálódott. A 2008-tól 2017-ig terjedő időszakban viszont egy jelentős forgalomművekedés tapasztalható, pontosan + 18 117 819 fő, ami 51%-os emelkedés. Ezen számadatok azért bírnak kiemelt jelentőséggel, mert a határátkelőhelyek áteresztő kapacitása – új átkelőhelyek létesítése, illetve a meglévők új forgalmi sávokkal történő bővítése – alapvetően jelentős mértékben, vagy inkább arányaiban nem növekedett. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a megnövekedett utaslétszámot ugyanazon időintervallum alatt kell azonos áteresztő kapacitás mellett ellenőrizni, amelynek a várakozásmentes végrehajtása csak az ellenőrzési idő csökkentésével biztosítható. Az ellenőrzési idő csökkentése viszont csak az említett modern technológiák alkalmazásával, a biometrikus adatokon alapuló személyazonosítással garantálható.

A határforgalom-ellenőrzés mellett a másik meghatározó terület a határőrizet. Az államhatár őrzése a határőrizetet jelenti, amely tevékenységet a határterületen folyamatos szolgálati tevékenységgel kell végrehajtani. Ezen meghatározás összhangban van a schengeni definícióval is, amely értelmében „a határok őrzete

¹⁴ A személyforgalom alakulása 2007–2017. között, a szerző által készített kimutatás, az Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály által biztosított adatok alapján.

a határátkelőhelyek között, valamint a határátkelőhelyeknek a hivatalos nyitvatartási időn túli őrzete, a határforgalom-ellenőrzés megkerülésének megakadályozása érdekében".¹⁵ Az államhatár őrzete tehát nem mást jelent, mint a „zöldhatár” őrzését, az átkelőhelyek közötti határszakasz folyamatos ellenőrzés alatt tartását. A határőrizet olyan folyamatos tevékenység, amelynek célja az államhatár jogellenes átlépésének megakadályozása, így eredményessége nem mérhető csupán számszaki adatok alapján. A határőrizet akkor is eredményes, ha biztosítja a tiltott határátlépést elkövető személyek elfogását, illetve akkor is, ha megelőzi annak elkövetését, tehát maga a „fizikai” jelenlét járul hozzá a feladat követelményszerű végrehajtásához. A 21. században a folyamatos fizikai jelenlét nem minden esetben van összhangban az optimális humán erőforrás-gazdálkodással.¹⁶ Ennek következtében ezen a területen is indokolt a technikai eszközök és határőrizeti rendszerek modernizációja és a mindenoldalú biztosítás követelményeinek megfelelő támogató jellegű alkalmazása. Ezt a határrendészeti szakmai igényt bizonyítja a magyar–szerb határszakaszon nemzeti forrásból a határőrizet hatékonyságának növelése érdekében kialakított komplex határvédelmi rendszer a távfelügyeleti irányító központokkal és a szabotázs elleni intelligens jelzőrendszerrel. Határőrizeti rendszernek tekinthetjük a rendőrség határrendészeti szolgálati ágához tartozó erők és eszközök összességét, valamint a belső és külső együttműködő erőknek a határőrizeti elveknek megfelelő alkalmazási rendjét.

A rendszerszemléletű határellenőrzés, illetve az automatizált határigazgatás megvalósítása szükségessé teszi a határigazgatásban jelenleg alkalmazott technikai, műszaki, informatikai és infokommunikációs technológia, infrastruktúra korszerűségének felülvizsgálatát, adott esetben szükségessé teheti annak megújítását, modernizálását a stratégiai célkitűzések megvalósításának, az eredményességnek és költséghatékonyságnak az érdekében.

A határrendészet technológiai fejlesztése véleményem szerint három szorosan együtt járó, egymásra épülő témakörre osztható:

- a meglévő technológia amortizációs cseréjére;
- a kiegészítő, hiánypótló jellegű fejlesztésekre;
- a hosszú távú technológiák alkalmazásának vizsgálatára és bevezetésére.¹⁷

Az amortizációs csere jellegű fejlesztések esetében a rendező elv az, hogy amíg az új technológiák a kutatás, tesztelés és bevezetés időszakában vannak, addig is

¹⁵ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/399 rendelete (2016. március 9.) a személyek határátlépésére irányadó szabályok közösségi kódexének (schengeni határellenőrzési kódex) létrehozásáról. 2. cikk 12.

Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0399>
(Letöltés ideje: 2019.02.15.)

¹⁶ Ritecz György: A Migráció a XXI. század kezdetén. Globe Edit, Saarbrücken, 2017.

¹⁷ A technológiai fejlesztés tartalmi elemeit Hegedüs Norbertnek és a szerzőnek az elgondolása adja.

legyen egy alkalmas, bevált eszközpark, amellyel biztonsággal el lehet látni az alapfeladatokat. Ezen technológia sok esetben a használatból fakadóan „előrepszik”, ezért meghatározott időszakonkénti egyszerű cseréjük szükségessé válik.

A kiegészítő fejlesztések további három területet foglalhatnak magukban:

- a meglévő technológia modernizációja, kismértékű fejlesztése;
- a már rendszeresített eszközök használatából adódó tapasztalat alapján szükséges kiegészítő berendezések beszerzése, melyek a projekt indításakor még nem tűntek szükségesnek, de az alkalmazásuk során jelentkezett a hiányuk;
- illetve a meglévő eszközök hosszú távú technológiába történő illesztéséhez szükséges kiegészítések.

A hosszú távú innováció olyan távlatokat és technológiákat céloz meg, melyek sok esetben még kiforratlanok, valódi innováció révén nem rendelkeznek komoly referenciával, ezért bevezetésük sok esetben nagy kockázattal járhat. A megalapozottság és a hatékonyság érdekében létfontosságú, hogy ezek esetében mélyreható és részletes kutatómunka előzze meg a rendszeresítés időszakát.

Ahhoz, hogy egy komoly innovációval járó technológiai fejlesztés megvalósulhasson, komoly előkészítő és tervező munka szükséges.¹⁸ Az innovatív technológiák általában nem rendelkeznek nagy referenciával, hiszen ha rendelkeznének, akkor nem lennének sem újak, sem innovatívak. Beválásuk viszont pont ebből az okból adódóan nagy pénzügyi kockázattal járhat, telepítésük csak kellő megalapozottsággal történhet.

Az átgondolt, integrált fejlesztések kidolgozásához az alábbi folyamatok biztosítása szükséges:

- kutatás végrehajtása;
- pilot projektek vezetése;
- megvalósítás, rendszeresítés;
- kiegészítő beruházások/beszerzések és hiánypótlás.

A *kutatás alatt* nem feltétlenül a meglévő vagy éppen a kifejlesztés alatt álló technológiák feltérképezését/megismerését kell érteni – azzal együtt, hogy ezen tevékenység is nélkülözhetetlen. Sokkal inkább a felhasználói igények felmérése, a vezérlő elvek meghatározása, a jogszabályi elvárások rendszerbe foglalása, kompromisszumok keresése a cél. Ennek keretében egy átfogó információgyűjtést,

¹⁸ Varga János: A határrendészeti kutatások új kihívásai. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Tanulmányok a „Rendészeti kutatások – a rendvédelem fejlesztése” című tudományos konferenciáról. Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, Pécs, 2011. 195–204. o.

elemzést, értékelést és feldolgozást kell végrehajtani, amelynek részeként szükséges:

- az információ- és adatgyűjtés, mely többek között kiterjed,
 - saját szerv végrehajtói állománya javaslatainak felmérésére,
 - saját szerv középvezetői állománya javaslatainak felmérésére,
 - saját szerv felsővezetői állománya javaslatainak felmérésére,
 - hazai társszervek végrehajtói, középvezetői, felsővezetői elgondolásainak felmérésére,
 - külföldi hasonló feladatot ellátó szervek állománykategóriái elgondolásainak felmérésére,
 - nemzetközi szervezetek javaslatainak felmérésére,
 - utasok, állampolgárok igényeinek, elvárásainak felmérésére,
 - jelenleg rendelkezésre álló, illetve fejlesztés alatt álló technológiák, informatikai és műszaki megoldások felmérésére;
- a feldolgozó fázis, amelynek keretében megtörténik:
 - az összegyűjtött információ- és adathalmaz szelektálása, rendszerezése, csoportosítása és értékelése,
 - összefüggések keresése, trendek meghatározása,
 - a megfogalmazott javaslatok és elgondolások összesítése;
- a rész- és tesztkonceptiók kialakítása és tesztelésre való előkészítése:
 - az érdemi javaslatot és elgondolást adók számára konzultációs lehetőség biztosítása,
 - véleménykérés minél szélesebb társadalmi és szakmai rétegtől,
 - technológiai megoldások kisléptékű tesztelésére való előkészítés.

A *pilot projektek* keretében, a kutatási fázis eredményeit felhasználva, kész elgondolások próbaverzióinak, technológia háttérrel kiegészített mini-innovációnak kell megvalósulni. A pilot projekt elég kisméretű ahhoz, hogy amennyiben nem sikeres, ne okozzon komoly pénzügyi veszteséget, de ezzel együtt már elég nagy ahhoz, hogy sikere esetén mérhető eredményeket produkáljon. A próba során figyelemmel kell lenni az alábbiakra:

- a kutatási fázisban érdemi javaslatot és elgondolást nyújtók számára folyamatos konzultációs lehetőség biztosítása;
- folyamatos véleménykérés minél szélesebb társadalmi és szakmai rétegtől a pilot megkezdése előtt és alatt;
- folyamatos monitorozás, mely során a megfigyelő állomány a pilot minden hatását és eredményét rögzíti, elemzi és értékeli;

- a pilot projekt zárásakor egyértelmű választ kell adni arra a kérdésre, hogy a pilot nagyléptékben megvalósítható-e vagy nem, esetleg milyen további fejlesztések szükségesek a teljes körű alkalmazásához;
- a pilot során addig kell tesztelni, amíg az optimális hatásfokot nem sikerül elérni (sokkal költséghatékonyabb néhány sikertelen pilotot lefolytatni, mint egy konkrét innovációt rossz irányba, az alkalmazhatatlanságba taszítani).

A *megvalósítás és rendszeresítés* a kutatási fázisban azonosított és megvizsgált lehetőségek, a pilot projektek során végrehajtott tesztek és értékelések után szinte automatikus tevékenység. Ha eddig a pontig eljut egy fejlesztés, addigra már egy kész, letesztelt elgondolás és elvárási rendszer működteti az innovációt. Itt már vannak részadatok, teszteredmények, műszaki megoldások, gyakorlatilag csak a pénzügyi fedezetet kell biztosítani. A megvalósítás fázisában minden esetben nagyon komolyan figyelembe kell venni a helyi sajátosságokat, és képesnek kell lenni módosításokat eszközölni. Ennek megfelelően a cél az alkalmazhatóság, és nem az ideológia megvalósulása.

A *kiegészítés és hiánypótlás* azért szükséges és indokolt, mert hiba lenne azt feltételezni, hogy mindenre tudunk gondolni. Még a legtekélyesebben és legprofesszionálisabban előkészített projektben is lesznek lefedetlen területek, minden alkalommal lesznek a megvalósítás közben felvetődő új ötletek, esetleg a gyártó cégek által időközben piacra „dobott” új technológiák, melyek új dimenzióval bővíthetik az alkalmazás területeit. Ezeknek helyet kell hagyni, számolni kell a ki nem számítható tényezők pénzügyi és egyéb vonatkozásaira, lehetőséget kell hagyni a kialakult koncepciók újraértékelésére. Ennek következtében számolni kell a nagyobb innovációk esetében kiegészítő termékek beszerzésére, hiánypótlásra, tartalék eszközökre.

A határellenőrzés fejlesztésében a Tagozat helye és szerepe leginkább a kutatási fázisban értelmezhető. Tagjai jelentős és folyamatos kutatómunkát végeznek a határrendészet/határőrizet területén korábban és jelenleg alkalmazott műszaki-technikai eszközök területén¹⁹, a határőrség megelőző általános tevékenységének vizsgálatával és a nemzetközi tapasztalatok feldolgozásával²⁰.

A Tagozat stratégiai célként tekint arra, hogy megeremtsen annak lehetőségét, hogy a határellenőrzéssel összefüggő, tudományos igényességgel bíró szakmai kérdések hazai és nemzetközi vonatkozásban is bekerüljenek az aktuális kutatói „vérkeringésbe”. A tagok képességeit a nemzetközi projektek során is kamatoztatni lehet, amelynek keretében az elméleti síkon megoldandó szakmai kérdésekben is aktív közreműködést kell tanúsítani.

¹⁹ Fórizs Sándor: Az államhatár műszaki megerősítésének kezdete 1948-ban. *Hadtudomány* 2015/1. 101–110. o.

Kui László: A magyar határőrizet technikai támogatásának aktuális helyzete. *Határrendészeti Tanulmányok* 2016/1. 121–127. o.

²⁰ Fórizs Sándor: Néhány európai ország határőrizete. *Belügyi Szemle* 2000/3. 87–100. o.

A cél az, hogy végre a gyakorlati és a tudományos munka nem két, egymástól szétartó pályán haladjon, hanem próbáljon meg egymáshoz közelíteni. Olyan anyagokat kell készíteni, amelyeket a szakma képességnövelése mellett a tudomány is teljes mellszélességgel tud vállalni.

Babits Mihály írja „*Múlt nélkül nincs jövő, s mennél gazdagabb a múltad, annál több fonálon kapaszkodhatsz a jövőbe.*” A Tagozat generációs összetételének optimalizálásával a nélkülözhetetlen történeti kutatások²¹ mellett képessé válhat arra, hogy alkotó és előremutató módon a rendszerszemléletű gondolkodásmódot igénylő, projekt szemléletű, tudományos kutatási módszereket alkalmazó, a megrendelői igényeket is kiszolgáló kutatásokat végezzen.

A határellenőrzésben megmutatkozó folyamatos fejlődés igénye felveti a határrendészeti kutatás és fejlesztés, valamint a határrendészeti célú technikai eszközök minősítési háttérintézményének létjogosultságát, amely képes az innovatív eljárások alkalmazásának előmozdítását is szolgálni, ahol a Tagozatnak támogató szerepet kell betöltenie.

Az elmúlt időszakban feladatrendszerében és küldetésében is megújult a Rendőrség Tudományos Tanácsa (a továbbiakban: RTT), amely célként fogalmazza meg a rendőrségi tudományos kutatómunka színvonalának emelését, illetve a fejlesztésekbe történő bekapcsolódást. A kapcsolódó belső szabályzó hatékonyan segíti elő a társadalomtudományi kutatásokat, az elméleti és a humán erőforrásokra irányuló fejlesztéseket, azonban a műszaki kutatások területén további előrelépések szükségesek. Ennek alapvető oka, hogy a rendőrségnél jelenleg leginkább csak eszközbeszerzések történnek pályázati források bevonásával.²² Ezen „*kész*” eszközök viszont nem minden esetben nyújtanak képességnövelő hatást, mert speciális környezetben kell azokat alkalmazni.

A Tagozat a Nemzeti Közszerződési Egyetemen Rendészettudományi Kar Határrendészeti Tanszékével²³ – mint befogadó szervezettel – képes a felhasználói igények gyűjtésére és közvetítésére. Megvan a határrendészeti szakmai tudás és gyakorlati tapasztalat, amely új termékek és megoldások fejlesztésének alapjául szolgálhat.

²¹ János Sallai: The history of law enforcement in Hungary. Dialóg Campus Kiadó. Budapest, 2018.
Vedó Attila: Idegenellenőrzés a dualista Magyarországon. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIX. évf. (2017) 261–268. o.; Idem: A Magyar Királyi Csendőrség teendői a külföldiek ellenőrzésének szabály- és szervezetrendszerében 1881–1938. Rendvédelem-történeti Füzetek 2016/52. 139–179. o.

Vedó Attila: Csendőrok a dualista Magyarország kishatárforgalmának ellenőrzésében 1914-ig, Rendvédelem-történeti Füzetek 2016/51. 87–108. o.

²² Ritecz György: Migrációs kockázatokra Külső határok Alap támogatásával adott „válaszok” hatékonysága In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XV. Pécs. 269–280. o.

²³ Balla József: Felsőfokú szakirányú képzés a Határrendészeti Tanszéken 2005-ben és 2015-ben In: Varga János (szerk.): A határrendészeti tisztképzés negyedszázada. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. 47–54. o.

A Tagozat lehetséges részvétele, közreműködése:

- a meglévő eljárásrendekkel, technológiákkal kapcsolatosan:
 - a rendelkezésre álló erőforrások leghatékonyabb kihasználásának vizsgálata és a hosszú távú fejlesztési koncepció támogatása a következő lépés megvalósulásának irányába;
 - a best practice/legjobb gyakorlat kidolgozásának támogatása:
 - a meglévő eljárásrendben, technológiában rejlő, de kiaknázatlan lehetőségek feltérképezése;
 - a fejlesztési koncepciónak a következő lépéshez illesztésének elősegítése;
 - a szoftveres és a hardveres fejlesztések támogatása.
 - javaslatétel a humánerőforrás felhasználására:
 - az alkalmazott eljárásrend, a meglévő technológia leghatékonyabb használatával/kihasználásával kapcsolatos emberi tényezők vizsgálata;
 - a helyi szintű ellenőrzési technológia, szolgálatsszervezés vizsgálata, indokolt javaslatok megfogalmazása;
 - szinten tartó képzés, a végrehajtói szintű tapasztalatcsere irányainak, témáinak vizsgálata.
- a beszerzés alatt lévő technológiákkal kapcsolatosan:
 - a hosszú távú fejlesztési koncepció egyes lépései megvalósításához szükséges technikai háttér beszerzésének tudományos és szakmai alapokon nyugvó támogatása;
 - a megvalósítást támogató pénzügyi források „beazonosítása”:
 - a hasonló feladatot ellátó szervezetek feltérképezése, forráskutatás;
 - a költségvetés, finanszírozás lehetőségeinek vizsgálata;
 - nemzeti és nemzetközi pályázatok elérhető dokumentációjának tanulmányozása, elemzése-értékelése, adaptálható javaslatok megfogalmazása, fejlesztési koncepció kialakítása.
 - pályázatok beadásához szükséges adminisztrációs feladatok támogatása:
 - fejlesztési és pályázati célok indoklásának támogatása a tudományos módszertan alkalmazásával;
- a jövő technológiai fejlesztéseivel kapcsolatosan:
 - közreműködés a közép- és hosszú távú fejlesztési koncepció kidolgozásában;
 - a kidolgozott fejlesztési koncepciók időszakos újraértékelése, a folyamatosan változó határellenőrzési és nemzetközi helyzet miatt.

A Tagozat most van abban a helyzetben – azon válaszút előtt –, hogy képességbővítéssel még inkább alkalmassá, a határrendészet jövőjét meghatározó, de a múltat is, „*alkotó*” módon átörökítő tudományos-szakmai közösséggé váljon. Olyanná, amelyik képes a tudományt a gyakorlati élet előnyére és annak érdekében „*használni*”, és tisztességgel szolgálni a határrendészetet.

Leegyszerűsített sémák – újrágandó tézisek

Az állam-, a jog- és az alakulóban levő rendszettudomány művelése során esetenként megfogalmazódnak bizonyos leegyszerűsített, *sematikus gondolatok*. Ezek ugyan nem nélkülözik a megismerés folyamatából eredő tényelemeket, az empirikusan bizonyítható igazságtartalmat, ennek ellenére ezek a tézisszerű állítások, egyoldalú megközelítések, tipizáló feltevések szükségszerűen inkább *torzítják a valóságot*. Vagyis a szubjektív alapú ítéletek törvényszerűen segítik a torz képek érvényesülését. Ezen gondolati műveletek, még ha tényeket implikálnak is, értékeléseket foglalhatnak magukba, és valamilyen szinten empirikusan helyesek, ennek ellenére összességében inkább pekuláris jelleggel marginalizálják az adott tudományterületet.¹

Márpedig a tudományos kutatásoknak igaz, *objektív és bizonyított ismereteket* kell feltárniuk adekvátan célzatos és módszeres tevékenységgel. Ennek logikus következménye a tudományos ismeret, amely a szakmai közvélemény előtt *bizonyítható, rendszerezett* és a mértékadó kutatói-tudósi társadalom meghatározó többsége szerint igaznak mondott. Aztán ezek a tudományos ismeretek termelik ki a tudományos definíciókat, meghatározásokat és kategóriákat, összességében pedig a *tudományos fogalmakat*. Ezek felhajtó ereje adhatja a tudományos téziseket, illetve a tézisek cáfolatait, majd ezek halmaza szintetizált formában egy magasabb minőségbe lépve jelentheti a *tudományos elméletet*. Az így rendelkezésre álló tudományos eredmény átmehet a tudománykénti felhasználhatóságba, az adott terület diszciplináris megjelenésébe.²

A leegyszerűsített, sematikus tanok – a fenti gondolatok tükrében – minőségüknel fogva sem segíthetik az *alakulóban lévő rendszettudomány* fejlődését, aminek sajnos a mai napig *nincs saját, önálló dogmatikai rendszere*.³ Ugyanakkor biztató a jövőre nézve az elmúlt közel negyed évszázad számos kiváló, tudományos tartalommal bíró tanulmánya, a tárgykörrel foglalkozó professzorok, elméleti szakemberek kutatásai. Ezen eredmények érvényesülését gátolhatják a leegyszerűsített sémák, a dogmatikai fejlődést akadályozhatja többek között a jelen tanulmányban felvetett néhány sematikus állítás.

¹ Lásd ugyanerről Csepeli György: Szociálpszichológia. Osiris Kiadó. 2001.

² Lásd bővebben Szilágyi Péter: Jogi alaptan. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. 2011.

³ Figyelemre méltó ennek tükrében Hautzinger Zoltán idegenjogi felfogása például az idegrendészeti eljárás megfogalmazásával az „Idegen a büntetőjogban” c. tanulmányában: „Az idegrendészeti eljárás alapvető fogalmi ismérve, hogy kizárólag a nem magyar honosságú személyekkel szemben indítható el...” AndAnn. 2016. 33. o.

Ezért ez a rövid tanulmány három példán keresztül spekulációra hívja fel az államelmélet, a jogdogmatika és az alakulóban levő rendészettudomány művelőit. Arra, hogy *elgondolkozzunk* azon: mennyiben tartható az a reflex, ami az adott kérdésre leegyszerűsített sémaként többnyire a válaszban fellelhető? Mennyiben igazolja vissza az adott kutatói-tudósi kör a felvetett kérdésre adott válaszban a bizonyíthatóságot, az elméleti-dogmatikai felhasználhatóságot?

Az első eset a hatalommegosztás eredetével, a második a jogi norma felépítésével foglalkozik. Mindkettő elméleti alapon járulhat hozzá a rendészet tudományának fejlesztéséhez. Az előző a rendészet kizárólagos erőszakgyakorlásának kérdésköréhez, az utóbbi a rendészet szigorú joghoz kötöttségének teoretikus megközelítéséhez tartozik. A harmadik vizsgálandó tárgykör a rendészet fogalmának lényegi megragadását segítheti. Motiválni szeretné az olvasót arra, hogy elgondolkodjon a rendészet bizonyítható tartalmi sajátosságainak alapul vételével, hogy felvesse a lehetőségét a definíció eddigi sematikus megközelítésének megváltoztatására.

Leegyszerűsített séma 1.

„A hatalommegosztás elmélete Charles Montesquieutól származik.” Általában ez a kijelentés hangzik el a tárgybéli kérdésre. Mint a jogtudományi felsőoktatás aktív szereplője igazolom vissza ezt a tényállítást. Végzés előtt álló – jogi és egyéb szakon tanuló – hallgatók, sőt oktató kollegák a hatalommegosztás teóriáját kizárólag a francia felvilágosodás kiválóságához kötik. Helytelenül.

A hatalommegosztás elméletének alapjait az ókori gondolkodók közül Arisztotelész⁴ „Az Athéni állam”⁵ és a „Politika” című művében fektette le. Az iratok szerint Arisztotelész a helyes hatalomgyakorlás alapjának a törvényeket tartotta. Bemutatja a demokratikus intézmények, intézményrendszer fejlődésének jeles eseményeit, így például Drakón vagy Szolón intézkedéseit. Kellő alaposággal részletezi az ókori államszervezet berendezkedését, az állam különböző vezetőinek alanyi szerepét. A demokráciát nem szervezeti, hanem vezetői megközelítésben tárja fel. Arisztotelész egy-egy közjogi elemet (pl. a tisztségviselők választását) indirekt módon, a szabályozás oldaláról mutatja be. Nem primer módon értékel, az antik vegyes kormányformák tanait a különféle hatalmak alanyi értelmű megkülönböztetésében elemzi. Így a törvényalkotást az uralkodó és a nép, továbbá az arisztokrácia közös produktumának fogja fel,

⁴ Takács Albert: A hatalommegosztás elvének alkotmányelméleti értelmezése In: Mezey Barna (szerk.): Hatalommegosztás és jogállamiság. Oziris. 1998. 94. o.

⁵ Az antik szövegek vizsgálatával foglalkozó filológusok szerint nem mindenben bizonyított, hogy a Kr.e. a 4. század közepén írt mű a nevezett polihisztortól származik. Abban egyetértenek, hogy Arisztotelész körül mindig volt néhány őt követő tanítvány, akik a mester útmutatása, irányítása alatt álltak, így elfogadható, hogy végül is Arisztotelésznek tulajdonítható „Az athéni állam”, amelyben 158 városállamot történeti fejlődésében mutat be.

elkerülve a tevékenységek felosztásának funkcionális és szervezeti vizsgálatát.⁶ Arisztotelész szerint a hatalom helyes gyakorlása nem nélkülözheti a demokráciát, vagyis a népuralmat. A demokráciában a legfőbb hatalmi forrás a nép, eszköze a népgyűlés. Itt kell döntenie a városállam összes alapvető kérdéséről. A döntést a polgárok többségi alapon hozzák. A polgárok közül kerülnek ki a bírák is, akik szintén többségi szavazással ítélik meg az adott ügyben.

A fentiek alapján tényszerűen állítható, hogy *elsőként* Arisztotelész vázolta fel a hatalommegosztás alapintézményeit, méghozzá Kr.e. a 4. században a maguk történetiségében. Nem tisztázta ugyan a megosztott hatalmak egymáshoz való viszonyát, nem mondta ki, hogy a hatalommegosztás szervezeti és funkcionális értelemben demokratikus államberendezkedést eredményez. Nem rögzítette az egyes állami funkciók határait egy másikhoz képest, ezek egymáshoz való viszonyát nem ismerte fel. Ezen posztulátumok hiányában is, ennek ellenére is tényként állapítható meg Arisztotelész szerepének elsődlegessége a hatalommegosztás elméletének kutatásában, nem helytelen hozzá kötni a teória kialakulásának származását.

A hatalommegosztás elméletének kialakulása tehát Arisztotelészhez kapcsolható, de az *államot működtető hatalmak egyensúlyi állapotának szükségessége*, ennek tartós fennmaradásának gondolata *először a 17. századi Angliában* jelent meg,⁷ azzal, hogy a bírói hatalmi ágat külön faktorként nem privilegizálták. A common law rendszerében a törvényhozás és a végrehajtás mellett a bírászkodás nem bírt önálló hatalmi tulajdonságokkal⁸, az angliai hatalmi elmélet dualista szerkezetet rögzített.

Ezt a kettős struktúrát fejlesztette tovább Montesquieu triásszá. Ő volt az *első, aki „A törvények szelleme”* (Genf, 1748.) c. művében, ezen belül „Az Anglia alkotmánya” fejezetben a bírói funkciót elkülönítette a törvényhozóitól és a végrehajtói hatalomtól, *lefektetve ezzel a modern alkotmányos fejlődés alapjait*, az ezután megjelent alkotmányok szerkezeti alapelvét.

Hatalomfelfogásában két irányt különböztetett meg: a szervezést és a hivatalit. Utóbbit három alrendszerre osztotta: törvényhozóra, végrehajtóra és igazságszolgáltatóra. Alaptézisként kezelte, hogy a normális, társadalmi rendet biztosító állapothoz mindhárom hatalmi ág funkcionalitását biztosítani kell, illetve az egyik hatalmi beágyazását a másik felett.

A hatalommegosztás kívánalma a 17–18. században Montesquieu (illetve Locke és mások) közvetítésével az angol és a francia felvilágosodás időszakában uralkodó

⁶ Takács Albert: A hatalommegosztás elvének alkotmányelméleti értelmezése In: Mezey Barna (szerk.): Hatalommegosztás és jogállamiság. Oziris. 1998. 95. o.

⁷ lásd James Harrington 1655-ben megjelent „Oceana” című művét

⁸ John Locke a 17. századi angliai bírászkodást a végrehajtás rendszerébe helyezte. Lásd: John Locke: Értekezés a polgári kormányzatról. Gondolat Könyvkiadó. Budapest, 1986. XII. 144. o.

eszmévé vált. Alkotmányos értékét tényként rögzíthetően azonban Arisztotelész elmélete alapozta meg.⁹ Leegyszerűsített séma azt Montesquieuhoz kötni.

Leegyszerűsített séma 2.

„A jogi norma szerkezete három részből áll: hipotézisből, diszpozícióból és szankcióból (jogkövetkezményből).” Általában ez a kijelentés hangzik el erre a tárgybeli kérdésre is, sőt nem egy egyetemi tankönyv és egyéb forrás ezt a triászt használja.¹⁰

Az alakulóban lévő rendszertudomány fejlődése szempontjából a jogi normák sajátosságainak helyes értelmezése különös jelentőséggel bír, hiszen a rendészet esetében nem lehet elégszer hangsúlyozni a *legalitás*, vagyis a *joghoz kötöttség alapelvet*. A joghoz kötöttség dogmatikai tételei között az egyik alapvető intézmény a jogi norma, így ennek a helyes interpretációja nem engedheti a sematikus megközelítést.

A *rendészet joga* mennyiségét tekintve jellemzően a *közigazgatási jogágba* tartozik. Mint az egésznek a része osztozik az egész törvényszerűségeivel, miközben kimutathatóak a főleg a rendészeti jogra jellemző sajátosságok.

A közigazgatási jog mint jogág a jogrendszer mintegy *háromnegyedét* teszi ki. Igen összetett és eltérő jellemzőkkel rendelkező normák sokaságáról beszélhetünk, amit a társadalom egészét átfogó közfeladatok ellátása, a közigazgatási jog által determinált társadalmi viszonyok szerteágazósága jellemez.

A jogi normát gyakran használjuk a jogszabály szinonimájaként. A helyes értelmezése azonban nem ez. A közigazgatási jogi norma – ami tehát a rendészeti jogi normát is magába foglalja és a jogrendszer mintegy kétharmadát képezi – *a jogág olyan alapegysége*, amely a címzetthez magatartási szabályt közvetít, számára követendő magatartást ír elő a tartósság igényével. A jogi norma

⁹ A hatalommegosztás gondolatának egyfajta sajátos kezdeményezése fellelhető a „Szent István király intelmei Imre herceghez” című forrásban is. Az intelmek V. fejezetében ezt olvashatjuk: „Király vagy, az igazságot szereted. ... ha becsületet akarsz szerezni királyságodnak, szeresd az igaz ítéletet... Valahányszor kedves fiam, ítéletet érdemlő ügy kerül eléd vagy valamely főbenjáró bűn vádlottja ... ne ítélezz te magad, hanem az efféle ügyet inkább bírákhoz utasítsd, az ő megbízásuk, hogy törvény szerint döntsenek.” Természetesen nem lehet a hatalommegosztás elméletét Szent István királyunkhoz kötni. Az idézett szöveg azonban rámutat arra a tényre, hogy a hatalommegosztás kialakulásának gondolatát sokkal árnyaltabban kell kezelnünk annál, hogy reflexszerűen azt Montesquieu-höz kössük.

¹⁰ Lásd például: Szabó Miklós (szerk.): Bevezetés a jog- és államtudományokba. Miskolc, 2006. 93. o.; Szilágyi Péter: Jogi alaptan. ELTE Eötvös Kiadó. 2011. 287–296. o.; Mackó – Szigeti: Jog és jogállam. Rejtjel. 2004. 89. o.; Gellén – Patyi – Péterfalvi – Révész – Szalai – Takács – Temesi: A közigazgatás funkciói és működése. NKE. 2013. 111. o.; Horváth Ágnes: Az oktatás jogszabályi környezete. Szegedi Tudományegyetem Közzétett Vezetőképző Intézet. 2011. Forrás: <https://www.tankonyvtar.hu> (Letöltés ideje: 2019.02.08.)

jellemzően nagyszámú címzetthez szól, akik a normában előírt feltételek beállása esetén visszatérően ugyanazt a magatartást kell tanúsítsák.¹¹

A normákat különbözőképpen, több megközelítésben *rendszerezhetjük*, ennek egyik esete az a szerkezet szerinti osztályozás, amely az alcímekben jelölt leegyszerűsített felosztást takarja. Mielőtt erre rátérnénk, előtte nézzünk meg a funkció szerinti és azt a talán legjellemzőbb osztályozási módot, amelynek példái már önmagukban is bizonyítják: a jogi norma többnyire nem tartalmaz jogkövetkezményt, szankciót. Tehát *funkció szerint* anyagi és alaki lehet a norma.

Az anyagi jogi norma lehet

- szervezeti, például „Az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv központi szerve (...), megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságokra, rendőrkapitányságokra és határrendészeti kirendeltségekre tagozódik.”
- feladatot adó, például „A legfőbb ügyész és az ügyészség... képviseli a közzéadott bírósági eljárásban.”
- hatáskört megállapító, például „A rendőrség... szabálysértési hatósági jogkört gyakorol...”
- a jogalanyok jogait, kötelezettségeit szabályozó, például: „A nemzetiséghez tartozó személy joga, hogy anyanyelvét használja ...” „Magyarországon – ... – minden gyermek köteles ... tankötelezettségét teljesíteni.”

Az alaki jogi norma lehet

- szervezeti, például: „A felsőoktatási intézmény vezető testülete a szenátus. A szenátus elnöke a rektor.”
- eljárási, amelynek a tipikus megjelenése a hatósági norma, például: „Az ügyfél kérelmével a tárgyában hozott döntés véglegessé válásáig rendelkezhet.”

A fenti funkció szerinti osztályozás mellett az elmélet ismeri még a tartalom szerinti (jogosító, kötelezést tartalmazó), az érvényesülés módja szerinti (közvetlenül, közvetve), a normában meghatározott döntési szabadság szerinti (pl.: mérlegelést engedő) norma osztályozást.

A mi szempontunkból *a szerkezet szerinti osztályozás* a vizsgálandó. Ennek elemzése során szokott gyakran elhangzani tehát az az általános állítás, hogy a jogi norma szerkezetének konstans elemei a hipotézis, a diszpozíció, a szankció (jogkövetkezmény). Nos ez, mint a fenti példákban láthattuk, nem igaz sem a szervezeti, sem a feladatot vagy hatáskört megállapító normára, sem az eljárásra. Vagyis a hármas szerkezeti tagoltság tényszerűen nem igazolható vissza a jogrendszer többségi normáiban! A jogszabályok normái tipikusan vagy hipotézisből és diszpozícióból vagy csak diszpozícióból állnak.

¹¹ Fazekas Marianna (szerk.): Közigazgatási jog, általános rész III. ELTE Eötvös Kiadó. 2017. 50. o.

Előbbiben foglalja össze a jogalkotó azokat a feltételeket, magatartási szabályokat, amelyek bekövetkezésére a jogalkotó rendelkezik, utóbbiban pedig a normában előírt magatartási szabályt rögzíti. („Az építésügyi hatóság azt, aki az elrendelt munkálatok elvégzését akadályozza, a munkálatok túsására kötelezheti.”)

Nagyon gyakori, amikor a norma csak diszpozícióból áll („Hazánk neve Magyarország”; „A kérelmet tartalma szerint kell elbírálni.” „A rendőrség állami fegyveres rendvédelmi szerv.”)

Kérdésként merülhet fel: akkor a norma fent körülírt három szerkezeti eleme nem is létezik? A választ a normák egyébként nem kis részét képező *szankcionáló normáinak* vizsgálatával kapjuk meg, ami egyebekben a funkció szerinti csoportosítás rendszerébe sorolható. A szankcionáló normák a hatósági – és így a rendészeti – jogérvényesítés kiemelt eszközei. Alkalmazásuk előfeltétele a jogellenes magatartás elkövetése, amely magatartásokat főleg a büntető és a szabálysértési jog, de részben a közigazgatási jog is szabályozza. Ezek a normák *szerkezetükben nevesítik a szankciót, a jogkövetkezményt, a büntetés alkalmazhatóságát*. („Aki mást méltányolható okból származó erős felindulásban megöl, büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.” „Azt, aki a kötelezettségét önhibájából megszegi, a hatóság az okozott többletköltség megtérítésére kötelezi, illetve eljárási bírsággal sújthatja.”)

A zárójeles példákban a norma valóban tartalmazza a hipotézist, a diszpozíciót és a jogkövetkezményt, a szankciót. Itt kell rámutatni arra, hogy *az utóbbi 8-10 évben a szankció kezd elkülönülni a diszpozíciótól*, a tanúsítandó magatartástól. Ez *főleg a rendészeti jogban*, illetve a szabálysértési jogban figyelhető meg. A szankcionálást gyakran más jogszabályban rögzíti a jogalkotó. („Aki olyan kihívóan közösségellenes magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen, szabálysértést követ el” – rögzíti a szabálysértésekről szóló 2012. évi II. tv. 170. §-a, de a szankciót másik norma, az elzárásról szóló 9. § vagy a pénzbírságról szóló 11. § határozza meg.)

A fent körülírtak alapján megállapítható tehát: a norma szerkezete jellemzően és általában nem tartalmaz szankciót. A legtöbb norma csak diszpozícióból, vagy hipotézisből és diszpozícióból áll. Leegyszerűsített séma ennek ellenkezőjét állítani.

Leegyszerűsített séma 3.

„A közrend – korábban belső rend – és a közbiztonság fenntartására irányuló rendészeti tevékenység a közigazgatás legrégebbi feladata, hiszen ez alapvető feltétele az államok létezésének, működésének.”¹²

¹² Bencsik András, Rózsás Eszter (szerk.): Közigazgatási jog, Különös rész. Dialóg Campus. 2018. 23. o.

Az állítás azon részével, amely szerint a rendészet „a közigazgatás legrégebbi feladata”, csak annyiban foglalkozunk, hogy bár valóban a rend fenntartásának igénye igen korán, már az államiság kezdeti szakaszában kialakult, de azt azért „legrégebbi”-nek minősíteni talán *kevésbé tartható állítás*, hiszen ezt a feladatot megelőzte a fél államiság előtti időkből ismert hadi igazgatás, sőt talán az adóztatás és az ezzel együtt járó nyilvántartási igazgatás is. Ehhez talán annyi megjegyzés tehető még, hogy „az állam kialakulásának kezdetén, illetve azt megelőzően a biztonság fenntartásával összefüggő feladatokat, mint közfeladatokat sokáig a hadiigazgatás alanyi köre, a katonaság látta el”.¹³

Az idézett mondat utolsó részéhez pedig csak annyit tennénk hozzá, hogy „... ez (mármint a közrend és a közbiztonság fenntartása) *alapvető feltétele az államok létezésének, működésének*” annyiban igazolható állítás, amennyiben az „alapvető” szó elé helyezzük az „egyik” szót, vagyis egyik alapvető feladatként határozzuk meg a közrendet, közbiztonságot az államok létezésének. Hiszen legalább ennyire alapvető fontosságú közfeladat ellátásának vehetjük az állítás keretében a hadiigazgatást, az egészségügyi, gazdasági, adó- és más igazgatásokat.

A rendészet fenti fogalmának problematikusabb része „a közrend – korábban *belső rend* -...” állításban rejlő tévedés. A *belső rend* „korábban” *nem volt egyenlő a közrenddel*. A kritizálható, illetve téves állításban rejlő leegyszerűsített séma tagadásának alapját a rendészet klasszikus – bár mára kissé megkopott és talán idejét múlt – definíciója adja.

A rendészet 18. század végén megjelent fogalmában ugyanis már szerepelt a „közrend” kifejezés, ami aztán a 20. század végéig, sőt a 21. század elejéig többé-kevésbé ugyanúgy megjelenik, többnyire szó szerint a legkülönbébb tudományos formákban.

A rendészet fogalmának hagyományos és általános megközelítése szerint ez egy olyan hatósági tevékenysége az állam szerveinek, „amelynek célja a közrend és a közbiztonság megóvása mindazokkal szemben, akik annak épségét fenyegetik vagy megsértik.”¹⁴ Hasonló fogalmat ad többek között az ELTE ÁJK Közigazgatási Jogi Tanszékének egykori neves tudósa, Berényi Sándor az 1993-ban írt meghatározásával: „A rendészet közigazgatási tevékenység, s mint ilyen elsősorban olyan hatósági tevékenységnek minősül, amelynek célja a közbiztonság, a közrend jogilag szabályozott rendjének megóvása, fenntartása, a közreműködés a megsértett jogrend helyreállításában”¹⁵

Az előző állítás 2013-ban, az utóbbi húsz évvel korábban íródott. Ha visszamegyünk a szakirodalomban, akkor a rendészet fenti meghatározását hasonló tartalommal egészen 1794-ig visszafejthetjük, amikor a porosz általános törvénykönyv, az *Allgemeines Landrecht (ALR)* megjelent. II. Frigyes korszakának

¹³ Balla Zoltán: Monográfia a rendészetről. Rejtjel Kiadó. 2016. 11. o.

¹⁴ Finszter Géza: A rendészet elmélete és eszközrendszere. NKE RTK. 2013. 15. o.

¹⁵ Ficzer Lajos – Forgács Imre (szerk.): Magyar Közigazgatási jog. Különös rész. 1993. 213. o.

kiemelkedő törvénye (amely formailag több mint 100 évig, a német Birodalmi Törvénykönyv 1900-as hatálybalépéséig érvényben volt¹⁶) elszórtan tartalmazott közjogi szabályokat is. Az egyik ilyen „a jogszabály 17. címének II. részének 10. szakasza”¹⁷, amely *Magyarországon a 2010-es évekig kőbe véste a magyar rendészeti felfogást, bebetonozta a rendészet meghatározását. Az ALR szerint a „rendészet feladata az, hogy a köznyugalom, a közbiztonság és a közrend biztosítására, továbbá a közönséget és annak egyes tagjait fenyegető veszélyek elhárítása érdekében a szükséges intézkedéseket tegye”*. Az ALR kodifikátorai ezzel a meghatározással sikeres kísérletet tettek a középkori jogbiztonsággal összefüggő kérdések modernizációjára. A rendészetfogalomnak az európai jogfejlődés keretében történő első meghatározása a „maga korában egyértelműen előremutató volt, amennyiben a rendészet hatáskörét a veszélyelhárításra szűkítette, megteremtve az „alakító” közigazgatástól elkülönített garanciarendszer kiépítésének lehetőségét”.¹⁸ Kiemelt fontossággal bír, hogy az idézett fogalom a rendészet társadalmi rendeltetésének, azaz közfeladatának a veszélyelhárítást, vagyis a BIZTONSÁG fenntartását adta. Ezen tények alapján az Allgemeines Landrecht korszakalkotó jelentőségű volt a rendészet önálló igazgatási ággá válásában, majd fejlődése tekintetében. Hangsúlyozandóan: a maga idején, azaz 225 évvel ezelőtt.

Ebből racionálisan adódik a kérdés: *kettő és negyedszázad elteltével mennyiben illeszthető az ALR definíciója és annak tartalmi adekvációja a mai viszonyokhoz?* Nem vállalt célja ennek a tanulmánynak a válasz megadása, annyi azonban a szerző részéről védhető álláspontnak tűnik: *ÚJ FOGALOM szükséges!* Új fogalom kellene, amely a 21. század rendészettudományának egyik dogmatikai alapját adhatná, ezzel új dimenziókat nyithatna a tárggyal foglalkozó kutatóknak. Ebben az új definícióban a védett jogi tárgyat a sokat vitatott közrend/közbiztonság kifejezések helyett talán inkább a BIZTONSÁG kifejezéssel kellene felváltani, másrészt szerephez kellene juttatni az erőszak-monopólium (Finszter) mellett a rendészet sajátos és minden más közigazgatási ágazattól eltérő, specifikus eszközrendszerét: a kényszerintézkedéseket és a titkos eszközök alkalmazásának legitim lehetőségét. A közrend/közbiztonság kifejezések jogalkalmazói felhasználását kifejezetten nehezíti az a tény, hogy egyik kifejezés normatív értelmezésével vagy jogalkotói magyarázatával sem találkozhatunk. Egyetlen támpontként az *Alkotmánybíróság 3/2001. (V.14.) határozata* szolgál, amely a közbiztonság terminus technikust részesítette alkotmányos értékkel bíró intézménynek a közrenddel szemben. Ennek tükrében pedig de facto a közrend maximum csak pejoratív szava lehet a közbiztonságnak.

¹⁶ Forrás: www.c3.hu/klio951/klio100.htm (Letöltés ideje: 2019.02.08.)

¹⁷ Szikinger István: Rendőrség a demokratikus jogállamban. Sík. 1998. 56. o.

¹⁸ Szikinger: uo.

A 3. alcím gondolatát folytatva kijelenthető, hogy a magyar közigazgatástudomány első időszakának képviselőitől kezdődően (pl. Zsoldos Ignác) a 19–20. század neves tudósait (pl. Kmety Károly, Concha Győző, Tomcsányi Móric, Récsi Emil, Karvasy Ágoston, Magyar Zoltán, Valló József) bezárólag, beleértve a 20. század végét reprezentáló professzorokig (pl. Szamel Lajos, Berényi Sándor, Katona Géza, Ficzer Lajos) a rendészet megközelítése, meghatározása *nem változott*. Elmaradt a „köznyugalom” kifejezés, maradt a közrend/közbiztonság szópár. Így maradt ez több esetben a 21. század első éveiben is, de már megjelent a *szolid tartózkodás a fenti megközelítéstől*. Főleg Finszter Géza érzékeltette, hogy a rendészeti differencia specífica a törvényes erőszak kizárólagos használatának lehetősége.

Fontos megjegyezni, hogy a fent nevezett tudósok közül *Szamel Lajos volt az első*, aki arra vállalkozott, hogy egy terjedelmes összefoglaló tanulmányban tárja fel a rendészet sajátosságait. Tudományos alapossággal elkészített monografikus elemzése úttörő jelentőségű volt, zsinórmértékként szolgált hosszú időn keresztül. Szamel 1990-ben készítette el a tárgybeli művét, a felkérést a Magyar Tudományos Akadémia Kutatási Programirodájától kapta.

Szamel némi módosítással ugyan, de tartalmát tekintve érintetlenül átvette az ALR rendészetfogalmát (amit tehát előtte minden kutató szintén használt). Meghatározása szerint *„a rendészet olyan állami tevékenység, amely a közrend megzavarásának megelőzésére, a közvetlenül zavaró magatartás megakadályozására és a megzavart rend helyreállítására irányul.”*¹⁹ A szerző lényegében tehát az *ALR definícióját használja*, kihagyva belőle a „köznyugalom” és a „közbiztonság” kifejezéseket, leszűkítve valamelyest így a védendő tárgykört. Csak leszűkítve, mert a közbiztonságot nem vetette el, azt a közrend fogalomrendszerébe ágyazta. Annyiban *gazdagította a rendészet dogmatikáját*, amennyiben szerinte a rendészet *„meghatározásához elegendő egyetlen kulcsfogalom: a közrend, mert ahol ez fennáll, ott élet- és vagyonbiztonság is van, e kettő adja lényegileg a közbiztonságot”*.²⁰

Szamel privilegizált közrend rendszerében szekunder elem a közbiztonság, ezzel együtt mindkét jogintézményt a rendészethez csatolja, vagyis visszamutat ezzel az ALR fogalmára. Értelmezése a fent körülírt AB határozat tükrében kétség kívül egyedi, de a mában talán kevésbé visszaigazolható. Már csak arra tekintettel sem, hogy maga Szamel is legalizációs lehetőséget ad *a közrend jogon kívüli megközelítésére*. Más szerzőre utalva rögzíti, hogy a közrend olyan, többnyire íratlan szabályok összessége, amelyek közvetítése az uralkodó szociális és etikai

¹⁹ Szamel Lajos: A rendészet és a rendőrség jogi szabályozásának elméleti alapjai. MTA Államtudományi Kutatások Programirodája. 1990. 30. o.

²⁰ Első tanulmány: Szamel Lajos: A modern rendészetfogalom és következményei. In: Timoránszky Péter (szerk.): Rendészeti Tanulmányok 1992/2. BM Rendészeti Kutató Intézet. 7. o.

felfogások szerint elengedhetetlen előfeltétele a közösségen belüli sikeres együttélésnek.²¹

Lényegében hasonló kérdéseket elemzett pl. Szikinger István is a tudományos fokozatának megszerzésekor.

Ezzel együtt a szameli közrend felfogásnak a mában is megvannak a maga hívei, akik a nevezett tudós logikáját követve lényegében ismétlik a primátus tanát: „*a közrendet akként határozhatjuk meg, hogy a hatályos jog által deklarált rend, amely a társadalmi együttélés alapját képezi*”²². Az állítással nem érhetünk egyet az AB határozat tükrében, másrészt azért sem, mert – a fentiekben nevezett szameli tézishez hasonlóan, mint az idézett szerző maga is állítja – a „*közrend nem csak a hatályos jogi rend, az leírható erkölcsi és jogi szabályok érvényesülésének együttese*ként”²³ is.

A fentiekből látható tehát, hogy a rendészet fogalmának tudományos megközelítése az ALR nyomán a közrend és a közbiztonság duális pillérén nyugszik, szó sincs sehol a tudományban a „belső rendről”. Egészen 2014-ig, amikor a hazai rendészet tudomány kikerülhetetlen és a kutatók által messze a legtöbbet idézett professzora, Finszter Géza nem szán egy rövid gondolatot ennek a kérdésnek. Előre bocsátandó: *a finszteri gondolat sem a tudomány teóriájának perspektíváját bővítendő tézissel, hanem pusztán normatív alapon az „1989-ben elfogadott ideiglenes alkotmány”*²⁴ szövegére mutat vissza. Tényszerűségében rögzíti azt az (egyébként részben a rendészetet érintő jogalkotás számos más esetében is kimutatható) sajátosságot, hogy a törvényhozó 2007-ig minden magyarázat vagy ésszerű indok nélkül a rendőrség feladatát megváltoztatta a „*közrend fenntartása*” kifejezés helyett a „*belső rend fenntartása*” kifejezésre. Majd azzal folytatja, hogy a „*2008. január 1-től hatályos (Alkotmány) szöveg már így szól: A Rendőrség alapvető feladata a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme*”.²⁵

Vagyis a „*belső rend*” az Alaptörvény előtti Alkotmány (és a 2008. január 1-je előtt hatályban lévő rendőrségi törvényben olvasható) szövegében anélkül cserélődött fel a „*közrend*” kifejezéssel, hogy ennek okát, magyarázatát a tudomány vagy a jogalkalmazás megkapta volna. Ezzel együtt leegyszerűsített séma a közrend kifejezést a korábbi időkre nézve a belső rend kifejezéssel meghatározni.

²¹ Szamel Lajos: uo.

²² Christián László: Rendészeti szervek. In: Jakab András – Fekete Balázs (szerk.): Internetes jogtudományi Enciklopédia. Alkotmányjogi rovat. 2018. 42. pont
Forrás: <http://ijoten.hu/szocikk/rendeszeti-szervek> (Letöltés ideje: 2019.02.08.)

²³ Christián László: uo.

²⁴ Finszter Géza: A rendőrség joga. NKE RTK, 2014. 38. o.

²⁵ Finszter Géza: uo.

BLASKÓ BÉLA

„Kor”-történeti töredék

A kezdetekről

Egy tudományos társaság életéből az első 15 esztendő nem tekinthető többnek, mint egy adott kor történetének töredéke, e 15 év történései pedig a szóban forgó időszak – talán az utókor számára megőrzésre érdemes – lenyomatai.

Ünnepi kötetről lévén szó – melynek szerkesztői megtisztelték azzal, hogy írásom megjelenhet benne – nem tudományos eszmefuttatás közzétételére vállalkozom, hanem arra törekszem, hogy a Magyar Rendészettudományi Társaság (ezután: Társaság) Bűnügyi Tagozatának (ezután: Tagozat) másfél évtizedet átfogó tevékenységéről adjak képet. Választásom megteremti a lehetőségét annak, hogy a Tagozat tevékenységének bemutatása mellett – köszönetünk kinyilvánításával egyidejűleg – említésre kerüljön azoknak neve (néhányan sajnos már nincsenek közöttünk), akik felkéréseinknek eleget téve hozzájárultak ahhoz, hogy alkalmanként jelentős érdeklődésre számot tartó, színvonalas szakmai programokat bonyolíthassunk le.

A történeti hűség kedvéért engedtessek meg, hogy egy – eddig még nem publikált, 2003. október 17-én kelt – valójában faxon érkezett levél egy részletének ismertetésével kezdjem a visszatekintést.

Szabó András akadémikus
ny. alkotmánybíró, egyetemi tanár

2097 Pilisborosjenő, Olga u. 2.

tel. – fax: 06 26 336 155, 06 20 9359 441

Ar. Blaskó Béla r. Votay Annai. RTF
Béla! Tápékorlatos odon hűlkem ezt a levelet.
Andri's

Előterjesztésem alapján az MTA Gazdaság- és Jogtudományi Osztálya meghozta a rendőrtudományokat befogadó nyilatkozatát. Az előterjesztést már a múltkor megküldtem volt helyet kérnek a rendőrtudományok címmel. Az Osztály 2003. október 3-i üléséről készült jegyzőkönyv vonatkozó részét. Ide iktatom szíves tudomásul vétel és felhasználás végett.

"Szabó András akadémikus, a Jogtudományi Bizottság elnöke terjesztette elő azt a javaslatát, hogy az Osztály fogadja el az ún. rendőrtudományok doktori pályázataival kapcsolatban a Jogtudományi Bizottság befogadó nyilatkozatát. Az előterjesztésre a Hadtudományi Bizottság jelelővő képviselői reagáltak, jelezve, hogy álláspontjuk szerint a rendőrtudományok egy része az ő bizottságuk kompetenciájába is beletartozik. Ezt követően rövid vita bontakozott ki a kérdésről, mely azzal a kompromisszummal zárult, hogy az új doktori ügyrend szerint az osztályelnök – minden esetben konzultálva a szóba jöhető bizottság elnökével – dönt a pályázatok bizottsági kompetenciájának kérdésében, viszont a rendőrtudományok doktori pályázataival kapcsolatban az Osztály részéről a befogadó nyilatkozat minden további nélkül megtehető."

Amint tehát olvasható, a Magyar Tudományos Akadémia IX. Osztályának 2003. szeptemberi ülésén, Szabó András akadémikus előterjesztése nyomán – hosszas, évekre visszanyúló egyeztetések, viták nyomán kompromisszumos döntés született a „rendőrtudományok” befogadásáról. A fenti jegyzőkönyvrészlet egyúttal dokumentálja Szabó András akadémikus elévülhetetlen érdemeit e döntésben. Ebben az írásban nem tekintem feladatommak, hogy állást foglaljak azokkal az – egyébként napjainkban is fel-felbukkanó – eszmefuttatásokkal kapcsolatban, melyek a „rendőrtudományok” tudomány-rendszertani helyével (éppenséggel létjogosultságával) kapcsolatban napvilágot látnak. Magam azok közé tartozom, akik illő revelációval fogadták a tudós testület fenti döntését, és elérkezettnek látták az időt arra, ami később a Társaság célkitűzései között megfogalmazásra került, vagyis: „Ezt követően már adott volt a feladat: hozzuk létre e tudomány 'civil' pillérét, társadalmi reprezentációját, a Magyar Rendészettudományi Társaságot.”

Közismert, de a fent említett célkitűzések közül ide kívánczik még annak megjegyzése, hogy – 2004. május 24-én – sor kerülhetett a Társaság megalakulására – befogadó (gesztor) felsőoktatási intézményként – a Rendőrtiszt Főiskola bevonásával, mely (tekintettel a rendészettudományi infrastruktúra szinte teljes hiányára) felvállalta a tudománnyá váláshoz nélkülözhetetlen, évekig tartó alapkutatótást, valamint az ennek eredményeit bemutató tudományos rendezvények, konferenciák megtartását, a publikációk megjelentetését.

A Társaság céljai között – többek között – megfogalmazásra került, hogy: „Egyre inkább világossá vált a felismerés, hogy a rendvédelmi-rendészeti ágazatban tevékenykedők tudományos tevékenységét már nem lehet sem a hadtudomány 'szoknyájával letakarni' sem más tudományok (pl. kriminológia, kriminalisztika) alrendszeriként definiálni. A rendészettudomány önállósági

törekvéseinek szabad teret kellett engedni.” E törekvésekkel egybevágóan a Nemzeti Közzolgálati Egyetem 2012. január 1-jei megalakulását követően megindulhattak az előkészületek a Rendészettudományi Doktori Iskola megalapítására, melynek végleges akkreditálása 2015. november 30-án megtörtént.¹

A Bűnügyi Tagozatról

Az Ügyrend elfogadásával a Társaság Alapszabályának megfelelően 2004. november 25-én megalakult az MRTT Bűnügyi Tagozata. A Tagozat első elnöke Prof. Dr. Sárkány István ny. r. vezérőrnagy volt, akit 2006-ban jómagam követhettem az elnöki poszton, egyúttal mint a Társaság elnökhelyettese is. A Tagozat titkárainak személyében időközben beállt változások nyomán e feladatot 2011 szeptemberétől dr. Vári Vince r. alezredes látja el. A Tagozat tisztségviselői megtisztelő megbízatásuknak – természetesen – díjazás nélkül, társadalmi munkában tettek, illetve tesznek eleget.

A Tagozat – a Társaság Alapszabályában írt célok adaptációjával – megalakulását követően meghatározta a legfontosabb tevékenységek körét. Ezek közül itt csak a következők kiemelésére szorítkozunk: a Társaság konferenciákat, fórumokat, ankétokat, szemináriumokat, vitaüléseket rendez; a bűnügyi tudományok fejlődését elősegítő bemutatókat, szakmai tájékoztatókat tart; folyamatosan részt vesz a bűnügyi tudománnyal kapcsolatos kutatási, fejlesztési és oktatási feladatok áttekintésében és értékelésében, azok megoldását javaslataival segíti; kapcsolatokat épít ki és tart fenn, valamint együttműködik a bűnügyi, továbbá határterületi tudományokat művelő, illetve a bűnügyi, bűnmegelőzési területen praktizáló (hasonló célú és szerepkörű) intézményekkel, szervezetekkel és egyesületekkel; kapcsolatot létesít külföldi társszervezetekkel; anyagi erőforrásaihoz mérten elősegíti, illetve lehetővé teszi tagjai részvételét külföldi

¹ Amint az Rendészettudományi Doktori Iskolát bemutató „Gondolatok a rendészettudományról” rávilágít: „A rendészet a közigazgatás legrégebbi tevékenysége. Napjaink rendészettudománya mégsem ugyanaz, mint a száz évvel ezelőtti rendőri vagy rendészeti tudomány. A tudomány ugyanis nem lineáris módon fejlődik, hanem időről-időre megújuló szakmai forradalmakon megy keresztül, amelynek során a tudományos érdeklődés egy bizonyos területen hirtelen 'berobban' és egy új fejlettségi szintet ér el. E szakmafejlődés során most jutottunk el oda, hogy a hazai rendészettudomány képviselői egységesen megmozdulva fogalmazták meg az önálló rendészetelmélet és tudomány művelésére irányuló szakmai és társadalmi igényt, s ez azt jelzi, hogy paradigmatisz változások zajlottak le és zajlanak ezen a tudományterületen. Napjainkban a rendészettudomány ismeretrendszerének reflektálnia kell a globális hálózati társadalomra, a társadalom széttöredeztségére és a hétköznapi multikulturalizmus megjelenésére...”

Forrás: Gondolatok a rendészettudományról

<https://rtk.uni-nke.hu/oktatás/rendeszettudomanyi-doktori-iskola/bemutakozas>

(Letöltés ideje: 2018.02.08.)

konferenciákon, valamint külföldi szakemberek részvételét saját rendezvényein; a bűnmegelőzés – mint közös társadalmi feladat – területén helyesen felismert mozgástérben hozzájárul a bűnmegelőzés társadalmi programjának végrehajtásához. Az iménti felsorolásból egyúttal deriválhatók a Társaság munkatervében testet öltött – a működtetéssel elérni kívánt – alapvető célkitűzések is.

Tagozatunk tagságát az elmúlt másfél évtizedben mindvégig az a meggyőződés motiválta, hogy képesek vagyunk (elsősorban) a bűnügyi szervek, valamint a tevékenységüket irányító kormányzati apparátus tudományos igényeinek kiszolgálására. Bízunk abban, hogy tevékenységünk is hozzájárult annak a döntéshozói belátásnak a megerősítéséhez, hogy a tudományba történő beruházásánál nincs jobban megtérülő befektetés.

A fent említett alapvető célkitűzések megvalósítása megkövetelte, hogy rendezvényeink szervezése során prioritást biztosítsunk a bűnügyi tudományok egyes részterületeinek igényes, egyúttal naprakészen a gyakorlat közelébe vitelének. Arra törekedtünk, hogy olyan aktuális témák, kérdések kerüljenek „terítékre”, amelyek a bűnügyi tudományok művelőit és a szakma képviselőit egyaránt foglalkoztatják. Ennek érdekében igyekeztünk annak a lehetőségét megteremteni, hogy a bűnügyi tudományok neves képviselői és a szakma gyakorlói különböző fórumokon, mint például műhelyviták, konferenciák és kerekasztal-beszélgetések során fejthessék ki álláspontjukat. A Tagozatunk által kínált „választék”, ajánlott témáink rendszeresen jelentős érdeklődésre tarthatnak számot. Erről nem csak a programjainkon részt vevők magas száma, hanem az alkalmanként jelenlétükkel bennünket megtisztelő szakmai vezetők visszajelzései alapján is meggyőződhattunk. A rendezvényeket számos alkalommal követte a szakma elismerése.

Tagozatunk az egyes programok szervezése során törekedett az egyensúlyra. Ez annak szem előtt tartását jelentette, hogy a szűk értelemben vett szakma kiemelkedő képviselői mellett teret biztosítsunk a büntető igazságszolgáltatás egyéb hivatásrendjeiben (ügyészség, bíróság, ombudsman, civil szervezetek) működő prominens személyiségeknek is. Megszólaltatásukkal több alkalommal sikerült közelebb hozni egymáshoz az eltérő véleményeket, feloldva ezzel az esetleges nézetkülönbségeket, félreértéseket. A Tagozat fórumai – tapasztalataink szerint – nem csak a szoros értelemben vett bűnügyi kérdések tisztázásához, hanem több esetben heves vitákban kiérlelt szakmai, illetve jogalkotási javaslatok kimunkálásához, valamint jogegységesítési törekvések megfogalmazásához is hozzájárultak.

Minden bizonnyal voltak „melléfogásaink” is. A Tagozat által gondozott fontosabb programok időrendbeli – vázlatos – áttekintése képet nyújthat arról, hogy további tevékenységünknek milyen irányt kell szabni.

„A szakértő feladatai és lehetőségei” címmel 2005. május 5-én megrendezett konferencián †dr. Lontainé dr. Santora Zsófia asszony, a Bűnügyi Szakértői

Kutatóintézet főigazgatója tartott izgalmas vitaindító előadást. A „Visegrádi esték” sorozatban 2005. május 19-én „Az igazságszolgáltatás és a rendészeti szervek együttműködése” témában dr. Nyíri Sándor meghívásával, jómagam moderálásában kerekasztal-beszélgetés zajlott, majd a „Nyomozás szabályozásának elméleti és gyakorlati kérdései” címmel 2005. október 18-án szakmai-tudományos konferenciát rendeztünk.

A 2005-ben megrendezett „Visegrádi esték” sorozat 2006-ban az „MRTT szakmai esték” című szakmai beszélgetéssorozattal folytatódott. Ennek keretében 2006. március 2-án a „Bűnügyi statisztika és valóság” címmel rendezvényünkön a vitaindítót †dr. Déri Pál ny. r. dandártábornok tartotta.

2007. január 12-én Tagozatunk és az MRTT Határrendészeti Tagozata – az Országos Rendőr-főkapitányság, a Határőrség Országos Parancsnoksága, az MRTT Elnöksége és a Rendőrtiszti Főiskola támogatásával – közös szakmai és tudományos (magyar és angol munkanyelvű) konferenciát szervezett „A Rendőrség és a Határőrség a nemzetközi rendőri együttműködésben” címmel. A rendezvény célként tűzte ki, hogy a büntető ügyekben történő nemzetközi rendőri és igazságügyi együttműködés keretébe ágyazva feltárja és rendszerezze a téma rendőri, illetve rendészeti vonatkozásait, valamint a gyakorlatban és az oktatásban is hasznosítható ajánlásokat fogalmazzon meg az érintett testületeknek, szervezeteknek. A fővédnökséget a konferenciát jelenlétével megtisztelő igazságügyi és rendészeti miniszter vállalta, a védnökök a Rendőrség Tudományos Tanácsának elnöke, a Határőrség Tudományos Tanácsának elnöke, az MRTT elnöke, valamint a Rendőrtiszti Főiskola rektora voltak. Résztvevőként meghívást kaptak az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, a Rendőrség, a Határőrség és a Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálatának (RSZVSZ) gyakorlati szakemberei, a külföldön szolgálatot teljesítő magyar rendőri (rendészeti) attasék és összekötőtisztek; a Budapesten akkreditált külföldi rendőri és rendészeti attasék és összekötőtisztek; az oktatásban és a tudományos munkában érintett rendészeti oktatók és kutatók. A bevezető előadásokat dr. Salgó László ny. r. altábornagy, az EUROPOL igazgatóhelyettese (Hága), Bali József hőr. dandártábornok, a FRONTEX vezető szárazföldi műveleti tisztje (Varsó), valamint Szabó Csaba r. ezredes az RSZVSZ-től (Budapest) tartották. A korreferátumokat az együttműködő szervek képviselői, így különösen: az ORFK Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ, a Nemzeti Nyomozó Iroda, a HOP Bűnügyi Felderítő Főosztály, a SECI (Bukarest), valamint a hazánkban akkreditált attasék és összekötők tartották.

A Rendőrtiszti Főiskola adott helyet – a Hamisítás Elleni Nemzeti Stratégia témakörhöz kapcsolódóan – a „Szellemi alkotások hamisítása, szerzői jogok megsértése” című, 2008. június 17-én megrendezett műhelyvitának. A vita moderátora jómagam lehettem. A műhelyvita résztvevői között üdvözölhettük többek között dr. Janza Frigyes ny. r. dandártábornokot, az MRTT főtitkárát, †dr. Lontainé Dr. Santora Zsófia asszonyt, a Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet főigazgatóját, dr. Berei Róbertet, az ÖKM Védelmi Titkárságáról, dr. Kovács

Piroska asszonyt, a Debreceni Városi Bíróság elnökét, valamint Fialka Györgyöt, az MBVE elnökét. A vitaindító előadást dr. Bertóti Andrea, az NNI munkatársa tartotta. Előadásának keretében vázolta a jogintézmény fejlődésének nemzetközi, majd hazai vonatkozású történeti bemutatását. Ezt követte előadásában a hazai jogi szabályozás ismertetése, a rendelkezésre álló büntető- és nem büntetőjogi eszközök felsorolása. A 2001 és 2007 közötti statisztikai adatok hallgatóság elé tárásából egyértelműen megállapítható volt mind az elkövetők számának, mind az elkövetett cselekményeknek az egyértelmű növekedése. Előadását két konkrét ügy ismertetésével fejezte be. Az előadás nyomán kibontakozó vitában dr. Janza Frigyes felhívta a figyelmet a szellemi tulajdonnal kapcsolatos problémákra, valamint a jövőre vonatkozóan paradigmaváltást jósolt. A Nemzeti Stratégiában hiányolta a tudomány szerepének meghatározását, véleménye szerint az nem jelent meg a cselekvési irányokban, ezért javasolta, hogy egy cselekvési irányként a tudomány is szerepet kapjon. Szabó Lajos egyetértett az előzőekkel, majd aktuális problémaként felvetette a gyógyszer-diagnosztikai szabadalmak eltulajdonítását és az egységes szabályok, szabványok hiányát a magánbiztonsági szférában. Egységes Nemzeti Stratégia kidolgozását javasolta a hamisítás tárgykörben. Dr. Kovács Piroska hozzászólásában kifejtette, hogy jogalkalmazóként másként látja a dolgot, mert szerinte nem működne az egységes stratégia. A törvényhozásban megkülönböztetett figyelmet kellene kapnia e területnek. Véleménye szerint meg kell különböztetni az áruhamisítást a szerzői jog védelmétől. Dr. Janza Frigyes az EU és Magyarország közti különbségekre utalva jelezte, hogy a kormány által elfogadott anyagban még megjelenhetnek a műhelyvitán elhangzottak tapasztalatai.

A Tagozat 2008. október 15-én dr. Janza Frigyes ny. r. dandártábornok, az MRTT főtitkárának moderálásával a „*Bűnügyi szolgálat előtt álló kihívások*” című műhelyvitája a Rendőrtiszti Főiskolán került megrendezésre. A vitaindító előadást dr. Házi István r. vezérőrnagy, az ORFK bűnügyi főigazgatója tartotta. A vitán jelen volt többek között dr. Ritecz György, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium tanácsadója, †dr. Katona Géza ny. r. dandártábornok, c. egyetemi tanár, dr. Virányi Gergely ny. rendőr dandártábornok, a Rendőrtiszti Főiskola oktatási és tudományos rektorhelyettese, dr. Németh Zsolt ny. r. ezredes, a Közbiztonsági Tanszék vezetője, valamint dr. Finszter Géza az OKRI osztályvezetője, egyetemi docens.

A vitát dr. Házi tábornok két megközelítésből kiindulva kezdte meg. Rávilágított egyrészt a rendőrségnek a bűnözéssel való megfelelési kényszerére, valamint arra, hogy milyen változtatásokra lenne szüksége a Magyar Rendőrségnek ahhoz, hogy egy hatékonyabb és sikeresebb szervezetként tudjon működni. Dr. Janza Frigyes elmondta, hogy szükség van a rendőrségi állomány gerincének megerősítésére. Ezt főleg úgy lehetne megvalósítani, hogy jól képzett (többnyire nappali tagozaton végzett) tiszt kerülne az állományba. Nagyon fontos a professzionalitás. Viszont az, hogy a főiskola kielégítse a tiszti utánpótlási igényt, nagyon nehéz feladat, szinte lehetetlen. A tisztek nehéz helyzetben vannak, hiszen a bűnügyi munka gátló

tényezője – †dr. Katona Géza szerint – gyakran a '98-as Be., amit már többször is módosítottak. Szerinte a Be. a feladatának nem felel meg. Ezzel kapcsolatban felmerül az eljárás gyorsaságának, az ügyészi felelősségnek, valamint a titkos információgyűjtéssel kapcsolatos jogszabályoknak a kérdése. Azzal a jelenlévők egyetértettek, hogy létre kellene hozni egy egységes kódexet, mely harmonizál az európai jogszabályokkal is. †Dr. Katona Géza történelmi példákra, tudományos kutatásokra és statisztikákra hivatkozva véleményezte a rendőrség bűnügyi-technikai munkáját. Házi tábornok helyeselte ezeket az elgondolásokat, de hozzátette, hogy sajnos elég nehéz és hosszadalmas folyamat a jogszabály-módosítás. Nagyon hosszú utat tesz meg egy jogszabály-módosítási tervezet, mire egyáltalán foglalkoznak vele. Dr. Finszter Géza szerint nem csak a Be.-t, hanem a Rendőrségi törvényt, illetve a Vám- és Pénzügyőrségről szóló törvényeket is módosítani kellene. A statisztikákat újabb statisztikák követik, amelyek az eredményes és eredménytelen nyomozásokkal foglalkoznak. A közel két és fél órás vita végére tisztán kirajzolódott, hogy mik is azok a területek, amelyek a legtöbb résztvevőt hozzászólásra ösztönözték.

2009. január 26-án a Nádor u. 32. I. emeleti Nádor teremben került sorra a Tagozat következő műhelyvitája, melynek programja „*A kriminalisztikai szakértés hazai helyzete, és aktuális problémái*” c. munkaanyag megvitatása volt. A vitaanyagot †dr. Katona Géza, c. egyetemi tanár, és prof. dr. Finszter Géza, az MTA doktori terjesztették elő. Az előterjesztett vitaanyag bemutatta a vizsgálódás célját. Ezt követően részletes kifejtésre került a bűnügyi technikai szakértés helyzete.

A kriminalisztikai szakértés fejlesztési lehetőségeinek kifejtése az ORFK 2008. március 28-i reformjavaslata és a 2008. december 15-én kelt feljegyzés alapján történt. Ennek megfelelően szóba kerültek a bűnügyi technikai szervezet fejlesztésének főbb kérdései.

A Tagozat 2009. március 30-án a Rendőrtiszti Főiskola Dísztermében a Határrendészeti Tagozattal (már nem első ízben) közös nemzetközi, tudományos műhelyvitát rendezett „*A bűnügyi és a határrendészeti szolgálati ág kapcsolatrendszer*” címmel. A műhelyvita folytatása volt az MRTT Határrendészeti Tagozatának 2008. november 26-án megtartott „*A Rendőrség és a Határőrség integrációjának tapasztalatai*” című nemzetközi tudományos konferenciáján megkezdett közös gondolkodásnak. A konferencia széleskörűen áttekintette az integráció tapasztalatait. Több előadó és hozzászóló részéről elhangzott, hogy a teljesen új rendszerben a bűnügyi és a határrendészeti szolgálati ág közötti információáramlás és együttműködés nem folyamatos. A műhelyvita célja az volt, hogy erre a fontos szakmai részterületre vonatkozó további tudományos helyzetértékeléssel és érveléssel segítse a reális helyzetkép megalkotását, az integrált Rendőrség jövőjére vonatkozó újabb következtetések levonását, javaslatok és ajánlások megfogalmazását. A vitaindító előadások után a két szakterület felkért képviselői hozzászólásaikban fejtették ki a témával

kapcsolatos helyzetértékelésüket és következtetéseiket. Ezután lehetőséget nyílt a műhelyvitát figyelemmel kísérők hozzászólására is.

Tagozatunk 2009. október 6-án a Bünyügyi Szakértői és Kutatóintézetben tartotta soron következő műhelyvitáját „*A kriminalisztikai szakértés aktuális módszertani kérdései*” címmel, mintegy folytatásaként a 2009. január 26-i „*A kriminalisztikai szakértés hazai helyzete és aktuális problémái*” c. munkaanyag megvitatásának. A műhelyvita levezető elnöke jómagam voltam. A bevezető előadást a rendezvény címével megegyező címmel †dr. Katona Géza c. egyetemi tanár, az MTA doktora tartotta. Ezt követően a vitaanyagok előterjesztésére került sor. Sorrendben: „*A szakértő kiválasztása és kirendelése*” címmel dr. Krajnyák Péter r. ezredes, NNI bünyügyi igazgató helyettese; „*A kriminalisztikai szakértői vizsgálat és a szakvélemény készítése*” címmel †dr. Lontainé dr. Santora Zsófia, a BSZKI főigazgatója; valamint „*A szakvélemény, illetve szakértői következtetések értékelése*” címmel dr. Czine Ágnes, a Fővárosi Ítéltábla büntető kollégiumának vezetője tartottak előadást. A rendezvényen jelen voltak – a fentebb már említett előadók mellett – többek között, dr. Kovács Lajos ny. r. ezredes, dr. Németh Zsolt r. ezredes, főiskolai tanár, dr. Balláné prof. dr. Füsztér Erzsébet r. ezredes, egyetemi tanár, Bozó Csaba r. alezredes a Bács-Kiskun MRFK-ról, dr. Fenyvesi Csaba, a PTE ÁJK egyetemi docense, dr. Gárdonyi Gergely r. őrnagy a BRFK-ról, Csatai Tamás r. százados, Balla József r. őrnagy és Pinkóczi József r. alezredes az ORFK-ról, Nagy Attila r. alezredes a Szabolcs-Szatmár MRFK-ról, dr. Márton István r. ezredes a Csongrád MRFK-ról, dr. Finszter Géza OKRI osztályvezető, egyetemi docens, az MTA doktora, továbbá nagy számban a BSZKI munkatársai.

A Tagozat elnökének megnyitó beszédében egyebek között hangsúlyozta, hogy a Tagozatnak az is feladata, hogy segítse és támogassa a kriminalisztikai szakértést, fórumot adjon a szakértőket, a szakértést érintő problémáknak, majd ismertette a műhelyvita menetét, és felkérte †dr. Katona Géza professzort bevezetőjének megtartására, aki két irányvonalat vázolt fel. Véleménye szerint először a szakértés helyét kell tisztázni a forenzikus tudományokban, majd azt követően a szakértést, mint a bizonyítás eszközét kell vizsgálni. Kifejtette, hogy az utóbbi évtizedekben felgyorsult a fejlődés a világban, és ez a felgyorsult fejlődés megjelent a kriminalisztikai szakértésben is – példaként említve a DNS-t vagy az alkalmazott technikákat –, nőtt a szaktudományok száma, a fejlődés miatt nőtt és gyorsult a szakértések száma is.

A globalizációt két téren, a bűnözés és a bűnüldözés globalizációjaként értelmezi, és elmondta: az EU integrációnak is komoly kihatásai voltak ezeken a területeken hazánkra. Véleménye szerint a bünyügyi szakértés mai helyzetének megoldására hiányoztak és a mai napig is hiányoznak a koncepciók. A szakértést, mint a bizonyítás eszközét a bünyügyi vezető, a szakértő és a jogalkalmazó szempontjából kell vizsgálni. Előadása záró részében a szakértéssel kapcsolatban bizonyos elveket fogalmazott meg. Ezek a következők voltak: a kriminalisztikai szakértés része a bizonyításnak, a kriminalisztikai szakértés nem a laborban

kezdődik, a nemzetközi szabványok alkalmazása szükséges, csakúgy, mint a verbális kifejezések szabványosítása. Metodikai kérdésként fogalmazta meg azt, hogy mikor kell bevonni szakértőt, szaktanácsadót, valamint azt, hogy a szakértői vizsgálatok gazdaságossága mennyire játszhat szerepet.

Dr. Krajnyák Péter r. ezredes, a NNI bünyügyi igazgatóhelyettese elmondta, hogy bizonyos ügyekben sikereket ért el az általa irányított csoport, és véleménye szerint ez annak volt köszönhető, hogy a nyomozók és a szakértők együttműködtek – vagyis team munka eredménye volt a siker. Véleménye szerint a legnagyobb probléma a szakértésben az, hogy a szakértő és a nyomozó eltávolodott egymástól, valamint az, hogy a szakértés logikája nem felel meg a hétköznapi emberek gondolkodásmódjának. Megközelítésbeli váltásra van szükség. Nevesített több olyan új bűncselekménytípust, melyekről korábban nem lehetett hallani. Ezek esetében a bűncselekmények nagy többségénél használható hagyományos kriminalisztikai szempontok nem alkalmazhatóak. Hangsúlyozta, hogy milyen fontos a helyszíni vezető kiválasztása, hisz ez a személy dönt abban a kérdésben, hogy szakértőt vagy szaktanácsadót rendel-e ki. Kitért arra a kérdésre is, hogy közbeszerzésnek minősül-e a szakértő kirendelése, de szerinte nem az.

†Dr. Lontainé dr. Santora Zsófia, a BSZKI főigazgatója előadását azzal kezdte, hogy hiányolta az IRM, valamint a rendőri felső vezetés képviselőit. Véleménye szerint az esetleges elmaradottság másokhoz viszonyítva csak anyagilag érvényes. Az Intézet a nemzetközi szabványokat alkalmazza, a BSZKI akkreditálása folyamatban van. Az intézet helyzetét meghatározza az, hogy légüres térben van. Ezt követően Túri András IRM szakállamtitkár levelének egy részletét olvasta fel a kirendelő határozat nélküli felkérésekkel, illetve ennek anyagi vonzatával kapcsolatos problémára rámutatva.

Dr. Czine Ágnes a jogalkalmazó oldaláról közelítette meg a kérdést. Véleménye szerint a tudomány eredményei megjelennek a büntetőeljárásban. Úgy foglal állást, hogy nem lehet meghatározó a szakértő kirendelésekor az anyagi szempont. Saját praxisából két példával támasztja alá mondanivalóját. A példák kapcsán arra világít rá, hogy a vizsgálati dokumentáció hiányában az eredmény megkérdőjelezhető. Közvetett bizonyítékok esetén több szakértő támassza alá a véleményével. †Katona professzorhoz hasonlóan felveti a fogalmi kérdéskör problémáját.

A hozzászólások sorát dr. Fenyvesi Csaba nyitotta meg, aki Tremmel Flórián: Az igazságügyi szakértés, mint mikrobizonyítás című munkájára hívta fel a figyelmet, valamint a Bayes-módszerre, a matematikai módszeren alapuló analízisre. Gál Tamás, a BSZKI munkatársa szintén a Bayes-módszer és a szakértői törvény kapcsolatát említette, textíliák szálvizsgálatát hozta fel példaként, a bizonyító erő előzetes megbecsülése érdekében. Janza tábornok dr. Czine Ágneshez intézte a következő kérdését, azzal kapcsolatban, hogy a Bíróképző Akadémián foglalkoznak-e ezekkel a kérdésekkel? Dr. Czine Ágnes válaszában megfogalmazta, hogy javasolni fogja a szóban forgó kérdéseknek az Akadémia képzési programjába való felvételét, mert fontos a bírák számára is a szakismeret

ahhoz, hogy megfelelően kérdezzenek. Pinkóczi Csaba r. alezredes elmondta, ő a problémát abban látja, hogy a szakközépiskolai képzés a Rendőrségnél van, míg a főiskolai nem. Hangsúlyozta a minőségbiztosítás fontosságát. A 2009. évi XLVII. törvény kapcsán a †dr. Lontainé dr. Santora Zsófia főigazgató által felvetett problémával kapcsolatban kifejtette, hogy szerint nem kell minden esetben kirendelő határozat a szakértő kirendeléséről. Dicsérte az eddigi hozzászólások szakmaiságát. Dr. Moharos István a móri ügy kapcsán tette fel a kérdést, hogyan jutott el a hatóság az igazi tettesekig? A fegyverszakértőt dicsérte, aki felismerte az összefüggéseket a fegyverek kapcsán. Fontos a szakértő és a kirendelő kapcsolata. Kritizálta a berendelés intézményét, kifejtette a véleményét a BSZKI Európához való viszonya kapcsán. Dr. Krajnyák Péter a móri ügy kapcsán megszólítottak érezte magát, ezért reagált dr. Moharos István szavaira. Szerinte Mór kapcsán teljesítménykényszerben volt a Rendőrség, ami miatt hibákat követtek el. A bűnügyi szolgálatoknak tanulniuk kell a hibákból. †Dr. Lontainé Dr. Santora Zsófia szintén a móri ügghöz kapcsolódóan jegyezte meg, hogy szerint a rendőri vezetők nem fogadták el a szakértői véleményeket. Pádár Zsolt a BSZKI részéről kért szót. Hangsúlyozta az egymással való kommunikáció fontosságát, majd kiemelte, hogy az MRTT, mint civil szerveződés, jó, hogy foglalkozik a szakértőkkel, fontos a tudományos tanácskozás erről a témáról. Dr. Kovács Lajos ny. r. ezredes Lomniczi Zoltán volt főbíró szavait idézte: a bíróságok hozott anyagból dolgoznak, úgyszintén a szakértők is, hiszen az esetek 95%-ában a rendőrség gyűjti be a bizonyítékokat. Szerinte a hibákról őszintén kell beszélni, mert csak akkor lehet tanulni belőlük. Példaként a 80-as évekből Magda János esetét említette. Kívülállóknak a helyszínelés káosznak tűnhet, de belülről az rendezettség. A kritikus élethelyzetekben történő felismertetésekre – mint bizonyítási eljárásra – hívta fel a figyelmet. Nagy Gábor a BSZKI részéről kért szót. Kifejtette, hogy szerint a fórum betölti a feladatát, viszont hiányolta a Kamara részvételét. Intézményesített szakértésről beszélt, de úgy gondolta, hogy kicsi az érdekérvényesítő képességük. Módszertani levelek kiadását szorgalmazta. Dr. Anti Csaba a Bíróképző Akadémia programjára reagálva említi, hogy szerepel az Akadémia programjában a szakértés kérdése, az RTF ennek keretében együttműködik az Akadémiával. Felajánlotta a Szent György Szakkollégium nevében az együttműködést az ORFK-nak és dr. Krajnyák Péternek.

†Katona Géza professzor zárszóként rövid összefoglalót mondott az elhangzottakról, ennek keretében beszélt a BSZKI nehéz helyzetéről, mely nincs megnyugtatóan rendezve. Szerinte ennek strukturális okai vannak, majd a Be. törvény hibáit említette. Dicsérte az elhangzott hozzászólások szakmaiságát.

A Tagozat 2010-ben három nagysikerű, a tagok élénk érdeklődésével kísért konferenciát, illetve kerekasztal-beszélgetést szervezett. A tavaszi ülésszak elején – 2010. január 12-én – került sor a Magyar Bűnüldözők Szakmai Egyesületével közösen „A rendőrök által elkövetett katonai bűncselekmények aktuális kérdései” című műhelyvitára, melynek a Rendőrtisztai Főiskola nyújtott helyszínt. A

vitaindító előadásokat dr. Székely György dandártábornok, Fellebbviteli Vezető ügyész, a Magyar Katonai és Hadijogi Társaság elnöke és Csernyava Attila r. alezredes, az ORFK Fegyelmi Osztályának vezetője tartották. A témával kapcsolatos felfokozott érdeklődést a kialakult heves eszmecsere, továbbá a jelenlévők nagy többsége által kifejtett (többsnyire eltérő) álláspont is jelezte.

Még a tavaszi ülésszakban – 2010. április 12-én – tartottuk a Rendőrtiszti Főiskolán a Magyar Bűnüldözők Szakmai Egyesületével közös szervezésben „A környezet- és természetkárosítás elleni hatékonyabb fellépés jogi és kriminalisztikai problémái” című kerekasztal-konferenciát. A vitaindító előadások megtartására a témában jártas, elismert szakemberek lettek felkérve. Így (a teljesség igénye nélkül) prof. dr. Görgényi Ilona tanszékvezető egyetemi tanár, a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntetőjogi és Kriminológiai Tanszékének vezetője, Ábrahám Attila r. alezredes, a Nemzeti Nyomozóiroda Gazdaságvédelmi Főosztály, Környezeti Bűnözés Elleni Osztály mb. osztályvezetője, valamint Kőrösi Levente, szakmai tanácsadó, a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium főtanácsosa.

A Tagozat következő rendezvénye már az őszi ülésszakra esett. 2010. november 25-én „A 'bagatell bűncselekmények' büntető anyagi-, eljárásjogi és kriminalisztikai vonatkozásai” címmel került megrendezésre a Tagozat ez évi utolsó műhelyvitája. A meghívott előadók a Rendőrség, az Ügyészség illetve a Bíróság e területen jártas, gyakorlati tapasztalatokkal bíró szakemberei közül kerültek ki. Az előadásokat követő élénk eszmecsere jelzés értékűen utalt a téma jogalkotást is érintő problémakörére, a joggyakorlat kiforratlanságára.

A 2011. évi tavaszi ülésszakra a Tagozat – „a Rendőrtiszti Főiskola 40 éve” rendezvénysorozat, illetve a Bűnügyi Oktatók Országos Találkozásának megszervezése kapcsán rá háruló feladatok miatt – egy konferenciát szervezett. Erre 2011. június 27-én került sor a Bűnügyi Szakértő és Kutató Intézettel közös rendezésben „A bűnügyi technika, mint új szervezeti elem a Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézetben” címmel. A téma aktualitását az adta, hogy a Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet rendőrség szervezetébe történt integrációja során létrejött a Bűnügyi Technikai Főosztály. Ennek során valamennyi szervezeti egység bemutatkozott, amelyet izgalmas vita követett. A konferencián szóba került, hogy a szakfelügyeletet ellátó osztály elindította a bűnügyi helyszínelők kódexének kodifikációját.

Az előbbieket kapcsán – úgyszintén a BSZKI-val közös szervezésben és lebonyolításban – 2012. március 21-én kerekasztal-konferenciát tartottunk „A bűnügyi helyszínelés kódexe” címmel. A tervezet a Tagozat tagjai, valamint a rendészettudomány elismert képviselői előtt mérettette meg magát a mintegy közel 100 fő részvételével zajlott szakmai vitán. A rendezvényen felkért hozzászólóként többek között †prof. dr. Katona Géza egyetemi tanár, prof. pr. Finszter Géza egyetemi tanár, dr. jur. med. Kovács Gábor egyetemi docens, dr. Vaskúti András

fővárosi törvényszéki tanácselnök és dr. Kovács Lajos ny. r. ezredes is közreműködött.

A Tagozat 2012. december 11-én megtartott kerekasztal-konferenciáját „A gyermekbarát igazságszolgáltatás büntetőjogi és rendőrségi vonatkozásai.” című témának szenteltük. A konferenciának immár a Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kara adott otthont. Igyekeztünk a büntetőjogi és rendészeti vonatkozások mellett a gyermekvédelmi szakmát is megszólítani, hogy teljesebb képet kapjunk arról, hogy milyen eredményekkel zárult a gyermekbarát igazságszolgáltatás éve. A konferencia célja elsősorban a gyermekközpontúságnak a büntető igazságszolgáltatás oldaláról történő megközelítése volt, ezért a büntetőeljárás szakaszának képviselőit hívtuk meg, hogy előadhassák álláspontjukat. Az érintettek kifejtették, hogy saját jogalkalmazási területükön milyen lépések születtek a gyermeki jogok érvényesülésével kapcsolatosan. Elmondták, melyek azok a joggyakorlat szempontjából legégetőbb feladatok, amelyek további lépéseket tesznek szükségessé. A gyermekvédelem elválaszthatatlan a gyermekekkel kapcsolatba kerülő büntető jogalkalmazástól. Erre tekintettel fogalmaztuk meg, hogy a két terület közös nevezőinek kialakítása hozhatja meg az áttörést, és érhet el igazán sikereket és paradigmaváltást a gyermekközpontú igazságszolgáltatás gyakorlati megvalósítása terén is. A fentiek okán fontosnak tartottuk, hogy a konferencia előadójaként felkérjük az Alapvető Jogok Hivatalát. Hasonló okból hívtuk meg az Országos Gyermekkegészségügyi Intézetet is. Utóbbit a gyermekvédelem oszlopos intézményeként a rendőrséggel és a büntető igazságszolgáltatással való együttműködés lehetőségeinek bemutatására is felkértük, egyúttal véleményt kérve az eddig megvalósult lépésekről és ezek eredményeiről is. A konferencián ismertetésre került a rendészeti oktatás szakmai álláspontja, különös súlyt helyezve a kriminológiai megközelítésre. A rendezvényről a Tagozat titkárának tollából szakmai összefoglaló cikk jelent meg a Magyar Rendészet 2013/3-4. számának hasábjain.

A Tagozat 2013. december 17-én rendezett kerekasztal-konferenciája „A kábítószerpiac új jelenségei és kihívásai” című témát vette górcső alá. A téma aktualitását az adta, hogy az utóbbi években megjelenő, rohamosan terjedő új pszichoaktív szerek nagymértékben átformálták hazánk kábítószerrel kapcsolatos bűnözési és ehhez kapcsolódóan bűnüldözési helyzetét. Új kihívásokkal került szembe a jogalkotás, a jogalkalmazás és a problémával érintett civil szervezetek is. A konferencia arra kereste a megoldást, miként tudjuk felvenni a lépést a kábítószerpiac eme változásaival, és képesek vagyunk-e azokra kellő időben hathatós válaszokat adni. Kikértük a civil szféra és a szakma kulcsszereplőinek véleményét arról, hogy a kábítószerpiac új jelenségei miatt milyen kihívásokkal és nehézségekkel kellett szembenézniük. Hozzászólásra a Társaság a Szabadságjogokért, a Legfőbb Ügyészség, a KR Nemzeti Nyomozó Iroda Kábítószer bűnözés Elleni Osztály és a Bűnügyi Szakértő és Kutatóintézet munkatársait kértük fel.

„A Magyar Rendészettudományi Társaság jelene és jövője – Stratégiai és Innovációs Projekt” keretében még 2013-ban létrejött a „Kriminálisztika jövője” elnevezésű munkacsoport, amely első ülését 2013. szeptember 27-én tartotta. Ennek égisze alatt a Bűnügyi Tagozat társszervezésében a munkacsoport 2014. február 27-én „A kriminálisztika jövője” című tudományos kerekasztal-beszélgetést tartott. A beszélgetés célja a bűnügyi területen dolgozó szakemberek, tudományos kutatók véleményének meghallgatása volt arról, hogy merre tart ma a tudományterület, és milyen irányokba érdemes a kutatómunkát szervezni. A rendezvény moderátora dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy, c. egyetemi tanár, az MRTT főtitkára volt. A vitaindító előadásokat követően a témához †dr. Katona Géza, c. egyetemi tanár, dr. jur. med. Kovács Gábor, egyetemi docens, dr. habil. Fenyvesi Csaba egyetemi docens, dr. Kovács Lajos ny. r. ezredes, Halmai János osztályvezető, Bozó Csaba r. alezredes, osztályvezető is hozzászóltak. A tudomány képviselői mellett tehát a szakma művelői is elmondhatták véleményüket. Az egyes álláspontok ütközését figyelemmel kísérve a meghívottak és az érdeklődők egy rendkívül érdekfeszítő, izgalmas délutánnak lehettek tanúi.

A Tagozat 2014. október 30-án szervezett kerekasztal-konferenciája „A bűnügyi életpályamodell” címmel került megrendezésre. A konferencia védnöke dr. Takács Tibor r. dandártábornok Országos Rendőrfőkapitány-helyettes volt. A konferencia vitaindító előadását dr. Bognár László, a BM Személyügyi Főosztályának vezetője tartotta. A témával kapcsolatosan hozzászólt dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy, MRTT elnök, dr. Takács Tibor r. vezérőrnagy, ORFK főkapitány-helyettes, dr. Nagy Gábor, főtanácsos c. egyetemi docens, a BSZKI igazgatója, Derzsy Péter r. ezredes, BRFK bűnügyi igazgató, prof. dr. Kiss György egyetemi tanár, a Pécsi ÁJK-ról és dr. Gárdonyi Gergely r. alezredes, a BSZKI Bűnügyi Igazgató-helyettese.

A Tagozat 2016. április 16-án a Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Karán kerekasztal-konferenciát rendezett „*Más régió más rendőrség? – avagy a bűnözésföldrajz és a rendőri munka mérhetőségének nyitott kérdései.*” címmel. A téma aktualitását és indokoltságát az adta, hogy az utóbbi években a rendőrség hatékonyságának és teljesítményének megítélése jelentős átalakuláson ment keresztül itthon és külföldön egyaránt. Ami ahhoz vezetett, hogy a témával kapcsolatos szakmai és politikai paradigmák is átrendeződtek. Ma már szinte kriminológiai evidenciának számít, hogy a szociokulturális és gazdasági szempontból eltérő sajátosságokkal rendelkező földrajzi területek egészen más típusú feladatokkal szembesítik a bűnözéskontroll intézményeit is. Jogosan merül fel a kérdés, hogy vajon összehasonlíthatóak-e egymással statisztikai értelemben a jelentősen eltérő bűnözési környezettel rendelkező rendőri egységek tevékenységei azonos mutatók és szakmai követelmények alapján. A szervi hatékonyság megítélésében vajon mennyire kell szerepet kapnia a „termelt” statisztikai adatok mellett a költséghatékonyságnak és a környezeti tényezőknek? A rendőrség civil kapcsolatai és a kistéleplési önkormányzati kapcsolatrendszer minősége vajon

objektivizálható-e a szervezeti és a vezetői teljesítményértékelés rendszerében, tekintve, hogy mindezek a rendőrség közösségi legitimációjának és a lakossági elégedettségnek az alapköveit képezik? A kerekasztal-megbeszélés célja, hogy a tudományos megközelítésen és a nemzetközi kitekintésen túl a bűnözésföldrajzi szempontból sajátos jellemzőkkel rendelkező területek rendőri vezetőinek szakmai véleményét kikérve választ keressünk olyan kérdésekre, mint a rendőrség szervi hatékonyságának meghatározó kritériumai és azok relatív mérhetősége. A moderátor dr. Németh Zsolt ny. r. ezredes, kriminológus volt. A vitaindító előadásokat prof. dr. Sallai János r. ezredes, tanszékvezető egyetemi tanár, az NKE RTK Rendészetelméleti Tanszékének vezetője, dr. Tihanyi Miklós r. őrnagy, az NKE RTK Közbiztonsági Tanszékének tanársegéde, dr. Mátyás Szabolcs r. őrnagy, az NKE RTK Kriminálisztikai Intézet Bűnügyi Stratégiai Tanszékének adjunktusa, dr. Vári Vince r. őrnagy, az NKE RTK Bűnügyi Tudományok Intézet Büntető-eljárásjogi Tanszékének tanársegéde tartották. A felkért előadók dr. Illés László r. ezredes, nyíregyházi kapitányságvezető, Váczi Attila r. ezredes, győri kapitányságvezető, dr. Varga László r. ezredes, ózdi kapitányságvezető, Szabó Jenő r. ezredes, soproni kapitányságvezető, dr. Dévény Árpád r.mk. alezredes, osztályvezető voltak.

2016. december 15-én úgyszintén a Nemzeti Közföldügyi Egyetem Rendészetudományi Karán egy kerekasztal-konferencia került megrendezésre „*A sokarcú város, avagy a bűncselekmények területiségének jellegzetességei Budapesten*” címmel. A rendszerváltozást követően a változások Budapesten a település méretéből és sokszínűségéből adódóan még hatványozottabban jelentkeztek, mint az ország más részein. Semmiképp sem túlzás azt állítani, hogy a területi különbségek még hangsúlyosabbá váltak, a főváros pedig a 23 kerületének köszönhetően sokarcúvá lett. Az egyes kerületek között igen jelentős társadalmi, gazdasági, népességföldrajzi stb. különbségek fedezhetők fel, ami gyökeresen eltérő kriminálgeográfiai viszonyokat teremt. Épp ezért a főváros kriminálstatisztikai adatait nem célszerű homogénen kezelni, mivel az egyes kerületek rendszerint nagyvárosnyi lakosságszámmal rendelkeznek. Ha Budapest bűnözésföldrajzát nézzük, akkor feltétlenül érdemes megvizsgálni az ott kialakult szubkultúrákat. Egy Budapest méretű városnál már megvannak azok az elkülönült településrészek, amelyek eltérő értékrenddel és társadalmi státuszú lakossággal rendelkeznek. Itt már kimutathatóak a kriminalitási különbségek, ahol a bűncselekmények megoszlása igazodik a lakóterület jellegéhez. A kerekasztal-megbeszélés célja, hogy a témában jártas kutatók tudományos megközelítésével, illetőleg az érintett területi egységek rendőri vezetőinek szakmai előadásával bemutatni, hogy milyen egyedi kihívásokat hordoz a bűnözésföldrajzi és szociokulturális vonatkozásaiban sajátos helyeken végzett rendőri tevékenység. A rendezvény moderátora dr. Németh Zsolt ny. r. ezredes, kriminológus volt. A vitaindító előadásokat Bucsek Gábor, a Budapesti Rendőr-főkapitányság vezetője, prof. dr. Irk Ferenc kriminológus, prof. dr. Sallai János, dr. Mátyás Szabolcs

adjunktus, dr. Erdei Gábor rendőr alezredes, dr. Forró Antal doktorandusz tartották. A témával kapcsolatban megjelentek: Molnár Gábor VIII. kerületi kapitányságvezető, Sztanyó István XII. kerületi kapitányságvezető, dr. Paál Péter György XIII. kerület kapitányságvezető, Makádi Katalin XX. és XXIII. kerületi kapitányságvezető. A hozzászólásokat és a vitát követően a zárszót a Tagozat elnöke tartotta.

A Tagozat 2017. november 15-én a Ludovikán kerekasztal-konferenciát rendezett *„Felderítés és vizsgálat, avagy a nyomozás változó szerepe az új Be. kódex tükrében”* címmel. A megbeszélés a témában jártas elméleti szakemberek tudományos megközelítésével, illetőleg a törvénymódosítással érintett bünyügyi szolgálat rendőri vezetőinek és érintett szakembereinek előadásaival bemutatta, hogy a nyomozati munkában milyen változásokat fog eredményezni az új kódex hatálybalépése. Továbbá válaszokat keresett olyan lényeges kérdésekre, hogy milyen elvárásokat és előkészítési feladatokat keletkeztet majd az új Be. kódex a nyomozó hatóságok vezetőivel, középvezetőivel, illetőleg a konkrét eljárásokban érintett felderítőkkal és vizsgálókkal szemben, valamint hogy mindezek a szervezetben milyen átalakításokkal járnak. A konferencia hozzászólói a következők voltak: prof. Finszter Géza, az NKE professzor emeritusa, dr. Láng László, a Legfőbb Ügyészség Főosztályvezetője, Krauth Ferenc r. őrnagy, a KR NNI Elemző Értékelő Osztályának vezetője, dr. Szelei Pál r. ezredes, az ORFK Bünyügyi Főigazgatóság Bünyügyi Főosztályának vezetője, Farkas Péter, a BRFK Bünyügyi Szervek Bünyügyi Koordinációs Osztályának vezetője, dr. Nagy Richárd r. alezredes, az ORFK Bünyügyi Főigazgatóság Bünyügyi Főosztály Korruptió és Gazdasági Bünyözés elleni Osztályának vezetője, Oszlanszki Sándor r. alezredes, ORFK Főkapitányi megbízott, dr. Kiss Csaba nb. dandártábornok, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat főigazgató-helyettese.

Előretekintve elmondhatjuk, hogy Tagozatunk 2019-ben az alábbi kerekasztal-konferenciák szervezését tervezi:

- 2019 márciusában *„Az új Be. kódex a gyakorlatban. Tapasztalatok a bünyügyi szolgálatnál és az ügyési szervezetenél”* címmel, valamint
- 2019 októberében *„Vezetési stílusok, ösztönzési módszerek a bünyügyi területen – avagy vezetéselmélet a gyakorlatban.”* címmel.

Fent vázolt programjaink talán jelzésértékkel bírnak arról, hogy a Tagozat sokrétű és változatos tudományos, illetve szakmai rendezvényeket tartott a megalakulása óta eltelt 15 évben. A Tagozat irányítói szervezőmunkájuk során nagy hangsúlyt fektettek arra, hogy a tudomány művelőit és a szakma gyakorlóit minél közelebb hozzák egymáshoz. Törekvéseink közzé tartozott, hogy feloldódjanak az elmélet és gyakorlat közötti (helyenként) fennálló antagonisztikus ellentétek, „megdőljenek” a meglévő sztereotípiák. Mindezzel elősegíteni és proponálni kívántuk azt, hogy a bünyügyi szakterület jogalkalmazói törekedjenek a

szakmai kérdések tudományos igényű kezelésére, a tudományos elmélet művelői pedig – az elvontság elefántcsonttornyából kilépve – gondolkodási metódusaikat illetően igyekezzenek jobban a realitásokhoz igazodni.

Összegzőként annak a reményünknek adunk hangot, hogy Társaságunk működésének eltelt másfél évtizedében – alapvetően – megvalósítottuk céljainkat. Bizakodunk, hogy a Társaság „felmutatott” olyan eredményeket, melyek arra a meggyőződésre engedik következtetni a Társaság tagságát, illetve a Társaság vezetését is, hogy – természetesen ahol szükséges, korrekciókkal, de – érdemes folytatnunk a munkát.

Az elmúlt évtizedben a Tagozat munkájához nyújtott támogatásért ehelyütt szeretnék köszönetet nyilvánítani a Társaság elnökségének. Személy szerint: Korinek László akadémikusnak, a Társaság elnökének; dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy, c. egyetemi tanárnak, a Társaság főtitkárának; a Tagozatunk szervezőmunkájában élen járó tagozati titkárainknak; valamint a Társaságban működő és Tagozatunkkal együttműködő „társ” Tagozatoknak, ezek vezetőinek; kiemelten pedig a Társaság Határrendészeti Tagozatának; illetve „külsősként” a korábbi Bűnügyi Szakértő és Kutató Intézetnek. Megkülönböztetett tisztelet és köszönet illeti az időközben elhunyt dr. Katona Géza ny. r. dandártábornokot, c. egyetemi tanárt, az MTA doktorát, a Társaság tiszteletbeli elnökét, Társaságunk egyik legaktívabb támogatóját, aki mint a bűnügyi tudományok nemzetközileg elismert tudósa hozzászólásaival, vitaindító és gondolatébresztő előadásaival és jelenlétével „hitelesítette” Tagozatunkat. Köszönettel tartozunk prof. dr. Finszter Géza egyetemi tanárnak, az MTA Rendészettudományi Albizottsága elnökének, a Társaság elnökhelyettesének, hogy felkéréseink elfogadásával hozzájárult Tagozatunk tevékenységének interdiszciplináris régiókba történő emelkedéséhez. Hálával tartozunk tagságunknak, a rendezvényeink iránt érdeklődést tanúsító elméleti és gyakorlati szakembereknek, akik aktivitásukkal járultak hozzá Tagozatunk (bízunk benne, nem csak vélt) sikereihez. Köszönettel tartozunk a rendezvényeinken mindvégig aktív közreműködést vállaló rendészeti, illetve bűnügyi szakembereknek, országos és területi, illetve helyi vezetőknek, munkatársaknak. Végül, de nem utolsósorban nem feledkezhetünk meg a rendezvényeink technikai lebonyolítását biztosító munkatársainkról sem. Köszönet nekik, akár a Rendőrtiszti Főiskolán, vagy utóbb a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Karán, avagy külső helyszínen tették – kiválóan – a dolgukat.

A rendészettudomány helyzete – nemzetközi kitekintés

Bevezetés

Hans Gerd Jaschke, a téma német kutatója szerint *a rendészettudomány (Polizeiwissenschaft) a 18. században még a kormányzás általános tudománya volt és csak később vált a rendészetre szorítkozó elméletté.*¹ A rendészettudomány (korai) neves kutatói között tartjuk számon még az amerikai Gary T. Marxot, az angol Robert Reinert, a kanadai Jean Paul Brodeurt, a francia Dominique Monjardet és a német Thomas Feltest.

A tudományos eredmények hasznosítójaként a rendészet vitathatatlanul az európai kontinensen járt az élen, hiszen itt a rendőri munka a közigazgatás alapító ágazata lett, és ezzel egy elsajátítható szakma rangjára emelkedett. A rendészet azonban, mint a kutatás tárgya az angolszász világban került először az elmélet és a kutatás középpontjába. Erre különösen az Amerikai Egyesült Államokban (USA) kialakult rendőrségi szociológia szolgáltatott példát, ahol egyes társadalomkutatók a múlt század hatvanas éveitől kezdődően igyekeztek feltárni, mi állhat a testületek eredménytelen működésének és a gyakori törvénysértéseknek a hátterében. 2006-ban jelent meg a Rendészettudományi Enciklopédia harmadik kiadása az amerikai Jack R. Greene professzor szerkesztésében, amely 1600 oldalon foglalkozik a tudományterület elméleti és gyakorlati kérdéseivel.²

A rendőri tevékenység megismeréséhez hozzájárultak a történelemtudományok is. Ezek sorában különösen a jogtörténeti megközelítések értékesek.³

A magyar rendőrségnek több évtizedes tapasztalatai vannak a nemzetközi rendőri képzés és kutatás területén, hiszen magyar-osztrák kezdeményezésre alakult meg 1993-ban a Közép-Európai Rendőr Akadémia (KERA) nyolc közép-európai ország részvételével (Ausztria, Csehország, Lengyelország, Magyarország, Németország, Svájc, Szlovákia és Szlovénia), valamint magyar hozzájárulással Budapesten hozták létre 1995-ben az első Nemzetközi Rendészeti Akadémiát

¹ Hans Gerd Jaschke: Rendészettudomány – Egy európai megközelítés. CEPOL, 2008. 2. o.

Forrás: https://www.cephol.europa.eu/sites/default/files/website/Research_Science/PGEAPS/PGEAPS_summary_hungarian.pdf (Letöltés ideje: 2019.02.11.)

² Perspectives on Police Science in Europe, Final Report, 2007. 18. o.

Forrás:

https://www.cephol.europa.eu/sites/default/files/website/Research_Science/PGEAPS_Final_Report.pdf (Letöltés ideje: 2019.02.24.)

³ Finszter Géza: Rendészettan. Dialóg Campus Kiadó, NKE, Budapest, 2018. 430. o.

International Law Enforcement Academy – ILEA) néven.⁴ Mindkét akadémián a tanítás és oktatás mellett gondot fordítanak a szakterületen folyó kutatómunkára és a tudományszervező tevékenységre is.

Az egyre nagyobb teret nyert határokon átnyúló szervezett bűnözés felgyorsította a rendőrségek nemzetközi együttműködését, amely azután sürgetően hatott a közös elméleti alapok kidolgozására. A rendészettudomány megalapítása összhangban van tehát a tudományterület kutatóinak nemzetközi törekvéseivel, melyeknek eredményeként 2000-ben létrejött az európai rendészeti oktatás és a rendészettudományi kutatások motorja, az Európai Rendőr Akadémia, (European Police College – CEPOL), mai nevén az Európai Unió Bűnüldözési Képzési Ügynöksége. A CEPOL szinte a megalakulásától egyik fő feladatának tekintette a rendészeti kutatásokat és a rendészettudomány népszerűsítését.

„A rendészettudomány a rendőrségnek, mint intézménynek és a rendészeti tevékenységnek, mint folyamatnak a tudományos tanulmányozása. Alkalmazott diszciplínaként a rendészeti tevékenység területén egyesíti más kapcsolódó diszciplínák módszereit és témáit, ideértve a rendőrség tevékenységét, és azokat a külső befolyásoló tényezőket, amelyek kihatnak a közrendre és a rendőri tevékenységre. A rendészettudomány arra tesz kísérletet, hogy ismereteket szerezzen a rendőri munka realitásáról és az arra vonatkozó tényeket magyarázza.”⁵

Természetesen más nemzetközi szervezetek is felismerték a rendészettudomány, a rendészeti kutatások jelentőségét. Így a Nemzetközi Bűnügyi Rendőrség Szervezete (Interpol, 1921), amely 2010. június 29. és 30. között Lyonban szervezett egy nemzetközi vitafórumot a témában tíz ország és három nemzetközi szervezet bevonásával.⁶ A fentiekén túl meg kell még említeni a Rendőri Jövőkutatók Nemzetközi Társaságát (Police Futurists International), amely elsősorban a rendőri (rendészeti) tevékenység jövőjével foglalkozik.

Az alábbiakban a teljesség igénye nélkül szeretnék bepillantást adni a rendészeti kutatások jelenlegi helyzetének nemzetközi vonatkozásaiba. Részletesebben foglalkozom a CEPOL-lal és az ott folyó rendészeti kutatásokkal.

Az Európai Unió Bűnüldözési Képzési Ügynökség és a rendészettudomány

Az elődszervezet, az Európai Rendőr Akadémia története 1999-re nyúlik vissza, amikor is az Európa Tanács tamperei (Finnország) ülésén az állam- és kormányfők

⁴ Boda József: Nemzetközi oktatás és képzés a magyar rendvédelmi szerveknél. Belügyi Szemle 2001/10. 59–79. o.

⁵ Hans Gerd Jaschke: Rendészettudomány – Egy európai megközelítés. 4. o.

Forrás: https://www.cepol.europa.eu/sites/default/files/PGEAPS_summary_hungarian.pdf, (Letöltés ideje: 2016.08.08.)

⁶ Hautzinger Zoltán: Rendészettudomány és rendőri kutatás. Belügyi Szemle 2011/1. 23. o.

arról döntöttek, hogy létre kell hozni egy európai oktatási intézményt a rendőri vezetők továbbképzésére.⁷ Hivatalosan a 2000. december 22-i EU Tanácsi határozat alapján jött létre az Európai Rendőr Akadémia.⁸

A CEPOL létrehozását az EU-tagállamok rendvédelmi felsőoktatási intézményei (akadémiái) kezdeményezték, azzal a céllal, hogy a tagállamok és a tagjelölt országok rendészeti (rendvédelmi) szerveinek vezetői részére nemzetközi továbbképzési lehetőséget biztosítsanak. Az oktatás 2001 második felében indult a tagállamok felajánlásai alapján. Még ebben az évben a Vezető Testület munkájának segítése végett létrehozták a Kutatási és Tudományos Bizottságot.⁹ A CEPOL működését 2006-ig a tagországok éves befizetéseiből biztosították. Hazánk már 2001-től részt vesz a CEPOL munkájában. A CEPOL akkori jogi hátterét a 2005/681/JHA Tanácsi Határozat¹⁰ adta, amely arról is rendelkezett, hogy a CEPOL 2006-tól európai ügynökséggént működjön tovább, és költségvetését az Európai Parlament biztosítsa.

A Titkárságon 2004-től egy fő főállásban foglalkozott a rendészettudományi munka szervezésével és koordinálásával (Research Officer), majd a szervezet és a munka növekedésével egy fő képzési és kutatási koordinátori beosztást is létrehoztak (Training and Research coordinator). A tagállamok szakértőiből Képzési és Kutatási Bizottság (Training and Research Committee) alakult. Az egységes értelmezés érdekében 2005-ben a Bizottság tagjai létrehoztak egy CEPOL szójegyzéket (CEPOL Glossary). A 2005-ös év eredménye az is, hogy megjelent a *„Rendészettudomány és kutatás az Európai Unióban”* című kutatási jelentés (Police Science and Research in the European Union). Szintén elindult egy kutatás az európai rendőri oktatással és képzéssel kapcsolatban (Survey on European Police Education and Training- SEPE)¹¹

2006-ban megjelent az *„Elmélet és gyakorlat az európai rendészettudományban”* (Theory and Practice of Police Research in Europe) című kötet, amely a 2003–2006 között megtartott tudományos konferenciák tizennégy válogatott tanulmányát tartalmazza.¹²

⁷ Forrás: police-eu2010.be/mu-eu2010/en/european-agencies/cepol/ - 34k (Letöltés ideje: 2019.02.24.)

⁸ Decision of the Council 2000/820/JHA

⁹ Janos Fehervary: Nurturing the evolution of police science in Europe – the contribution of CEPOL over a decade In: Detlef Nogala (Concept and Illustrations): A Decade of European Cooperation in Police Training. European Police College. Anniversary Reflections, CEPOL, 2011. 56. o.

¹⁰ 2005/681/JHA Tanácsi Határozat

¹¹ A CEPOL 2005. évi jelentése.

Forrás: <https://www.eumonitor.nl/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vi7jgt30vjzf>
(Letöltés ideje: 2019.02.24.)

¹² A CEPOL 2006. évi jelentése.

Forrás: https://www.cepoleuropa.eu/sites/default/files/2007_09PD.pdf.
(Letöltés ideje: 2019.02.24.)

Majd 2007-től a CEPOL tudományos és kutatómunkáját egy Munkacsoport (Research and Science Working Group) irányította és szervezte, a Vezető Testület jóváhagyásával. Ez a munka kiterjedt szemináriumok, szimpóziumok, konferenciák szervezésére, kutatási programok indítására a rendvédelem és az oktatás területén, valamint tanulmányok elkészítésére, készíttetésére és azok publikálására. Ezek a kutatási eredmények a CEPOL Honlapján, illetve a CEPOL *„Európai Rendészettudomány és Kutatás”* című elektronikus tudományos folyóiratában (European Police Science and Research Bulletin) jelennek meg, amely először 2008-ban jelent meg, 2010-től pedig évente 3 alkalommal lát napvilágot.¹³ A CEPOL honlapján ezen kívül található egy elektronikus folyóiratokat tartalmazó adatbázis (e-Journal) is az érdeklődő kutatók számára.

Ezen kívül a CEPOL megrendelésére kétéves kutatómunka eredményeként 2007-ben készült el az első kutatói jelentés *„Az európai rendészettudomány távlatai”* (Perspectives of Police Sciences in Europe) címmel.¹⁴

A CEPOL 2003 óta majdnem minden évben rendezett egy rendészettudományi konferenciát (European Police Research and Science Conference), ahol az alábbi témák kerültek feldolgozásra:

- 2003: *„A kutatás, képzés és a gyakorlat kölcsönhatása”* (Interplay between Research, Education & Practice). A konferenciának Svédország adott helyet
- 2004: *„Hogyan profitálhat a rendőrség a tudományból? Mi a (rendőr) rendészettudomány? Hogyan tudja a rendészettudomány a rendőrképzést és a rendőri gyakorlatot tájékoztatni?”* (How can the police profit from science? What is police science? How can police science inform police training and police practice?) A konferenciára a Cseh Köztársaságban került sor.
- 2005: *„Tudományos kutatás, és tudományos értékelés a rendőrök toborzása, oktatása, képzése során, az értékelés módszerei és technikái”*. (Scientific Research and Assessment of Police Recruiting, Training, Learning and Evaluation Methodologies and Techniques). Portugália rendezte a konferenciát.
- 2006: *„A közrendvédelmi rendőri tevékenység”* (Policing Public Order). Az Egyesült Királyság rendezte a konferenciát.
- 2007: *„A (rendőr) rendészettudomány európai megközelítése”* (A European Approach to Police Science¹⁵). Németország adott helyet a rendezvénynek.

¹³ Forrás: <https://bulletin.cepol.europa.eu/index.php/bulletin>. (Letöltés ideje: 2019.02.24.)

¹⁴ Janos Fehervary: Nurturing the evolution of police science in Europe – the contribution of CEPOL over a decade: In: Detlef Nogala (Concept and Illustrations): A Decade of European Cooperation in Police Training. European Police College. Anniversary Reflections, CEPOL. 2011. 61. o.

¹⁵ Project Group on a European Approach to Police Science, F. del Barrio Romero – T. Bjorgo – H. G. Jaschke – C. Kwanten – R. I. Mawby – M. Pagon: Police Science Perspectives: Towards a European Approach, EC. 2009

- 2008: „Összehasonlító rendészeti kutatás egy európai nézőpontból: középpontban a szervezett bűnözés” (*Comparative Policing Research from a European Perspective: with a Focus on Organised Crime*). A házigazda Ausztria volt.
- 2009: „A rendőri tevékenység jövője Európában: Egy közös téma a kutatáshoz” (*Future Policing in Europe: A Shared Agenda for Research*). A helyszín Hollandia volt.
- 2010: „Gyakorlati kutatás és kutatási gyakorlat – Rendészeti kutatás az új évtizedben” (*Practical Research and Research Practice – Police Science into a New Decade*). A konferencia Norvégiában volt.
- 2011: „Kibertér és biztonság, kiberbiztonság, kiberbűnözés és a szociális háló” (*Cyberspace and security, cyber security, cybercrime and social networks*). Spanyolország adott helyet a konferenciának.
- 2012: Öt évvel a „Rendészet(rendőr)tudományok távlatai: egy európai megközelítés” című tanulmány publikálása után. A 2007-es jelentés óta eltelt időszak értékelése. (*Five years on from the publication of “Police Science Perspectives: Towards a European Approach*). Franciaország volt a rendező.
- 2013: „A civil társadalom rendszete gazdasági (korlátok) nehézségek idején” (*Policing civil societies in times of economic constraints*). Németországban volt a konferencia.
- 2015: „Tényeken alapuló rendőri tevékenység: Új lehetőségek a gyakorlati munka, a képzés és a rendészet(rendőr)tudomány között” (*Evidence-based policing: New perspectives of cooperation between practice, education and police science*). A konferenciának Portugália adott helyet.
- 2016: „Globális tendenciák a rendészeti képzésben és oktatásban” (*Global Trends in Law Enforcement Training and Education*). Magyarország volt a konferencia rendezője.
- 2017: „Újítások a rendészetben – Hatásai a gyakorlatban, az oktatásban és a civil szférában” (*Innovations in Law Enforcement – Implications for practice, education and civil society*). Ezt a konferenciát is hazánk rendezte.¹⁶

A CEPOL Vezető Testület, felismerve a rendészettudományi kutatások fontosságát, 2008-ban létrehozta a Nemzeti Kutatói és Tudományos Levelezői hálózatot, ahová minden tagország delegált egy-egy fő szakértőt. 2009-től pedig Kutatói Szimpóziumokra is sor kerül minden évben.

A kutatómunka támogatásához létrehozták a CEPOL európai kutatói és tudományos adatbázisát (*European Police Research & Science Database of*

¹⁶ 2014-ben és 2018-ban elmaradt a CEPOL tudományos konferenciája. 2019-ben ismét Magyarország kapott felkérést, hogy legyen a konferencia házigazdája.

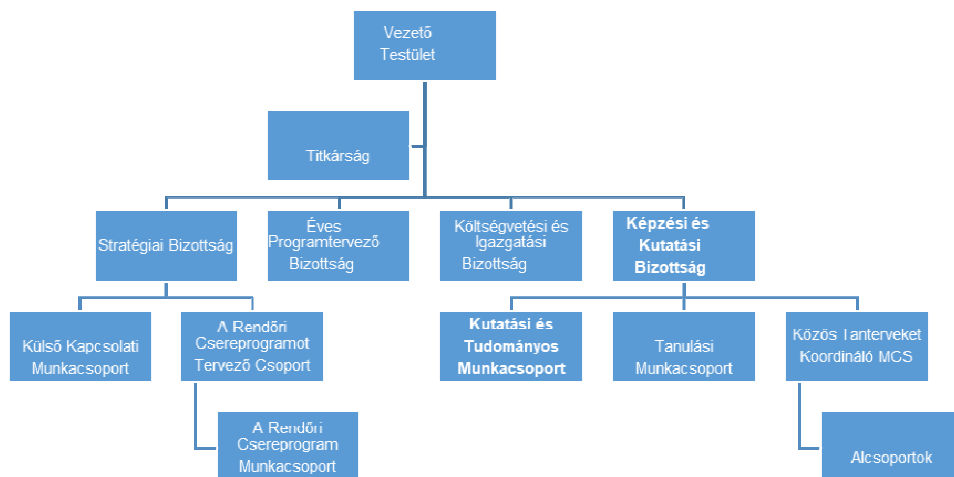
CEPOL) és az elektronikus könyvtár (e-Library), amelyek nemcsak a kutatási eredményeket tartalmazzák, hanem ismeretterjesztő célokat is szolgálnak, valamint adatbázisként is használhatóak mind a kutatók, mind a gyakorlati szakemberek számára.

A CEPOL kutatási programja

A SEPE I. kutatási program keretében megvizsgálták az európai rendőri rendszereket és a rendőrképzés helyzetét, valamint az ott folyó képzéssel kapcsolatban bemutatták az EU tagállamaiban működő rendőr akadémiákat és rendőrtiszti főiskolákat.

A SEPE II. vizsgálta a rendőrképzés nemzetközi jellegének megvalósítását a Bruges Koppenhágai folyamat értelmében. A felmérés kiterjedt az EU és az Európai Rendőrtiszti Főiskolák Szövetsége (Association of the European Police Colleges – AEPC) országaira, és választ keresett arra a kérdésre, hogy mely országok rendőrtisztképző felsőoktatási intézményeiben vezették be a Bologna-típusú képzést. A kutatás eredményeként kiderült, hogy jelenleg Európa 23 országában van – vagy a közeljövőben lesz – akkreditált BA és MA típusú oktatási program.

A CEPOL szervezeti felépítése 2006-ban

1. számú ábra
CEPOL szervezeti ábra

Magyarország 2011. január 1. és június 30. között töltötte be az Európai Unió Tanácsának elnöki tisztségét, ezáltal a CEPOL Vezető Testületének irányítását is átvették a belga elnökségtől 2010. december közepén.

Néhány európai ország rendészeti kutatással foglalkozó intézménye

Az alábbiakban – a teljesség igénye nélkül – áttekintést szeretnék nyújtani az érdeklődőknek az Európában működő néhány rendészeti és kriminológiai kutatással foglalkozó intézményről¹⁷:

- Ausztria: a Biztonsági Akadémián belül működik egy *Tudományos és Kutató Intézet* (Institute for Science and Research), és egy független szervezet a *Társadalomtudományi, Jogi és Bűnügyi Intézet* (Institute for the Sociology of Law and Criminology).
- Bulgária: a Belügyi Akadémián hozták létre a *Büntetőjogi és Kriminológiai Intézetet* (Ministry of Interior, Academy of Ministry of Interior, Research Institute of Criminology and Criminal Law).
- Finnország: a Rendőrtiszti Főiskolán belül működik egy *Kutatási Osztály* (Research Department at Police College of Finland), a Tamperei Egyetemen pedig egy *Jogpolitikai Nemzeti Kutatási Intézet* (National Research Institute of Legal Policy, University of Tampere – Department of Management Studies, Security Management).
- Cseh Köztársaság: a rendőrségtől függetlenül működik a *Kriminológiai és Szociális Megelőzési Intézetet* (The Institute of Criminology and Social Prevention (ICSP)).
- Dánia: Rendőri *Tudományos és Kutató Központtal* rendelkezik, Danish Police Knowledge and Research Centre; Danish National Police.
- Írország: Az Ír Rendőrségnek egy *Kutató Osztálya* van (Garda Research Unit).
- Németország számos kutatási intézettel rendelkezik. Néhány ezek közül: a *Német Rendőr Egyetemnek egy fakultásán* folyik ilyen munka (Faculty for Police Science at German Police University).
 - Az Észak-Wesztfáliai Bűnügyi Rendőrség *Kriminológiai és Bűnügyi Kutatói Egységgel* rendelkezik (Criminological and forensic research unit of Criminal Police of Northrhine-Westphalia).
 - A Szövetségi Bűnügyi Hivatalban pedig egy *Kriminológiai Intézet* kapott helyet (Federal Criminal Police Office (BKA) – Department KI (Kriminalistisches Institut)).
 - A Bajor Rendőrségen belül egy *Kriminológiai Kutató Csoport* működik (Criminological research group of the Bavarian Police).

¹⁷ Forrás: <https://www.cepol.europa.eu/science-research/european-law-enforcement-research-institutions>. (Letöltés ideje: 2019.02.24.)

- A Hamburgi Egyetemen *Kriminológiai és Szociális Kutatások Intézet* létesült (Institute of Criminological Social Research at Hamburg Universit).
- Nemzetközileg is ismert és elismert a *Max Planck Intézet Kriminológiai Osztálya* (Max Planck Institute for Foreign and International Criminal Law, Department of Criminology).
- Lengyelország: a Szczytnoi Rendőrtiszt Főiskolán működik a *Kutatási és Fejlesztési Intézet* (The Higher Police School in Szczytno, Institute of Research and Development).
- Románia szintén számos kutatóbázissal rendelkezik: ilyenek
 - a *Megelőzési és Pszichológiai Intézet* (Institute of Prevention and Psychology).
 - a Közrendvédelmi Tanulmányok Intézete (Institute of Studies Public Order);
 - a BM *Pszicho-Szociológiai Központja* (The Ministry of Administration and Interior's Center of Psycho Sociology), a BM Nemzeti Főiskolája (National College of Home Affairs), az „Alexandru Ioan Cuza” Rendőr Akadémia (Police Academy).
- Szlovákiában kutatóhelyek működnek a *Kassai, Pezinoki, Pozsonyi Rendőrtiszt Főiskolákon* (Police College in Košice, Police College in Pezinok, Police College in Bratislava), a Pozsonyi Rendőr Akadémián (Academy of the Police Force in Bratislava).
- Szlovéniában a Rendőr Akadémián működik egy *Kutatási Központ* (Center for Research and Social Skills), és a Maribori Egyetem *Bűnügyi és Biztonsági Fakultásán* is folynak ilyen jellegű kutatások (University of Maribor – Faculty of Criminal Justice and Security).

A felsorolt rendészeti felsőfokú intézményekben (egyetemek, akadémiák) a jövő tudós generációjának támogatása érdekében rendészettudományi doktori iskolák is működnek.

A Rendőri Jövőkutatók Nemzetközi Társasága (Society of Police Futurists International)

A Társaságot 1991-ben az USA-ban, mint közhasznú szervezetet alapították.¹⁸ A tagok között vannak gyakorló rendőri vezetők, oktatók, kutatók, a magánbiztonsági szolgálatok tagjai, technikai szakértők és olyan személyek, akik elkötelezettek a rendvédelem és az igazságszolgáltatás fejlesztésében.

¹⁸ Forrás: www.policefuturists.org/ (Letöltés ideje: 2019.02.24.)

A jövő kutatás (hosszú távú tervezés és előrejelzés) olyan sarkalatos tudományterület, amely bölcséleti alapját képezi a Társaságnak.

Ezen a területen olyan eszközöket és technikákat alkalmaznak, amelyekkel már nagyobb biztonsággal meg tudják határozni a rendvédelem területén várható fejlődéseket, akár 10, 20 vagy 50 évre előre is. A jövő kutatás olyan filozófiai és metodológiai eszközöket használ fel az elemzéshez, az előrejelzéshez és a tervezéshez, amelyekkel a korábbi rendőri munkában nem találkoztunk.

Évente konferenciát tartanak, és negyedévente kiadják a Társaság folyóiratát (Police Futurist Quarterly publication of the Society of Police Futurists International).

Az Amerikai Szövetségi Nyomozó Hivatal (Federal Bureau of Investigation – FBI) kutatási területei

A tudományos és kutatási tevékenység az FBI Akadémiához van telepítve. Az alábbi főbb területekre koncentrálnak:¹⁹

- Viselkedéstudomány (Behavioral Sciences)
- Tudományos Könyvtár (FBI Library)
- Jövő kutatói Munkacsoport (Futures Working Group)
- Rendvédelem c. folyóirat kiadása (Law Enforcement Bulletin)
- Technológiai szolgáltatások (Technology Services).

A *Viselkedéstudomány* ebben az értelemben arra koncentrál, hogy megértsék a bűnözők és terroristák viselkedését, gondolkodását, mit, miért és hogyan cselekszenek, és hogyan lehet ezeket a cselekményeket megelőzni.

Ezt a fajta tudományt az FBI viselkedéstudományi elemzői fejlesztették ki, és hosszú évek óta alkalmazzák. Az FBI a korai 70-es évektől alkalmazza szisztematikusan a pszichológia tudományát a bűnözők viselkedésének tanulmányozására.

Az egységben olyan kiemelt különleges ügynökök és veterán rendőrtisztek szolgálnak, akik egyetemi végzettséggel rendelkeznek a viselkedéstudomány, a kriminológia, a szociológia és konfliktuskezelés témakörben. A szervezetben klinikai szakpszichológusok, kutatók, bűnügyi elemzők és vezetéstudománnyal foglalkozó szakértők is dolgoznak.

A *Jövő kutatói Munkacsoportot* az FBI szakértői és a Rendőri Jövő kutatók Nemzetközi Társasága tagjai alkotják. A Munkacsoport célja, hogy maximálisan kihasználja a helyi, az állami és a szövetségi szintű tudományos és kutatói lehetőségeket az előrejelzések és stratégiák kidolgozásában a közrend és

¹⁹ Forrás: <https://www.fbi.gov/services/training-academy> (Letöltés ideje: 2019.02.24.)

közbiztonság fenntartására. A MCS maga is végez kutatásokat és készít előrejelzéseket, stratégiákat.

FBI Akadémia, Technológiai Kutatási és Tantervfejlesztési Iroda

Az Irodát 2006-ban alapították, azzal a céllal, hogy segítse az FBI valamennyi képzési kezdeményezését, felhasználva a hagyományos képzési módszereket és az új módszereket, technikákat, kutatási eredményeket és a távoktatási technológiát.

Az Iroda az alábbi programokat felügyeli:

- Tantervfejlesztő és Értékelő program
- Távoktatási programfejlesztő terület
- A Virtuális Akadémia program
- Tudományos Információs Központ
- Biometrikus Kiválósági Központ.²⁰

Rendőri Vezetők Kutatási Fóruma

A Rendőri Vezetők Kutatási Fórumát (Police Executives Research Forum – PERF) 1976-ban a tíz legnagyobb amerikai rendvédelmi szerv vezetője alapította. A Fórum nemzeti alapon szerveződött, abból a célból, hogy lehetőséget biztosítson a vitára, a kutatásra és hogy a rendvédelmi szervek előtt álló kihívásokra választ tudjon adni.

PERF feladatának tekinti a rendőri munka és a hivatástudat fejlesztését a kutatásokon és a közvéleménnyel történő konzultáción keresztül. 1997-től a működés és kutatás alapvető költségeit tagdíjakból, állami támogatásból és pályázatok útján, valamint magán alapítványok támogatásából biztosítja.

A PERF irányítását egy, a tagok közül választott Elnök végzi. Munkáját egy héttagú igazgatóság és mintegy harminc fő állandó munkatárs segíti. Székhelye Washingtonban van. A PERF rendelkezik egy tizenöt fős Kutatási Tanácsadó Testülettel (Research Advisory Board), amely azonosítja a várható kutatási területeket, koordinálja a kutatómunkát más szervezetekkel, és ismerteti a kutatási eredményeket.

A Fórum kutatással kapcsolatos kiadványai a szervezet elektronikus könyvtárában (Online Library) elérhetőek.²¹

A Fórum évente konferenciát rendez és komoly könyvkiadási tevékenységet is, végez.

²⁰ Forrás: <https://www.fbi.gov/services/cjis/fingerprints-and-other-biometrics/biometric-center-of-excellence/resources>. (Letöltés ideje: 2019.02.24.)

²¹ Forrás: <https://www.policeforum.org/> (Letöltés ideje: 2019.02.24.)

Befejezés

Megállapíthatjuk tehát, hogy a rendészeti, kriminológiai kutatások már a 19. században elkezdődtek. Kibontakozásuk és nemzetközivé válásuk pedig a 20. századra tehető. A 21. században már nemzeti és nemzetközi intézmények, kormányzati szervek és civil alapítványok foglalkoznak a biztonsági, közbiztonsági, rendészeti, rendvédelmi folyamatok kutatásával. Ahhoz, hogy a társadalom és a rendvédelmi szervezetek sikeresen vegyék fel a küzdelmet a nemzetközivé vált szervezett bűnözéssel, szükségünk van olyan tudósokra, akik ehhez segítséget tudnak nyújtani a tudományos kutatás eszközzrendszerével és olyan kutatásokra, amelyek elősegítik a rendvédelmi szervek napi küzdelmeit.

Döntés: morális és racionális

Összefoglalás

Jelen dolgozat Descartes egy csaknem ötszáz éve (1637) tett híres megállapításából indul ki, mely szerint a társadalmi igazságokról szólva (szóhasználatával: „a nehezebben kifürkészhető igazságok tekintetében”) *„a szótöbbség semmit sem ér, mert sokkal valószínűbb, hogy egyetlen ember akadt rájuk, mint egy egész nép.”*

Alapkérdésünk tehát: vajon a társadalmi igazság(osság) kritériuma a közmegegyezés, vagy valami gyökeresen más?

Ez a gondolat Descartes korában és azt követően nyilvánvalóan vitatható volt, bár (felkészültségünk híján) nem vállalkozunk ennek sem nyomon követésére, sem értékelésére. Csupán arra vállalkozunk, hogy ezt a gondolatot mai szemmel elemezzük, értelmezzük és körüljárjuk.

Megvizsgáljuk: mit ér ma a *szótöbbség*, és mit tud nyújtani a mai egzakt tudomány e fogalom értelmezéséhez és használatához.

Amellett érvelünk, hogy a mai *szimbolikus logika* az informatikával karöltve (beleértve a számítástudományt) sokkal valószínűbbé teszi, hogy egy „ember akadjon rá” egy társadalmi igazságra, mint egy egész nép.

Szélesebb horizonton a *racionális* és a *morális* dialektikus konfliktusát látjuk. A kérdés: hogyan lehetséges a kettő előnyös együttműködése?

Egy javaslatot vázolunk fel arra, hogy miként értelmezhető/értelmezendő ma a *szótöbbség* és a (szó társadalomtudományi-választási értelmében vett) *döntés* fogalma ebben az értelmezési keretben, különös tekintettel a társadalmi igazság kontextusára.

Descartes

Gondoljuk el: Decartes¹ idejében, az Értekezés a módszerről évében (1637), a *valószínűség-számítás* még nem is létezett (Weaver² szerint 1654-től számíthatjuk); Galton majd’ kétszáz évvel később született, hogy majd a nép egyedeinek képességeloszlásáról tudósíthasson. Boole logikája 250 évet váratott magára, továbbá 300 év kellett ahhoz, hogy a *szótöbbség* (quorum) egzakt matematikai logikai elmélete megszülessen.³

¹ Boross Gábor (szerk.): René Descartes: Értekezés a módszerről. IKON Kiadó Budapest, 1992. 29. o.

² Warren Weaver: Szerencse kisasszony. Gondolat Kiadó, Budapest. 1979.

³ Moore, E., Shannon, C. E.: Reliable Circuits Using Less Reliable Relays. Journal of the Franklin Institute, 262/1956. 191–208. o.

Szó nincs arról, hogy Descartes óta létezett egyetlen ember is, aki jobban „ráakadt” volna valamely társadalmi igazságra, mint egy egész nép. (Kétséges persze az is, hogy egy egész népnek sikerült valaha is.)

Állításunk szerint erre csak a mai korban nyílik reális *lehetőség*. Ha mai szemmel elemezni akarjuk Descartes termékeny gondolatát, akkor – úgy tűnik – mindenekelőtt a következő három kulcsfogalom *explicációjára* van szükség.

Három kulcsfogalom

„Nehezen kifürkészhető igazság”

A matematikai (szimbolikus) logika mai szóhasználatával e kifejezés *explicátuma* az „NP-probléma”.

Tömören, de homályosan: „*Nem polinomiális időben kiszámítható*”, technikai szlengben: NP = „Nehéz Probléma”. Lényegének megismeréséhez lásd Katona⁴ kitűnő cikkét a Magyar Tudományban.

Ha egy probléma abban áll, hogy egy n számú adatot tartalmazó feladatot nem lehet n -nel arányos lépésben megoldani, hanem a megoldáshoz legalább 2^n számú lépés kell, akkor NP (nehéz) problémáról beszélünk. Szerencsére *a gyakorlatban* lehet találni olyan algoritmust, amely ugyan NP-nehez, de mai számítógépekkel már $n = 100$ -nál kevesebb adat esetén legfeljebb néhány óra alatt megoldható. Erre jelen dolgozatban példát is mutatunk.

Valószínűség

Descartes idejében a valószínűség-számítás, mint egzakt matematikai tudományág bár még meg sem született, de a valószínűség fogalma már intuitíve nagyon erős volt. A fogantatás, vagyis *de Mére lovag* kockadobási problémája (1654) már a levegőben volt. Ezzel kapcsolatban érhető tetten a *racionalis* és a *morális* eléggé frappáns összeütközése.

Ez két szempontból világítható meg.

Az *egyik* a de Mére által felvetett híres korszaknyitó probléma. Ez egy empirikusan gyakorlatilag ellenőrizhetetlen, eldönthetetlen és „haszontalan”, „öncélú” kérdés volt, mely szerint vajon nagyobb eséllyel lehet-e nyerni a kockajáték-kaszinó bankja ellen, ha – mint szokásos – nem négy-hatost dobunk egy kockával (erre ad egy az egyhez fogadást a bank), hanem, ha huszonnégy dobásból két hatost dobunk két kockával (azaz legalább egy duplahatost dobunk).

Erre e kérdésre a „józan paraszti ész” nem ad választ.

Forrás: http://www.cctbio.com/wiki/images/3/30/Moore_Shannon_Reliable_Circuits_Using_Less_Reliable_Relays.pdf (Letöltés ideje: 2017.01.15.)

⁴ Katona Gyula: Egyszerű és bonyolult. Bonyolulttól az egyszerű felé (a matematikában). Magyar Tudomány 2003/3.

Forrás: <http://www.matud.iif.hu/03mar/katona.html> (Letöltés ideje: 2017.01.15.)

A probléma tisztán teoretikus, „akadémiai” kérdés, mert órák hosszat kísérletezgethetünk kockadobásokkal (akár mai számítógéppel is), az esélyek mindig 0,5 körül fognak *ingadozni*, és *teljes bizonyossággal* soha nem állíthatjuk, hogy melyik a jobb stratégia. A számítógépes szimuláció *sem dönti el a kérdést* – legfeljebb *valószínűsíti*, hogy a bank stratégiája a jobb.

Ma a *de Meré-probléma* egyszerű (felsőfokú) iskolai feladat. Az első esetben (négy hatos) a valószínűség valamivel nagyobb, mint 0,5, míg a másik esetben 0,4913. A számítás minden valamire való valószínűség-számítási tankönyvben megtalálható, az Internetről nem is beszélve. V. ö. Weaver.⁵

Számunkra nem a feladat konkrét számszerű megoldása az érdekes, hanem az a már célba vett *második* szempont, amely szerint a *racionális* és a *morális* ütközéséről van szó.

Amikor Weaver ismerteti a kockadobás-problémát⁶, tesz egy megjegyzést azzal kapcsolatban, hogy „*rendes*” kockával történő dobást kell feltételezni „*ahhoz, hogy az elmélet alkalmazhatóságát joggal remélhessük*”.

A megjegyzés a következő:

„A „*rendes*” szó azt jelzi, hogy a matematikai modell „*tiszta*” elméletéről *átterünk a tényleges kockára, amelyet azonban elég szabályosnak, a kockadobást pedig elég becsületesnek képzeljük el ahhoz, hogy az elmélet alkalmazhatóságát joggal remélhessük.*”

Figyelemre méltó az a *didaktikai csavar*, amellyel a szerző egy megmagyarázandó fogalmat (a „*rendes kocka*”) egy másikra, a „*becsületes dobás*” fogalmára vezeti vissza.

Nyilvánvaló, hogy a „*becsületes dobás*” fogalma sokkal bonyolultabb, mint a „*rendes kocka*” fogalma, hiszen az utóbbiról (mármint, hogy a kocka „*rendes*”) gyakorlatilag (és elméletileg is) csak oly módon lehet meggyőződni, hogy egyazon kockával végzett dobásokkal hozunk létre egy *reprezentatív statisztikai mintát*, és a statisztikai mintavételezés *elméleti szabályai szerint*, annak feltevéseit elfogadva állapítjuk meg, hogy selejtes-e a kocka vagy sem. Ha selejtes, azaz „*nem rendes*”, akkor (és csak akkor) mondhatjuk, hogy a dobás nem volt becsületes. Ennek az állításnak és érvelésnek a belátásához a Vincze-féle matematikai statisztika könyv⁷ ad segítséget.

Vegyük észre, hogy ellenkező esetben azonban ezáltal a *dobás becsületessége nem bizonyosult be*, csupán az a *konvenció érvényesült, hogy a kocka eléggé szabályosnak tekinthető*.

Ha viszont a dobás csak részben becsületes, részben nem (néha megcinkelt kockával dobva), akkor már magának a klasszikus valószínűségnek a fogalma és alkalmazhatósága is problematikusvá válhat, és (esetleg) a valószínűség szerepét át

⁵ Warren Weaver (1979): i.m.

⁶ Warren Weaver (1979): i.m. 99–100. o

⁷ Vicze István: Matematikai statisztika. Műszaki Könyvkiadó. Budapest, 1975.

kell adni a Popper-féle *Propenzitás*-elméletnek, ami teljesen új elméleti helyzetet teremt. (A propenzitás problémakörére nézve Szabó⁸ remekbe szabott könyvét ajánljuk.)

Itt már a kapcsolat a „becsületességgel” eltűnik vagy újragondolandó.

Mellesleg: „Becsületesen” játszott-e az a Faházi János, (az asztali tenisz világ-és Európa-bajnokságokon összesen három érem nyertese), amikor egy gálán parkettával, strandon pedig strandpapuccsal illetve láneggyel pingpongozott?⁹

És Erős Zsolt, aki múltábal kétszer is megmászt a Himaláját? A racionális gondolkodás *belevegyül* a morálisba. A racionális és a morális igazság konfliktusba kerül.

Racionális és morális

Feltételezzük, hogy a jelen dolgozat keretei között a „racionális”, illetve a „morális” jelentésének rögzítéséhez intuitíve elegendő annyi, hogy *racionális* kijelentés az, amely *az igaz-hamis* kérdésre ad választ, *morális* pedig az, amelyből megtudjuk, hogy valami *jó-e vagy rossz* (más szóval: helyes vagy helytelen; elfogadható vagy sem).

A racionális kijelentést másként *tényállításnak*, a morális kijelentést *értékítéletnek* mondjuk.

Lehetőleg kerülöm azt a *szemantikai csapdát*, hogy mi a *tény*, és mi az *érték*. (Itt az *ECC* (Essentially Contested Concept) végeláthatatlan polémiáira és problematikájára célzunk.)

Számunkra a de Meré-féle kockadobás – mint *probléma*: *racionális kérdés*.

Viszont a kockadobás – mint *hazárdjáték*: *morális kérdés*.

A társadalmi gyakorlatban a racionális és a morális gyakran összefonódik, olykor konfliktusba kerül, olykor pedig felülírják egymást. (Emlékeztetőül: „Diamatos” átkos korszakunkban „*ellentétek egysége és harca*.”)

Rendkívül jellemző erre, hogy a népszerűséggel kacérkodó, tudományos igényességgel megírt (racionális) mű szerzője, Weaver, óva int a hazárdjátékoktól,¹⁰ és ezt *expressis verbis* úgy tekinti, mint „*jó tanács, amely mentes bármely erkölcsi megfontolástól*.”

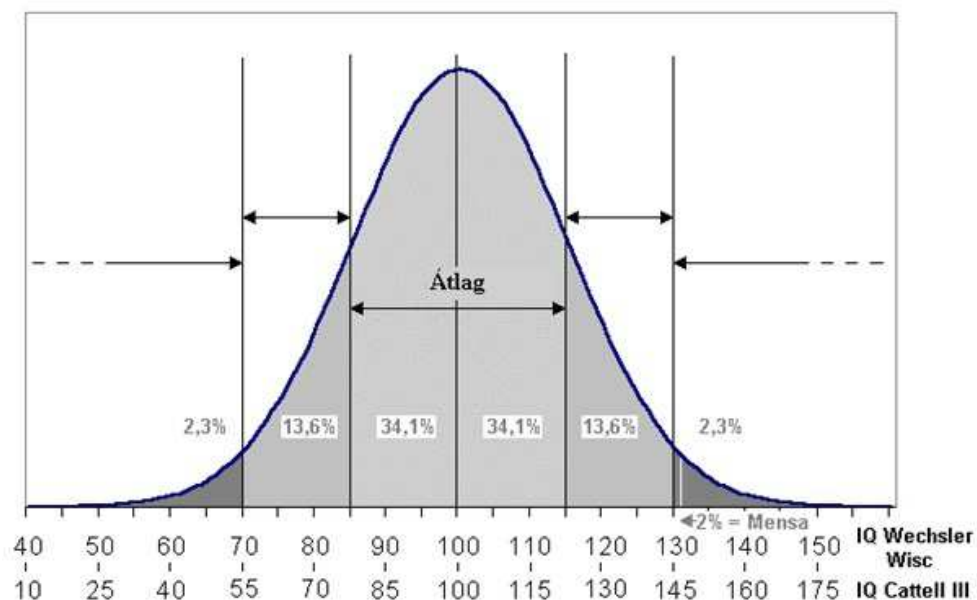
Szótöbbség

A szótöbbség doktrínája feltételezi, hogy – Descartes-ot parafrázálva és tagadva – *sokkal valószínűbb, hogy egy nép „ráakad” a társadalmi igazságra, mint egy ember*. Descartes *mellet* állítható az a postcartézainusi érv, amely az intelligencia valószínűségi eloszlására hivatkozik.

⁸ Szabó Gábor: A valószínűség interpretációi. TYPOTEX, Budapest, 2013.

⁹ Forrás: https://www.youtube.com/watch?v=TJ5vQHup0_M. (Letöltés ideje: 2019.02.08.)

¹⁰ Warren Weaver (1979): i.m. 107. o

1. számú ábra
Intelligencia eloszlás (Wechsler-Cattell diagram¹¹)

Szembeszökő, hogy az átlagon aluli és az átlagon felüli intelligenciával (IQ-val) rendelkezők száma megegyezik. Eszerint a szótöbbségi elv figyelmen kívül hagyja a legokosabb emberek véleményét az igazságról az alkalmatlanok (alacsony IQ-val rendelkezők, akik a magas IQ-júakkal egyenlő joggal véleményeznek) javára: vagyis lefelé nivellál, torzít.

Leibniz álmától a videóbíróig

Ami itt a „Leibniz álma” kifejezést illeti, az az általa a jelenkori (számítógép alapú) mesterséges intelligenciagép vizionált előfutára. Két jellemzője: a „Calculus Ratiocinator” és a „Characteristica Universalis”.¹² Ragyogó intuitív méltató interpretálásához Russell¹³ zseniális sorait ajánljuk:

„Amennyiben nézetelérések merülnének fel, két filozófus közt sem lenne több vitára szükség, mint két könyvelő között. Mert elegendő volna, ha ... azt mondanák, ..., 'hát akkor számoljunk!'”

¹¹ Forrás: <http://www.antalfy-tibor.hu/?p=14815> (Letöltés ideje: 2019.02.08.)

¹² Forrás: https://en.wikipedia.org/wiki/Calculus_ratiocinator (Letöltés ideje: 2019.02.08.)

¹³ Bertrand Russell: Miszticizmus és logika. Gondolat. Budapest, 1976. 128. o.

Erre az elvi megállapításra a fizika fittyet hány, és játszva kiszámítja a vízszintes és a függőleges egyenes pálya *eredőjét*, amely parabola. És sem nem függőleges, sem nem vízszintes, még csak nem is egyenes. Ráadásul azt a képtelen előrejelzést is teszi, miszerint a golyó ugyanannyi idő alatt ér talajt, mintha vízszintesen el sem mozdult volna.

Ebben a *konstraintuitív* állításban ma már senki nem kételkedhet. És ha egy gimnazista a fizikaórán a „józan észre” hivatkozva cáfolja a tanárt, nem biztos, hogy jó jegyet kap. Kivéve, ha a fizikatanárban van némi tudományfilozófiai beütés. (A mai tanárhiányos időkben megtörténhet, hogy egy filozófus tart fizikaórát.)

Morális kérdések racionális kezelése

Legjobb tudomásom szerint a morális kérdések racionális kezelésének módszertana több mint fél évszázada létezik, és leánykori nevén a *valószínűségi kockázatelemzés* címszó alatt került a biztonságtudomány látókörébe. Központi fogalma a „*nemkívánatos esemény*” *logikai explikátuma*, ami *par excellence* olyan morális fogalom, amely racionális módszerrel elméletileg elemezhető és gyakorlatilag kézben tartható.

Megszabadulva az (egyedi eseményekre alkalmazott) valószínűségi fogalmak olykor bénító bilincseitől és frigyre lépve a neumanni „megbízható rendszerek megbízhatatlan komponensekből” származó, Moore–Shannon¹⁷ szavazásra alkalmazhatóvá tett koncepciójával, megszületett az új tudomány életképes utóda, a *szótöbbség* („quorum”) egzakt szimbolikus logikai elmélete. További részletekre nézve lásd Bukovics¹⁸ dolgozatát és az ottani hivatkozásokat.

Ezen a ponton érkeztem el dolgozatom tulajdonképpeni központi magjához: a kockázati döntések konszenzus-problémájához.

A probléma intuitív felvetése

Az előbb azt mondtuk, hogy a racionális és a morális úgy nem lehetnek ekvivalensek, mint a vízszintes és a függőleges. Ezt úgy értettük, hogy radikális jelentésbeli-tartalmi különbségeik vannak. Nem lehet valami egyszerre vízszintes és függőleges. Hát az ágyúgolyó röppályája? – kérdezhetnénk. Ebben a megközelítésben már értelmesnek látszik a kérdés: Lehetséges-e racionális tényállítást és morális értékítéletet valahogyan úgy kombinálni, ahogyan azt a (sebességvektorok esetében) a szuperpozíció szabálya előírja? Ha úgy tesszük fel a kérdést, hogy lehet-e kijelentéseken vektorműveleteket végezni, akkor a kérdés természetesen értelmetlen dilettáns fantáziálás. Ha viszont azt kérdezzük, hogy

¹⁷ Moore, E., Shannon, C. E. (1956): i.m.

¹⁸ Bukovics István: A természeti és civilizációs katasztrófák paradigmatisztikus elmélete. MTA doktori értekezés. Budapest, 2007.

lehet-e ítéleteken (ítéletek logikai értékén) algebrai műveleteket végezni, akkor a válasz: természetesen! Erre való a *Boole-algebra*.

A probléma formális megfogalmazása

Az intuitív ötlet kidolgozása évek munkája, és már csak terjedelmi okokból sem részletezhető. Egyetlen nem triviális példán megpróbálom szemléltetni.

Vegyünk egy ma is hatályos törvényt, mely az élelmiszerláncról és hatósági felügyeletéről szól (2008. évi XLVI. törvény). Az élelmiszerlánc fogalmát a következőképpen határozza meg:

Az *élelmiszerlánc* azon folyamatok összessége, melyek szereplői közvetlen vagy közvetett hatással vannak az élelmiszerre a talajvédelem, agrár-környezetvédelem, növénytermesztés, növény-egészségügy, növényvédelem, az engedélyköteles termék és az állatgyógyászati termék előállítása, forgalomba hozatala és felhasználása, az élelmiszer- és takarmány-előállítás, szállítás, tárolás és forgalomba hozatal, felhasználás, az állat tartása, szállítása, forgalomba hozatala, az állat-egészségügy, a növényi és állati eredetű melléktermék kezelés, tárolás, szállítás, forgalomba hozatal és felhasználás során.

E hatvan szavas bikkfanyelvi mondatzörny a *logikai explikáció* eredményeként, az élelmiszerlánc összeomlásának nemkívánatos eseménye, explikációja után, a következő logikai függvény (Boole-algebrai egyenletrendszer) alakját ölti.

A képleteket egyrészt az illusztráció, másrészt a hitelesség érdekében közöljük. Értelmezéséhez a *logikai explikáció* (más néven hibafa-elemzés) ismerete nélkülözhetetlen. Bukovics és hivatkozásjegyzéke segít az eligazodásban.

Jelölések: E1 – Főesemény, E2 – E40 részesemények, p1 – p26 prímesemények.

Az egyenletek:

$$E1 = E2 + E3 + E6 + E7 + E8 + E9 + E10 + E11 + E12 + E29 + E30 + E31 + E32$$

$$E2 = E4 \times E27$$

$$E3 = E5 \times E28$$

$$E6 = E13 \times E20$$

$$E7 = E14 \times E21$$

$$E8 = E15 \times E22$$

$$E9 = E16 \times E23$$

$$E10 = E17 \times E24$$

$$E11 = E18 \times E25$$

$$E12 = E19 \times E26$$

$$E29 = E33 \times E36$$

$$E30 = E34 \times E37$$

$$E31 = E35 \times E38$$

$$E32 = E39 \times E40$$

Primesemények:

p1 = E4
p2 = E5
p3 = E13
p4 = E14
p5 = E15
p6 = E16
p7 = E17
p8 = E18
p9 = E19
p10 = E20
p11 = E21
p12 = E22
p13 = E23
p14 = E24
p15 = E25
p16 = E26
p17 = E27
p18 = E28
p19 = E33
p20 = E34
p21 = E35
p22 = E36
p23 = E37
p24 = E38
p25 = E39
p26 = E40

Jelentés:

E1 = (V): ELFOGADHATATLAN ÉLELMISZERBIZTONSÁGI GARANCIA
E2 = 1 (&): 1. NEGATÍV HATÁS A TALAJVÉDELEM SORÁN
E3 = 2(&): AZ EXPLIKÁTUM1 BEKÖVETKEZÉSE
E4 = 1.1: az explikátum1 ellenőrzésmulasztása
E5 = 2.1: 10. negatív hatás az állatellátás folyamata során
E6 = 3(&): AZ EXPLIKÁTUM10 BEKÖVETKEZÉSE
E7 = 4(&): AZ EXPLIKÁTUM10 ELLENŐRZÉSMULASZTÁSA
E8 = 5(&): 11. NEGATÍV HATÁS AZ ÁLLATEGÉSSZSÉGÜGY FOLYAMATA SORÁN
E9 = 6(&): AZ EXPLIKÁTUM11 BEKÖVETKEZÉSE
E10 = 7(&): AZ EXPLIKÁTUM11 ELLENŐRZÉSMULASZTÁSA
E11 = 8(&): 12. NEGATÍV HATÁS A NÖVÉNYI EREDETŰ MELLÉKTERMÉK KEZELÉS FOLYAMATA SORÁN

E12 = 9(&): AZ EXPLIKÁTUM12 BEKÖVETKEZÉSE

E13 = 3.1: az explikátum12 ellenőrzésmulasztása

E14 = 4.1: 13. negatív hatás az állati eredetű melléktermék kezelés folyamata során

E15 = 5.1: az explikátum13 bekövetkezése

E16 = 6.1: az explikátum13 ellenőrzésmulasztása

E17 = 7.1: 2. negatív hatás a környezetvédelem során

E18 = 8.1: az explikátum2 bekövetkezése

E19 = 9.1: az explikátum2 ellenőrzésmulasztása

E20 = 3.2: 3. negatív hatás a növénytermesztés során

E21 = 4.2: az explikátum3 bekövetkezése

E22 = 5.2: az explikátum3 ellenőrzésmulasztása

E23 = 6.2: 4. negatív hatás a növényegészségügy során

E24 = 7.2: az explikátum4 bekövetkezése

E25 = 8.2: az explikátum4 ellenőrzésmulasztása

E26 = 9.2: 5. negatív hatás a növényvédelem során

E27 = 1.2: az explikátum5 bekövetkezése

E28 = 2.2: az explikátum5 ellenőrzésmulasztása

E29 = 10(&): 6.NEGATÍV HATÁS AZ ENGEDÉLYKÖTELES TERMÉK FOLYAMATA SORÁN

E30 = 11(&): AZ EXPLIKÁTUM6 BEKÖVETKEZÉSE

E31 = 12(&): AZ EXPLIKÁTUM6 ELLENŐRZÉSMULASZTÁSA

E32 = 13(&): 7.NEGATÍV HATÁS AZ ÁLLATGYÓGYÁSZATI TERMÉK FOLYAMATA SORÁN

E33 = 10.1: az explikátum7 bekövetkezése

E34 = 11.1: az explikátum7 ellenőrzésmulasztása

E35 = 12.1: 8. negatív hatás az élelmiszerellátás folyamata során

E36 = 10.2: az explikátum8 bekövetkezése

E37 = 11.2: az explikátum8 ellenőrzésmulasztása

E38 = 12.2: 9. negatív hatás a takarmányellátás folyamata során

E39 = 13.1: az explikátum9 bekövetkezése

E40 = 13.2: az explikátum9 ellenőrzésmulasztása

Természetesen nem szakmatematikusok számára ez a „szöveg” sokkal pogányabb, mint a fenti bikkfanyelvi; ámde ez pompásan fogyasztható egy Windows 10 alatti Visual Basic programnyelven írt szoftver számára.

Eredmények és interpretációk

A fenti 40 tagú és 26 ismeretlenes (Boole-algebrai) egyenletrendszer megoldását (matematikai értelemben) az jelenti, hogy az E1,...,E40 változókat a p1,...,p26 változók függvényében állítjuk elő. (Természetesen géppel.)

Rendszerbiztonsági (azaz esetünkben élelmiszer-ellátási biztonsági) szempontból azonban elsősorban nem az egyenletrendszer matematikai teljes megoldása érdekes, hanem csupán az E1 főeseménynek a $p_1, \dots, p_{26}$ prímeseményekkel való kapcsolata. Kétféle ilyen nevezetes kapcsolat van. Ezek a normálformák.

Normálformák és kritikus pontok

Az egyik az úgynevezett DNF (Diszjunktív Normálforma), amely a következő: (a „p” jelet a rövidség kedvéért elhagytuk.)

$$E1 = DNF = 1x17+2x18+3x10+4x11+5x12+6x13+7x14+8x15+9x16+19x22+20x23+21x24+25x26$$

Ennek rendszerbiztonsági relevanciája és jelentése már szembeszökő:

A DNF voltaképpen 13 *konjunkció diszjunktója* (hogy a terjedelmi korlátok tiszteletben tartása végett, az interneten utánanézhető Boole-algebrai zsargonban fejezzük ki magunkat).

Másként kifejezve a (fenti) DNF egy 13 tagú *diszjunktó*, amelynek minden tagja egy kéttényezős *konjunkció*.

A 13 konjunkció rendre $1x17$, azaz p_1x_{p17} , $2x18$ azaz $p_2x_{p28}, \dots, 25x26$ azaz $p_{25}x_{p26}$.

Itt „x” a konjunkció” (a „logikai szorzás”) jele, amit a kijelentéseket kötő „és” szóval adunk vissza.

Így $1x17$, azaz p_1x_{p17} jelentése illetve interpretációja az, hogy „az explikátum1 ellenőrzésmulasztása” és „negatív hatás a környezetvédelem során” (beleértve a „történt”, „fennforog” illetve „esete fennáll” és efféle köznyelvi kifejezések valamelyikét.)

Ebben a DNF-ben a 13 konjunkciót a „+” jel kapcsolja össze, amit az „akár” illetve a (megengedő és nem kizáró értelemben vett) „vagy” szó ad vissza.

Az „explikátum” szó melletti index (mint pl. „explikátum1”- ben) az (1) indexszel utalt E-jelű (fő vagy részeseményre, azaz E1-re) vonatkozik.

A DNF tagjainak, vagyis a konjunkcióknak határozott, jól értelmezhető jelentése és jelentősége van, amennyiben a szóban forgó *kockázati rendszer* (jelen esetben tehát a példaként szolgáló élelmiszerlánc összeomlása) úgynevezett *gyenge pontjait* jelenti. Ennek általános pontos matematikai meghatározását például Bukovics¹⁹ tartalmazza. Most elég annyit felismerni, hogy ha egy DNF-ben egy konjunkció *aktív*, azaz minden tényezője aktív (vagyis esete fennáll), akkor a főeseménye (vagyis az élelmiszerlánc összeomlása: E1) is (logikai szükségszerűséggel) be kell, hogy következzen.

¹⁹ Bukovics István (2007): i.m.

A Boole-algebra műveleti szabályai azt is lehetővé teszik, hogy a DNF-hez analóg módon meghatározzuk az úgynevezett Konjunktív Normálformát (KNF).

Egy Boole-függvény KNF-jén egy olyan (többtényezős) konjunkciót értünk, amelynek minden tényezője egy diszjunkció. (Ebbe a definícióba beleértjük, hogy a KNF (csakúgy, mint a DNF) a változók sorrendjétől eltekintve egyértelmű.)

A KNF úgy interpretálható, mint a szóban forgó kockázati rendszer összes *erős pontjainak konjunkciója*. Az erős pont fogalmára jellemző, hogy ha egy KNF-ben egy diszjunkció *passzív*, azaz minden tényezője passzív (vagyis esete nem áll fenn), akkor a főeseménye (vagyis esetünkben az élelmiszerlánc összeomlása: E1) is (logikai szükségszerűséggel) *lehetetlen*, hogy bekövetkezzék.

Egy kockázati rendszer gyenge és erős pontjait összefoglaló gyűjtőnéven *kritikus pontoknak* nevezzük. Megjegyezzük, hogy a gyenge és erős pontok száma esetenként igen eltérő lehet. Például az említett esetben szemben a DNF tagjainak 13 számával, a KNF tényezőinek száma 8000 felett van. Manuális kezelésükről szó sem lehet, míg gépi feldolgozásuk gyerekjáték.

A logikai explikátum, mint a rendszerbiztonság technikai záloga

Azzal, hogy egy joganyag szövegéből logikai explikátum állítható elő, kézben tartható a szóban forgó társadalmi berendezkedés (tudományelméleti értelemben: a *rendszer*) biztonsága. Ez technikai értelemben a kritikus pontok által valósul meg. Boole-algebrai tény, hogy egy (logikailag explikált) rendszer *bármely* passzív erős pontja *védi* a rendszer (nemkívánatos) főeseményét (azaz logikailag maga után vonja annak passzivitását), míg bármely aktív gyenge pontja *támadja* (azaz logikailag maga után vonja annak aktivitását).

Az is Boole-algebrai tény, hogy bármely gyenge pont komponenseinek van közös eleme minden erős pont komponenseivel, és megfordítva: bármely erős pont komponenseinek van közös eleme minden gyenge pont komponenseivel.

Ezek részletes kifejtése megtalálható Bukovics munkájában.

Ezek a tények, tehát (a szimbolikus logika egzakt következtetési szabályai alapján) bebizonyított állítások, új perspektívát jelenthetnek a racionális alapú jogalkotás számára.

A köznyelvi – bizonyos mértékben jogi – zsargonban (tehát speciális jelentésű szakkifejezéseket nem tartalmazó és nem alkalmazó) szerepeltetett szöveg és a szimbolikus logikai kifejezések (Boole-algebrai) alakját összekötő hidat az úgynevezett *szaknyilatkozat* alkotja.

A példaképpen említett „*Élelmiszerlánc összeomlása*” tárgyú joganyag értelmező részéből származtatott *szaknyilatkozat* részletesen és kétféle változatban is, az előkészületben²⁰ lévő dolgozatban található. Lényeges, hogy a szaknyilatkozatnak jelentős formai szabályoknak kell eleget tennie, azonban tartalmi követelménye nincsen, bármilyen – akár titkosított formájú – szöveg lehet.

²⁰ Az élelmiszerlánc összeomlásának logikai kockázatelemzése.

Joganyag, szaknyilatkozat, explikátum

A logikai kockázatelmélet felfogásában tehát a szaknyilatkozat egy előterjesztendő joganyag (törvénytervezet) intuitív váza, amely minden különösebb szakmai előképzettség nélkül is logikailag megítélhető kell legyen. (Első pillanatra nem magától értetődő, hogy egy kijelentés a tartalmától, azaz jelentésétől függetlenül is lehet igaz, illetve logikailag megítélhető.)

A szaknyilatkozatból a szimbolikus logika szaknyelvére való lefordítással áll elő a *logikai explikátum*.

Ennek egyik hozadéka a kétféle kritikus pont-sokaság, míg másik az úgynevezett Quorum-függvény.

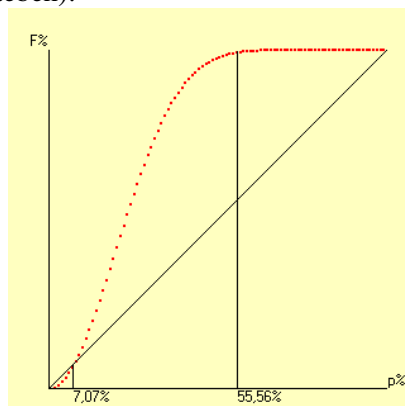
A Quorum-függvény

A Quorum-függvény az ideál tipikus *szavazófüggvény* matematikai megközelítése. A szavazásnál alkalmazott modell a közfelfogás szerint a szótöbbség (idegen szóval: „Quorum”) elvén alapszik.

A döntésképeség vonatkozásában Kun²¹ dolgozata irányadó.

Az ideál tipikus *szavazófüggvény* fogalmához a következő megfontolással juthatunk. Ábrázoljuk egy derékszögű koordináta-rendszerben valamely szavazás során leadott szavazatok számát azzal a *megállapodással*, hogy ha az igenek száma egy bizonyos k („konszenzus”) százalékánál kisebb, akkor a szavazatok eredményét, azaz a szavazófüggvény értékét 0-nak vesszük, míg ha a k értéket meghaladja, akkor az értéket maximálisnak (100%-nak, illetve 1-nek vesszük.) Ha $k = 0,66$ ($= 2/3 = 66\%$), akkor „kétharmados” eredményről (szótöbbségről) beszélünk.” A szavazást minősítettnek szokás nevezni, ha k értéket 0,5-nél nagyobbban fogadjuk el.

A logikai explikátum által szolgáltatott *Quorum-függvény* a következő (az „Élelmiszerlánc...” esetében):

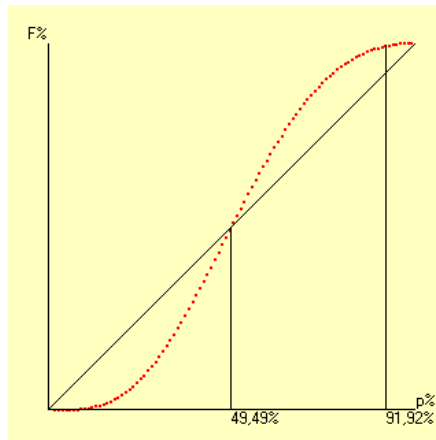

²¹ Kun István: A döntésképeség problémája a védelmi szférában. Hadmérnök 2017/1.
Forrás: http://hadmernok.hu/171_24_kun.pdf (Letöltés ideje: 2019.02.08.)

Az ideál tipikus *szavazófüggvény* menetét a folytonos „lépcsősfüggvény” szemlélteti, amely egy *konvenció*, és teljesen független a szavazás tárgyától. A pontozott vonal a Quorum-függvényt mutatja, amely a szaknyilatkozat szigorú matematikai-logikai következménye.

A döntés tartalomérzékenysége

A kettős quorum

Az ábrán egy másik nemkívánatos esemény („*Karbantartás mulasztás*”) szaknyilatkozatából származó, a logikai kockázatelemzés módszerével kapott Quorum-függvény látható. A megfelelő szaknyilatkozat Hibafa-diagram formájában a következő oldalon található.

Szembeszökő, hogy – miként az élelmiszerlánc összeomlása esetében is – itt is van két nevezetes pont a görbén (a $p \sim 50\%$ és $p \sim 100\%$). (Az élelmiszerlánc esetében ez: $p \sim 7\%$ és $p \sim 56\%$.)

Ez a szakzsargonban a „kettős quorum” jelensége, amely a döntés tartalomérzékenységének és a döntés élességének a záloga.

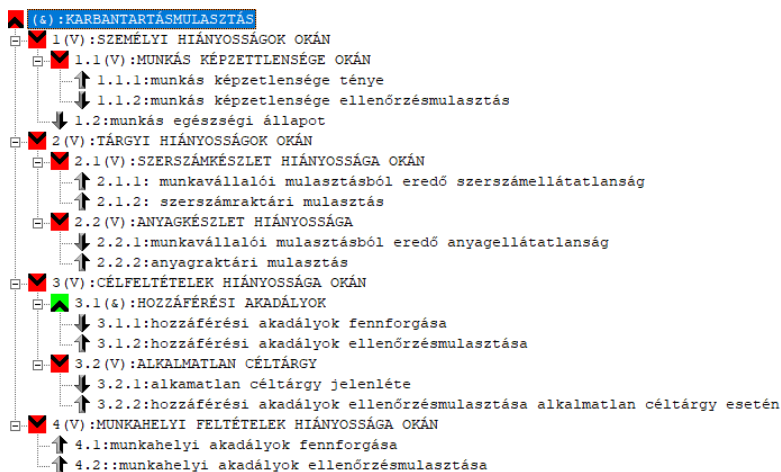
Kollektív bölcsesség és szakmai elit

A közvélemény indikátor szerepének szándékától vezérelt ideál tipikus szavazófüggvény normatív ereje gyakorlatilag megkérdőjelezhetetlen, és ezért a hatalom kiváló és visszaélésre alkalmas eszköze lehet. Ugyanakkor teljesen érzéketlen a szavazás tárgyával szemben: *tartalomtól független igazságot* jelent (hirdet, parancsol).

Amíg a szimbolikus logikának ez a legfőbb racionális értéke, addig kétséges, hogy az irracionális (mert morális) szférában helyes-e ez a kényszerűség. A klasszikus többségi elv nem köti-e gúzsba a *kollektív bölcsességet*?

Anélkül, hogy megpróbálnám pontosan definiálni a kollektív bölcsesség fogalmát, alternatívaként vetném fel azt a gondolatot, hogy a kollektív bölcsesség fogalmát talán éppen a fentiekben említett és a logikai kockázatelemzésben használt szaknyilatkozatra – a belőle eredeztethető és egzakt következtetések levonására alkalmas igazságfüggvényekre – kellene alapozni. Ez esetben a döntést az (akár gépi úton) ellenőrizhető formai követelményeknek (valamely szakmai elit, grémium által készített és/vagy laikus véleményekből származó) szaknyilatkozat alapján levezetett Quorum-függvény szolgáltatta Quorum-intervallum jelentené.

Ez esetben a kollektív bölcsesség fokát és a döntés minőségét is mérné, jellemezhetné.

Egy nemkívánatos esemény (Karbantartás mulasztás) hibafája.

(Használatára nézve lásd Bukovics)

Egy feledésbe merülő közösségi rendészeti modellkísérlet margójára

„The police are the public and the public are the police”
Sir Robert Peel (1829)

A rendszerváltás időszakában szinte magától értetődőnek tűnt, hogy a rendőrség szervezete és működése is jelentősen átalakul. A változtatás iránti igény fókuszában a fő vezérelvek a következők voltak: a demilitarizáció, a decentralizáció és a depolitizálás, de erőteljesen megjelent a rendőrség professzionális szervezetté alakításának elvárása is. Ekkor érdemben felmerült az önkormányzati rendőrség újbóli életre hívásának lehetősége, összhangban az önkormányzati rendszer kiépítésével. A helyes út megtalálásához külső segítséget is igénybe vett a magyar kormányzat, és 1990 tavaszán azzal a kéréssel fordult a Team Consult nevű svájci céghez, hogy szakemberei segítségével támogassa a magyar rendőrség átszervezését, demokratizálását. Öt változtatási fókuszpontot nevesített a Team Consult egy demokratikus és hatékony rendőrség kialakítása érdekében. Egyebek mellett azt, hogy új jellegű kapcsolatot kell kialakítani a lakosság és a rendőrség között. Témánk szempontjából ez a javaslat azért kiemelendő, hiszen ez a korábbiakhoz képest eltérő kapcsolat képezi a közösségi rendészet alapját is. A Team Consult jelentés a rendőrségi reform alapelvei között fogalmazta meg azt is, hogy a bizalomépítés jegyében a rendőrségnek a lakossággal és más intézményekkel együtt proaktívan és megelőzően kell cselekednie, és egy hálózatos partnerkapcsolattal kell rendelkeznie, továbbá hogy a rendőri munkát a helyi igényekre kell szabni, ezért a döntési lehetőségeket is a helyszínrre kell delegálni.¹

A katonai elvek mentén működő és professzionális értékeket hangsúlyozó rendőrségek képtelenek voltak hatékony választ adni a növekvő társadalmi feszültségek, valamint a bűnözés komoly emelkedése közepette. Rájöttek, hogy a bajok forrása a rendőrség és a társadalom közötti viszonyokban keresendő.² A modern társadalom rombolja a természetes emberi kisközösségek összetartó erejét, magát a közösséget is. Ha az egyén legősibb szükséglete, a természetes közösség iránti igénye nem teljesül, magányossá válik, vagy ezt kerülendő, nem legális, amorális, vagyis deviáns közösségi formákat terem. (Gönczöl 1989, hiv. Németh

¹ Gerhard Gottlieb – Károly Kröszel – Bernhard Prestel: A magyar rendőrség reformja. Eljárás, módszerek, eredmények. Felix Verlag, Holzkirchen, 1998. 104–119. o.

² Szikinger István: Rendőrség a demokratikus jogállamban. Sík Kiadó Kft., Budapest, 1998. 28–32. o.

2014) A rendészet közösségi modellje azonban éppen ennek ellenszeréül kínálkozik, állapítja meg Németh Zsolt kriminológus³. Az állami rendőrség és a piaci alapon működő magánbiztonsági cégek dichotómiája mellett harmadik útnak szokták nevezni a közösségi rendészetet, ami az erősen hierarchizált és társadalomtól elszakadt rendőrséget felváltva a lakossággal történő együttműködésre helyezi a hangsúlyt.⁴ A Team Consult javaslatával összhangban bizonyosan sokan várták a pillanatot és időszerűnek gondolták különösen a rendszerváltást követően, hogy Magyarországon is valamilyen formában bevezetésre kerülhessen a világszerte meghatározó rendészeti filozófia. A régen várt pillanatra több, mint két évtizedet kellett várni a rendszerváltás után, ugyanis a Belügyminisztérium weboldalán még jelen tanulmány készítésekor (2019 februárjában) is fellelhető ismertető alapján „2012 és 2015 között, a Svájci-Magyar Együttműködési Programnak köszönhetően, 476 millió forintos svájci támogatással, összesen közel 560 millió forintból valósul meg a közösségi rendészet modelljének kísérleti bevezetése négy magyar városban: Miskolcon, Nyíregyházán, Szegeden és Zalaegerszegen. A projekt célja, hogy a rendőrség a helyi közösségekkel közösen mérje fel a bűnügyi problémákat és az azokra vonatkozó megoldási javaslatokat is velük közösen dolgozza ki. A kísérleti szakaszt követően a közösségi rendészet szellemiségét a Többszintű közösségi rendőrségi hálózat az együttműködés alapú bűnmegelőzésért című projektnek köszönhetően további 20 nagyvárosban tervezik bevezetni”.⁵ Az idézett szövegrész utolsó mondata még bizakodásra adott okot a közösségi rendészet hazai bevezetése kapcsán, azonban immár évekkkel a projekt lezárását követően, annak kimenetelével, értékelésével és esetleges folytatásával kapcsolatban semmilyen további információ nem érhető el, az érdeklődő kutatók pedig nem kapnak választ az illetékesek irányába megfogalmazott kérdéseikre.

A kötet szerkesztőinek terjedelemre vonatkozó kérése okán jelen tanulmány mindössze a közösségi rendészet kialakulásának és fogalmának vázlatos bemutatására, valamint a közösségi rendészet Magyarországon megvalósult mintaprojektjének töredékes értékelésére vállalkozom a teljesség messzemenő igénye nélkül. Azért esett erre a témára a választásom, mert a Nemzeti Községi Szolgálati Egyetem részéről felállított, a projekt tananyagainak kidolgozását végző munkabizottság vezetőjeként érintett voltam abban. A kollégáimmal együtt lelkesen vetettük bele magunkat a kidolgozó munkába, az irreálisan rövid határidő

³ Németh Zsolt: A rendőrségi bűnmegelőzés közösségi rendészet, In: Borbíró Andrea – Inzelt Éva – Kerecsi Klára – Lévay Miklós – Podoletz Léna (szerk.): A büntető hatalom korlátainak megtartása: a büntetés, mint végső eszköz, Tanulmányok Gönczöl Katalin 70. születésnapja tiszteletére. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014. 379–390. o.

⁴ Christián László: Az önkormányzati rendőrség és a közösségi rendészet összefüggéseiről. In: Kákai László (szerk.): 20 évesek az önkormányzatok. Publikon Kiadó, Pécs, 2010. 423–426. o.

⁵ Forrás: <http://bmprojektek.kormany.hu/kozossegi-rendeszet-magyarorszagon> (Letöltés ideje: 2019.02.10)

ellenére is, átérezve a modellkísérletnek a rendészet modernizációja, fejlesztése szempontjából kiemelt jelentőségét, kivételes jellegét.

A modern rendőrség kialakulásától a közösségi rendészetig

A modern rendőrség hosszú folyamat eredményeként teljesedett ki a 19. században Angliában. Az angolszász rendfenntartás a közösség igénye mentén alakult és fejlődött, az alulról fölfelé építkezés és az állampolgár közeli működés, a helyi igények szolgálata jellemezte. 1829-ben alakult meg az angol főváros rendőrsége Metropolitan Police néven, Sir Robert Peel belügyminiszter kezdeményezésére, aki úgy tartotta, hogy a bűnözés helyi probléma, annak üldözése a helyi hatóságok feladata. A Peel által lefektetett alapelvek⁶ a megelőzésre helyezték a hangsúlyt, és a társadalommal kiépített együttműködésre építettek, valamint arra, hogy a rendőri munka a közösségtől kapja a felhatalmazást, ezért nélkülözhetetlen az állampolgárok támogatása és a tisztelet kivívása a rendőr számára. Szintén az egyik alapelv fogalmazza meg, hogy ez csak valódi partnerség révén valósulhat meg.⁷

A 19. század második harmadától némi lemaradással az angol minta alapján kezdték létrehozni az Egyesült Államok nagyvárosainak rendőrségeit. Az USA rendőrségének fejlődését korszakokra szokás bontani. A politikai korszak (1840–1930) jellemzője, hogy a rendőrség szoros kapcsolatban, összefonódásban állt a helyi politikai erőkkel, a politikai semlegesség tehát ismeretlen fogalom volt. A rendőrség nem pusztán rendfenntartó, de „egyfajta szociális szolgáltató szervezet” is volt, és ebben az időszakban meghatározó szolgáltató jelleg erős társadalmi beágyazottságot eredményezett. Azonban a politika feltétlen kiszolgálása számos visszaéléshez vezetett, a nyomozások során és egyéb területeken a jelentős korrupció elodázhatalanná tették a változásokat.

A reformkorszak, a professzionális modell 1930-tól 1980-ig tartott. Az 1920-as években bevezetett alkoholtilalom okán és a bünszervezetek tevékenysége révén erősödött a politikai összefonódás és tovább nőtt a rendőrségi korrupció. Erre válaszként Rooseveltnél elnöksége idején hozták létre a különleges ügynökökből álló egységet, a Bureau of Investigation (BOI), amelyet 1935-ben neveztek át Szövetségi Nyomozó Irodára (FBI). A rendőr és állampolgár közötti korábbi szoros viszonyt felváltotta egy professzionálisan semleges, távolságtartó, hivatalos kapcsolat. A rendőrség erős propaganda tevékenységet folytatott, azonban elmaradt az igények felmérése, így azokra reagálni sem tudtak, inkább saját szolgáltatásaikat próbálták „eladni” a lakosságnak. A reformkorszak stratégiája egyszerű, de

⁶ Sir Robert Peel: A rendőri munka kilenc alapelve. Metropolitan Police, 1829, London. Lásd: Janza Frigyes: A rendészeti karrier rendszer. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Pécsi Határőr Tudományos Közlemények IX. Pécs, 2008. 107. o.

⁷ Linda S. Miller, Karen Matison Hess, Christine Hess Orthmann: Community Policing Partnerships for Problem Solving, Sixth Edition. Delmar, 2011. 5–7. o.

komplex válaszokat próbált adni a bűnözésre, a körzetekre épülő rendőri munka helyett a centralizáció erősödött. A kezdeti sikerek ellenére a rendőri szervek nem voltak képesek sem a saját, sem a társadalomban megfogalmazódó igényeknek megfelelni, a növekvő bűnelkövetésnek gátat szabni. A 70-es évekre azonban meggyengült a rendőrség, ekkor jelent meg két azóta is meghatározó jelentőségű tanulmány: a probléma orientált rendőri munka (Herman Goldstein: Problem-Oriented Policing), illetve a betört ablakok elmélete (James Q. Wilson, George L. Kelling: Broken Windows). A közösségi rendészet korszaka 1980-ban vette kezdetét és azóta is tart. A bizalom visszaszerzése érdekében a gyalogos járőrözést (bár elsősorban politikai célból) több városban újra bevezették, ezzel csökkent a bűnözéstől való félelem, növelte a lakosság bizalmát és elégedettségét a rendőrség fokozott jelenléte, javult a rendőrség hozzáállása a polgárok irányába, a rendőri munka elismertsége nőtt. A rendőrség felismerte, hogy a lakosságtól kapott információk jelentősen bővíthetik a rendelkezésükre álló adatokat, eredményesebbé téve munkájukat, ráadásul olyan információkhoz is hozzájuthatnak, amelyekről egyébként nem lenne hivatalosan tudomásuk. Több városban is kipróbálták Herman Goldstein probléma orientált megközelítését. Ennek lényege, hogy az ügyek közötti összefüggések feltárására és a háttérben meglévő okok felderítésére törekedtek.

A megelőző korszakban erősödő centralizáció és a diszkrecionális jogkörök visszaszorítása a közösségi rendészeti stratégiával teljesen ellentétes szemléletet jelentett. A közösségi rendőrök feladata volt a körzetükben megjelenő problémák kezelése és megoldása, ennek érdekében csökkentették a centralizációt, és a döntéshozatal alacsonyabb szinten történt, nagyobb szabadsággal és több kreativitással: rendőrőröket, körzeti irodákat nyitottak, visszaállították a körzeti rendőröket. A decentralizáció elemeként a beosztottakat és alsóbb szintű vezetőket bevonták a stratégiai döntéshozatalba pl. munkacsoportok létrehozásával és más újszerű szervezeti megoldásokkal, ezzel alapozva az ő gyakorlati tapasztalataikra, továbbá elősegítve a döntésekkel történő azonosulást, és ezzel azok sikeres végrehajtását. A közösségi rendőrségi modell középpontjában tehát a rendőrség és lakosság szoros kapcsolata áll. A közösségi rendészet taktikai elemei közé tartozik a gyalogos járőrözés, a problémamegoldás, információgyűjtés, az áldozatsegítés, a rendszeres konzultáció a közösséggel, az oktatások, a közvetlen lakossági kapcsolatok és természetesen a segélykérésekre történő reagálások. Különös hangsúlyt kapott a járőrök és a nyomozók közötti információáramlás növelése a bűncselekmények sikeres felderítése érdekében. A közösségi rendészet mérhető eredményei: a lakóköznyezetek életminőségének javulása, a problémák megoldása, a félelem csökkenése, rend növekedése, az állampolgárok elégedettsége a rendőrséggel, a bűnözés csökkenése.⁸

⁸ Christián (2010): i. m. 423–427. o.

A közösségi rendészet a közösségek biztonságának megteremtése érdekében végzett rendőri tevékenység. Része annak a nem csupán rendőrség által végzett rendészeti munkának, amelynek fő célja a közbiztonság megteremtése és fenntartása. A közösségi rendészeti tevékenység az adott település rendőrségének olyan működése, amely egy új filozófia alapján törekszik a helyi közösség legszélesebb bevonásával a biztonságérzet megteremtésére, a rendőrség és a lakosság közötti bizalom kialakítására és a közbiztonság megteremtésére, és ezáltal az életminőség javítására.⁹ A közösségi rendőrség tartalmilag, de eszközeit és módszereit tekintve is, maga a bűnmegelőzés.¹⁰

Ezzel összhangban a közösségi rendészet a proaktív, megelőző rendészeti tevékenységet hangsúlyozza, az állampolgárokkal szorosan együttműködésben valósul meg, és fő céljai: a bűnözéstől való félelem csökkentése, a rendészeti problémák megoldása és a bűnmegelőzés.¹¹ A közösségi rendészetnek három fő összetevője van: együttműködés a helyi közösséggel, a probléma orientált megközelítés (Problem Oriented Policing – POP) és a szervezeti reformok.¹² A probléma orientált rendészeti stratégia a bűncselekmények és más jogsértések, valamint az egyedi ügyek helyett a több ügyet magába foglaló problémákra (jelenségekre) fókuszál. A problémák megszüntetésével jó eséllyel megszűnnek a belőlük származó bűncselekmények és kisebb súlyú jogsértések. A rendőri munka alapját a POP-ban a S.A.R.A folyamat foglalja össze, amely lényegében a problémák észlelését, elemzését, az azokra adott válaszokat és a válaszok értékelését jelenti. A közösségi rendészeti megközelítésben a főszereplő a körzeti rendőr, a POP-ban az elemző, aki a rendelkezésre álló adatokból dolgozik.

A közösségi rendészet Magyarországon

A Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia önálló alcímként taglalja a közösségi rendészeti modell hazai megvalósításának lehetőségét, és megfogalmazása szerint a közösségi rendészet keretében a rendőrség törekszik a helyi közösség legszélesebb körének bevonásával a közbiztonság és a biztonságérzet megteremtésére, a rendőrség és lakosság közötti bizalom kialakítására, az életminőség javítására. Optimális esetben három célt együttesen szolgál:

⁹ Szabó Henrik (r. alezredes rendőrségi projektkoordinátor, az Állandó Szakértő Csoport vezetője, ORFK Többszintű Közbiztonsági Rendőrségi Hálózat Az Együttműködés Alapú Bűnmegelőzésért): A közösségi rendészet hazai modelljének bemutatása.

Forrás: http://www.rendeszettelmelet.hu/Graphics/pdf/Szabo_Henrik_eloadas_vazlat_20131016.pdf (Letöltés ideje: 2019.02.10)

¹⁰ Németh (2014): i. m. 380. o.

¹¹ Linda S. Miller, Karen Matison Hess, Christine Hess Orthmann (2011): i. m. 512. o.

¹² Community Policing Defined – U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services 3–4. o.

- a helyi közösség tagjai biztonságérzetének megteremtése,
- a kölcsönös bizalom kialakítása a helyi közösség tagjaival,
- a helyi közbiztonság megteremtése.¹³

Magyarországon is örökzöld téma a közösségi rendészet a rendszerváltás óta, de kevés gyakorlati tapasztalat áll rendelkezésre ezen a téren, talán a legrelevánsabb az említett 2012–2015-ös modellkísérlet. Az alábbiakban a modellkísérlet releváns körülményeit vesszük sorra, támaszkodva a projektben érintett rendőrök tapasztalatára is.

A program előzménye annak a felismerése, hogy az eseménykövető tevékenységet végző úgynevezett reagáló rendőrségi modell lehetőségei nem mutatkoznak elégségesnek a bűnözés elleni harcban. Ebben a helyzetben lehetséges fejlődési irány a community policing, magyarul közösségi rendőrségi modell alkalmazása lehet. A világszerte sikeres rendészeti módszer legfontosabb jellemzője, hogy nem az erőforrások növelésével, hanem azok célzott és helyi fellépést erősítő felhasználásával próbál meg fellépni a bűnözés ellen. Ebben a rendszerben kiemelt szerepet kap a helyi közösségek bevonása és önszerveződése, valamint egyes proaktív módszerek alkalmazása. A modell kidolgozói a hatékony fellépés mellett legalább olyan fontosnak tartják a bűncselekmények megelőzését és a lakosság tájékoztatását, az állandó kétirányú kommunikációt. A sikeresnek tekinthető projekt befejezését követően az állampolgárok többsége nagyon pozitívan értékelte a modellkísérletet, és szerették volna, ha lehetne folytatás. Sajnos azonban a folytatás elmaradt, sőt, a projekt hivatalos értékelése, szakmai összegzése, valamint a jövőt érintő elképzelések ismertetése is egyelőre várat még magára.¹⁴

Az úgynevezett „*Svájci Alapból*” támogatott modellkísérlet négy városban került lebonyolításra: Miskolc, Nyíregyháza, Szeged és Zalaegerszeg. A pilot keretében önkéntes jelentkezés alapján, 40 fő közösségi rendőr került kiképzésre, de akadozva ment a projekt kommunikációja az érintett állomány felé, így a bizonytalanságok miatt sokan nem mertek jelentkezni. A pilotba bevont településeken kialakított körzetekben körülbelül 15 000 állampolgárra jutott egy közösségi rendőr. Ennek kapcsán a közrendvédelmi tapasztalattal rendelkező szakértők aggályosnak nevezték és előre jelezték, hogy ilyen magas lakosságszám esetében csak korlátozottan lehet eredményes a közösségi rendőr tevékenysége.¹⁵

¹³ 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2013–2023) 8.1.1.

¹⁴ Christián László: Rendészeti szervek. In: Jakab András – Fekete Balázs (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia. 2018. (Alkotmányjog rovat, rovatszerkesztő: Bodnár Eszter, Jakab András) Forrás: <http://ijoten.hu/szocikk/rendeszeti-szervek> (2018). 109–110. o. (Letöltés ideje: 2019.02.10)

¹⁵ Búzás Gábor hozzászólása a Rendészetelméleti Kutatóműhely, A közösségi rendészet hazai perspektívái címmel 2013. 10. 16-án, az NKE RTK-n megtartott szakmai konferencián

A közösségi rendészet hazai implementálásának lehetőségét vizsgáló projekt szakmailag azért is volt különösen érdekes kísérlet, mert egy angolszász rendészeti modellben sikeres filozófiának a kontinentális rendészeti modellhez tartozó országba történő átültethetőségéről van szó. A kihívás abban áll, hogy az angolszász modellben a rendészet alulról fölfelé építkezik, tehát megszokott az állampolgár közeli, decentralizált működés, azonban a centralizált kontinentális modellben a központból érkező parancsot kell végrehajtani, és kevesebb figyelem jut a helyi kérdésekre, a közösségek problémáira.

Az állampolgár közeli működés szempontjából kiemelkedő jelentőségű a kommunikáció, hiszen a közösségi rendészet központi elemei a bizalomépítés és a kétirányú információáramlás. Ennek egyik legalaposabb kifejtését lehet olvasni a 2004-ben kezdődő¹⁶ magyarországi közösségi rendészeti kísérleti modellek szinte mindegyikében kommunikációs készségfejlesztő tréningeket tartó szakember, Molnár Katalin legújabb jegyzetében.¹⁷

A projekt előkészítése és végrehajtása kapcsán azonban ezen a területen komoly hiányosságok voltak tetten érhetők. Sem a lakosság irányába nem került bemutatásra, ismertetésre, hogy mit is jelent a „*többszintű közösségi rendőrségi háló az együttműködés alapú bűnmegelőzésért*” program, sőt volt olyan időszak, amikor tilos volt a kommunikáció a modellkísérlet vonatkozásában. Az emberek nem tudták hova tenni a rendőröktől kevésbé megszokott barátságos, nyitott magatartást, szinte gyanakodtak. A kapitányságok rendőrei nem értették, miként profitálhat a projektből a rendőrség, miért lesz jobb a szervezet társadalmi megítélése. Ráadásul a projektben részt vevő rendőrök nem nyilatkozhattak a sajtónak, névjegyeket nem kaptak, és egyenruhájukon semmilyen a projektre utaló megkülönböztető jelzést nem viseltek.

A programban részt vevő közösségi rendőrök érdekes kettősségről számoltak be. Egyrésztől egybehangzóan nagyon pozitív visszacsatolást kaptak a lakoságtól a munkájuk kapcsán, ugyanakkor a szervezeten belüli elismerés elmaradt, de talán ennél is nagyobb hiányosság, hogy a megszerzett tapasztalatok, problémák átadásának nem volt intézményesített fóruma, formája, így természetesen jórészt azok megoldása is elmaradt. Az említett négy város közösségi rendőrei azt is fájlalták, hogy a munkájuk eredményességének, hatékonyságának kritériumai nem voltak tisztázottak, így pedig nehéz lelkesen, ambiciózusan dolgozni az adott projekt sikeréért. A projekt utólagos töredékes értékelése kapcsán érdemes

Forrás:

http://www.rendeszetelmelet.hu/Graphics/pdf/Kozossegi_rendeszet_Buzas_Gabor_hozzaszolas_2013_1016.pdf (Letöltés ideje: 2019.02.10)

¹⁶ Lásd erről: Cserép Attila – Molnár Katalin: Egy helyi közösségi rendőrségi projekt kezdeti lépései. Magyar Rendészet 2005/2. 99–119. o.

¹⁷ Molnár Katalin: Rendészeti kommunikáció – a média tükrében. Kézikönyv és szemelvénygyűjtemény a rendészeti szakújságíró szakirányú továbbképzési szak hallgatóinak. Dialóg Campus Kiadó. Budapest, 2018. 14–17. o.

végiggondolni azt, hogy mennyire sikerült a rendőri állományt érdekeltté tenni, motiválni. Az érintettek beszámolói alapján nem sikerült őket hatékonyan motiválni.

A filozófiának megfelelően a helyi szintű problémák feltárása, értékelése, elemzése (kockázatelemzés) áll a fókuszban, és ehhez próbálja hozzárendelni az érintett végrehajtó szervezetet vagy személyeket. A közösségi rendészet egyik építőköve a már említett bűnmegelőzési szemlélet, amely arra ösztönözi a bűnügyi nyomozót és a járőrt egyaránt, hogy folyamatosan tegyenek javaslatot arra vonatkozóan, hogy a megtörtént bűncselekmények és tapasztalataik alapján mit kellene tenni a további jogsértések megelőzése érdekében. Ez a gyakorlat hozzájárulhat a polgárok szubjektív biztonságérzetének növeléséhez, a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia is éppen ezekre az alapokra építkezik.

A rendőrség nem biztonságot termelő üzem, hanem a jogrend felett őrködő hivatal, hatóság, ezért teljesítményében a jogszerűség, a szakszerűség és a szolgálatserőség hármasságának követelménye a meghatározó, ezek érvényesülésének mértékét pedig nem lehet statisztikai adatokkal megbecsülni.¹⁸ A rendőrség elsősorban a bajban lévő embereket szolgálja, ez a legfontosabb funkciója, ezért a rendőrség tevékenységének megítélésére alkalmatlan a bűnügyi statisztika, mivel magára a bűnözés alakulására kevés hatást gyakorol a rendőrség.¹⁹ Egyetértve a fenti megállapítással, a modellkísérlet kapcsán sem megkerülhető, sőt alapvető jelentőségű kiindulási pont az állampolgárok szubjektív biztonságérzete és a bűnügyi statisztika közötti feszítő ellentmondás. El kell dönten, melyiket tekintjük mérvadónak. A rendszerváltás óta eltelt majd három évtizedben sok rendőri vezető tagadta a statisztikai szemlélet létezését a rendőrségnél, ugyanakkor még az elmúlt években is tapasztalható volt, hogy a hónap végén, amikor a statisztikai jelentéseket le kell adni, a legtöbb vezető az intézkedések számát, a helyszíni bírságok összegét kérte elsőként. A projekt kapcsán a kérdés úgy hangzik, hogy vajon mit szól a rendőr felettese egy olyan jelentés hallatán, miszerint ma 8–10 emberrel beszélgettem a közösségi rendészet alapjául szolgáló kapcsolatépítés érdekében, és senkit nem bírságtoltam meg. A közösségi rendészeti filozófia implementációjának a kulcskérdése, egyben az eredményes, hatékony közösség orientált munka feltétele az, hogy a közösségi rendészeti munkában érintett valamennyi szereplő – beosztott és vezető – érdemi felhatalmazást kapjon az önálló döntéshozatalra, tényleges felmentést a statisztikai elveknek történő szigorú megfelelés, valamint az érdemi munkát ellehetetlenítő sokszor értelmetlen

¹⁸ Sallai János – Tihanyi Miklós – Vári Vince – Mátyás Szabolcs: A "jó rendészet" közpolitikai kapcsolódási lehetőségei. Államtudományi Műhelytanulmányok 2016/31.

Forrás: https://folyoiratok.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/2016_evi-31_-szam-a_-_jo-rendeszet-kozpolitikai-kapcsolodasi-lehetosegei.original.pdf (Letöltés ideje: 2019.02.10)

¹⁹ Kerezsi Klára – Pap András László: A bűnözés és a bűnözéskontroll jövője In: Finszter Géza – Sabjanics István (szerk.): Biztonsági kihívások a 21. században. Dialóg Campus. Budapest–Pécs, 2017. 551. o.

bürokratikus kötelezettségek alól. Ez az érintett kollégák elmondása alapján nem valósult meg maradéktalanul a projekt során.

A kis hatalmi távolság aktívvá teszi a rendőrt, mert olyan döntéseket hajt végre, amelyeknek a meghozatalában maga is részt vett. Azonosul munkájával, azt szakmaként műveli, átérzi szolgálata erkölcsi értékeit. Ahol ez a rendőrségi kultúra lép a hierarchikus függés kényszerének helyébe, ott jelentősen megnő a rendőrök egyéni teljesítménye, és az áldozatvállalás olyan gyakorlat lesz, amit parancsra soha nem lehet teljesíteni. A rendészeti jelenlét és a társadalom kisebb közösségeivel való együttműködés a közösségi rendőrség szervezeti kultúrájának legfontosabb alappillére.²⁰ A közösségi rendőrségi modell fontos alapelemei a decentralizált és szubszidiárius jellegű döntéshozatal, az állampolgárok és a szolgáltató jellegű rendőrség közti partneri viszony, továbbá a közösség bevonása a rendőri feladatellátásba. Ugyanakkor lépten-nyomon felmerült a projektben a bizonytalanság, arra vonatkozóan, hogy a problémákat a fentiek fényében magától értetődő módon helyi szinten kellene megoldani. Nem született egyértelmű és világos vezetői döntés a döntések szintjének decentralizációjáról, konkrétan arról, hogy a helyi közösségi rendőr milyen mérlegelési felhatalmazást és döntési autonómiát kap. Joggal merült fel a projekt kapcsán, hogy a rendőrség vagy az egyes rendőr képes-e a közösség részeként és nem felügyelőjeként működni? A feladat óriási, de nagyszerű, igazi kihívás.²¹

Az együttműködés megkerülhetetlen alapeleme a közösségi rendészetnek és a jövő rendészetének egyaránt, hiszen a biztonság megteremtése társadalmi összefogás eredményeként egymás tevékenységét kiegészítő – komplementer rendészeti – tevékenységként fogható fel, hiszen a rendőrség soha nem tud olyan professzionálissá válni, hogy nélkülözni tudja a lakosság segítő együttműködését és információit.²² A közösségi rendőr ennek a sokszereplős, komplex folyamatnak a katalizátora lehet, és a közösség valamennyi tagjára, egyénekre és különféle csoportjaikra támaszkodnia kell.²³ Kérdés, hogy a projekt során kellő figyelmet fordítottak-e az érintettek a szereplők beazonosítására és az együttműködés szisztematikus és közvetlen emberi kapcsolatokon nyugvó fejlesztésére?

A modellkísérlet kapcsán többször is felmerült a kérdés, hogy a körzeti megbízott (továbbiakban: KMB) közösségi rendőrnek tekinthető vagy sem? A körzeti megbízott és a közösségi rendőr is a területi felelősség elvén látja el szolgálatát, ez pedig erősítheti a felvetett párhuzamot. A KMB-s egyebekben kimondottan optimális közösségi rendőr lehetne, hiszen rendelkezik mindazon ismérvekkel, amelyekre a közösségi rendőrnek szüksége van, hiszen a már említett

²⁰ Finszter Géza: A rendőrség joga. Duna-Mix. Kft. Budapest, 2012. 134. o.

²¹ Németh (2014): i. m. 377–378. o.

²² László Christián: The role of complementary law enforcement institutions in Hungary. Efficient synergy in the field of complementary law enforcement – a new approach. In: Public security and public order. Scientific Articles (18). Kaunas, 2017. 132–139. o.

²³ Németh (2014): i. m. 387. o.

területi felelősségen túl komoly hely- és személyismerettel rendelkezik, ismeri a veszélyes pontokat, a helyi közösségeket és a település meghatározó vezetőit, közszereplőit. A körzeti megbízott a fentiek ellenére azért nem válhatott automatikusan közösségi rendőrre, mert egyrészt a vésztartalék funkcióját töltötte be a rendszerben, másrészt a statisztikai szemlélet őt is „maga alá gyűrte”. Talán tisztábban látnánk annak ismeretében, ha tudnánk, hogy a körzeti megbízottak a munkaidejük hány százalékában végeznek klasszikus körzeti megbízotti feladatokat, példának okáért mennyi időt töltenek lakossági kapcsolattartással.

Komoly hiányérzet maradt a projektbe bevont közösségi rendőrökben és az érdeklődő szakemberekben is, hogy miért nem támaszkodott a modellkísérlet érdemben a közösségi médiára és az információs társadalom széles tömegek által használt egyéb vívmányaira, miközben külföldön ez szinte alapvető elvárás a rendészet területén is. Kiváló példa erre a Finnországban, Helsinki Itäkeskus kerületében megvalósított „*Virtual community policing modellkísérlet*”.²⁴ A finn megközelítés legfontosabb alapelve, hogy a modern rendőrség egyidejűleg képes legyen választ adni a globális és a lokális kihívásokra, erősítse a bizalmat, és kétirányú információs csatornákat építsen a lakosság és a rendőr között. Az így létrejött párbeszédnek köszönhetően a finn rendőrség társadalmi megbecsültsége jelentősen növekedett, és az új internet alapú kapcsolati hálónak köszönhetően a rendőrség és a civilek közti információáramlás intenzívebb lett.²⁵ A kiemelkedően pozitív lakossági visszacsatolás (a megkérdezettek 97%-a kiválóra minősítette a közösségi rendőrök munkáját) okán a programot kiterjesztették egész Finnországra. Hazánkban a projektbe bevont közösségi rendőrök nem használhattak közösségi médiát, lemondva ezzel a bizalomépítés, a kapcsolattartás és a kétirányú információáramlás szinte nélkülözhetetlen csatornijáról.

Konklúzió helyett megállapítható, hogy a magyarországi modellkísérlet mind a négy helyszínén egyértelműen pozitív volt a lakosság értékelése, és mindenhol bíztak annak folytatásában, az országos szintű kiterjesztésben. A várakozásokkal ellentétben elmaradt a folytatás helyben és országosan egyaránt, ráadásul mindez bárminemű értékelés és a projektet lezáró kommunikáció, tájékoztatás nélkül történt. Az, hogy a közösségi rendőrségi kísérlet miért maradt pusztán kihasználatlan esély, ugyanúgy megválaszolatlan marad, mint az érdeklődő kutatók által az illetékesek felé a projekt kapcsán megfogalmazott kérdések. Mindazonáltal sokan reménykedtünk abban, hogy a jelen rendészetének összetett kihívásaira a community policing valódi megoldást kínálhat hazánkban is.

²⁴ Sirpa Virta: Community Policing Innovations in Finnland, case Helsinki Police Department, University of Tampere. 2012.

²⁵ Christián László: Miért bíznak a finnek a rendőrségben? Új rendészeti megoldások Finnországból. Belügyi Szemle 2013/7–8. 130–142. o.

Új generáció a rendészeti felsőoktatásban

Bevezetés

A Nemzeti Köszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kara – a jogelőd Rendőrtisztviselői Főiskolához hasonlóan – a hazai felsőoktatásban egyedülként folytat rendészeti képzést. A diplomás pályakövetési rendszer szerint az itt végzett hallgatók 98%-a el tud helyezkedni. Ennek oka, hogy a tisztjelölt hallgatók – a rendőr, a pénzügyőr és a katasztrófavédelmi tisztjelölt – tanulmányi ösztöndíj-szerződés birtokában tanul, azaz a szerződést aláíró szerv vállalja, hogy a diploma megszerzését követően alkalmazza a végzettet. A migrációs szakirány szintén ösztöndíj szerződéssel működik, a biztonsági szakirányon végzettek elsősorban a civil személy- és vagyonvédelmi vállalkozások keretében, a természetvédelmi őrség szervezeteinél, a fegyveres biztonsági őrség, illetve a közterület-felügyelet egyes beosztásaiban helyezkedhetnek el. Ebből is látszik, hogy a 98%-os elhelyezkedési ráta nagyrészt az ösztöndíj-szerződésnek, továbbá a képzések egyediségének, a megrendelő szerv igényeinek megfelelő, speciális felkészítésnek köszönhető.

A sikeres pályakezdést ugyanakkor számos előzetes tényező befolyásolhatja. A rendészeti pályát választó fiatalok generációs jellemzői, a rendészeti felsőoktatás felvételi rendszere, valamint a rendészeti képzés első időszakának megtapasztalása, illetve a leendő munkáltató elvárásaival való szembesülés egyaránt és jelentős mértékben meghatározzák azt, hogy végül kik kezdhetik meg a hivatásuk gyakorlását.¹ A továbbiakban tehát kutatási eredményeinkre támaszkodva mutatjuk be, hogy milyen formában jelentkeznek ezek a determinánsok a magyar rendészeti felsőoktatási rendszerben.

Új generáció, új elvárások

Mindenekelőtt azt szükséges megvizsgálni, hogy annak a generációnak a tagjai, akik jelenleg és a közeli jövőben a rendészeti felsőoktatás, illetve a rendészeti pálya rendszerében megjelennek, milyen attitűdökkel, kompetenciákkal bírnak, s ezek mennyiben állnak összhangban a rendvédelmi szervek elvárásaival.

¹ Vö.: „...az államigazgatásban, rendvédelmi területen dolgozókkal szemben ezért is fogalmazódik meg többlet követelményként, hogy egységes hivatásetikai elvárások szerint végezzék a munkájukat...” In: Kovács István: Az üzletszerű kéjelgessel kapcsolatos rendőri visszaélések etikai vonatkozásai. Belügyi Szemle 2015/4. 102. o.

Régóta tudjuk ugyanis, hogy a versenyképes közszolgálat megvalósítása nem csak a gazdaságpolitikai intézkedéseken múlik.² Az állami működéshez megfelelő mennyiségű és minőségű emberi erőforrásra is szükség van. A jövő közszolgálatának versenyképessége tehát kvalifikált, tehetséges munkaerőt feltételez.³ A szolgáltatások megfelelő minőségű biztosításához jelenleg már a generációváltás problémáját is kezelni kell, s a fiatalabb generációt a közszférába kell vonzani és ott meg is kell tartani.⁴ De vajon hogyan lehet ezt elérni?

A pályakezdőket egyre kevésbé motiválja, hogy a foglalkoztatásuk stabil és kiszámítható, sokkal inkább széleskörű karrierlehetőségekre vágynak.⁵ Ezért mindenképpen kiemelt figyelmet kell fordítani a fiatalok pályára vonzására, megfelelő szervezeti integrálására, fejlesztésére, a karrierlehetőségek biztosítására, ezáltal a munkaerő megtartására. A fenti problémák áthidalásához elengedhetetlen, hogy a közigazgatási és rendvédelmi szervek kiemelten kezeljék az utánpótlás kérdéskörét.

Sokáig nem létezett olyan vizsgálat, mely kifejezetten a közszférában elhelyezkedő pályakezdőkkel szemben támasztott kompetenciaigényeket mérte volna fel. Ennek a problémakörnek a megoldását célozza a KÖFOP 2.1.5-VEKOP-16-2016-0001. számú „A versenyképes közszolgálat személyzeti utánpótlásának stratégiai támogatása” című projekt⁶, melynek fontos részét képezi – többek között – a pályaaorientációs tevékenység fejlesztése, a kompetencia alapú kiválasztási rendszer alapjainak letétele, a tehetségek támogatása, kompetenciáinak

² Vö.: „A globalizációnak köszönhetően az államigazgatásban dolgozók rákényszerülnek arra, hogy a rohanó világgal lépést tartva mindennapi életüket úgy szervezzék, állami intézményeket úgy vezessenek, hogy azok a néptől kapott legitím állami hatalom monopóliumával ellátva társadalmi rendeltetésüket maximálisan elláthassák.” In: Kovács István: Vezetési funkciók egy helyi rendvédelmi szerv életében. Ellenőrzés, mint a kiadott szabályok és utasítások betartásának (kontroll)feladata. Államtudományi Műhelytanulmányok, 2017/21. 3. o.

³ Vö.: „A rendőrségnek, mint végrehajtó szervnek pedig empátikus, toleráns és legfőképpen szakmailag kifogásolhatatlan, a hatályos szabályozásnak megfelelő intézkedéseket kell tanúsítania.” In: Kovács István: Jogharmonizáció vagy sem? Harmadik rész: a New York-i Egyezmény és a 13/2014. (V.16) ORFK utasítás. Belügyi Szemle 2017/10. 58. o.

⁴ Szabó Szilvia – Biba Sándor: A munkáltatói márka szerepe a közszolgálatban, különös tekintettel az y-z generációra. Munkaügyi Szemle online (6). 2015. 17. o.

Forrás: <http://www.munkaugyiszemle.hu/sites/default/files/elfozetes/02961506.pdf> (Letöltés ideje: 2017.09.27.)

⁵ Hazafi Zoltán: Néhány gondolat a közigazgatás munkaerő-piaci versenyképességéről, Hadtudomány XXV. évfolyam, elektronikus különszám (HR Megoldások a XXI. században – nemzetközi kitekintéssel – fókuszban a közszféra és a magánszféra című szakmai-tudományos konferencia) 2015. 15. o.

Forrás: http://mht.eu/hadtudomany/2015/2015_elektronikus_kulonszam/4_HAZAFI_ZOLTAN.pdf (Letöltés ideje: 2017.11.28.)

⁶ A Belügyminisztérium irányítása mellett elindult KÖFOP-2.1.5-VEKOP-16-2016-0001 azonosító jelű, A versenyképes közszolgálat személyzeti utánpótlásának stratégiai támogatása című projekt keretében végzett alapkompentencia-kutatás.

erősítése, a mentori rendszer kialakítása, a mentorok képzése, kompetenciáinak fejlesztése.⁷

A projekt teljes körű megvalósítása feltételez egy *egységes közszolgálati alapkompentencia-rendszert*, ezzel azonban – ahogyan arról az előbbieken már szóltunk – a közszféra ezidáig nem rendelkezett. Így a projekt keretében, a Belügyminisztérium irányítása mellett megkezdődött egy úgynevezett alapkompentencia-kutatás, mely az utánpótlás biztosítása érdekében a közszolgálati pálya iránt érdeklődők belépési kompetenciáinak egységes meghatározását irányozta elő. Ezt a munkát az ún. Alapkompentencia Kutatócsoport végezte.

A kutatásban az alapkompentenciák feltárását célzó szakirodalmi elemzést és szervezeti tapasztalatok megismerését követően a félig strukturált interjú és a kérdőíves adatfelvétel, illetve a fókuszcsoporthoz egyeztetés módszerét alkalmazták. A felmérés kiterjedt mind a közigazgatási szervek, mind a rendvédelmi szervek vezetőinek, illetve irányítói feladatokat ellátó munkatársainak vizsgálatára.

Az interjúk felvételének elsődleges célja a pályakezdőktől elvárt alapkompentenciák megismerése volt, ennek érdekében elsősorban stratégiai szintű vezetőket kerestünk meg. Másrészt, a felvett interjúk eredményei, tapasztalatai, illetve a kompetencia-rendszerrel kapcsolatos korábbi szervezeti tapasztalatok feltárása alapozta meg a kérdőíves kutatás konkrét vizsgálati szempontjait.⁸ Az interjúk tartalomelemzését követően a kutatócsoport egy 19 elemből álló kompetencialistát állított össze, melyhez viselkedési jegyeket határoztak meg.

A kérdőívek felvétele arra irányult, hogy felmérjék a vezetői munkakört betöltők, illetve a mások munkáját megszervező, irányító, ellenőrző kollégák véleményét arról, hogy szerintük milyen kompetenciákkal kell annak a személynek rendelkeznie, aki a közszolgálat (specifikusan pedig a közigazgatás és a rendvédelem) területén szeretne elhelyezkedni, ezért a kérdőíves kutatásba elsősorban a középvezetőket, illetve az irányítói feladatokat ellátó munkatársakat vonták be. Az online kérdőívet értékelhető módon összesen 1443 fő kolléga töltötte ki. A kérdőíves adatgyűjtés eredményeként egy 10 kompetenciát és ezek megnyilvánulási formáit tartalmazó kompetencialista javaslat született.

A fókuszcsoporthoz zajló irányított beszélgetések alapján megtörtént a kompetenciák definiálása, a viselkedési jegyek kiegészítése és esetleges módosítása. Mivel a kutatás egyszerre célozta az egységes közszolgálati alapkompentenciák, valamint a specifikus rendészeti és közigazgatási kompetenciák meghatározását, többféle összetételű fókuszcsoport került kialakításra (3 teljesen vegyes összetételű fókuszcsoport az egységes közszolgálati alapkompentenciák, 3 darab közigazgatási fókuszcsoport a specifikus közigazgatási alapkompentenciák, 2

⁷ Malét-Szabó Erika – Hegyi Hella – Hegedűs Judit – Szeles Erika – Ivaskevics Krisztián: Rendőri alapkompentenciák az egységes közszolgálati alapkompentenciák tükrében. Rendőrségi Tanulmányok 2018/1. 24. o.

⁸ Magasvári Adrienn: What is a good entrant into the labour market? Tudásmenedzsment 2018/2. 124. o.

darab rendészeti fókuszcsoportha a specifikus rendészeti alapkompentenciák, valamint 5 darab szervspecifikus fókuszcsoportha az egyes rendészeti szervek specifikus alapkompentenciáinak a meghatározása érdekében). A fókuszcsoporthok munkájának eredményeként, bár megfogalmazásra kerültek minden esetben bizonyos hangsúlybeli eltérések a rendészet és a közigazgatás, valamint az egyes rendészeti szervek között is, egy olyan egységes 12 elemű kompetencialistát sikerült kialakítani a fókuszcsoporthok eredményeinek szintetizálásakor, mely minden érintett szerv, illetve szakterület vonatkozásában elfogadható volt.

Ssz	Név	Definíció
I.	Döntési képesség	Felismeri a döntéshelyzeteket, és a rendelkezésre álló információk alapján az adott helyzetben elvárható optimális döntést hozza meg.
II.	Együttműködés	Feladata elvégzése érdekében tevékenységét, magatartását másokkal összehangolja.
III.	Érzelmi intelligencia	Felismeri és megérti saját és a másik személy érzelmi állapotát, valamint az abból eredő viselkedések közötti összefüggéseket, azokat a helyzetnek megfelelően kezeli.
IV.	Felelősségvállalás	A feladat végrehajtása során felismeri, szem előtt tartja és vállalja döntéseinek, tetteinek következményeit, és arról számot ad.
V.	Határozottság, magabiztosság	Saját képességeinek, lehetőségeinek ismeretében képes a szervezet céljainak érvényesítése érdekében határozottan fellépni.
VI.	Hatékony munkavégzés	Feladatát igényesen, körültekintően látja el. Képes a rendelkezésre álló erőforrások optimális felhasználására.
VII.	Kommunikációs készség	Képes a helyzetnek megfelelően érthetően kifejezni magát szóban és írásban, valamint mások kommunikációját megfelelő módon értelmezni.
VIII.	Konfliktuskezelés	Képes ellentmondásos helyzetben olyan módszer vagy stílus alkalmazására, amely hatására a konfliktus csökkenthető.
IX.	Önállóság	Képes ismereteire, tapasztalataira támaszkodva folyamatos útmutatás és irányítás nélkül elvégezni a számára meghatározott feladatokat.
X.	Problémamegoldó készség	Képes a felmerülő problémák beazonosítására és megoldási lehetőségek megfogalmazására. A lehetséges alternatívákból képes kiválasztani azt, amelyik az optimális megoldást eredményezi.

XI.	Pszichés terhelhetőség	Nehéz, megterhelő helyzetekben is képes teljesítőképességének megőrzésére, fenntartására.
XII.	Szabálykövetés, fegyelmezettség	Képes a számára előírt szabályokat és normákat elsajátítani, elfogadni és helyesen alkalmazni.

1. számú táblázat

Egységes közszolgálati alapkompenciák⁹

A kutatás eredménye alapján jól látható, hogy a közszolgálati szervezetek vezetői számára milyen készségek, képességek, személyiségjegyek és attitűdök megléte a fontos.¹⁰ De vajon milyen a jelenlegi pályakezdő generáció? Vajon mennyire erősek ezekben a kompetenciákban? Összeegyeztethetők-e az ő munkahellyel szemben támasztott igényeik ezekkel a követelményekkel? Hiszen ők már a Z generáció tagjai, eltérő szemlélet- és gondolkodásmóddal rendelkeznek. Olyan generációt alkotnak, akik a legkisebb családokba születnek, legidősebb átlagéletkorú anyák gyermekei. Az egyén, egyéniség szerepének erősödése, az önmegvalósítás vágya nárcisztikus személyiségvonásokat eredményez náluk. Ezzel párhuzamosan pedig egyre inkább csökken a társadalmi elvárásoknak való megfelelési vágyuk, egyre kevésbé toleránsak¹¹. Az önbecsülésük viszont sokkal erősebb, mint a korábbi generációké volt, ennek megfelelően jóval nagyobbak az elvárásaik is. Magasabb fizetést várnak, gyorsan felfelé ívelő karriert szeretnének, mert sokszor túlbecsülik a saját teljesítményüket. Nagyon fontos számukra a siker, az élménygazdag, változatos munka, vágyják az elismerést, a valódi érdeklődést, törődést, a visszajelzést (lehetőleg azonnal). Viszont, ha ezt nem kapják meg, könnyen váltanak, a szervezet iránti lojalitás nem erős oldaluk, mint ahogy a fegyelem és a szabálykövetés, valamint a tekintélytisztelő sem. Nem igazán kitartóak, hiányzik belőlük a kudarcok és az akadályok leküzdéséhez szükséges erő, viszont erős az önbecsülésük, mindez pedig alacsony fokú elköteleződést jelenthet.

A szervezeti elvárások és a pályakezdők igényei tehát nincsenek tökéletes összhangban. De kell-e ezzel egyáltalán foglalkozni? Kell-e erre reagálni, és ha kell, ki tud megfelelő válaszokat adni? Másként kell-e felkészítenünk ezeket a fiatalokat? Másként kell-e foglalkoznunk velük a felsőoktatásban vagy ez a feladat a munkaadó szervezetekre vár? Mivel a Z generáció tagjai már bekopogtak a munkaerő-piac ajtaján, ezeket a kérdéseket mihamarabb tisztázni kell.

⁹ Malét-Szabó Erika – Hegyi Hella – Hegedűs Judit – Szeles Erika – Ivaskevics Krisztián (2018): i.m. 66–68. o.

¹⁰ Szabó Szilvia: Competency management in the HR management of Public Service. Hadtudományi Szemle 2016/2. 371. o.

¹¹ Twenge, Jean M. – Campbell, Stacy M.: Generational differences in psychological traits and their impact on the workplace. Journal of Managerial Psychology, Vol. 23. No. 8. 2008. 862–877. o.

A rendészeti felsőoktatás rendszere – felvételtől a tisztjelölti jogállásig

A következőkben mindenképp szükséges azt is megvizsgálnunk, hogy a fentiekben bemutatott új generáció tagjai miként kapcsolódhatnak be a rendészeti felsőoktatás vérkeringésébe, s ott milyen különleges jogokkal és kötelezettségvállalással kell szembenéznük. Ehhez röviden bemutatjuk a hazai rendészeti felsőoktatás felvételi rendszerének sajátosságait, illetve azt a különleges, újonnan megjelenő jogi státuszt, amelyet tisztjelölti jogállásnak nevezünk.

A felvételi rendszer sajátosságai

A felvételi eljárás alapvetően semmiben nem tér el a hazai felsőoktatási rendszerben ismert és érvényes felvételi szokásoktól. Néhány feltétel tekintetében azonban mindenképp különleges jellemzőkkel bír. Így például a nappali munkarendes¹² rendészeti képzésekre kizárólag azok a 18. életévüket betöltött, viszont a felvétel évében a 25. életévüket be nem töltött magyar állampolgárok jelentkezhetnek, akik rendelkeznek magyarországi állandó lakóhellyel.

A nappali munkarendű szakirányok többsége esetén a felvétel feltétele az államilag elismert, középfokú (B2) komplex típusú nyelvvizsga bizonyítvány¹³, vagy ezzel egyenértékű érettségi bizonyítvány¹⁴. A későbbiekben láthatjuk, hogy a nyelvvizsga kötelezettség bevezetése érdekes összefüggést mutat a ponthatókkal.

A nappali képzések többsége szigorú fizikai, egészségügyi és pszichológiai alkalmassági vizsgálathoz kötött. Bármelyik vizsgálat negatív kimenetele jó tanulmányi eredmények elérése esetén sem teszi lehetővé a rendészeti képzésre történő felvételt. Néhány szakirány azonban civilek számára is elérhető. Ezek az önköltséges biztonsági, katasztrófavédelmi műveleti, iparbiztonsági szakirányok.

A felvételi pályalkalmassági vizsgálatok részeként a Rendészettudományi Kar bizottságai pályalkalmassági orientációs beszélgetést folytatnak le a jelentkezővel. A pályalkalmassági orientációs beszélgetés annak a felmérésére irányul, hogy a pályázó a rendvédelmi hivatásra kellően motivált, illetve esetében nincs-e olyan kizáró ok, amely a hivatás gyakorlására alkalmatlanná teszi. A bizottság egy fő oktatóból, a rendvédelmi szerv egy hivatásos tisztjéből és egy második évfolyamos hallgatóból áll.

¹² A levelező munkarendes képzéseknél nincs korhatár, azonban a rendészeti képzéseknél feltétel a hivatásos szolgálati jogviszony valamely rendvédelmi szervnél.

¹³ 2016-tól az Európai Unióban hivatalos nyelvek egyikéből vagy ukrán, szerb, beás, lovári, orosz, illetve kínai nyelvből.

¹⁴ Vö.: Ez a követelmény egyébként több, idegennyelv-tudást igénylő szakirány esetében indokolt is, mert a tapasztalatok szerint a hallgatóknak a diploma megszerzése után, munka mellett kevés lehetőségük lesz a nyelvtanulásra. In: Borszéki Judit: A Rendőrség határrendészeti feladatokat ellátó állományának idegen nyelvi ismeretei és érdeklődése a nemzetközi határrendészeti tevékenységek iránt. In: Szelei Ildikó – Berki Gábor (szerk.): A hadtudomány és a 21. század. Tanulmánykötet. 2015. 163–196. o.

A rendészeti képzésre jelentkező az E-felvételi felületen tud elektronikusan jelentkezni. A Rendészettudományi Kar esetében a jelentkezések szakirányokra történnek, így a szakirányokon eltérő felvételi ponthatárok várhatóak, ezért a jelentkezőnek ajánlott a korábbi ponthatárokat megtekinteni és ezek alapján felállítani az általa legmegfelelőbbnek ítélt sorrendet, tekintettel az elképzelésére és a várható pontszámára.

A jelentkezőknek a büntetlen előéletet igazoló hatósági erkölcsi bizonyítványt és egy nyilatkozatot is csatolniuk kell a felvételi anyaghoz, amelyben hozzájárulnak a tisztjelölti jogviszony létesítését megelőző és a tisztjelölti jogviszony fennállása alatt a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény (Hszt.) 42. § (4) bekezdése szerinti kifogástalan életvitel-ellenőrzés lefolytatásához.

Ponthatárok – pontátlagok

A ponthatárokat és pontátlagokat öt évre visszamenőleg, kifejezetten azokon a szakirányokon vizsgálva, amelyeken jelenleg tisztjelölti státuszban tanulhatnak a jelentkezők, azt látjuk, hogy az elmúlt 5 évben (2013–2018) nagy különbségeket találunk ugyanazon szakirányon belül és az egyes szakirányok közt is.

Az elmúlt években a legnépszerűbb, azaz a legmagasabb pontszámot igénylő szakirányok a bűnügyi nyomozói (2013, 2014, 2016, 2017) a bűnüldözési (2018) és a pénzügyi nyomozói (2015) voltak. A legkevesebb ponttal lehetett bejutni az iparbiztonsági (2013), a határrendészeti (2014), a közlekedésrendészeti (2015), a vám- és jövedékigazgatási (2016), az igazgatásrendészeti (2017) és végül a határrendészeti rendőr (2018) szakirányra.

Nagyobb visszaesést tapasztalhatunk szinte valamennyi szakirány esetében 2016-ban, amelyre az egyik magyarázat lehet, hogy ettől az évtől feltétel a középfokú nyelvvizsga bizonyítvány, tehát aki sok ponttal rendelkezik, de nyelvvizsgával nem, esélye sincs bejutni a Rendészettudományi Kar rendészeti képzéseire, szemben a kevesebb ponttal, de mellette nyelvvizsgával rendelkező jelentkezőkkel.

Egy másik érdekes jelenség a 2017-es évben figyelhető meg, amikor a rendőri szakirányokon a négyéves képzés mellett még utoljára a hároméves képzés is elindult. A ponthatárok összehasonlításakor látszik, hogy a hároméves képzésre sokkal magasabb pontokkal lehetett bejutni, kivéve az igazgatásrendészeti szakirányt. Ebből arra következtethetünk, hogy a jelentkezők a rövidebb idejű képzéseket preferálták.

Tisztjelölti jogállás

Bizonyára mindenki hallotta már az idősebb generáció szájából az alábbi mondást, „*teher alatt nő a pálma*”. Elsősorban akkor halljuk ezt a mondatot, amikor az élet, a munka, az iskola nehézségei miatt panaszkodunk. A mondás tehát arra utal, hogy

az ember teste, lelke, tudata¹⁵ és személyisége akkor fejlődhet egészséges módon, ha azt megfelelő időben és kellő mértékben nehézségek és próbák érik, és ennek eredményeképpen erősödik kitartása és problémamegoldó képessége.¹⁶

A mondás igaz lehet a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar – 2016-os őszi félévétől bevezetett – tisztjelölt státuszú hallgatóira is, akik a karon folyó képzés, rendészeti felkészítés során olyan próbatételekkel találják szemben magukat, amit addigi életük során –legyenek akár élsportolók – nem tapasztaltak. Legyen ez az egyenruha viselése – különös tekintettel a bakancsra – tantermi körülmények közt, a folyamatos fizikai felkészítés, a lökiképzés, a reggeli sorakozó, a késő délutánig tartó tanórák vagy ennek hiányában a rendészeti szocializációs órák.¹⁷

A tisztjelölti státusz egy sajátos átmenet képez az – eddig alkalmazott – hallgatói és a hivatásos szolgálati jogviszony között. Ennek bizonyítéka, hogy a tisztjelöltre – a Hszt.-ben meghatározott eltérések figyelembevételével – a hivatásos szolgálati jogviszonnyal rendelkezőkre vonatkozó előírásokat, a pénzügyőr tisztjelöltekre pedig a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény (NAV tv.) egyes rendelkezéseit kell értelemszerűen alkalmazni. A tisztjelöltekre és ezen belül a pénzügyőr tisztjelölt hallgatókra igen széles körben találunk jogszabályokat és belső rendelkezéseket, amelyek a tisztjelölti jogállás létrejöttétől, a jogosultságokon és kötelezettségeket át, egészen a jogviszony megszüntetéséig, továbbá a hallgatói jogviszony hasonló jogintézményeihez kapcsolódóan tartalmaznak rendelkezéseket.¹⁸

A jogszabályok sokasága nem biztos, hogy megkönnyíti a jövő tisztjének dolgát abban, hogy jogai és kötelezettségei erdejében eligazodjon. Különösen zavaró tényező lehet, hogy a rendőr és katasztrófavédelmi tisztjelöltekre vonatkozó részletszabályokat egy BM rendelet¹⁹, míg a pénzügyőr tisztjelöltekre vonatkozó részletszabályokat a NAV vezetőjének szabályzata²⁰ tartalmazza, ahogy teszi ezt a NAV foglalkoztatottaival kapcsolatban is.

¹⁵ Vö.: „Szókratész szerint – állítja Safranski – mindennek tudatosnak kell lennie, hogy jó legyen...” In: Balassa Bence: Kognitív esztétika, mint pszichológiai határhelyzet (avagy olvasta-e Nietzsche Kierkegaard-t?) Kritische Zeiten – Zeitschrift für Humanwissenschaften. 6. Jahrgang 1-2 Heft. Wien, 2015. 37. o.

¹⁶ Mikolicz Gyula: Teher alatt nő a pálma.

Forrás: http://www.bibliaszov.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=66%3-Ateher-alatt-n-a-palma&Itemid=21 (Letöltés ideje: 2018.11.12.)

¹⁷ Szabó Andrea: Sub pondere crescit palma, avagy a pénzügyőr tisztjelölt erőpróbája. In: Dobák Imre – Hautzinger Zoltán (szerk.): Szakmaiság, szerénység, szorgalom. Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére. Dialóg Campus Kiadó, Nordex Kft. Budapest, 2018. 599. o.

¹⁸ Szabó Andrea (2018): i.m. 600. o.

¹⁹ 20/2016. (VI. 09.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó rendvédelmi feladatokat ellátó szervek tisztjelöltjeiről és a tisztjelölti szolgálati jogviszonyról

²⁰ A Nemzeti Adó- és Vámhivatal vezetője által kiadott 2092/2016/VEZ szabályzat a Foglalkoztatási Szabályzatról.

A tisztjelölti jogviszony új jogintézmény, célja, hogy a hallgatók jogviszonyba helyezésével garanciákat nyújtson, és anyagilag is ösztönző módon támogassa őket. A tisztjelölt tisztjelölti szolgálati jogviszonyban teljesít szolgálatot. A tisztjelölt elsődleges szolgálati kötelezettsége a rendvédelmi szervnél a tiszt besorolási osztályba tartozó szolgálati beosztásban történő szolgálatteljesítésre való felkészülés. A tisztjelölti és a hallgatói jogviszony csak együttesen létesíthető, és a képzés időtartama alatt mindkettőnek fenn kell állnia. Valamelyik megszűnése a másik jogviszony megszűnését vonja maga után.

A tisztjelölt az ösztöndíj szerződés megkötésével vállalja, hogy rendészeti tanulmányait legjobb képességei szerint folytatja, és hivatásos állományba vételét követően, legalább a rendészeti alapképzés kétszeresének megfelelő időtartamban a vele ösztöndíj szerződést kötő rendvédelmi szervnél szolgálatot teljesít. A rendvédelmi szerv azt vállalja, hogy a tisztjelölt rendészeti tanulmányait támogatja, ezek befejezését követően hivatásos állományba veszi, és a végzettségének megfelelő szolgálati beosztásban foglalkoztatja.

Az alapkészítést tartalmazó hat hónap idejére a rendvédelmi szerv próbaidőt határoz meg. A próbaidő alatt a tisztjelölti jogviszonyt bármelyik fél indoklás nélkül, azonnali hatállyal megszüntetheti. A próbaidő alatt meg kell szüntetni a tisztjelölti jogviszonyát annak, aki a rendészeti alapkészítést önhibájából nem teljesíti.²¹

A felvételi rendszer és a rendészeti alapkészítés tapasztalatai

Az elmúlt évek (2016–2018) tapasztalatai azt mutatják, hogy a Z generáció tagjai már a rendészeti felsőoktatás felvételi rendszere és az újonnan létrehozott tisztjelölti jogállás sajátos elvárásaival is nehezen azonosulnak. Illetve egy jelentős részük ezeket az akadályokat nem akarja vagy nem tudja leküzdeni. A felvételi rendszer eredményeit, illetve a rendészeti képzés első időszakának tapasztalatait elemezve a következő megállapításokra jutunk.²²

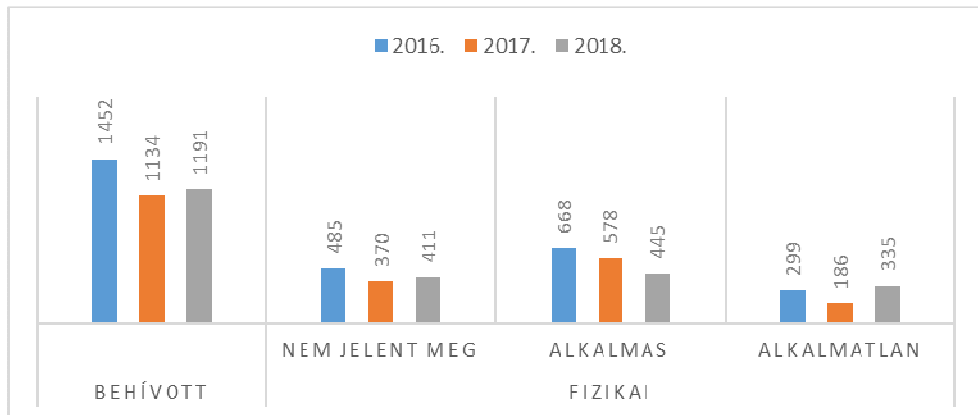
A rendészeti felsőoktatásba jelentkező fiatalok egy jelentős része a felvételi eljárás legelső megmérettetéseit sem vállalja. Az elmúlt években átlagosan a jelentkezők mintegy 33,5%-a már az első alkalmassági teszten sem jelenik meg. Minthogy ezek a fiatalok a rendészeti felsőoktatással – a jelentkezés befogadásán kívül – nem kerülnek közvetlen kapcsolatba, nem tudjuk azt megmondani, hogy pontosan mi áll a jelentős számú visszalépések hátterében. Ezek a számok

²¹ Szabó Andrea: A tisztjelölti jogállás sajátosságai. In: Erdős Ákos (szerk.): Integrált pénzügyőri ismeretek I. Kezdő pénzügyőrök kézikönyve. Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozat. Budapest, 2018. 303. o.

²² A feldolgozott számadatokat, információkat részben az Oktatási Hivatal nyilvántartásaiból, részben pedig a Nemzeti Közszozlálati Egyetem Rendészettudományi Karának adattárából nyertük ki.

ugyanakkor kiválóan jelzik, hogy a középiskolások egy része a felsőoktatásba történő jelentkezés alkalmával nem rendelkezik kiforrott elképzelésekkel.

A felvételi eljárást ténylegesen megkezdő pályázók számára az első akadályt a fizikai tesztek jelentik. A fizikai alkalmassági vizsgálatokon minden évben jelentős a lemorzsolódás. 2016-ban a pályázók 30,9%-a, 2017-ben 24,4%-a, míg 2018-ban 43%-a szerzett alkalmatlan minősítést az erőnléti vizsgálaton.

1. számú ábra

A fizikai vizsgálatok eredményei 2016–2018 között (fő)

A fizikai alkalmatlanságok magas arányának oksági magyarázata feltehetően összetett. Annyi bizonyos, hogy a gyermekek körében végzett országos szintű, reprezentatív vizsgálatok eredményei azt mutatják, hogy a magyar fiatalok többsége rendkívül mozgásszegény életet él.^{23,24} Másik meghatározó ok lehet az is, hogy a pályázók nem készülnek a vizsgálatokra, nem próbálják ki magukat a feladatok végrehajtásában, s esetenként nincsenek is tisztában saját fizikai képességeikkel, hovatovább jelentősen felülértékelik azokat. Korábbi kutatási eredmények egyértelműen rávilágítottak arra, hogy a kamasz diákok következetesen – a valóságosnál akár négyszeresen nagyobb mértékben – túlértékelik saját aktivitásukat, fizikai teljesítményüket.^{25,26}

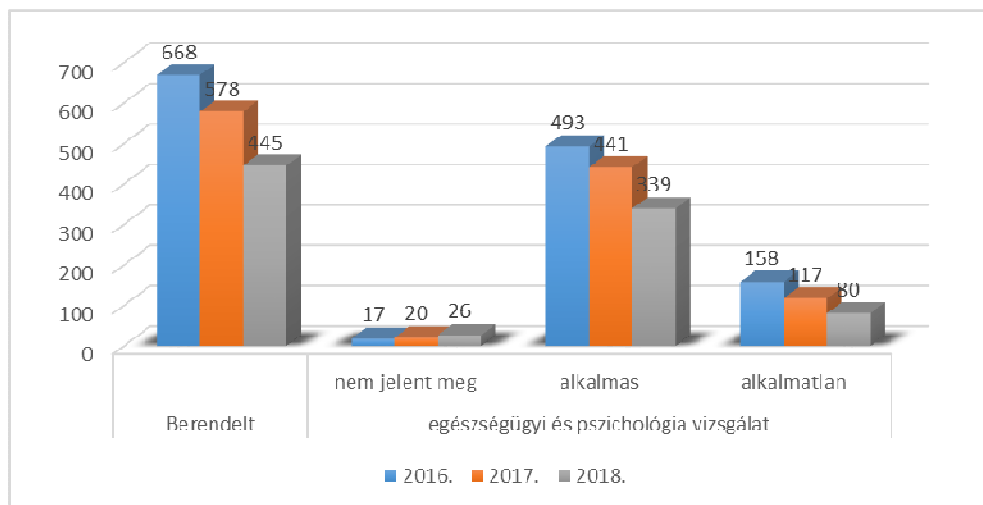
²³ Németh Ágnes: Fizikai aktivitás és képernyőhasználat. In: Németh Ágnes – Költő András (szerk.): Egészség és egészségmagatartás iskoláskorban 2014. Az Iskoláskorú gyermekek egészségmagatartása elnevezésű, az Egészségügyi Világszervezettel együttműködésben megvalósuló nemzetközi kutatás 2014. évi felméréséről készült nemzeti jelentés. Nemzeti Egészségfejlesztési Intézet. Budapest, 2014. 31–45. o.

²⁴ World Health Organization: Global recommendations on physical activity for health. WHO Press, Genava, 2010.

²⁵ Csányi Tamás: A fiatalok fizikai aktivitásának és inaktív tevékenységeinek jellemzői. Új Pedagógiai Szemle 2010/3–4. 115–128. o.

²⁶ McMurray et al.: Comparison of two approaches to structured physical activity surveys for adolescents. Medicine & Science in Sports & Exercise, 36. 2004/12. 2135–2143. o.

Az egészségügyi és pszichikai alkalmassági vizsgálatok eredményei már kedvezőbb képet mutatnak. Az elmúlt évek számadatai igazolják, hogy a rendészeti tisztí pályára készülők között csökken az egészségügyi vagy pszichológiai szempontból alkalmatlan személyek aránya. Az egészségi és pszichológiai alkalmassági vizsgálatokon megjelent pályázóknak 2016-ban 24,3%-a, 2017-ben 21%-a, míg 2018-ban már csak 19%-a szerzett alkalmatlan minősítést.

2. számú ábra

Az egészségi és pszichikai alkalmassági vizsgálatok eredményei 2016–2018 között (fő)

Végezetül a felvételi eljárás utolsó része az úgynevezett pályaalalmassági orientációs beszélgetés. A tapasztalatok azt mutatják, hogy az orientációs beszélgetésen a megjelenő felvételizők között az alkalmatlan minősítést szerzők aránya a legtöbbször az 1%-ot sem éri el (2016-ban 1,08%; 2017-ben 0,97%; 2018-ban 0,63%).

Ahol azonban a Z generációs fiatalok és a rendészeti hivatás elvárásai között megjelenő ellentét legelőször kézzelfoghatóvá válik a gyakorlatban, az a rendészeti alapfelkészítés első időszaka, azaz az öthetes alapkiképzés. Az első öt hétben ugyanis szigorúan szabályozott, zárt rendben zajlik a képzés, azzal, hogy az állomány az első hétvégét is köteles az intézményben tölteni. Az alapkiképzés során a tisztjelöltek megismerkednek a rendészeti hivatás legfontosabb jellegzetességeivel, mint az egyenruha, a szigorú hierarchikus rend, a parancsuralmi rendszer, vagy az alaki és szervezeti szabályok előírásai. Az elmúlt évek tapasztalatai és számadatai azt mutatják, hogy a fiatal pályakezdők közül az rendészeti alapfelkészítés intenzív szakaszának első öt hetében egyre többen hagyják el a tisztjelölti pályát. Minden évben, átlagosan a tisztjelölti állomány

mintegy 15,8%-a (2016-ban: 11,9%; 2017-ben: 16,2%; 2018-ban: 19,4%) már az első öt hétben távozik az intézményből.

A korai pályaelhagyás lehetséges okainak feltárása céljából tartalomelemzést végeztünk a leszerelés mellett döntő tisztjelöltek által készített jelentéseken, amely során 65 esetben kaptunk értékelhető eredményt.²⁷ A mintában szereplő tisztjelöltek közül 50 fő a Rendőrség, 13 fő a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, további 2 fő pedig az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság állományába tartozott, s innen szerelt le a rendészeti alapfelkészítés első öt hete alatt. A tisztjelöltek átlagosan 6,7 napot töltöttek el a rendészeti alapfelkészítésen. A szélső értékek egy és huszonöt nap. Többen vannak, akik huszonnégy órát sem töltenek el a képzési rendszerben. Esetükben minden túlzás nélkül kijelenthető, hogy mire elvégzik a szükséges adminisztratív feladatokat (pl. kollégiumi szoba átvétele), felveszik az egyenruházati ellátmányt, már jelzik is távozási szándékukat. A legtöbben azonban egy-két napig próbára teszik magukat. Viszont még így is, a leszerelők túlnyomó része egy hetet sem tölt el a rendészeti képzésben.

A leszerelések alkalmával készített jelentések tartalomelemzésének eredményeként arra a következtetésre jutottunk, hogy a különböző leszerelési indokok az alábbi öt kategória valamelyikébe sorolhatók (Pályaelhagyási indokok csoportjai):

- Alacsony kötelezettségtűrés;
- Pályatévesztés;
- Személyes túlvállalás;
- Egészségügyi alkalmatlanság; valamint
- Egyéb.

Az *alacsony kötelezettségtűrés* kategóriája mögött húzódnak azok az indokok, amelyek a tisztjelölti jogállás vagy a rendészeti hivatás jellegzetességeiből fakadó kötelezettségek elutasításával állnak kapcsolatban. A leszerelők közel egyharmada (28%) ilyen okra hivatkozva adta be leszerelő nyilatkozatát. Többen voltak, akik a tisztjelölti jogállásból eredő kötelezettségek vállalását nem tartották elfogadhatónak (pl. 12 évre szóló tanulmányi szerződés, kötelező órai jelenlét). E kategóriában ugyanakkor a legtöbbet a parancsokon alapuló hierarchikus rendszer riasztott el a további maradástól. Főként a férfiakra jellemző, hogy nem tudják elfogadni az előljáróktól származó parancsokat. 2018-ban például a nőknek mindössze 12,5%-a távozott az alacsony kötelezettségtűrés csoportjába sorolt indokolással, míg a férfiaknál ez az arány 41,9% volt. A korábban említettek alapján joggal feltételezhetjük, hogy az alacsony kötelezettségtűrés szoros kapcsolatban áll a Z generáció tagjait jellemző sajátosságokkal.

²⁷ Erdős Ákos: A rendészeti tisztté válás első nehézségei. A gyermeki elképzelések találkozása a realitással. (kézirat)

A *pályatévesztés* kategóriájába soroltuk azokat az indokokat, amelyeket a rendészeti pályaválasztás átgondolatlan vagy mások (pl. szülő) által presszionált döntésekre vezethetünk vissza. A pályatévesztő kategóriába tartozó leszerelők egy része egyértelműen a kiforratlan vagy elhamarkodott pályaválasztás eredményeként került a képzésbe. Ők azok, akik valójában más képzési terület iránt érdeklődnek – pl. nemzetközi vagy államtudományi tanulmányok, színészet, gazdasági terület –, vagy pedig külföldön tervezik jövőjüket. Egy korábbi vizsgálat eredményei azt mutatják, hogy a rendészeti felsőoktatásba bekerülő hallgatók körében jellemző az, hogy más tudomány- és szakmai területek iránt is érdeklődnek a jelentkezéskor (pl. földtudomány, pedagógia, sporttudomány, orvos- és egészségtudomány, gazdaságtudomány, jogtudomány stb.). A túlnyomó többség azonban egyértelműen a közszolgálati pálya iránt érdeklődik az első helyeken, ezért az alapfelkészítés első öt hetét követően is a képzési rendszerben marad.²⁸

A pályatévesztő tisztjelöltek egy másik része elsősorban valamely hozzátartozó – főként szülő – nyomására választotta a képzést. Az elmúlt évben volt olyan tisztjelölt, aki már második alkalommal hagyja el a rendészeti alapfelkészítést az első öt hétben. Elmondása szerint mind a két alkalommal a szülei javaslatára kérte felvételét a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának valamely szakára.

Végezetül a pályatévesztő kategóriába kerültek azok az indokok is, amelyek oda vezethetők vissza, hogy a tisztjelölt nem azt kapta a képzéstől, amit először várt. Esetükben az egyenruhás hivatással kapcsolatos romantikus elképzelések, a tévéfilmek torz képének hatásai érhetők tetten leginkább.

A pályaelhagyók egy jelentős része (19%) indokolta döntését azzal, hogy nem érzi magát kellően felkészültnek arra, hogy megfeleljen a rendészeti képzés feltételeinek. Ezeket az okokat soroltuk a *személyes túlvállalás* kategóriájába. Ezek a fiatalok az alapképzés első öt hetében ismerték fel, hogy a fizikai felkészültség, a mentális teherbírás, vagy a tanulási képességeik területén nem alkalmasak arra, hogy sikeresen folytassák a képzést.

A leszerelések egy másik 23%-ában valamilyen *egészségügyi alkalmatlanság* is megjelent az indokok között. E kategóriába soroltuk azokat, akik a kiképzés során megsérültek, s ezáltal nem tudták teljesíteni az alapképzés minimális feltételeit. Az egészségügyi alkalmatlanságra hivatkozó pályaelhagyók nagyobb részét azonban nem a kiképzés folyamán szerzett sérülés, hanem egy korábbi eltitkolt egészségügyi probléma tüneteinek kiújulása készítette távozásra. Minden évben megjelennek a rendszerben olyan fiatalok, akik előbbre valónak tekintik a sikeres felvételt, mint saját egészségük védelmét. Ezért az előzetes egészségügyi

²⁸ Erdős Ákos: Alkalom vagy tervszerűség? A pénzügyőr tisztjelöltek pályára lépésének rövid vizsgálatáról. In: Czene-Polgár Viktória – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.): Innováció, elektronizáció, tudásmenedzsment. Tanulmánykötet, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata. Budapest, 2018. 115–130. o.

vizsgálatokon szándékosan eltitkolják, vagy nem tartják fontosnak jelezni korábbi egészségügyi panaszait. A vizsgált időszakban a leszerelések okául szolgált többek között korábbi mozgásszervi betegség, sérülés, gerincbántalom, de szív- és érrendszeri betegség is.

Legvégül az *egyéb* kategóriába kerültek azok az indokok (6%), amelyek a fenti csoportok egyikében sem helyezhetők el. Például, amikor a tisztjelölt nem kívánta magyarázni távozásának okát, vagy pedig a jogviszonyt a fogadó szerv szüntette meg külön indokolás nélkül.

Összegzés

Tanulmányunkban egyrészt be kívántuk mutatni a magyar rendészeti felsőoktatás jelenlegi helyzetét. Másfelől rá kívántunk mutatni a rendészeti felsőoktatás számára az egyik legnagyobb kihívást jelentő jelenségre, mégpedig a Z generáció tagjainak rendészeti rendszerbe történő integrálására és az ezt nehezítő tényezőkre.²⁹

A tanulmányban közölt kutatási eredmények segíthetnek megérteni, hogy miért kiemelten fontos a rendészeti tisztképzés és a rendészeti szakma számára egyaránt a pályakezdő fiatalok attitűdjeinek, elképzeléseinek és generációjuk sajátosságainak a vizsgálata. Az olvasó továbbá iránymutatásokat kaphat azzal kapcsolatban is, hogy a képzés, a felvételi rendszer, illetve a gyakorlat területén mely elvárások és feltételrendszerek átgondolására volna szükség. Hiszen az jól látható, hogy a fiatalok képességei és hozzáállásuk nincs összhangban sem a szervezeti, sem a képzési elvárásokkal. Mivel a Z generáció tagjai már bekapogtak a munkaerő-piac ajtaján, mind a rendészeti felsőoktatásban, mind a rendvédelmi szervek emberi erőforrás-gazdálkodási rendszerében oda kell figyelni a fiatalok generációs jellemzőire, foglalkozni kell az igényeikkel.³⁰ Fel kell készülni arra, hogy számukra egy megújult felkészítést kell biztosítani, és a rendvédelmi szervek beillesztési és megtartási stratégiáján is változtatni kell.

²⁹ Hegedűs Judit – Fekete Márta: A rendészeti felsőoktatás pedagógiai megújulási lehetőségei. In: Dobák Imre – Hautzinger Zoltán (szerk.) Szakmaiság, szerénység, szorgalom: Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére. Dialóg Campus Kiadó – Nordex Kft., Budapest, 2018. 289–298. o.

³⁰ Vö.: „...a Z generáció pályaválasztási, és munkaválasztási motivációinak ismeretében a rendőri hivatás (tárgyi és személyi kötelezettségvállalás, és igényfelmérés korrelációján alapulva) vonzóbbá, a toborzási eljárás stratégia kidolgozásával cél- és eredményorientáltabbá tehető.” In: Kovács István: Egy valós kihívás: toborzás vezetői szemmel, avagy hogyan tehető vonzóbbá a rendőri hivatás a pályaválasztás előtt álló Z generáció számára. Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2018. pályázat, III. helyezés.

A biometria alkalmazása a pénzügyintézeti ügyfelek azonosításának megbízhatósága érdekében

Korunk jogos informatikai elvárása az elektronikus ügyintézés rendszerének olyan szintre emelése, hogy a műveletileg felgyorsult tranzakciós folyamatok kiszolgálására alkalmassá váljanak.

Ennek a fejlődésnek szerves része a fizetési folyamatok minél nagyobb részének elektronikus útra terelése. Ez egyben a gazdasági-pénzügyi folyamatok felgyorsulását és megbízhatóságát is növelné. A tranzakciók végrehajtásában komoly feladatot jelent a kezdeményező és a fogadó személyek megbízható és hiteles azonosítása.

A pénzügyintézetek jelentős energiákat fektetnek e feladat megoldására. Speciális kódrendszerek, jelszavak alkalmazásával több kontrolleszköz egyidejű alkalmazásával kiváló azonosítási módszereket vezettek be, de mivel ezek közvetett eszközök, ezért megismerésük, kijátszásuk esélye nem zárható ki 100%-osan. E probléma megoldására a biometria tudományágának jelenlegi fejlettségi szintje nyújthat lehetőséget. Az ember mint speciális hamisíthatatlan „*azonosító kód hordozója*” új lehetőségeket kínál a tranzaktáló ügyfél személyazonosításának hiteles bizonyítására. Az azonosításhoz használható eszközök pontossága, megbízhatósága és környezeti alkalmazhatósága szabja meg továbbiakban e lehetőség felső korlátait.

A pénzügyintézeti ügyfelek közeli és távoli azonosítási feladata, annak megbízhatósági problémái jelentős feladatot okoznak a banki tranzakciók végzése során, mivel a banki csalások jelentős részében a bűnözők az ügyfelek számláihoz való legálisnak látszó, de valójában illegális hozzáféréssel valósítják meg a pénzeltulajdonítási műveleteiket. Ezt a közeli személyes kontaktus kialakításával, és a távoli, hamis bejelentkezéssel megvalósuló csalások módszerével érhetik el.

A közeli, személyes megtévesztés érdekében a valós ügyfél „szerepét” eljátszva a „*social engineering*” módszerével és hamis okmányok alkalmazásával tudnak a leghatékonyabban fellépni a bankkal és annak elektronikus azonosító rendszerével szemben.

A már megismert és alkalmazott közeli azonosítási csalási formák ismeretében az alábbi módszereket érdemes különösen figyelembe venni, megismerni.

A megszemélyesítés közvetlen módszere

Ez esetben a kiszemelt személy hivatalos azonosító okmányainak illegális megszerzésével, lemásolásával, hamis okmányok előállításával kezdődik a csalás folyamata. A következőkben szükséges a célszemély életmódjának, pénzkezelési szokásainak, közvetlen személyazonosítási módszereinek (például aláírási típusának) megismerése, elsajátítása. Ezután rendszeres ügyfeleinek felderítésével utalási rendjük kialakult módszerei ismeretében kezdődhet a „*social engineering*” játszma. A tettes a kiválasztott bankhálózatnak nem a honos (az ügyfél által rendszeresen használt) fiókjában jelenik meg, eljátssza az ügyfél szerepét, és az azonosítás hamisított eszközeivel valós tranzakciót kezdeményez.

Persze ehhez az ügyfél közvetlen környezetéből vagy a honos bankfiókból együttműködő partneri kapcsolat létesítésére van szükség a fenti személyhez kötődő bizalmas információk begyűjtése érdekében. Ezek megléte segítségével lehetséges a megfelelő ügyfél kiválasztása, alkalmassági előszűrése, banki belső együttműködő partner segítségével a számlaforgalom megismerése, az ügyfélszokások elsajátítása, valamint a fényképcserés hamis igazolványok elkészítése. Az így lebonyolított csalások nagyfokú szerepjátszó képesség és előkészítő adatgyűjtés segítségével valósulhatnak meg, de kellően egészséges, biztonság tudatos körütekintéssel e műveletek még az előkészületi szakaszukban észlelhetők.

Bankkártya vagy annak azonosító adatainak ellopása

Ha a kiválasztott személy bankkártyáját ellopják, és még a kódhoz is valamilyen formában hozzáférnek (például mellette tárolja az ügyfél a felírt kódot), a letiltás pillanatáig, a beállított limithatárig az elkövető leveheti ATM automatából a rajta található készpénzt.

Ha a kártyaadatokat lopják el (például az ATM-re elhelyezett speciális eszközökkel, vagy a POS terminál segítségével), akkor is a beállított értékhatárig és a letiltás pillanatáig fosztogatható a számla.

Mindkét esetben a tranzakciót jelző banki sms segíthet a bűncselekmény észlelésében és megszakításában.

IT-rendszeren a bank vagy az ügyfél támadásával a cél a kiválasztott eszközökön a személy számlájának fosztogatása az alábbi módszerekkel:

- Social engineering (informatikai megoldásokkal vagy MIM támadással, közbeékelődéssel);
- kódok, azonosítók megszerzésével;
- az ügyfél félrevezetésével;
- a pénzintézeti szerep vagy

- a keresett vásárlási lehetőség megszemélyesítésével.

Az alapvető ok, amiért ezek létrejöhetnek, az, hogy az ügyfél közeli vagy távoli azonosítására kidolgozott azonosító módszerek kis segítséggel és magas szintű technikai tudással kijátszhatóak.

Olyan azonosító eszközre van szükség, amely kizárólag csak az ügyfélre jellemző paramétereket tartalmaz. Ez nyilvánvalóan csak az ügyfél személyében fellelhető, egyedileg csak rá jellemző paraméterek alkalmazásával megvalósítható.

E probléma megoldásához vezethet a *BIOMETRIA tudománya* és az általa létrehozható speciális ellenőrzési, mérési környezet.

A humán egyedi jellemzők mérésére és összehasonlítására kialakult mérési módszerek összességét nevezzük így. Ezek egyedi jellemzőik alapján minden kétséget kizáróan alkalmasak egy adott személy azonosságának megállapítására. Ezért meg kellett határozni az egyedi azonosításra alkalmas jellemzőket és az azok mérésével szembeni elvárásaink rendszerét. De a biometria nem csodaszer, hanem szigorú materiális alapokon nyugvó megfogható és bizonyítható tudomány.

A biometria alkalmazása a személyazonosítás problematikájában

Hosszú idők óta folyik a kísérlet a személyek egyedi megkülönböztetésének, azonosításának nagy biztonságú meghatározására. Az első megoldások olyan kísérő okmányok kiadásával kezdődtek, melyek aláíró személye és pecsétje igazolta az irat hordozójának nevét, beosztását és feladatait. Később az azonosítás lehetőségét, eszközeit és módszerét a fototechnika megjelenése segítségével a személyről készült fényképpel kiegészítve, valamint az irat speciális anyagának kialakításával próbálták nagyobb biztonsági szintre emelni.

A személyek egyedi megkülönböztetésére, azonosítására tett több bátor és néhány bátortalan kísérlet elvégzése után rádöbbenek, hogy nincs teljesen megbízható módszer a birtokukban, mert az általuk bevezetett módszerek kellő szakmai ismeretanyag birtokában kijátszhatóak, hamisíthatóak.

A fényképes igazolványok, speciális kódok, aláírásminták birtokában is fennáll a hamis személyazonosság igazolásának lehetősége. A figyelem ezért az azonosítandó személy irányába fordult, hiszen ő minden olyan „*KÓD*” hordozója, amely minden kétséget kizárva önmagában alkalmas a tökéletes azonosítási eljárás lefolytatására. A biometria tudományágának megjelenése, fejlődése alkalmat adhat ezen személyes, egyedi jellemzőként alkalmazható „*KÓDOK*” felismerésére és ellenőrzésére, vagyis a személy nagy biztonságú azonosítására.

Mit tekinthetünk jelenleg elsődlegesen egy személy egyedi specifikus jellemzőinek?

- a személy egyedi belső genetikai jellemzői;
- a személy külső, látható egyedi jellemzői;

- a személy szervezetének működéséből fakadó egyedi jellemzői;
- a személy szokásrendszeréből adódó jellemzői;
- a személy mozgását kísérő egyedi jellemzői (járás, testtartás stb.).

A jellemzők természetesen nem minden esetben használhatók fel megbízható azonosításra, csak bizonyos feltételek megléte esetén. A biometria azonosítási módszerek alapfeltételei:

- egyedi (csak arra a személyre jellemző paraméterek),
- állandó értéket mutat (például a korral nem változik),
- mérhető mennyiség (digitális adattá konvertálható),
- gyors (néhány másodperc alatt eredményt szolgáltat),
- elfogadott (higiénikus felvételi-ellenőrzési eljárás),
- megbízható (kevésbé sérülékeny, csekély számú támadási ponttal rendelkezik).

A biometria által nyújtott legfontosabb lehetőség, hogy egyedi személyazonosításra 100%-osan alkalmas adatok feldolgozását és összehasonlítását teszi lehetővé. Ezen belül is specifikálnunk kell az alkalmazásával kapcsolatos általános feltételeket:

- az alkalmazott módszer környezettűrése (hőmérséklet, páratartalom, hang- és fényviszonyok);
- az ellenőrzés időtartama (a mérés, válaszadás sebessége elfogadható);
- az azonosítás megbízhatósága (a mérési eredmény helyessége);
- az ellenőrzési módszer törvényessége (a személyiségi jogok érvényesülése);
- az alkalmazott eszközök ára (értékarányosság);
- egészségügyi megfelelés (fertőzés- és ártalommentesség).

A leírtaknak megfelelő biometria rendszerek alkalmazásának folyamata és a mérési folyamat mechanizmusa a következő:

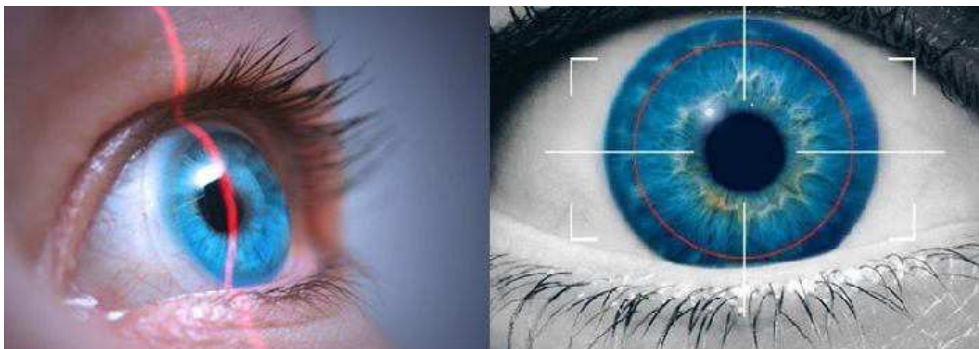
- Az érzékelő szenzor vagy detektor rögzíti a szükséges biometria mintát az adott személytől.
- A teljes mintából a program kiemeli a jellegzetes (azonosításhoz szükséges és elégséges mennyiségű) jegyeket.
- Az algoritmus ezt az adatbázisban található mintaelemekkel összeveti és kiértékeli.
- Ez alapján azonosítási választ generál (egyezik – nem egyezik, „Go – No go” típusú azonosítás).

- Ezeket a rendszereket már több, megbízható azonosítást igénylő területen alkalmazzák, néhány gyakorlati példán bemutatva ezek áttekinthetőek.

Tenyér- és ujjérhálózati scannerek

Az írisz azonosítás megoldása

Ujjnyomat scannerek

Gyakorlati alkalmazás ATM-nél

A pénzintézetek eszközein általánosan alkalmazható biometrikus azonosítók kiválasztásának szempontjai a következők:

- *Általánosság, univerzalitás:*
A kiválasztott felhasználói csoport minden egyes tagja rendelkezik-e a mért jellemzővel?
- *Egyediség garantálása:*
Előfordulhat-e az az eset (a gyakoriság paraméterével jellemezve), hogy több felhasználó is ugyanazzal a jellemzővel rendelkezik?
- *Maradandóság:*
Változik-e idővel az adott paraméter?
- *Eltulajdoníthatóság:*
Mennyire másolható, eltulajdonítható vagy reprodukálható az adott biológiai, biometriai jellemző (külső vagy belső paramétereket mérünk-e)?
- *Teljesítmény:*
A biometrikus adat beolvasása után milyen gyorsan képes a módszer a válaszadásra?
- *Elfogadottság:*
A felhasználó részéről mennyire elfogadható a módszer (szükséges-e közvetlen kontakt az eszközzel az adatfelvételhez)?
- *Megtéveszthetőség:*
Mennyire megtéveszthető az adott biometrikus módszer (idegen, hamis minták bevitele egy adott rendszerbe)?

A biometriai azonosítás megbízhatósága:

- *Aláírás hamisítása*
A legrégebben alkalmazott biometriai paraméter, vizuális megtévesztésre alkalmas hamisítványok készültek és készülnek mostanában is, bár speciális technikai eszközökkel ezek felismerhetők (például a kalligrafikai elemzés, a denzitásmérés).
- *Arcképmás kijátszhatósága*
Speciális eljárásokkal, fényképcserével kijátszható (a hordozó egységes felszínfelületével, illetve speciális anyagaival a kockázat csökkenthető).

– *Ujjnyomat kijátszása*

A 3D technológia lehetővé teszi az aránylag könnyű reprodukálhatóságot, ezért érdemes egyéb paraméterek hozzáadásával összevonni (hőmérséklet, véráram, érhálózat).

– *Egyéb „belső” azonosítók kihasználása*

Aránylag nagy megbízhatóságú a véna scannerek tenyér- és ujjadatainak felhasználása, alkalmazása.

A biometria adatvédelmi kérdései további problémákat generálnak, hiszen a személyes adatok közvetlen tárolása visszaélésre, megszemélyesítésre teremtene lehetőséget.

Ezért a személyes adatokra vonatkozóan szigorú kódolási, tárolási előírások léteznek (GDPR), melyek az alábbi kérdéseket szabályozzák:

- a rögzített adatok felhasználása;
- a rögzítés tárolási kérdései;
- az eredeti adat/személy reprodukálhatósága (HASH algoritmusú kódolás, amely a reprodukálhatóságot nem teszi lehetővé).

A távoli azonosítás esetében az adatbeviteli/azonosítási feltételek adatforgalmi biztonsági megoldásainak szerepe garantálhatja az eljárás sikerét.

A biztonság további fokozása érdekében a megismert biometriai eljárások védelmi lehetőségeinek kombinációival lehet még fokozni a lehetőségeket.

Tehát a leírtak alapján belátható, hogy a biometriai fejlesztések eredményeire támaszkodó, megismert megoldások alkalmasak a nagybiztonságú személyazonosítás új eljárásainak bevezetésére, de a titok továbbra is a részletekben rejlik. A bemeneti pontokon kialakított adatátviteli helyek biztonsága, megbízhatósága, hozzáférhetetlensége határozza meg az eljárás sikerét. Ezek sérülékenysége újabb csálási lehetőséget szülhet.

A biometriai lehetőségek tárháza a mérőeszközök érzékenységének és az érzékelés új területeinek bevezetésével folyamatosan bővül. Ezek majd további azonosítási eljárások fejlesztését generálják a személyazonosítás új módszereinek kifejlesztéséhez.

Rendészeti igazgatás a rendszerváltozás időszakában 1989–1990

Horváth Balázs, az Antall-kormány első belügyminisztere a Belügyi Szemle 1990. évi októberi számában cikket írt, amelyben a belügyi tárcához tartozó rendészeti szervezetek reform értékű átalakításának programját hirdette meg. A miniszter által vázolt terv három jelszóban volt összefoglalható: depolitizálás – demilitarizálás – decentralizálás.¹ Jelen tanulmány azt vizsgálja, mi lett ezeknek a jelszavaknak a sorsa.

Bevezetésként érdemes áttekinteni a pártállami korszak tanulságait. Ezt követően részletesebben foglalkozunk két kérdés megválaszolásával:

- Milyen helyet kapott a rendészet az 1989-es alkotmányreformban, és miként változtatott ezen a hatályos Alaptörvény?
- Milyen elképzelések voltak a rendészet jogállami szervezetéről, és hogyan valósultak meg a tervek?

A pártirányítástól a polgári alkotmányosságig

1990 előtt a rendészet része volt a proletárdiktatúra államgépezetének. „Ahol a parlament és a kormány is súlytalannak bizonyult a pártbürokráciával szemben, ott még korlátozott módon sem érvényesülhetett a belügyi igazgatás szakmaisága.”² Túlzó az a nézet, ami a pártirányítást úgy képzei el, hogy minden rendőrségi döntés a pártközpontban született. Ez nyilvánvalóan lehetetlen lenne, és a mégoly korlátlanságra törő hatalom számára sem racionális törekvés. A rendészet ideológiai megalapozása éppen azt a célt szolgálta, hogy a hatósági döntéseket a kommunista párt direktíváinak megfelelően hozzák meg, akkor is, amikor azokban közvetlenül nem történik beavatkozás. És természetesen a rendészetnek egy széles területe – hatalmi berendezkedéstől függetlenül – politikai semlegességet mutat (az újjlenyomatnak nincs osztálytartalma), amit még a legbuzgóbb pártideológus se tudna világnézeti tartalommal megtölteni.

Az 1956-os forradalom leverését követően kialakult az a hatalmi struktúra, amely a rendészet pártirányítását 34 évig jellemezte. A pártpropaganda bravúrjának tekinthetjük, hogy a hivatalos politika a magyar büntető jogszolgáltatás egyik legsötétebb korszakát, az 1956-ot közvetlenül követő éveket a szocialista törvényesség teljes helyreállításának és továbbfejlesztésének ábrázolta. Ennek a

¹ Horváth Balázs: A civil Belügyminisztérium a jövő rendőrségéért. Belügyi Szemle 1990/10.

² Korinek László: A rendőrség pártirányítása, 1956–1989. Belügyi Szemle 2006/10. 55. o.

hitnek a táplálásában nagy szerepet játszott az MSZMP Központi Bizottságának 1962 augusztusában közzétett határozata a törvénysértések, a koncepciók perek alapvető okairól és körülményeiről. A határozat a Rákosi-korszak törvénysértései közül csupán „a munkásmozgalomban” részt vevők elleni eljárásokat kifogásolta, miközben az 1956 novemberét követő megtorlásokat „konszolidációként” értékelte.

A pártirányítás 1990-ig érvényben volt. A rendszerváltozás időszakában, az 1989. október 23-án kikiáltott Magyar Köztársaság egy új politikai berendezkedés kiépítésének útján indult el, azzal a céllal, hogy az egy-párti diktatúrát alkotmányos jogállam váltsa le. Ennek a fordulatnak a közjogi alapját az 1989. évi XXXI. törvénnyel módosított 1949. évi XX. alkotmánytörvény (továbbiakban köztársasági Alkotmány) teremtette meg, a következők szerint:

„1. § Magyarország: köztársaság.

2. § (1) A Magyar Köztársaság független, demokratikus jogállam, amelyben a polgári demokrácia és a demokratikus szocializmus értékei egyaránt érvényesülnek.

(2) A Magyar Köztársaságban minden hatalom a népé, amely a népszuverenitást választott képviselői útján, valamint közvetlenül gyakorolja.

(3) A társadalom egyetlen szervezetének, egyetlen állami szervnek vagy állampolgárnak a tevékenysége sem irányulhat a hatalom erőszakos megszerzésére vagy gyakorlására, illetőleg kizárólagos birtoklására. Az ilyen törekvésekkel szemben törvényes úton mindenki jogosult és egyben köteles fellépni.

3. § (1) A Magyar Köztársaságban a pártok az Alkotmány és az alkotmányos jogszabályok tiszteletben tartása mellett szabadon alakulhatnak és szabadon tevékenykedhetnek.

(2) A pártok közreműködnek a népakarat kialakításában és kinyilvánításában.

(3) A pártok közhatalmat közvetlenül nem gyakorolhatnak. Ennek megfelelően egyetlen párt sem irányíthat semmiféle állami szervet. A pártok és a közhatalom szétválasztása érdekében törvény határozza meg azokat a tisztségeket, közhivatalokat, amelyeket párt tagja vagy tisztségviselője nem tölthet be.”

Érdemes összevetni az alkotmányreform megoldását a hatályos Alaptörvény szövegével:

„VIII. cikk

(2) Mindenkinek joga van szervezeteket létrehozni, és joga van szervezetekhez csatlakozni.

(3) Pártok az egyesülési jog alapján szabadon alakulhatnak és tevékenykedhetnek. A pártok közreműködnek a nép akaratának kialakításában és kinyilvánításában. A pártok közhatalmat közvetlenül nem gyakorolhatnak.”

Lehet, hogy több mint húsz évvel a rendszerváltozás nyitánya után már mellőzhető az a fordulat, miszerint „... egyetlen párt sem irányíthat semmiféle állami szervet.” Azért nem ártana az óvatosság!

Az 1989-es köztársasági Alkotmány megalkotói úgy találták, hogy az előző negyven év tapasztalatai alapján a demokratikus jogállami elvek deklarálásán túl, az alkotmányban a pártoknak szóló tiltás formájában is el kell választani egymástól a pártpolitikai tevékenységet az állam működésétől. Ennek a törekvésnek előzményei voltak.

Már a nyolcvanas évektől működött az MTA Államtudományi Kutatások Programirodája, ahol elméleti jogászok és közigazgatási szakemberek azon dolgoztak, hogy a tekintélyelvű hatalmi struktúra adta lehetőségeken belül erősítsék a jogállami vonásokat. A Belügyi Szemle 1987-ben interjút közölt Kilényi Gézával, a programiroda vezetőjével, aki kifejtette, hogy az egypártrendszer viszonyai között is el kell érni azt, hogy a párt kompetenciájába csak politikai kérdések tartozzanak. Gondolatait azzal folytatta, hogy erősíteni kell az Országgyűlés érdemi szerepét, felvetette a fizetett, profi országgyűlési képviselői státusz fontosságát, kiemelte, hogy növelni szükséges az ülészakok számát és a tanácskozások időtartamát. Kritikával említette, hogy nem tekinthető komoly törvényalkotási hatalomnak az a parlament, ahol egyetlen nap alatt tárgyalnak meg és fogadnak el bonyolult és terjedelmes törvényeket. Sürgette, hogy a kormány kapjon tényleges kormányzati hatalmat. Felvetette a törvényhozás végrehajtó hatalom felett gyakorolt ellenőrzési jogának helyreállítását, egyebek mellett a bizalmatlansági indítvány intézményének felélesztésével és az interpellációs jog megerősítésével. El kell érni – folytatta – hogy a pártirányítás kizárólag a meggyőzés politikai eszközeire korlátozódjék.³

A diktatórikus rendszerekben a pártirányítás legközvetlenebb formái éppen a fegyveres szervekre települtek. Ennek alapvető okát Szikinger István abban látta, hogy míg a jogállam önkorlátozó hatalomgyakorlási technikákat alkalmaz, amelyben a meghatározó a jog uralma, ami magát a jogalkotót is köti, addig a diktatórikus berendezkedések korlátlan hatalmat igényelnek. Az ilyen hatalom nem a jogra, hanem az önkényre támaszkodik. Szikinger ugyanakkor felvetett egy másik problémát is. Ha ugyanis a korlátlan hatalom biztosítása érdekében a rendőrséget kivonjuk a jogi szabályozás hatálya alól, akkor mindig fennáll annak veszélye, hogy a testület maga válik hatalmi központtá, ahogyan a szerző fogalmaz: „*maga határozza meg a közjót*”, aminek a biztosításához azután minden eszközt elfogadhatónak tart.⁴ Ezekhez a gondolatokhoz csak azt tesszük hozzá, hogy a jog hatálya alól kivont rendészet maga is kiszolgáltatottja lett az önkénynek, ami gátlások nélkül sokszor a saját szolgálra csapott le kegyetlenül.

³ Kilényi Géza: A politikai intézményrendszer továbbfejlesztéséről (interjú), Belügyi Szemle 1987/9.

⁴ Szikinger István: Rendőrség és politika, Belügyi Szemle 1988/7.

A rendszerváltáshoz közeledve erősödtek azok a hangok, amelyek a belügyi kormányzás területén is közjogi érvekkel alátámasztva követelték a politikai irányítás és a szakmai vezetés elkülönítését. Verebélyi Imre ennek szervezeti biztosítékát látta abban, hogy „*a rendőrség irányításának legfelsőbb parancsnoki szintjeit le kell választani a minisztériumi vezetés szintjeiről*”.⁵

A Belügyi Szemle 1989. áprilisi száma tudósított az Igazságügyi Minisztériumban akkor folyamatban lévő alkotmányozásról, kiemelve olyan fontos elveket, mint a törvények uralmának és a hatalommegosztás elvének helyreállítását, valamint a pártok alakításának a szabadságát. Az említett lapszám helyet adott Horváth István belügyminiszter írásának, aki ugyancsak a változások szükségességét hangoztatta, de még úgy képzelte, hogy mindez a korábbi rendszer értékeinek szerves megőrzésével valósulhat meg. Említést tett „*egyéb állampolgári és az állami szervek viszonyát érintő nyílt törvényi szabályozásról*” is, de csak a nagyon bennfentesek érthették meg, hogy ebben az esetben a titkosszolgálati eszközök alkalmazásának törvénybe foglalásáról is szó eshet.⁶

A rendőrség egyes vezetői ezzel összhangban olyan új működési elveket és személyzeti politikát hirdettek, ami gyökeres szakítást jelentett a proletárdiktatúrában kötelező elvekkel. „*A rendőrséget függetleníteni kell a pártpolitikai vitáktól. El kell érni, hogy a hivatásos állományba pályázhassanak olyanok, akik az MSZMP politikájától eltérő ideológiát vallanak, akik vallásos meggyőződésűek.*”⁷

A jogállami forradalom és a rendészet

A diktatúra 1949 utáni korszakát leváltó első szabad választásokkal és az annak eredményeként megalakult polgári kormánynak a hivatalba lépésével a rendszerváltozás közjogi értelemben befejeződött. Ennek a történelmi fordulatnak az alkotmányjogi értékelését – máig ható érvényességgel – a 11/1992. (III. 5.) AB határozat foglalta össze.

„*Az Alkotmánybíróság a jogállami forradalom' paradoxonának letéteményese: a jogállami Alkotmánnyal elkezdett, és annak megvalósításában álló békés rendszerváltásban az Alkotmánybíróságnak saját hatáskörében feltétlenül biztosítani kell a jogalkotás összhangját az Alkotmánnyal.*”

Az idézett alkotmánybíróági döntés kiemelte még a következőket:

⁵ Verebélyi Imre: A belügyi igazgatás reformja. Belügyi Szemle 1989/5.

⁶ Horváth István: A belügyminisztérium helyéről, szerepéről. Belügyi Szemle 1989/4. 3. o.

⁷ Diczig István: A belügyminisztérium a politikai intézményrendszer korszerűsítésének tükrében. Belügyi Szemle 1989/5. 20. o.

„Az 1989. október 23-án kihirdetett alkotmánymódosítással gyakorlatilag új alkotmány lépett hatályba, ami az államnak, a jognak és a politikai rendszernek a korábbtól gyökeresen különböző, új minőségét vezette be azzal a meghatározással, hogy 'a Magyar Köztársaság független, demokratikus jogállam.' Alkotmányos értelemben ez a tartalma a ' rendszerváltás' politikai kategóriájának. Ezért a rendszerváltás megkövetelte, az állami intézkedések értékelését nem lehet elválasztani a jogállamiságnak az alkotmányos demokráciákban történelmileg kikristályosodott és az 1989. évi alkotmányrevízió során is alapul vett követelményeitől. Az Alkotmány meghatározza a jogállami államszervezet alapvető intézményeit és működésük fő szabályait, valamint tartalmazza az emberi és állampolgári jogokat alapvető biztosítóikkal együtt. Magyarország jogállammá minősítése ténymegállapítás és program együtt... A rendszerváltás a legalitás alapján ment végbe...”

A köztársasági Alkotmány VIII. fejezete a *fegyveres erők és a rendőrség* címet viselte. Fegyveres erökhöz sorolta a Magyar Honvédséget és a Határőrséget (40. § /1/ bekezdés). A *Határőrség* kettős jogállású szervezetként a honvédelmi feladatai mellett a határrendészettel összefüggő rendészeti és szűk körben bűnüldözési funkciókat is teljesített. Két további rendelkezése külön méltatást igényel: „A rendőrség alapvető feladata a közbiztonság és a belső rend védelme. A rendőrséggel és az állam biztonságával összefüggő részletes szabályokat alkotmányerejű törvény határozza meg.” (40. § /2/ bekezdés) Ennek szellemében született meg a rendőrségről szóló 1994. XXXIV. törvény és a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény, amelyek – több módosítással ugyan, de – jelenleg is hatályban vannak.

Annak ellenére, hogy a fegyveres erők és a rendőrség egyazon fejezetben nyertek elhelyezést – amit a rendészet több kutatója is erőteljesen kritizált –, az alaptörvény gondoskodott arról, hogy a honvédelem csak kivételes helyzetekben láthasson el rendészeti feladatokat. „A fegyveres erőket az alkotmányos rend megdöntésére, vagy a hatalom kizárólagos megszerzésére irányuló fegyveres cselekmények, továbbá az állampolgárok élet- és vagyonbiztonságát tömeges mértékben veszélyeztető, fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett súlyos erőszakos cselekmények esetén, az Alkotmány rendelkezéseinek megfelelően kihirdetett szükségállapot idején lehet felhasználni, akkor, ha a rendőrség alkalmazása nem elegendő.”

Az *emberi jogok alkotmányos védelme* 1989-ben megtestesítette a demokratikus jogállam értékrendjét, de ezek a deklarációk közvetlenül is kötelességeket róttak a rendészeti igazgatásra, miközben részükre felhatalmazást is garantáltak olyan esetekben, amikor alapvető emberi jogok védelme csak valamely más alapjog korlátozásával biztosítható.

Úgy látszott, hogy a demokratikus rendszerekben a közigazgatás szakmaisága és közjogi meghatározottsága könnyedén elkülöníthető a pártpolitikai tevékenységtől.

Erre az összefüggésre hívta fel figyelmünket a következő megállapítás: „Az államhatalmi szervek közötti distinkcióhoz a legkézenfekvőbbnek a hatalommegosztás elmélete tűnik, annak is a klasszikus hármas felosztása a törvényhozó, a végrehajtó és a bírói hatalomra. A közigazgatás ezek közül a végrehajtó hatalomba sorolható... ám nem azonosítható azzal. Nem része a közigazgatásnak a végrehajtó hatalom csúcsán elhelyezkedő... kormány.”⁸

A probléma bonyolultságát hangsúlyozta Sólyom László, amikor megállapította, hogy a magyar alkotmánybíróság, miközben kiemelkedő „alkotmány-fejlesztési” missziót töltött be, a jog és a politika jogállami követelményeknek megfelelő együttéléséhez csak nagyon kevésbé járult hozzá. „Az Alkotmánybíróság nem vette kellő súllyal számításba azokat a közvetítő hatalmakat, amelyek a politikai rendszer nagyon is valós részei. Még a megkerülhetetlen közvetítő szerveket, a pártokat is a jogszabályokba zárkózva értelmezte az AB. Megállapította, hogy a párt attól párt, hogy a parlamentbe törekszik, külön jogállást ismert el a parlamenti párt számára stb. De nem hozott valóban elvi ítéleteket, amelyek kifejtették volna, mit jelent az alkotmányban, hogy a pártok közhatalmat nem gyakorolhatnak, holott a parlamentben és kormányra jutva nyilván közhatalom urai. Azaz hiányzik a „közvetlen” hatalomgyakorlás értelmezése, azé a szűrőé, mely a párthatalmat államhatalommá transzformálja.”⁹

A közhatalom és a jog között kialakulhat kiegyensúlyozott viszony is, amelyben a hatalom pontosan tudja, hogy a jogot nem tűrő önkény saját bukását kockáztatja, a bölcsességgel megáldott jog pedig messzemenően tisztában van eszközeinek a korlátaival. Ez a belátás azonban időnként tompulhat is! A szakirodalom „*totális joguralomnak*” nevezi azt a jelenséget, amikor a jog elveszíti realitásérzékét, és kezdi azt hinni, hogy mindenható. Ez akkor következhet be, „...amikor a jogbiztonság nevében soha nem látott mennyiségű, bonyolultságú és az érthetőséget kizáró formában megfogalmazott jogszabálytengerrel önti el az állítólag védendő polgárok mindennapjait, amikor bármiből lehet jog, és az ellenőrizhetetlen közmegegyezés átmeneti időre bármit értékké emelhet.”¹⁰ Megjegyezzük, hogy ilyen helyzet nem csupán akkor alakulhat ki, ha a jogbiztonság formális elve kap primátust, hanem akkor is, amikor a végrehajtó hatalom a jogalkotást a napi politika az érdekeket szolgáló taktikai célok

⁸ Gajduscheck György: A haza szolgálatában? A közigazgatás reformja(i). In: Jakab András, Urbán László (szerk.): Hegymenet, Társadalmi és politikai kihívások Magyarországon. Osiris kiadó. Budapest, 2017. 229. o.

⁹ Sólyom László (2004): A jogállami forradalomtól az EU – csatlakozásig. In: Majtényi László, Miklósi Zoltán (szerk.): Az alkotmányfejlődés keretei, És mi lesz az alkotmánnyal? Eötvös Károly Intézet. Budapest, 2004. i.m. 17. o.

¹⁰ Varga Zs. András (2015): Esményből bálvány? A joguralom dogmatikája. Századvég Kiadó. Budapest, 2015. 206. o.

megvalósítására veszi igénybe, éppenséggel a jogbiztonság zárójelbe tételével. „A jogalkotás... a politikai akarat puszta instrumentuma, a hatalom szolgátlánya.”¹¹

A kormányzás alkotmányjogi szabályozása a szakirodalomban kellő figyelmet kapott.¹² Viszont a jogelmélet, a közigazgatási stúdiumok, valamint a politológia, amelyeknek kutatási tárgya lenne a kormányzati munka is, igen keveset tettek annak érdekében, hogy legalább három kérdésben világos válaszokat kapjunk:

- Milyen kapcsolatok kívánatosak a pártpolitika és a kormányzás között annak érdekében, hogy a kormányzó politikai erők akarata ne kerüljön ellentmondásba az alkotmányos jogállam működési elveivel?
- Melyek azok a feltételek, amelyek megteremtik a politikai irányítás és a szakigazgatás ágazati szakmai követelményeinek a harmóniáját?
- Hogyan utasítható el a „jogalkotói hatalommal való visszaélés”, amely a törvények túltermeléséhez, személyre szabott jogalkotáshoz, a tételes jog gyors elavulásához, a jognak propaganda eszközzé degradálódásához vezet?

Az előbbi kérdésekre nincs egyértelmű válasz, de hogy maguk a kérdőjelek indokoltak, azt számos tudományos munka bizonyítja.¹³ Talán egy új bontakozó társadalomtudomány, a kormányzástan vihet közelebb a problémák megoldásához. Sárközi Tamás ír a kormányzás tartalmi átalakulásáról, amelyben „... megváltoznak az államfunkciók, megjelenik az a korábban ismeretlen követelmény, hogy a jogállam egyben hatékony is legyen. A közhatalom gyakorlása ma már elválaszthatatlanul összefonódik a közszolgáltatások nyújtásával, a par excellence politikai kormányzás kiegészült a közigazgatás-irányítás és a közintézmény-menedzselés funkcióival.”¹⁴

Mi van azonban akkor, ha egy sikeres politikai erő arra az álláspontra helyezkedik, hogy a jogállam, legalább is annak liberális változata, nem alkalmas a hatékony működésre, ezért leváltásra szorul. Sárközi másik monográfiájában reagál erre a lehetőségre: „A jogállamiság nem egyszerű jogi technika, hanem demokratikus politikai érték. A jogállam alapvető ismérvei (pl. a jogbiztonság) az elmúlt kétszáz év alatt Európában kialakultak, függetlenül attól, hogy egyes elemek esetleg többféle értelmezést engednek, illetve hogy a jogállamiság sem változatlan.”¹⁵ A továbbiakban az idézett gondolatot úgy folytatja, hogy a hatékonyság korlátja lehet a „jogállamiság végletekig való túlhajtása”, a

¹¹ Tölgyessy Péter: Kompország reményei In: Jakab András – Urbán László (szerk.): Hegyemenet, Társadalmi és politikai kihívások Magyarországon. Osiris Kiadó. Budapest, 2017.

¹² Petrétei József (1996): Jogállam és hatalommegosztás. In: Ádám Antal – Kiss László – Petrétei József – Sükösd Ferenc – Szamel Lajos: Válogatott fejezetek a rendszeres alkotmánytan köréből. 2013, Egyetemi jegyzet. Pécs, 1996. 139–163. o.

¹³ Samu Mihály: Általános jogpolitika. A jog depolitizálása. Akadémiai Kiadó. Budapest, 2003.

¹⁴ Sárközi Tamás: Magyarország kormányzása 1978 – 2012. Park Könyvkiadó. Budapest, 2012. 13. o.

¹⁵ Sárközi Tamás: Kétharmados túlkormányzás. Park Könyvkiadó. Budapest, 2014. 19. o.

hatékony, illetve a hatalomérvényesítés érdekében viszont nem szabad túllépni a jogállami korlátokat.”¹⁶ Ami azt illeti, napjainkban a jogállamiság végletekig való túlhajtásának a leghalványabb veszélye sem érzékelhető.

Van olyan értelmezés is, amelyik „jurisztokráciának” nevezi a jogállamiság abszolutizálását, ami végső soron az egyes nemzetállamok szuverenitását is korlátozza: „A szovjet birodalom szétesése az 1990-es évek elejétől különböző erősségű alkotmánybíróságokat hozott létre az összes volt közép-kelet-európai csatlós államban és az újonnan függetlenné vált, volt szovjet tagállamokban is. Ezekben a fejleményekben központi szerepe volt a domináns amerikai politikai elitnek, vagy mint megszálló hatalomnak, mint a németeknél és az olaszoknál, vagy mint hegemon globális hatalomnak, mely világpolitikai szinten ösztökelte a változásokat, és a változások után alapítványai és pénzügyi segélyei révén határozta meg főbb vonalaiban a kialakuló új politikai rendet. A diktatúrák bukása, megbuktatása után így ezekben az országokban nem egy tiszta demokratikus politikai keret jött létre, mely az adott társadalom tömegeire bízta volna önmaguk sorsának meghatározását, hanem több-kevesebb fokban felülről egy globális hatalom által meghatározott normatív keretet helyeztek föléjük. Országokon belül ezt sokszor az alkotmánybíráskodás eszméjének eltorzításával és a demokratikus törvényhozási többség elfojtásával érték el, de nemzetközi-globális szinten is több fejlemény ezt a célt szolgálta. Így az emberi jogi egyezmények radikálisan kitérítő értelmezése, a globális alkotmányeszmék kidolgozása és kötelezőként deklarálása az egyes államok alkotmányai felé emléltető. De ugyanígy emléltető egy összefonódó nemzetközi szintű főbírói elit és alkotmányoligarchia szerveződése, illetve az egyes országok alkotmánybírói és főbírói testületeinek ebbe betagolása, mely végül megkoronázza a jogon keresztül is érvényesülő globális hatalmi rendszert. Ennek révén egy sűrű keret jött létre napjainkra, mely a formailag független és demokratikus törvényhozási többség kormányzása mellett egyre inkább egy globális jurisztokráciába olvasztja bele az országokon belüli demokratikus törvényhozást.”¹⁷

Ha pusztán a rendészeti jogalkotás elmúlt éveket jellemző hazai tendenciáit figyeljük, akkor abban a „globális jurisztokrácia” aknamunkájának nyomát sem látjuk, annál inkább érzékeljük a szakmai és tudományos megalapozás hiányát. Ennek alátámasztására elegendő egyetlen példát emléltetni. A hatályos büntetőeljárás kódexet sikerült jeles jogtudósok távortartásával megalkotni. Az előkészítő eljárást bemutatató kommentár sokatmondó fordulata jól jelzi a problémát: „A törvény egyik újdonsága az előkészítő eljárás. A jogalkalmazói gyakorlat igényelte ezt az eljárási szakaszt, amelynek jogtudományi elfogadottsága ma még kérdésesnek látszik... Ezen eljárási szakasz sorsát az eljövendő időszak ellenérveinek meggyőző ereje, vagy a más jogállami kontroll eredménye döntheti

¹⁶ uo. 20. o

el.”¹⁸ És mi lesz akkor, ha már sem ellenérvek, sem jogállami kontrollok nem lesznek?

Nagy szükség lenne a legnemesebb magyar közjogi örökség felélesztésére, amelyre Kulcsár Kálmán már 1990-ben figyelmeztetett: *„A független jogászi rendnek azonban Magyarországon messzire nyúló történeti gyökerei vannak. Bónis Györgynek köszönhetően ismerjük is e gyökereket és összefüggéseket. Kiemelkedő és függetlenségükben hajlíthatatlan bírák éppen úgy feltűnnek múltunkban, mint nagy tekintélyű ügyvédek, jogtudós igazságügyi miniszterek, s az is ismert, hogy a 19. századi reformértelmiségünk, liberális politikusaink nagy része éppen a jogászi rendből került ki. Ezek a hagyományok példaértékűek, és pedig azzal a jogászi magatartással együtt, amelyet Deák Ferenc fogalmazott meg Pest város 1861. február 1-i közgyűlésén: Erő és hatalom ellen a mi fegyverünk igazság és törvény, miket erő és hatalom sérthet vagy mellőzhet, de jogszerűleg meg nem semmisíthet.”*¹⁹

1990-ben az újjáalakult Belügyminisztérium szakmai vezetésében Antall József kormányzása idején az a meggyőződés élt, hogy a jogállami alapelvek automatikusan megoldást kínálnak a rendészet kormányzati irányítására is. Talán nem szenteltünk kellő figyelmet a rendészettudomány egyik legkiválóbb képviselőjének, a brit rendőrségi modellt gondosan tanulmányozó Robert Reiner megállapításainak, aki arra mutatott rá, hogy a demokratikus elveknek a rendőri munkában történő meggyökeresedése a polgári társadalmak minta államaiban is komoly nehézségekkel kénytelen szembenézni. Szerinte *„a korszerű rendvédelem a következő követelményeknek felel meg:*

- *magas szintű professzionalizmust magában foglaló bürokratikus szervezet, amely jól illeszkedik a közigazgatás egységes rendszerébe,*
- *a rendőrségi tevékenység törvényben történő szabályozása és az intézkedésekért való törvény előtti felelősség,*
- *a minimális erőszak stratégiája,*
- *a pártsemlegesség és a jogszabályok részrehajlás mentes érvényesítése,*
- *a prevencióra orientált rendőrségi jelenlét, a megelőzés primátusa,*
- *a helyi lakóközösségek értékelésén alapuló és a jogérvényesítés minőségére figyelő teljesítménymérés (a statisztikai szemlélet elutasítása),*
- *a társadalom szociális összetételét tükröző rendőrségi személyzet (beleértve a kisebbségek képviselőit is).”*²⁰

¹⁷ Pokol Béla: Jurisztokrácia a demokrácia határvonalán. Jogelméleti Szemle 2015/4. 4–5. o.

¹⁸ Belegi József (szerk.): Büntetőeljárási jog I–II. Kommentár a gyakorlat számára – Harmadik kiadás, HVGorac, Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2018. 722. o.

¹⁹ Kulcsár Kálmán: Lehet-e demokrácia Magyarországon. Magyar Jog 1990/7–8. 578–585. o.

²⁰ Finszter Géza: A bűnüldözés működési modelljei In: Gönczöl Katalin – Korinek László – Lévai Miklós: Kriminológiai ismeretek, bűnözés, bűnözéskontroll. Corvina. Budapest, 1996. 347–348. o.

Reform vagy fontolva haladás

1990-ben nem voltak kifinomult módszerek arra, hogy a kormányzati pozícióba került demokratikus politikai erők miként érvényesíthetik állam-átalakító elképzeléseiket a hiányzó rendészeti közjog megalkotásában, a rendészeti reformok megtervezésében és megvalósításában.

A rendészet jövőjéről megfogalmazódtak reform elképzelések. A reformerek nem csupán azt a hármas követelményt hangoztatták, amelyet a tanulmányom bevezetőjében már említettem (depolitizálás, decentralizálás, demilitarizálás). A gyökeres fordulatot sürgetők, akik elsősorban az elmélet, és nem a gyakorlat alapos ismerői voltak, további három kérdésben is nagyon markáns álláspontot foglaltak el. Először a rendészeti igazgatás hiányzó jogi alapjait kívánták megteremteni. Olyan rendőrségi törvényt szorgalmaztak, amelynek fő feladata a rendészeti hatalom korlátozása és számon kérhetősége. A második lépés a rendészet visszaillesztése a civil közigazgatás közegébe, valamint a közbiztonsági és a bűnüldözési szolgálatok elválasztása, összhangban a hatalmi ágak megosztásának az elvével. (A közbiztonság védelme kormányzati felelősség, a bűnüldözés ellenben az igazságszolgáltatás kontrollját igényli.) A harmadik célkitűzése egy hosszú távú közbiztonsági stratégia megteremtése, ami politikai konszenzusra épül, szakmai és társadalmi támogatottságot élvez, és kormányzati ciklusokon keresztül is érvényben marad. Ez utóbbi garanciája lehetett volna, ha a stratégiát törvénybe foglalják.

Egyik cél sem valósult meg, a reformerek vereséget szenvedtek!

A fontolva haladók gyakorlati szakemberekből verbuválódtak, akik jó szövetségesre leltek a konzervatív politikai értékeket valló kormányzati tényezőkben. A hármas jelszó lekerült a napirendről. A rendőrségi törvény megalkotása nem volt többé sürgető feladat, de különösen nem érvényesült annak kontroll szerepe. A végül 1994-ben elfogadott és ma is hatályos törvény nem garanciákkal, hanem felhatalmazásokkal kívánta megerősíteni a rendészetet. A rendészeti szervek, de különösen a rendőrség megőrizte a pártállamból örökölt struktúráját, és követte a civil közigazgatástól élesen elkülönült, centralizált, egységes államrendőrségi modellt. Közbiztonsági vízió sem született, a korábbi társadalmi bűnmegelőzési stratégia helyébe tíz évre szóló nemzeti bűnmegelőzési stratégia lépett.

A gyökeres átalakítás elmaradásának okai vannak. Illúzió volt azt remélni, hogy a fiatal demokráciák rendőrségei a demokratikus jogállam követelményeit rövid idő alatt képesek teljesíteni. A folyamat sokkal hosszabb, és még ma sem tekinthető befejezettnek.

A társadalmi átalakulásban különbséget kell tenni a politikai rendszer reformja és az államszervezet korszerűsítése között.²¹ Az alkotmányos demokrácia megteremtése radikális fordulatot jelent. A politikai pártok működését, a politikai és az állami tevékenység elkülönítését, a szabad választások kiírását, a parlamentarizmust, a bíróságok függetlenségének a biztosítását, az önkormányzatok megalakítását egyetlen nagy lendülettel meg lehet valósítani. Magyarországon mindehhez alig kellett több hat hónapnál. Az állami szervek működésének bármiféle átrendezése viszont hosszadalmas szakmai előkészítést igényel, miközben a szakigazgatásnak a napi szükségletekre is figyelnie kell. A személyzet kiképzése egy megváltozott követelményrendszer szerint évekig eltarthat, új gondolkodásmódok és a szükséges etikai normák meghonosítása esetleg csak évtizedek alatt történhet meg. A rendőrség jövőjét nem a politikai rendszer reformfolyamataiban, hanem az államszervezet átalakítási programjában célszerű elhelyezni.

A köztársasági Alkotmány csak a társadalmi rendszer fundamentumai tekintetében hozott forradalmian újat. Az államszervezet számos ágazatát – a békés átmenet logikája szerint – érintetlenül hagyta. Ez éppen a rendőrség esetében a legfeltűnőbb, minthogy az 1989. október 23-án hatályba lépett módosított alkotmány a testületet a hadsereggel egy kategóriába sorolva deklarálta az 1945 utáni militarista rendészeti modell változatlanlenségét és a rendőrségnek a civil közigazgatástól való éles elválasztását.²² A rendészet működésének kereteit meghatározó joganyag ugyancsak a korábbi normatív megoldások fenntartásával működött tovább. Különösen igaz ez a büntetőeljárás jogra, amelynek a reformja megindult ugyan, de az új kódex csak 2003-ban lépett hatályba, ráadásul az abban megfogalmazott reform értékű változtatások végrehajtása meghiúsult a bűnüldöző és igazságszolgáltatási apparátusok ellenállásán. (Ezt hívtuk mi egy tanulmányunkban „jogállami ellenforradalomnak”.) Az ellenállás olyan sikeres volt, hogy a reformelképzelésekkel újtárra induló, az 1998. évi XIX. törvénnyel kihirdetett büntetőeljárás kódex mindössze alig 15 esztendő töltött hatályban, mert 2018. július 1-től leváltotta az új szabályozás (2017. évi XC. törvény).

A rendőrség sem 1990-ben, sem később nem volt felkészülve mély átalakulásra. A rendszerváltást a rendőrök válságként élték meg, ahelyett, hogy a politikai fordulatban saját szakmájuk új lehetőségeit ismerték volna fel. (Ebben az akkor induló tudományos törekvések is felelősek. Nem tudtuk kellő meggyőző erővel igazolni, hogy a demokratikus átalakulás a rendészetet tekintélyes hivatásrenddé képes formálni. Beletörődtünk abba, hogy a rendőrségi vezetés igen szelektív módon fogadta a kutatások megállapításait, vállalta a hierarchiát erősítőket, és

²¹ Recasens I Brunet, Amadeu: Police et magistrature. Revue internationale de Criminologie et de police technique, no. 2. 1997

²² Finszter Géza: A rendőrség és a közbiztonság – kelet-európai tapasztalatok. Társadalmi változások, bűnözés, rendőrség. (Szerk.: Vigh József – Katona Géza) BM Kiadó. Budapest, 1993. 49–53. o.

tudomást sem vett azokról, amelyek éppen a merev piramis oldását célozták. Ahelyett, hogy a kritikát erősítettük volna, fegyelmeztük magunkat, ami nem éppen kutatói erény!)

A helyzetet nehezítette, hogy komoly érvek sorakoztak amellett, hogy miért indokolt a pártállamból örökölt struktúra fenntartása. A konzervatív álláspont, ami a rendet becsebb értéknek tartotta a szabadságnál, azt hirdette, hogy a centralizáció a professzionalizmus egyetlen biztosítója, továbbá a feszes hierarchia teszi lehetővé a központi költségvetési támogatások növelését. A rendészet kutatói alig hallható módon próbálták igazolni az ellenkező álláspontot. A szabadság és a rend alkotmányos demokráciákban azonos értéket képviselnek, és főleg nem játszhatóak ki egymás ellen. A professzionalizmus nem egyenlő a centralizmussal, ellenkezőleg, a túl merev struktúra a szakértelem legnagyobb ellensége.²³ A rendészeti igazgatás költségvetését a decentralizáció nem megnyirbálja, hanem a helyi erőforrások bekapcsolásával még gazdagítja is. A rendészettudomány érvei hatástalanoknak bizonyultak. Ahelyett, hogy kemény vitákra készítettük volna a gyakorlatot, egymásnak estünk, és olyan ügyekben voltunk serények, hogy „létezik-e rendészettudomány, és ha igen akkor miért nem”, avagy „mi a helyes szóhasználat: rendészet vagy a rendvédelem”.

A reformok hívei 1990 fordulóján azt gondolhatták, hogy felvételünk az Európa Tanácsba, integrációs esélyeink az Európai Közösségbe egyenesen megkövetelik a rendészet minőségváltását. Ez tévedés volt. A nemzetközi hatások a jelenlegi helyzet fenntartását segítették. Felmerült az európai szövetségi rendőrség gondolata, amit azonban hamarosan elvetettek.²⁴ Nem volt olyan rendőrségi modell, ami általános receptet kínált volna. A nyugat-európai „üzenet” az volt, hogy a megoldást minden országnak a maga útján kell megtalálnia. Azok az ajánlások, amelyek a nemzetközi szervezett bűnözés elleni harc jegyében különleges felhatalmazásokat adnak a felderítésnek és a nyomozásnak, hivatkozási alapjai az evolúció híveinek, akik azt állítják, hogy a klasszikus büntetőjogi garanciák felett eljárt az idő. Mi pedig, a revolúció jegyében, éppen a garanciák védelmében sürgettük a rendőrség átalakítását, a következő érvekkel: a garanciák nem a bűnösöket, hanem az ártatlanokat védik, de védik a bűnüldözés szakembereit is a tévedésektől és a megbocsáthatatlan hibáktól. A szabadságjogokat tisztelő reformok csak gyengítenék a nemzet önvédelmi készségét, hangzott a konzervatív tábor figyelmeztetése. Ezzel szemben azok a tények, amelyek a büntetőjog humanizálódásának útját járó demokratikus államok sikereit igazolják, és fontos szerepet töltenek be a közbiztonság szavatolásában, a reform elutasítóit nem érdekelték. Ami viszont a rendőri korrupciót illeti, azt tényleg tűzzel-vassal ki kell irtani. Ennek a legjobb módja a rendőrség belső ellenőrzésének a fokozása, a

²³ Crosier Michel: A bürokrácia jelensége. KJK. 1981.

²⁴ Sabatier, Magali: Europol: un embryon de police européenne? Revue internationale de criminologie et de police technique et scientifique, N.3. 1999. 322. o.

fegyelem megszilárdítása, a rendőrség rendőrségének, a belső elhárításnak a megerősítése. Mindezeket a módszereket a centralizált, katonai szervezet képes a leghatékonyabban működtetni.

Magyarországon megmaradt a közbiztonság hagyományos megközelítése, amelynek eredete ugyancsak a pártállam időszakában keresendő. Ezek szerint a közbiztonság a gondoskodó állam teljesítménye, amelyet mintegy ajándékba ad a lakosságnak. Annak fő jellemzője az alacsony kriminalitás és a polgári államokban nélkülözött biztonság. A biztonság megvédésének pedig legfontosabb eszköze a hatósági jelenlét és az erő alkalmazása. Azt is mondhatjuk, hogy a közbiztonság védelmezése állami monopólium. A reformerek ezt a kiváltságot sikertelenül próbálták megtörni, noha az első jelek biztatóak voltak. A magántulajdon elterjedése, a térség leggyorsabb privatizációs üteme, a külföldi tőke más rendszerváltó országokat megelőző jelenléte a piacgazdaság győzelmét hirdette. A piacon pedig a biztonság is áruvá alakul. Ez az alapja a „privát rendőrségek” megjelenésének, amelyek a fejlett régiókban már ma is egyenrangú társai az állami és az önkormányzati rendszereknek.²⁵

Igaz, hogy a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény a helyi közbiztonság védelmét szolgáló kommunális rendészeti hatásköröket kiterjesztette, de igazi áttörést a társadalmasításban ez sem hozott. A rendőrségi törvény lehetővé tette, hogy az önkormányzatok a rendőrségekkel közösen közbiztonsági és bűnmegelőzési bizottságokat alakítsanak, ezzel a lehetőséggel azonban csak kevés településen éltek. A rendőrség nem találja magát szemben olyan bűnmegelőzési elgondolásokkal, amelyek saját működésének az újragondolására késztenék, viszont maga kezdeményez olyan prevenciók stratégiát, ami a jelenlegi rendőrségi filozófiával harmonizál. (Lásd a nemzeti biztonsági stratégiáról szóló 1744/2013. számú kormányhatározatot.) 1991-től az Országos Polgárőr Szövetség az ország szinte minden városában és a nagyobb községekben is megjelent. A polgárőrök a centralizált rendőrségben jó partnerre leltek, együttműködésük nyomán nem a rendőrség társadalmasodott, hanem a szövetség rendőrösödött.

A szakmai képzés átalakítása 1992-re az evolucionista irányzatnak talán a legnagyobb sikere volt. Megvalósult az a cél, amit Pintér Sándor akkori országos főkapitány egy tudományos tanácskozáson a következők szerint fogalmazott meg: *„A társadalmi változások nyomán, mintegy 9000 fő szerelt le az elmúlt két évben. Ezek egy része akkor hagyta el a területet, amikor új esküt kellett tenni az új Alkotmányra. Többen ezt nem vállalták és elmentek. Emellett óriási változás történt a vezetői állomány körében. A Belügyminisztérium pályázatot írt ki és ez annyit jelentett, hogy meghatározott feltételeknek kellett megfelelni ahhoz, hogy valaki*

²⁵ Stenning, M. Philip (2000): Les pouvoirs et les responsabilités de la police privée. In: Les pouvoirs et responsabilités de la police dans une société démocratique. Rapports présentés au 12 Colloque criminologique. Editions du Conseil de l'Europe. Strasbourg, 1999.

*újra rendőri vezető lehessen. Így az országos rendőr-főkapitányi, a megyei rendőr-főkapitányi és a városi kapitányi beosztásokat olyan vezetők töltik be, akiket már pályázat útján, az önkormányzatok bevonásával neveztek ki. Az iskolai végzettségre is nagyobb hangsúlyt fektetünk. Szándékaink szerint érettségizett fiatal lehet rendőr, és nem kerülhet utcára olyan ember, aki nem végzett el speciális rendőriskolát.”*²⁶ És valóban, 1992 novemberétől megkezdték működésüket a rendészeti szakközépiskolák, ahol a képzési idő a korábbi néhány hónapról két évre emelkedett, és felvételi követelmény lett az érettség.

Magyarországon 1989 és 1990 között valóságos rendszerváltozás történt, amikor az egy-párti diktatúra helyébe demokratikus politikai rendszer lépett. Az alkotmányreform megvalósította a törvények uralmát, a hatalmi ágak elválasztását, és érvényre juttatta az emberi méltóság sérthetetlenségét. A pártalakítás szabadságával egy időben létrejött a párt- és az állami politika szétválasztása. Ez tette lehetővé pártok alapítását, a szabad választásokat, a polgári kormány megalakítását, az országgyűlés jogalkotói funkciójának kiteljesítését és a kormányzat feletti ellenőrzési jogának visszaszerzését, biztosította a végrehajtó hatalom legitimitását és az igazságszolgáltatás függetlenségét. A rendészeti szervezet létrehozása törvényhozási tárgy lett, a rendészeti igazgatás működése a jog uralma alá került, a rendészet működésének minden területén érvényesül a garanciákkal és a jogorvoslattal védett tisztességes eljárás követelménye. Jogállami forradalom zajlott, ami a legalitás talaján ment végbe.

A rendészeti igazgatás akként nyerte vissza jogszerűségét, szakszerűségét és szolgáltatászerűségét, hogy eközben megőrizte a pártállami múltból hozott tulajdonságait, a civil közigazgatástól való éles elkülönülését, a centralizált felépítését és a katonai jelleget idéző irányítási rendet. A közszolgáltatnak ez a fegyveres ága úgy illeszkedik az alkotmányos jogállam politikai rendszerébe, hogy eközben reform értékű átalakulás nem érintette. A szervezet jövőjét a politikai rendszer jövője fogja meghatározni. Ha a társadalmi berendezkedés a demokratikus értékek kiteljesedése felé mutat, úgy a rendészeti igazgatás reformja ismét napirendre kerülhet.

²⁶ Pintér Sándor: A társadalmi változások hatása a rendőrségre, Társadalmi változások, bűnözés, rendőrség. (Vigh József – Katona Géza (szerk.)) BM Kiadó. Budapest, 1993. 117–118. o.

Németország 2017. évi rendőrségi bűnügyi statisztikája

Bevezetés

A rendészettudományhoz, a rendészet területéhez tartozik – és fontosságát nem lehet eléggé hangsúlyozni¹ – a bűnözés helyzetének lehetséges legprecízebb felmérése és ezt követően a tennivalók meghatározása². Publikációmban Németország 2017. évi rendőrségi bűnügyi statisztikájával kívánok foglalkozni³. A 104 oldalas, mellékletekkel, szöveges értékelésekkel ellátott anyagból kénytelen az ember az ismertetés során bizonyos területekre súlyozni, hiszen terjedelmi okokból az egész értékelést nem lehet bemutatni. Ebből kifolyólag az általános helyzet nagyobb vonalú bemutatásán túl a külföldiekre vonatkozó információkat kívánom kiemelni. Erre a törekvésre fokozottabban késztet a magyarországi, kapcsolódó és hosszabb ideje tartó idegenellenes hangulatkeltés.

Évről évre az országos kiadványt május körül mutatják be, a feladatra hagyományosan a szövetségi belügyminiszter vállalkozik. Az általam feldolgozott kiadásra 2018. május 8-án került sor. Horst Seehofer miniszter (CSU) nem győzte hangsúlyozni az elért, statisztikailag valóban jelentős pozitívumokat, melyek politikai pályafutását is megtámogatták. Ennek megfelelően a „Németország biztonságosabb lett” szavakkal vezette fel a rendezvényt.

A kiadvány szerint jelentősen csökkent az elkövetett bűncselekmények száma. 5,76 millió eset vált ismertté, ami 1992 óta a leghatékonyabb mutató. A lakosság létszámához viszonyítva az elmúlt 30 év legalacsonyabb adata, 100 ezer lakosra kevesebb, mint 7000 cselekmény jut. A másik hangsúlyozott eredmény, hogy a felderítési arány 55,7%-ra emelkedett. 2005 óta számolják ezt a tényezőt, és azóta még nem volt ilyen magas. Természetesen az elkövetési területtől jelentősen függ a

¹ Mátyás Szabolcs – Sallai János: Kriminálgeográfia. In: Ruzsonyi Péter (szerk.): Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből. Nemzeti Közszerződési és Tankönyv Kiadó Zrt. Budapest, 2014. 335–353. o.

² Deák József: A rendészettudomány kialakulása és fejlődése a Belügyi Szemle (1953–2013) tükrében. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XV. kötet. Pécs, 2014. 355–359. o.

³ A Német Szövetségi Belügyminisztérium honlapja. „Jelentés a 2017. évi rendőrségi bűnügyi statisztikáról”.

Forrás: www.bmi.bund.de/SharedDocs/downloads/DE/publikationen/themen/sicherheit/pks-2017.html (Letöltés ideje: 2019.03.04.)

szint, a lakásbetörések 17,8%-át, az emberölések 95,6%-át eredményesen oldották meg.

Az ország 16 tartományában egymástól kisebb-nagyobb mértékben eltérő helyzetek alakultak ki. Ezt a tartományi, illetve a nagyvárosok kapitányságainak statisztikái mutatják. Lásd az alábbi két publikációt^{4,5}. A központi statisztikát egy „szövetség – tartományok munkacsoport” dolgozta ki.

Németországban 19 egymástól független irányítású rendőrség működik, visszatükrözve a köztársaság szövetségi jellegét. A rendőrségi rendszer felépítését külön publikációban dolgoztam fel⁶.

Néhány szó a statisztikáról

A statisztika tartalmazza a rendőrség tudomására jutott jogellenes bűncselekményeket, valamint a büntetéssel fenyegetett kísérleteket, a felderített elkövetők számát és egyéb adatokat az esetekkel, áldozatokkal, gyanúsítottakkal kapcsolatban.

Nem tartalmazza:

- az államellenes bűncselekményeket,
- a közlekedési eseteket,
- a szabálysértéseket,
- azokat a cselekményeket, melyek nem tartoznak a rendőrség hatáskörébe (például vám- és adó-bűncselekmények),
- a közvetlenül az államügyészségnél feljelentett bűncselekményeket.

A rendőrségi bűnügyi statisztikát a Szövetségi Bűnügyi Hivatal (Bundeskriminalamt) a 16 tartomány tartományi hivatalai adatszolgáltatása alapján állítja össze, és szöveges valamint táblázatos formában jeleníti meg, tavaly 104 oldalon. A szöveges részek komoly értékeléseket tartalmaznak szövetségi, esetenként tartományi szintekre vonatkozóan. Az értékelés kiadására 2014-től már nem kerül sor nyomtatott formában, kizárólag elektronikusan jelenik meg. Az első rendőrségi statisztikai évkönyvet 1953-ban állították össze.

A publikációhoz igénybe vett egyik internetes cím az utolsó hat év összeállításait tartalmazza. 2012 óta a hivatal honlapjáról kimutatások hívhatók le a bűncselekmény-fajtákról, gyanúsítottakról és áldozatokról.

Tizenöt évre visszamenőleg dolgoznak fel⁷ és hasonlítanak össze adatokat. Ez a 2017-es esetben 2003-as értékeléskezddést jelent. A vámőrségtől a kábítószeres

⁴ Fórizs Sándor: Berlin 2014-es bűnügyi statisztikája. Belügyi Szemle 2016/6. 127–139. o.

⁵ Fórizs Sándor: Német nagyvárosok bűnügyi helyzete. Magyar Rendészet 2018/2. 167–180. o.

⁶ Fórizs Sándor: Gondolatok Németország rendőrségi rendszeréről. Belügyi Szemle 2015/10. 47–64. o.

bűncselekmények feldolgozását is átveszik és beépítik az egységes rendszerbe. A rendőrség részéről csak a teljesen feldolgozott és az ügyészségnek további eljárásra átadott cselekmények jelennek meg az évi összeállításban. Ebből kifolyólag gyakran az előző évi adatok is itt bukkannak fel, illetve az ez évi elkövetések majd csak jövőre fognak hivatalosan szerepelni.

A statisztika adatokat tartalmaz a következő területekről:

- a tudomásra jutott bűncselekmények fajtái és száma;
- az elkövetés helye és ideje;
- áldozatok és keletkezett károk;
- felderítési eredmények;
- életkor, nem, nemzetiség és a gyanúsítottak más ismertető jegyei.

Mivel természetesen csak az ismertté vált eseteket lehet feldolgozni, mindig marad egy „*sötét, homályban maradó sáv, mező*” a bűnözés területén, melynek nagyságát esetleg megbecsülni lehet. A német kriminológiai szaknyelv erre a jelenségre a „*Dunkelfeld – Hellfeld*”, „*sötét – világos terület, mező*”, kifejezést alkalmazza. A hivatal bevonásával 2012-ben és 2017-ben jelentős kutatások folytak a jelenség mibenlétére és lehetséges nagyságára vonatkozóan. Fő módszerként az áldozatok és az elkövetők kikérdezéséhez folyamodtak. Az első eredmények nyilvánosságra hozatalára a kiadvány megjelenéséig még nem került sor.

A statisztika számadatainak változását több tényező befolyásolja:

- a feljelentési hajlandóság (lényegesek a biztosítási megfontolások);
- a rendőri ellenőrzések intenzitása;
- a statisztikák készítési módszereinek változásai;
- a büntetőjog változása, módosulása;
- a bűnözés változásai, fejlődése, átalakulása.

Az anyagban rendszeresen feltüntetik, hogy az értékelési adatok tartalmazzák-e az idegenrendészeti bűncselekményeket, vagy esetleg azok nélkül értendők. 2016. november 4-én megváltoztatták, bővítették a szexuális bűncselekmények csoportját. Az átvezetés a statisztikákban 2017–2018-ban történt. Ezen a területen csak korlátozott mértékben lehetséges az összehasonlítás.

Az érintettek hovatarozását, amennyiben nem nevezik meg a konkrét államot, három nagyobb csoportba sorolják. „*Németek*” a német állampolgárok, „*nem németek*” a külföldiek, és a külföldiek kategóriáján belül alkalmazzák a

⁷ Sallai János – Földes Katalin: A schengeni határhoz kapcsolódó bűnügyi statisztikai adatok Ausztriából és Németországból. Belügyi Szemle 2002/9. 78–88. o.

„Zuwanderer” megnevezést, mely lényegében a nem uniós és azokkal azonos jogállású személyeket takarja. Zuwanderer, fogalmaz az anyag, *„azok a személyek, akik mint egy nem uniós állam polgárai egyénileg vagy csoportosan a szövetségi területre beutaznak, hogy ott ideiglenesen vagy tartósan tartózkodjanak”*.⁸

A „külföldi” kifejezés nem fordul elő a statisztika szövegében. Ennek megfelelően jelenik meg a bűncselekményt elkövetettek vonatkozásában az adat, az elkövetéssel gyanúsítottak 30,4%-a nem német és az összes gyanúsított 8,5%-a az unión kívüli személy. Ez a szám viszont nem egyezik meg a menekültekkel, migránsokkal, hiszen ebben a kategóriában vannak például az ukránok és a szerbek.

A bűnügyi helyzet áttekintése

A statisztika, bár átfogó áttekintést nyújt a németországi helyzetről, mégis két alapvető területre igyekszik koncentrálni. Ezek a *„bűnözés és az unión kívülről érkezők”*, valamint az *„erőszakos bűncselekmények”*.

A bűncselekmények kétéves alakulását az 1. számú táblázat, az erőszakos cselekmények bekövetkezését a 2. számú, a lopásokat a 3. számú szemlélteti.

A külföldiek által elkövetett bűncselekmények aránya, levonva az idegenrendészeti jellegű eseteket, szinte változatlan (2016: 30,5%; 2017: 30,4%). Ez az adat abból a szempontból lehet meglepetés, hogy az elmúlt három évben milliós nagyságrendben érkeztek menekültek, mégsem jelentkezik emelkedés a kimutatásban. Maga a hivatalos statisztika a 2015–17-es években 1 357 000 menekült érkezésével számol.

Emberöléses cselekményeknél a statisztika három kategóriát dolgoz fel 2 379 esettel (közülük 1 140 a nem német elkövető). A kísérletek aránya a három kategórián belül 72,4–56,4% között mozog. Az erőszakos cselekmények száma 2003 óta csökkenő tendenciát mutat, kivéve a 2016-os évet. Lőfegyver használatára az előző évben 4 425, 2017-ben 4 211 alkalommal került sor. A súlyos testi sértések körében, amelyeknél ténylegesen lövést adtak le, 13,0%-os csökkenés történt 700 esetre, a rablásos bűncselekményeknél a lőfegyverhasználat 12,9%-os emelkedéssel 131 cselekmény.

A közterületi bűncselekmények (utcán, nyilvános helyen, tömegközlekedési járműveken) 1 203 124 esettel az összes bűncselekmények 20,9%-át képviselik (idegenrendészet nélkül). A lopások, akárcsak az előző évben, 36,3%-kal a legjelentősebb csoportot alkotják. Mindenesetre 11,8%-os mérséklődéssel számuk 2 092 994. Ezen bűncselekmény ismertetése válása jelentősen függ a sértettek feljelentési hajlandóságától. A 116 540 lakásbetörésből 52 495 (45,0%) kísérleti stádiumban megszakadt (2016: 66 960 eset, 44,3%).

⁸ Statisztika a cikk végén.

A statisztika külön kódszámon értékeli az államhatalommal szembeni ellenszegülést. 2017-ben 24 419 esetet tartottak nyilván, 57-tel többet a megelőző évinél. A 23 307 gyanúsítottból 16 222 német és 7 085 külföldi volt. A kódszám alszámában szereplő „rendőrrel szembeni ellenszegülés” 22 340 esetben történt.

A fegyvertörvényt 38 001 alkalommal sértették meg. Kábítószerrel elkövetett bűncselekmény 330 580 alkalommal volt (+9,2%), 194 482 német és 68 773 nem német gyanúsítottal. Valószínűleg az emelkedő tendencia miatt, holott szinte minden mutató csökkenést jelez a többi területen, az okmány a jelenséghez magyarázatot is fűz.

Véleményük szerint a növekedéshez az alábbi tényezők is hozzájárultak:

- Megnövekedett a rendőri jelenlét, fokozódott a rendőri ellenőrzés és ezzel együtt a felfedések száma.
- Könnyebb lett az anyagok elérhetősége Németországban és egész Európában.
- Új terjesztési utak nyíltak az interneten.
- Növekedett a vámügyi helyek felfedése (az összes kábítószeres bűncselekmény 2,8%-a 9 296 eset az évben).

Csalás kódszámán 910 352 (2016: 899 043; -1,3%) esetet tartanak nyilván. Közülük 187 100 cselekményt interneten követtek el, 134 476 kapcsolódik áru- és árukreditchaláshoz.

Bűnözés és külföldiek

Németország lakossága 82,79 millió (2017), tipikus bevándorló ország. A lakosság (német állampolgárságú lakosság) 23,6%-a rendelkezik migrációs háttérrel. Erre a statisztika egyébként nem tér ki. Még soha ennyi külföldi nem élt a szövetségi köztársaságban. 2017-ben 10,6 millió személy lakott az országban kizárólag külföldi útlevelemmel. 2017-ben számuk 5,8%-kal, 585 ezer fővel növekedett a Külföldiek Nyilvántartó Központ jelentése szerint. A legnagyobb mértékű az uniós országokból érkező beáramlás.

Néhány kibocsátó ország, az itt élők létszáma és a változás 2016-hoz viszonyítva⁹:

- Törökország 1,480 millió, -0,6%.
- Lengyelország 870 ezer, +10,7%.
- Szíria 700 ezer, +9,6%.
- Olaszország 640 ezer, +5,2%.

⁹ Forrás: bűnügyi statisztika. Orange by Handelsblatt.
orange.handelsblatt.com/artikel/29581 (Letöltés ideje: 2019.03.04.)

- Románia 620 ezer, +16,7%.
- Horvátország 370 ezer, +10,6%.
- Bulgária 310 ezer +17,9%.
- Afganisztán 250 ezer, -0,7%.
- Oroszország 250 ezer, +1,6%.

2007 és 2017 között az uniós tagállamokból származók létszáma 919 ezerről 2,6 millióra emelkedett. A vizsgált évben jelentősen csökkent az érkezők létszáma Szíriából, Irakból, Afganisztánból. A külföldiek eloszlása az országon belül nem egyenletes. Észak-Rajna-Weszfáliában 2,6 millió főt (egynegyedük török), Szászországban 200 ezer főt tartanak nyilván.

Teljesen egyértelmű, hogy ez az elképesztő népvándorlás, migráció hatással kell, hogy legyen a bűnügyi helyzetre¹⁰ és a határbiztonsági kockázatokra¹¹ is. Ez nemcsak abból ered, hogy a nemzeti összбүнözést illetően jelentősebb hányadot képviselnek a bevándorló külföldiek által megvalósított deliktumok, hanem annak köszönhetően is, hogy a külföldiek beilleszkedése számos esetben büntetőjogi esetet generáló konfliktussal jár.¹²

2015-ben több mint 890 000, 2016-ban körülbelül 280 000, 2017-ben szűken 187 000 menekült érkezett Németországba (ezen kifejezést alkalmazza a statisztika). Azok, akik nem érvényes úti okmányokkal (útlevél), illetve valamilyen tartózkodásra jogosító külön engedéllyel (például vízum, más engedély) léptek be, vagy a megengedett időnél tovább maradtak, idegenrendészeti bűncselekményt követtek el, megsértve a beutazási, tartózkodási vagy a szabad mozgásra vonatkozó törvényeket.

A 2015-ös nagy menekülthullámot követően¹³ a rendőrségi bűnügyi statisztikát is bővítették a tapasztalatok alapján, részletesebben nyilvántartva a külföldiekkel kapcsolatos adatokat, módosítottak alapvető fogalmakat. Nem csak az idegenek által elkövetett cselekmények jelentek meg aprólékosabban (nem, elkövetői életkor, bűncselekményfajták, származási hely), de az áldozattá válás adatai is bekerültek.

Az 5. számú táblázat az idegenrendészeti bűncselekmények kétéves alakulását mutatja. A német elkövetők nem szerepelnek a táblázatban kis számuk miatt, mindössze néhány száz személyről van szó a segítségnyújtás terén. 2016 óta

¹⁰ Kovács Gábor: A migráció bűnügyi hatásai a magyar határrendészet kockázatelemzési rendszerére. In: Hautzinger Zoltán (szerk.): A migráció bűnügyi hatásai. MRTT Migrációs Tagozat. Budapest, 2016. 141–150. o.

¹¹ Csaba Zágon: Border traffic risk assessment. Academic and Applied Research in Military Science vol. 11, No. 2. 2012. 273–285. o.

¹² Hautzinger Zoltán: A migráció és a külföldiek büntetőjogi megjelenése. AndAnn. Pécs, 2018. 93. o.

¹³ Fórizs Sándor: A német szövetségi belügyminisztérium 2015. évi bűnügyi statisztikája. In: Ünnepi kötet a 70 éves Janza Frigyes tiszteletére. Dialóg Campus Kiadó. Budapest, 2017. 177–188. o.

tartalmazza a statisztika a bevándorlók/menekültek sérelmére elkövetett bűncselekmények számát.

2017-ben az egész országban 179 848, (2016: 487 711) idegenrendészeti bűncselekményt követtek el. Az esetszám 63,1%-os visszaesést mutat, melyet az engedély nélküli beutazások erős csökkenése (2017: 50 147 eset; 2016: 248 878 eset) okozott. A felderítési arány 99,5%-os volt.

A teljes bűnözési mutatón belül az idegenrendészeti bűncselekmények aránya 3,1% (2016: 7,7%).

A külföldi gyanúsítottak besorolását tartalmazza az anyag 5.3-T08-as táblázata, ebből emeltem ki a legnagyobb számú gyanúsítottal rendelkező tíz országot az 5. számú táblázatban. Az eredeti kimutatás 25 államot és egy egyéb kategóriát nevesít. A törököt nem számolva 13 európai, közöttük 6 uniós (Románia, Lengyelország, Olaszország, Bulgária, Görögország, Horvátország); 5 afrikai (Marokkó, Nigéria, Eritrea, Szomália, Algéria); 6 ázsiai (Törökország, Afganisztán, Irak, Irán, Pakisztán, Grúzia) ország szerepel. Látható, hogy nem az ázsiai országokból származók jelentik a fő problémát, a törökök speciális csoportot képeznek, hiszen nagy számban élnek az országban. Az első tíz államból származók követték el a külföldiekhez kapcsolható esetek 50,1%-át, az uniós állampolgárok a 21,5%-át és a 13 európai országból származók (az uniósokkal együtt) 35,3%-át.

21 724 személlyel volt már korábban tennivalója a rendőrségnek, 97 főnél találtak lőfegyvert.

Egyes bűnelkövetéseknél a külföldiek felülreprezentáltak, a statisztika ezt világosan szemlélteti. Százalékos arányban a külföldiek, zárójelben szűkítve az Unión kívüliek a bűncselekmények elkövetése arányában egyes kiemelt bűncselekményfajták esetében:

- Összes bűncselekménnyel gyanúsított az idegenrendészeti nélkül 30,4% (8,5%)
- Életellenes cselekmények 34,7% (14,3%)
- Rablás 40,3% (15,1%)
- Súlyos testi sértés 37,8% (15,2%)
- Lakásbetörés 41,3% (10,7%)
- Lopások összesen 38,4% (11,4%)
- Zseblopás 74,4% (31,4%)
- Bolti lopás 42,6% (14,2%)
- Csalás a szociális szolgáltatások igénybevételénél 34,1% (13,7%)
- Okmányhamisítás 55,4% (28,2%)
- Kábítószeres bűncselekmények 26,1% (7,3%)
- Erőszakos cselekmények 38,1% (15,1%)

Az áldozattá válás kategóriájában első alkalommal 2016-ban mérték külön csoportban a menedékkérőket/menekülteket. Az áldozatok esetében minden alkalmat külön nyilvántartanak, míg a gyanúsított csak egyszer jelenik meg a statisztikában, függetlenül az általa elkövetett tettek számától. Ha egy személy többször is áldozattá válik, többször is bekerül a nyilvántartásba. 2017-ben menedékkérő/menekült 46 057 alkalommal vált bűncselekmény áldozatává. Ez a szám az összes áldozat 4,6%-át jelenti. 22 703 lett szándékos egyszerű testi sértés (az összes 5,2%-a), veszélyes és súlyos testi sértés 14 308 alkalommal fordult elő (a kategória 8,5%-a), gyilkosságok esetében pedig az áldozatok 12,7%-át tették ki menedékkérők/menekültek.

Záró gondolatok

Németország központi, a Szövetségi Belügyminisztérium által kiadott 2017. évi rendőrségi bűnügyi statisztikája számomra nagy meglepetést jelent. A bűnözés ilyen mértékű és szinte minden területre kiterjedő csökkenését először kételkedve olvastam. Terjedelmi okokból nem beszéltem a gazdasági jellegű cselekményekről, a csalásokról, banki és internetes elkövetésekről. A gazdasági bűncselekmények területén az anyag három-négyszeres látenciával számol az ismertté vált adatokhoz képest, valamint felveti a felderítés és feldolgozás rendkívüli nehézségeit, időigényességét.

Külön átgondolandónak értékelem a külföldi elkövetőkkel kapcsolatban napvilágot látott információkat. A jelentős menekülthullám, a sok vendégmunkás és turista nem hozott növekedést. Kétségtelen, hogy a bűncselekménnyel gyanúsítottak 30,4%-a nem német (külföldi), mely lényegesen magasabb a lakossági létszámnál, az általuk elkövetett cselekmények aránya szinte nem változott (2016: 30,5%; 2017: 30,4%). A nem uniósok az összes gyanúsítottak 8,5%-ával (a külföldiek 27,9%-a) szerepelnek (az idegenrendészeti esetek nélkül). Ebben az adatban az oroszról az afgánig mindenki számít, a menekülteket lényegében csak néhány százalékon lehetne nevesíteni, mely információt nem tartalmazza a kiadvány. Vagyis a nem német gyanúsítottak 72%-a uniós országból származik. Az is kétségtelen, hogy a külföldiek bizonyos területeken felülreprezentáltak, specializálódtak (lopás 42,6%; zseblopás 74,4%; erőszakos cselekmények 38,1%), melyek kisebb értékre történt elkövetés esetén is jobban zavarják a károsultakat, de hangsúlyoznunk szükséges, hogy ez nem az általunk migránsoknak nevezettekre vonatkozó adat.

Ugyanakkor a tendencia, a tömeges népvándorlás folyamatos jelenléte azt is bizonyítja, hogy valamilyen módon változtatni szükséges az ehhez kapcsolódó rendőrségi/rendészeti vezetési-irányítási rendszeren¹⁴.

	2017	2016	Változás	
			Számban	%-ban
Bűncselekmények	5 582 136	5 884 815	-302 679	-5,1
Felderített esetek	3 111 751	3 175 324	-63 573	-2,0
Gyakorisági szám	6 764,5	7 161,3	-396,8	-5,5
Gyanúsított	1 974 805	2 022 414	-47 609	-2,4
Német gyanúsított	1 375 448	1 406 184	-30 736	-2,2
Nem német gyanúsított	599 357	616 230	-16 873	-2,7
Közülük nem uniós állampolgár	167 268	174 438	-7 170	-4,1

1. számú táblázat: Bűncselekmények az idegenrendészeti cselekmények nélkül
Statisztika 3.1 – T 02 Táblázat

	2017	2016	Változások	
			Számban	%-ban
Erőszakos cselekmények	188 946	193 542	-4 596	-2,4
Német gyanúsított	110 494	112 346	-1 852	-1,6
Nem német gyanúsított	67 869	69 163	-1 294	-1,9
Emberölés	2 379	2 418	-39	-1,6
Rablás	38 849	43 009	-4 160	-9,7
Súlyos testi sértés	137 058	140 033	-2 975	-2,1
Könnyű testi sértés	394 610	406 038	-11 428	-2,8
Közterületi bűncselekmények	1 203 124	1 316 866	-113 742	-8,6

2. számú táblázat: Egyes kiválasztott bűncselekmények
Statisztika 3.2 – T01. Táblázat

	2017	2016	Változás	
			Számban	%-ban
Lopások összesen	2 092 994	2 373 774	-280 780	-11,8
Gyanúsított	417 820	446 426	-28 606	-6,4
Német gyanúsított	257 208	266 446	-9 238	-3,5
Nem német gyanúsított	160 612	179 980	-19 368	-10,8

¹⁴Kovács Gábor: A rendőrség vezetésirányítási rendszerének sajátosságai a migrációs válsághelyzet kezelése során. In: Tóth Péter (szerk) Magyarország és a 2015-ös európai migrációs válság. Dialog Campus Kiadó. Budapest, 2017. 125–148. o.

Gépjárműlopás	33 263	36 388	-3 125	-8,6
Kerékpárlopás	300 006	332 486	-32 480	-9,8
Nem készpénzes fizetőeszköz	120 351	140 907	-20 556	-14,6
Lopás szolgálati, hivatali helyiségekből, raktárakból	107 824	123 117	-15 293	-12,4
Bolti lopás	353 384	378 448	-25 064	-6,6
Lakásbetörés	116 540	151 265	-34 725	-23,0
Zseblogás	127 376	164 771	-37 395	-22,7

3. számú táblázat: Lopások
Statisztika 3.2 – T06 Táblázat

	2017	2016	Változás	
			Számban	%-ban
Idegenrendészeti bűncselekmény	179 848	487 711	-307 863	-63,1
Nem német gyanúsított	167 329	380 142	-212 813	-56,0
Engedély nélküli beutazás	50 147	248 878	-198 731	-79,9
Engedély nélküli tartózkodás	116 344	225 471	-109 127	-48,4

4. számú táblázat: Az idegenrendészeti bűncselekmények alakulása

Állampolgárság	Szám	Arány a nem német elkövetőkön belül %-ban
	2017-ben	
Nem német	736 265	100
Török	73 130	9,9
Szír	54 662	7,4
Román	52 575	7,1
Lengyel	44 450	6,0
Afgán	33 298	4,5
Iraki	26 713	3,6
Szerb	25 396	3,4
Olasz	22 581	3,1
Bolgár	19 934	2,7
Albán	17 952	2,4

5. számú táblázat: Nem német gyanúsítottak állampolgárság szerint
Statisztika 5.3 – T08 Táblázat

Forrás:

1. Rendőrségi bűnügyi statisztika (2017). Polizeiliche Kriminalstatistik PKS
Forrás: www.bka.de/DE/AktuelleInformationen/StatistikenLagebilder/Polizeiliche-Kriminalstatistik/pks_node.html (Letöltés ideje: 2019.03.04.)
2. A Német Szövetségi Belügyminisztérium honlapja. „Jelentés a 2017. évi rendőrségi bűnügyi statisztikáról”.
www.bmi.bund.de/SharedDocs/downloads/DE/publikationen/themen/sicherheit/pks-2017.html (Letöltés ideje: 2019.03.04.)
3. Bűnügyi statisztika. Orange by Handelsblatt.
Forrás: orange.handelsblatt.com/artikel/29581 (Letöltés ideje: 2019.03.04.)
4. Lakossági Statisztika Németország.
Forrás: de.statista.com/themen/27/bevoelkerung/
(Letöltés ideje: 2019.03.04.)

Az embercsempészség sajátosságai hazánkban

Bevezetés

Globalizálódó világunkban növekvő transznacionális biztonsági kockázatot és veszélyt jelent az állandósult tömeges migráció. Az Európai Unióba irányuló illegális migráció szárazföldi útvonalai – földrajzi elhelyezkedése és infrastrukturális jellemzői okán – Magyarország területét továbbra is érintik.

Hazánkban az illegális migráció nagyságrendje 2015-ben tetőzött, amikor az illegális migránsok száma meghaladta a 400 ezer főt. Az államhatár rendjének védelme érdekében bevezetett komplex intézkedések (fokozott rendészeti, katonai határterületi jelenlét, határőrizeti célú ideiglenes biztonsági határzár fizikai megvalósítása, a jogi környezet folytonos fejlesztése) eredményeként 2016-ban az illegális migráció mértéke drasztikusan (36,5 ezerre) mérséklődött. A csökkenő trend tovább folytatódott, 2017-ben 20 ezer, míg 2018-ban kevesebb, mint 18 ezer illegális migrációhoz kapcsolódó jogellenes cselekményt regisztráltak.¹

Az embercsempészség jellemzői, elkövetési módszerei

A migránsok származási országai távol vannak az Európai Unió határaitól, így kiszolgáltatottak az embercsempész szervezetek kizsákmányolásának. A migránsok többségét szervezett bűnözői csoportok segítik az Európai Unióba történő belépéshez és az úti célig való eljutáshoz.

A legfőbb problémát évek óta a nyugat-balkáni migrációs útvonal aktivitása okozza. A befelé irányuló illegális migráció és szervezett embercsempészség a szerb-magyar határszakaszon koncentrálódik.

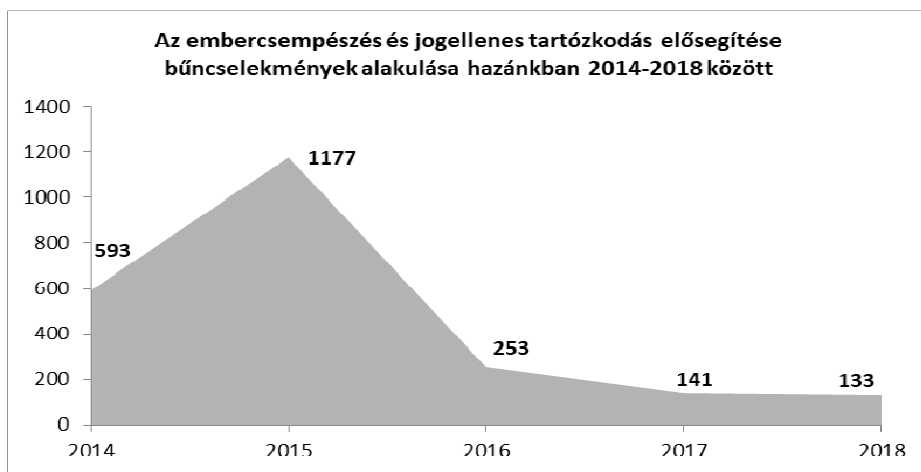
¹ Az illegális migráció számszerűsítéséhez a rendőrség által nyilvántartott következő jogellenes cselekmények halmazát vettem alapul: embercsempészség, jogellenes tartózkodás elősegítése, beutazási és tartózkodási tilalom megsértése, illegális migrációhoz kapcsolódó közokirat-hamisítás, határzárral kapcsolatos bűncselekmények, valamint tiltott határátlépés és kísérlete, illetve külföldiek rendszetével kapcsolatos szabálysértések. Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság Határrendészeti helyzetkép 2015–2018 Forrás: <http://www.police.hu/hu/a-rendorsegrol/statistikak/hatarrendeszet> (Letöltés ideje: 2019.03.10.)

	2014	2015	2016	2017	2018
Légi	2	1	0	0	0
Ukrán	27	13	3	6	3
Román	69	63	29	40	14
Szerb	231	550	93	48	95
Horvát	31	83	10	8	0
Mélység	233	467	118	39	21
Összesen	593	1177	253	141	133

1. számú táblázat²

Az embercsempészs és jogellenes tartózkodás elősegítése bűncselekmények viszonylatonkénti megoszlása 2014–2018

A hatályos magyar büntetőtörvény az embercsempészszt, mint klasszikusan az államhatár jogellenes átlépéséhez nyújtott segítséget bünteti.³ Az embercsempész szervezetek állampolgárság szerint szerveződnek és zárt közösséget alkotnak. A szerveződés főleg rokonai vagy etnikai alapon történik. A bűnözői csoportok alapvető célja a vagyoni haszonszerzés, minél több migránst juttatnak el a célszágokba, annál nagyobb bevételhez jutnak.

1. számú ábra⁴

² Forrás: A szerző által készített táblázat a Határrendészeti helyzetkép adatai alapján <http://www.police.hu/hu/a-rendorsegrol/statistikak/hatarrendeszet> (Letöltés ideje: 2019. március 10.)

³ Hautzinger Zoltán: A migráció és a külföldiek büntetőjogi megjelenése. AndAnn, Pécs, 2018. 120. o.

⁴ Forrás: A szerző által készített ábra a Határrendészeti helyzetkép adatai alapján

A szervezett bűnözői csoportok nem túl tagoltak, a vezető személyéhez kapcsolódik néhány bizalmi személy, akik közvetlenül kapcsolatot tartanak az elkövetés folyamata során megjelenő kiindulási, tranzit- és célországokban lévő személyekkel, akiknek feladata a következő tevékenységekre osztható:

- toborzó személyek a kiindulási országban;
- szállítók és szállást segítők a szomszédos országokban (Szerbia, Románia, Horvátország);
- a zöldhatáron való átjutást segítő (sétáltatók);
- a továbbszállítást végző (magyar vagy a célországból ideérkező külföldi) személyek;
- a továbbszállítás megszervezéséig elszállásolást végző személyek (magánház tulajdonosa, panziók, hotelek munkatársai);
- a célországokban az illegális migránsokat fogadó személyek.⁵

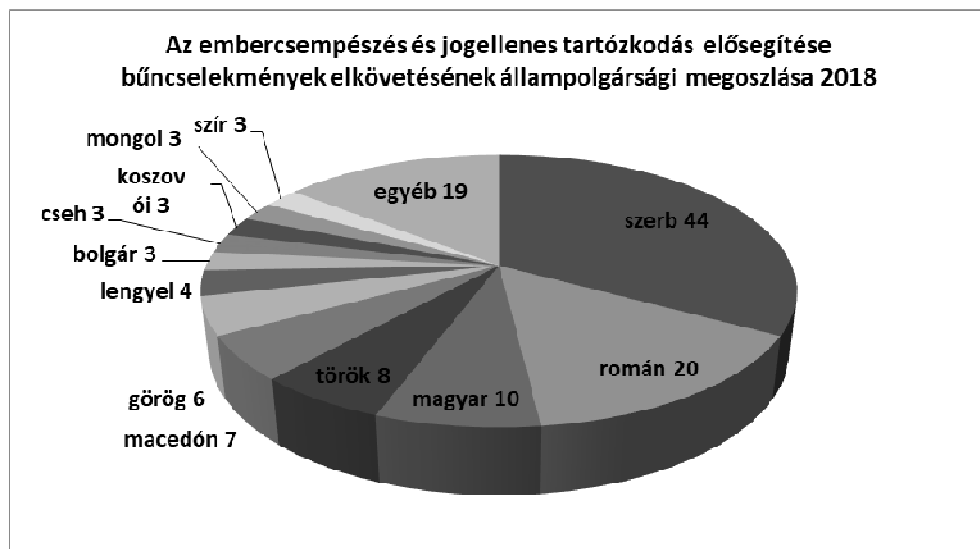
Az embercsempész szervezetekkel szembeni fellépést nehezíti, hogy a bűnszervezetek⁶ vezetői tevékenységüket török, görög, szerb, macedón, bolgár és román területen végzik, ezért fontos az érintett országok illetékes hatóságaival való szoros együttműködés.

A szervezők és az irányítók származási országa általában megegyezik a migránsokéval, de a bűnszervezetek tagjai az illegális migráció útvonalán elhelyezkedő tranzitországokban is jelen vannak. Az embercsempészek között növekszik a magyar elkövetők aránya, akik többségében szállítói, illetve szervezői feladatokat látnak el.

<http://www.police.hu/hu/a-rendorsegrol/statistikak/hatarrendeszet> (Letöltés ideje: 2019.03.10.)

⁵ Balog Gábor: Az embercsempészség elleni bűnüldöző munka nemzetközi vetületei, tapasztalatai, Belügyi Szemle 2016/12. 95–96. o.

⁶ Bűnszervezet: három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése. (A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 459. § (1) bekezdés 1. pont.)

2. számú ábra⁷

A bűnszervezetek tagjai kommunikációjuk során nagy hangsúlyt helyeznek a konspirációra. Csak a legszükségesebb információkat közlik egymással, zömmel előre megbeszélte „virágnnyelven”. A kommunikációs eszközöket gyakran cserélik és kombinálják. Tudatosan használják az infokommunikációs platformokat (Viber, WhatsApp).

Az embercsempészséből származó vagyon felderítése nehézségekbe ütközik, mivel a készpénz átadása általában kézből kézbe történik. A szervezett bűnözői csoportok egyes tagjai fedésként esetenként gazdasági társaságokban résztulajdonosok. A bűnszervezetek sok esetben jogi és gazdasági téren jártas személyekkel is kapcsolatot tartanak.

A szerb-magyar határszakaszon 2016 nyarától aktivizálódó embercsempész tevékenység volt tapasztalható, ami elsődlegesen a határőrizeti célú ideiglenes biztonsági határzáron különböző módszerek (aláásás, átmászás) alkalmazásával történt átjutást segítette.

Az embercsempészek szerb területről kézi hőkamerákkal, illetve drónokkal folyamatos figyeltést végeztek a magyar rendőri és honvédségi állomány felderítésére. Amennyiben az illegális migránsok átjuttatását kockázatosnak ítélték, akkor több napig is várakoztak a túloldali határterületen. A mozgásukat mindaddig igyekeztek rejtteni, amíg a továbbszállítás nem volt biztosított.

⁷ Forrás: A szerző által készített ábra a Határrendészeti helyzetkép adatai alapján <http://www.police.hu/hu/a-rendorsegrol/statisztikak/hatarrendeszet> (Letöltés ideje: 2019.03.10.)

Az alkalmazott módszerek között megjelent az úgynevezett terelés. Az illegális migránsok körében előzetesen egyeztetették, esetenként kisorsolták, hogy ki a „csali.” A magyar hatóságok figyelmét lekötötték kisebb migráncsoportok határvonallal párhuzamos mozgásával, valamint a határzár megrongálásával annak érdekében, hogy az esetlegesen őrzés nélkül maradt határszakaszon magyar területre jussanak. A határzáron való átjutáshoz főként létrát használtak. Az államhatáron történt átjutást követően a ruházatukat elhagyták a magyar hatóságok megtevesztése céljából.

A 2017. március 28-án bekövetkezett jogszabályváltozások⁸ következtében az embercsempész útvonalak Szerbia és Románia, valamint Szerbia és Horvátország közös határszakaszára tolódtak.

Az elmúlt időszakban az embercsempész bűnszervezetek irányítását Szerbia és Románia területén afgán és pakisztáni embercsempészek vették át, akik kapcsolatban álltak Ausztriában, Olaszországban és Németországban élő elkövetőkkel.

A bűnszervezetek tagjai csak az elkövetés idejére érkeztek Magyarországra. Az elkövetők között jelentős számban voltak Ausztriában huzamosabb tartózkodási jogcímmel rendelkező pakisztáni, iraki, afgán és szerb állampolgárok.

Az illegális migránsok jelentős hányada Romániából jutott el Magyarországon át Ausztria, Németország, Szlovákia és Lengyelország területére. Romániába Bulgáriából és Szerbiából érkeztek az illegális migránsok, akik az elfogásukat követően azonnal menekültkérelmet nyújtottak be.

Horvátország területéről hazánkba minimális számban érkeztek migráncsoportok, többnyire a szerb-horvát-magyar hármashatár térségéből. Horvátországból jellemzően Szlovénia irányába szállították tovább az illegális migránsokat.

Szerbiából az illegális migránsok határátlépési kísérletei a hármashatárok térségére, valamint a természeti jellemzőkből adódóan a határzár által korlátozottan védett területekre koncentráálódtak.

Az illegális migránsok államhatáron történő átjuttatása és az embercsempészek általi felvétele időben eltolódott, a helyszíne folyamatosan változott, emiatt sokat gyalogoltatták őket. Az embercsempészek sokszor nem tudtak eljutni a határterület mélységébe, vagy a magyar hatóságok elfogták a szállítókat.

Az embercsempészek a szállításokhoz hamis külföldi rendszámokat is alkalmaztak. Előfordult, hogy külföldön lopott, bontásra váró, illetve forgalomból kivont gépjárművek rendszámát klónozták vagy egy rendszámot több gépjárművön használtak.

⁸ Lásd a határőrizeti területen lefolytatott eljárás szigorításával kapcsolatos egyes törvények módosításáról szóló 2017. évi XX. törvényt.

Jellemző volt, hogy Romániából nagyobb létszámú migráncsoportok török és bolgár honosságú kamionok rakterében megbújva jutottak Magyarországon keresztül Németországba és Lengyelországba.

Összegzés

A migrációföldrajzi⁹ helyzet alapján megállapítható, hogy Magyarország földrajzi elhelyezkedésénél és infrastrukturális jellemzőinél fogva a térségünket érintő nemzetközi illegális migráció és az erre épülő szervezett embercsempész tevékenység fontos területe.

Hazánkat az illegális migrációs útvonalak mint tranzitországot érintik. Az útvonalak kialakulását az illegális migránsokat kibocsátó országok és a célországok közötti földrajzi távolság, a tranzitországek természeti viszonyai, közlekedési infrastruktúrája és településhálózata determinálják, változásait az illegális migránsok utaztatásának módja, időtartama, költségei, valamint a határrendészeti és a bűnüldöző szervek embercsempész bűnszervezetek elleni sikeres fellépése befolyásolják.

Az embercsempész szervezetek tevékenységében maradéktalanul érvényesül a szervezett bűnözés egyik meghatározó szempontja: a lelepleződés kis kockázata és a minimális ráfordítás mellett rövid idő alatt aránylag könnyen elérhető magas profit.

Az embercsempészség tarifái a szervezettség, a távolság és az utaztatás körülményeinek függvényében széles skálán, néhány száz eurótól több ezer euró között mozognak, az irreguláris bevételek milliárdokban mérhetők.

⁹ Ritecz György alkotta meghatározás, amelynek vizsgálati területei a természetföldrajzi, társadalmi, gazdasági, határrendészeti jellemzőkre terjednek ki.

A szaktanácsadó új szerepe a büntetőeljárásban

A szaktanácsadó intézményének bevezetése az 1973. évi I. törvény hatálybalépéséhez kötődik.¹ Célja a büntetőeljárás egyszerűsítése, gyorsítása, színvonalasabbá tétele volt egyes eljárási cselekmények szakszerű teljesítésével.² Feladatként a bizonyítási eszközök felkutatásában és rögzítésében történő segítségnyújtást, valamint az egyes szakkérdésekben történő tájékoztatást, felvilágosítást nevezte meg a jogalkotó. Szükség volt a jogintézmény bevezetésére azért is, mert részben tehermentesítette a szakértőket a pusztán tájékoztató jellegű felvilágosítás adásából álló közreműködés terhétől, valamint biztosította a – hatóság tagjaként vagy azon kívül, de a szakértőnél mindenképpen – jobban mobilizálható különleges szakértelemmel rendelkező személy megjelenését az eljárási cselekmények végrehajtása során,³ mindeközben alkalmazható volt a feljelentés kiegészítése során is, ha annak elbírálása szakkérdésben való állásfoglalástól függött.⁴ Éltek is e lehetőséggel a jogalkalmazók, ugyanis szaktanácsadókat 62,04%-ban ilyen célból vettek igénybe.⁵

Az előzményekhez tartozik, hogy a jogalkotó nem újító szerepre vállalkozott akkor, amikor a szaktanácsadó elnevezést megalkotta és bevezette a joggyakorlatba, csupán tudomásul vette azt, amit a nyomozási gyakorlat már régen megvalósított.⁶ A törvény hatálybalépését megelőzően a gyakorlatban több esetben fordult elő, hogy a bizonyítási eszközök felkutatása során „szakembereket” alkalmaztak.⁷ A „szakember” a hatóság segítője volt – a korabeli tudósítás szerint bizonyítási, szerintem inkább felderítési – feladatainak ellátásában.⁸ Erre ugyan az 1951. évi III. törvény nem adott expressis verbis felhatalmazást, de az akkor hatályos, ún. 9-es rendelet 11. § (3) és (4) bekezdése lehetővé tette alkalmazását a technikai jellegű tevékenység keretein belül anélkül, hogy véleményt adna az

¹ 1973. évi I. törvény 79. §

² László Jenő: A büntető eljárás magyarázata. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1982. 246. o.

³ Pusztai László: A szakértői bizonyítás hatósági előkészítése. Kriminológiai és Kriminálisztikai Tanulmányok XX. 1983. 302. o.

⁴ 1973. évi I. törvény 126. § (2) bek. c. pont

⁵ Hajdók János: Szaktanácsadás a büntető eljárásban. Belügyi Szemle 1985/1. 15. o.

⁶ Székely János: Szaktanácsadók és szakértők. Jogtudományi Közlöny 1976/2. 80. o.

⁷ Erdei Árpád: Tény és jog a szakvéleményben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987. 69. o.

⁸ Erdei Árpád – Pusztai László: Tanácsalanság a szaktanácsadók ügyében. Belügyi Szemle 1986/1. 86. o.

ügyben.⁹ E rendelkezés törvényi szintre történő emelése a '70-es évek elején napirenden volt, majd az új eljárási törvényben létre is jött, így a "szakember" a jogalkotói aktus folytán szaktanácsadó néven elismert, nem önálló eljárásjogi alannyá vált.¹⁰

Megállapítható tehát, hogy a szaktanácsadó bevezetésével a jogalkotó egy már meglévő gyakorlatot emelt a törvényi szabályozás szintjére. Egyúttal jogot adott a nyomozó hatóságot segítő személynek arra, hogy az ügy iratait megtekintse, a feladatához szükséges további adatokat, tárgyakat valamint felvilágosítást kérjen, majd pedig véleményt formáljon. A jogalkotó – eleget téve a gyakorlat igényeinek – létrehozott egy olyan intézményt, amely a rendőrhatósági és az igazságügyi szakértői tevékenység határán mozog.¹¹ Az 1973. évi bevezetését követő években hiába született számos állásfoglalás, tudományos munka a témában, a szakértő és szaktanácsadó tevékenységét nem sikerült a gyakorló szakemberek számára kellően definiálni, így rossz gyakorlatok alakultak ki.

Jelen tanulmányban összefoglalom a szaktanácsadó jogintézményének alapjait (bevezetésének indokait, elhatárolását a szakértői tevékenységtől), vizsgálom jogi szabályozásának változásait, ismertetem a mai szervezeti és jogi kereteit, de legfőképpen bemutatom a módosult jogi környezetben a szakmai alapú bővítés lehetőségeit.

A szakértő és a szaktanácsadó, a szaktanácsadó igénybevétele

A két jogintézmény megkülönböztetése élénken foglalkoztatta a tudományos és szakmai közéletet a bevezetését követő tíz esztendőben. Az álláspontok néhány alapvetést kivéve jelentősen különböztek a kompetencia és az általuk adott vélemények bizonyítékként történő értékelhetősége kapcsán.

A zavart az okozhatta, hogy mindkét jogintézmény legfontosabb tulajdonságai egybeestek, ennek megfelelően a jogaik és kötelezettségeik is.¹² Mindketten különleges szakértelemmel rendelkeztek¹³, az ügy kimenetelében érdektelenek voltak olyannyira, hogy e tekintetben a jogi szabályozás a kezdetekben teljesen egybeesett.¹⁴ Később, az 1998. évi XIX. törvényben – visszatekintve a publikációkat és megismerve a jelentősebb szerzők álláspontját, vélhetően Erdei Árpád hatására¹⁵ – a kizárási szabályok már nem a szakértőhöz, hanem az

⁹ Nagy Lajos – Cséka Ervin: A bizonyítás általános kérdései a büntetőeljárási törvényben. Jogtudományi Közlöny 1972/9. 425. o.

¹⁰ Erdei: i. m. 70. o.; vö. i. m. 71. o. „önálló eljárásjogi alanyiságának elismerése őt a szakértő rangjára emelné”

¹¹ Hajdók: i. m. 11. o.

¹² Kertész Imre: A szaktanácsadó. Jogtudományi Közlöny 1973/12. 635. o.

¹³ Akkor még a „különleges szakértelmet” és „különleges szakismeretet” a jogalkotó nem különböztette meg. (1973. évi I. törvény 68.§ (1) bek. és 79.§ (1) bek.)

¹⁴ 1973. évi I. törvény 79. § (2) bek.

¹⁵ Erdei – Pusztai: i. m. 88. o.

ügyészhez és a nyomozó hatóság tagjához igazodtak. Ezzel egyidőben a különleges szakértelem „különleges szakismeretre” módosult. E változások a hatályos törvényünkben is megmaradtak.¹⁶ Erdei úgy látta a bevezetés után 13 évvel, hogy jobban tette volna a jogalkotó, ha a különleges szakértelem helyett „megfelelő szakértelmet” várt volna el a szaktanácsadótól, ugyanis ezt nem az jellemzi elsősorban, hogy e tudás a hatóságtól elvárható és megkövetelt szakértelem határian túlterjeszkedik, hanem hogy azzal a hatóság tagja a konkrét esetben nem rendelkezik.¹⁷

A szakértő és szaktanácsadó közötti legfontosabb különbségként azt említik, hogy míg a szakértő bizonyítási eszközt hoz létre¹⁸, addig a szaktanácsadó a hatóság jogán jár el, tehát csak annyit tehet, amennyit maga a hatóság is megtehetne, ha rendelkezne az adott kérdés megválaszolásához szükséges különleges szakismerettel: így felkutathatja, összegyűjtheti, rögzítheti és további szakértői vizsgálatra alkalmas módon csomagolhatja a bizonyítási eszközt. A szaktanácsadó tájékoztató jellegű információkkal pótolja az őt igénybe vevő szervek szakértelmét.¹⁹

Többen azonban úgy vélekedtek, hogy a szaktanácsadó tulajdonképpen „*quasi szakértő*”, és a két tevékenység közé egyenlőségelet tettek.²⁰ Erre utalt az a rossz gyakorlat, miszerint a szaktanácsadónak olyan kérdést tettek fel, amelynek megválaszolása szakértői kompetenciába tartozik.²¹ Ezért a bíróságok korábban (amíg erre jogszabály lehetőséget adott) a szaktanácsadót utóbb szakértőként rendelték ki, aki saját álláspontját lényegében változatlan tartalommal megismételte a bíróság előtt.²² Ez a gyakorlat ma már nem lehetséges²³, hiszen aki szaktanácsadóként vett részt az eljárásban, utóbb szakértőként nem rendelhető ki, de a jogintézmény bevezetésekor ez még nem volt ex lege tilalom²⁴, ezért több szerző úgy vélekedett, hogy csak abban az esetben nem rendelhető ki a korábban szaktanácsadóként eljáró személy, ha a nyomozó hatóság tagjaként járt el.²⁵ Emlékszem, 20 évvel ezelőtt, kezdő bűnügyi helyszínelő koromban nekem is az volt a feladatom, hogy a szemléről készült jegyzőkönyvbe a fegyverszakértői végzettséggel rendelkező szaktanácsadót ne írjam be a szemlebizottság tagjai közé,

¹⁶ 1998. évi XIX. törvény 182. § (1) és (4) bek.; 2017. évi XC. törvény 270. § (1) és (3) bek.

¹⁷ Erdei – Pusztai: i. m. 88. o.

¹⁸ Vö. Bartók Róbert: A magánszakértő eljárásjogi pozíciója a büntetőeljárásban. *Ügyészek Lapja* 2016/5. 5–13. o.

¹⁹ Forrás: <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20190101/lr/chain2160> (Letöltés ideje: 2019.02.27.)

²⁰ Pusztai: i. m. 303. o.

²¹ Pusztai: i. m. 304. o.

²² Hajdók: i. m. 15. o.

²³ 2017. évi XC. törvény 191. § (1) g. pont: „Szakértőként nem járhat el, (...) akit az ügyben szaktanácsadóként vettek igénybe”

²⁴ Vö. 1973. évi I. törvény 71. §

²⁵ Székely János: i. m. 81. o.

csak a megjelentek között tüntessem fel, ellenkező esetben ugyanis nem rendelheték volna ki később szakértőként. Erre minden esetben felhívták a figyelmemet.

A szaktanácsadó igénybevételét a hatályos törvény lehetőségként szabályozza.²⁶ Egyetlen esetkörben teszi kötelezővé²⁷, a műszeres vallomás-ellenőrzés kapcsán. Indoklása szerint „*a törvény a szaktanácsadó igénybevételét – ahogyan eddig is – a terhelt vallomásának műszeres ellenőrzése esetén kötelezővé teszi, mivel az olyan szakmai közreműködést igényel, amely nem igazságügyi szakértői kompetencia*”.²⁸ A törvény indoklása több ponton sem helytálló. Egyrészt nem csak terhelt, hanem tanú műszeres vallomás-ellenőrzése során is kötelező a szaktanácsadó igénybevétele, másrészt pedig attól, hogy egy vizsgálat „szakmai közreműködést” igényel, nem indokolt szaktanácsadó igénybevétele. A nyomozás is szakma, annak folytatása is szakmai közreműködést igényel... A szaktanácsadó közreműködése akkor megengedett és indokolt, ha a törvényt szöveg megfogalmazása szerint bizonyítási eszközök felkutatásához, összegyűjtéséhez különleges szakismeret szükséges. Így tehát ez nem megfelelő indokolás ennek a kivételnek az alkalmazására. A jogalkotó meghagyhatta volna az 1998. évi XIX. törvény szakszerűnek mondható indoklását a következők szerint: a poligráfos²⁹ „*szaktanácsadó kötelező igénybevételének indoka tehát, hogy a vizsgálat elvégzéshez, az adatok értelmezéséhez és a következtetések levonásához megfelelő speciális ismeretekre van szükség*”.³⁰ Ez persze a különböző kriminalisztikai jellegű szaktanácsadói tevékenységekre is igaz, hiszen egy daktiloszkópiai nyom felkutatása és rögzítése, vérgyanús szennyeződés felkutatása és rögzítése, abból morfológiai következtetések levonása is speciális ismereteket igényel. A szaktanácsadói tevékenység során keverednek az általános ismeretszintet elérő és az azt meghaladó ismeretek. Gondoljunk egy nyomszakértői vizsgálat előkészítésére szánt zárszerkezet kiserelésére, illetve egy ujjnyom vagy DNS anyagmaradvány³¹ biztosítása céljából eredetben lefoglalt tárgyra. Ez utóbbi mozzanatokhoz nem minden esetben kell különleges szakismeret.

²⁶ 2017. évi CX. törvény 270. § (1) bek.

²⁷ 2017. évi CX. törvény 212. § (2) bek.

²⁸ Forrás: <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20190101/lr/chain2160> (Letöltés ideje: 2019.02.28.)

²⁹ Az új büntetőeljárási törvényben a korábbi „poligráfos vizsgálat” helyett a jogalkotó tudatosan a jóval tágabb értelmű „műszeres vallomás-ellenőrzés” kifejezést használja. Ezért a hatályos törvény rendelkezései kapcsán én is ezt a fogalmat használom, de a korábbi normaszövegek, állásfoglalások, vélemények idézése és persze a szervezeti felépítés kapcsán maradok a „poligráfos vizsgálat” fogalmának nem hivatalos alkalmazásánál.

³⁰ Forrás: <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/99800019.TV/ts/20180101/lr/chain891> (Letöltés ideje: 2019.02.28.)

³¹ Kovács Gábor – Nagy Klára – Nogel Mónika: Accreditation of forensic laboratories as a part of the „European Forensic Science 2020” concept. In: Keller, Éva (szerk.): AAP 2015 Programme and Abstract Book : 24th International Meeting on Forensic Medicine. Alpe-Adria-Pannonia. 2015. 42. o.

Ellenben a poligráfos vizsgálat olyan szakterület, amelynek *egyetlen eleme sem* folytatható le, és eredményei sem értékelhetők speciális végzettség és technikai felszerelés, valamint ehhez kapcsolódó különleges szakismeret nélkül. Egyes szerzők szerint figyelembe kell venni azt is, hogy a poligráfos vizsgálat egyfajta pszichés hatást jelent a vizsgált személy számára, így azt csak szakembernek szabad végrehajtani.³² Ez az érvelés volna legalkalmasabb a tekintetben, hogy a jogalkotó indokolja, miért emelte ki és tette a szaktanácsadói területek közül egyedül a poligráfos vizsgálat kapcsán kötelezővé a szaktanácsadó közreműködését.³³

Amiben a 2017. évi CX. törvény igazi újdonságot jelent, hogy szaktanácsadó már nem csak nyomozás során, hanem a vádemelést követően az ügyészség munkájának támogatására is igénybe vehető (mondhatnánk: közeledik a bizonyításhoz).³⁴ Mivel e tevékenység az eljárás másik szakaszában ugyan, de a szaktanácsadó eredeti funkcióját megőrizve szolgálja a büntetőeljárás sikerét, az új szabály beépítése üdvözlendő, egyúttal jelzi a jogintézmény jelentőségének növekedését.

A szaktanácsadói vélemény

A jogintézmény létrehozásakor a bizonyítási eszközök felkutatása kapcsán felmerülő feladatok elvégzése, valamint a második fordulat szerint a felvilágosítás adása tartozott a szaktanácsadó feladatai közé, amennyiben „*a hatóság valamilyen szakkérdésekben felvilágosítást kért*”. Talán ezért is találkozunk több esetben azzal, hogy a kor szerzői, de a törvény jogtudósok általi magyarázata is úgy fogalmaz, hogy a szaktanácsadó tevékenységének a *bizonyításban* három formája lehet: technikai jellegű segítség a bizonyítékok észlelésében illetőleg felkutatásában és rögzítésében; felvilágosítás adása; valamint tanácsadás szakkérdésekben szemlénél és bizonyítási kísérletnél.³⁵ A következő kódex, az 1998. évi XIX. törvény magyarázata úgy fogalmaz, hogy „*a szaktanácsadói közreműködés – tekintve, hogy annak szabályozását a Be. a nyomozás lefolytatása körében, és nem a bizonyításra vonatkozó szabályok között helyezte el – nem értékelendő bizonyításnak*”.³⁶ A szaktanácsadói nyilatkozat a bizonyítás eszközei között akkor sem szerepelt. Ennek ellenére a gyakorlatban ezen eljárási kódex hatálya alatt volt példa arra, hogy a

és Kovács Gábor – Nogel Mónika: Forensic experts and expert testimony in criminal procedure. In: IALM Intersocietal Symposium, P5 Medicine & Justice. 2016, 460. o.

³² Belegi József (szerk.): Büntetőeljárás jog I–II. Kommentár a gyakorlat számára. HVG ORAC, 2018. 610. o.

³³ 2017. évi CX. törvény 212. § (2) bek.

³⁴ 2017. évi CX. törvény 270. § (1) bek.

³⁵ László Jenő: i. m. 246. o.

³⁶ Forrás: <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/322/id/A09Y1831.KK/ts/20160101/lr/chain3969> (Letöltés ideje: 2019.03.07.)

szaktanácsadó nyilatkozatát bizonyítási eszközként értékelte a bíróság „áru hamis megjelölése” miatt indult büntető eljárásban, ahol azok értékét szaktanácsadó határozta meg. Megállapítása helytelen volt, mivel nem az áru forgalmi értékét, hanem a versenytárs árujának értékét vette alapul nyilatkozata során, így nem csak jogilag, hanem ténybelileg sem volt az ítélet megalapozott.³⁷

A hatályos Be. két lépést tett afelé, hogy a szaktanácsadói nyilatkozatot a bizonyítás részévé tegye. Egyrészt a műszeres vallomás-ellenőrzést a bizonyítási eljárások közé emelte, másrészt rendelkezett a szaktanácsadók tanúkénti kihallgatásról is. (Ez alkalommal – nyilván jogalkotói hiba folytán – kétszer is belekerült a normaszövegbe, először a műszeres vallomás-ellenőrzésre, másodszer pedig a szaktanácsadóra vonatkozó szabályoknál.³⁸) A szaktanácsadó tanúkénti kihallgatására természetesen korábban is volt lehetőség, de ennek expressis verbis megjelenése³⁹ azt sugallja a jogalkalmazó számára, hogy a szaktanácsadói nyilatkozat bizonyos feltételek megvalósulása esetén a bizonyítás részévé válhat. A törvény indoklása ekként fogalmaz: „A törvény továbbra sem tekinti a szaktanácsadó közléseit – az igazságszolgáltatási szakértőtől eltérően – külön nevesített bizonyítási eszköznek. A törvény ugyanakkor rendezi azt a gyakorlatban vitatott kérdést is, hogy a szaktanácsadó a szabad bizonyítás rendszerébe miként illeszkedhet. A szaktanácsadó a közreműködésével elvégzett eljárási cselekményről tanúvallomást tehet, amely ekként közvetett bizonyítékot szolgáltató bizonyítási eszközként értékelhető.”⁴⁰ Sajnos e tekintetben a büntetőeljárás törvény rendelkezéseit kibontó 100/2018. (VI. 8.) Kormányrendelet nem ad részletesebb eligazodást a kíváncsi és alapos jogalkalmazó számára. A törvény magyarázatának megfelelő álláspont nem olvasható ki Belovics Ervin és Tóth Mihály értelmezéséből sem.⁴¹

Ide kívánczik érdekes kérdésként, hogy az egyik speciális szakterület, a műszeres vallomás-ellenőrzés eredménye bizonyítékként értékelhető-e? Ez a szaktanácsadói tevékenységtípus ugyanis a hazai büntetőeljárás jog történetében másodikként lépett a bizonyítási eljárások sorába. Első belépő a szemle volt,⁴² amelynek végrehajtásához ugyan a törvény nem írja elő a szaktanácsadó kógens igénybevételét (alsóbb jogi norma⁴³ rendelkezik róla), de a gyakorlatból jól tudjuk,

³⁷ BH 2008. 326.

³⁸ 2017. évi CX. törvény 270. § (5) bek.

³⁹ 2017. évi CX. törvény 212. § (2) bek. második fordulat; vö. Kovács Gábor: Szakértő vagy tanú? Felkért szakértő – kavics a cipőben. Med et Jur 2015/4. 11. o.; vö. Bartók Róbert: Anomáliák a tanú kihallgatására vonatkozó büntető eljárásjogi rendelkezések rendszerében. Jog-Állam-Politika 2015/3. 47–57. o.

⁴⁰ Forrás: <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20190101/lr/chain2160> (Letöltés ideje: 2019.02.27.)

⁴¹ Belovics Ervin – Tóth Mihály: Büntető eljárásjog. HVG ORAC. 2017. 173. o.

⁴² Kovács Gábor: A helyszíni szemle normatív szabályozása. Jog-Állam-Politika 2014/2. 67. o.

⁴³ 13/2012. (VII. 30.) ORFK utasítás a büntetőeljárások keretében lefolytatandó szemlék végrehajtásáról és a bűnügyi technikai tevékenység egységes szabályozásáról

hogy e bizonyítási eljárás során a kriminalisztikai területeken tevékenykedő szaktanácsadók⁴⁴ alkalmazása nélkülözhetetlen.⁴⁵ Erre utal a törvény szemléről szóló rendelkezésének utolsó bekezdése is, amelyben szükség esetén szakértő bevonásának lehetőségéről rendelkezik.⁴⁶

Erdei szerint aggályos lehet a szaktanácsadót bizonyítás céljából meghallgatni álláspontja vonatkozásában, ugyanis az nem szakvélemény, csak egy vélemény. A tanútól a bíróság pedig nem véleményközlést vár. A műszeres vallomásellenőrzés kapcsán továbbá az is kérdéses, hogy egy személy vallomásának hiteltérdemlősége megítélésének a jogát átadhatja-e a bíró egy szaktanácsadónak.⁴⁷ Jogosnak tűnhet Erdei Árpád problémafelvetése, amely egy külön tanulmányban további vizsgálatot igényel. A magam részéről részletesebb dogmatikai vizsgálat nélkül azt tartom elsődlegesen helyes eljárásnak, ha a jegyzőkönyv vagy feljegyzés hiányosságai, esetleg újonnan felmerült körülmények okán a bizonyítás érdekében szükséges, akkor a szaktanácsadót a nyomozó hatóság, ügyészség vagy bíróság hallgassa ki tanúként a bizonyíték felkutatásának, összegyűjtésének, rögzítésének pontos körülményeiről.

Más szempontból is csak megfelelő körültekintéssel lehet a szaktanácsadó véleményét a bizonyítás részévé tenni. Ugyanis a szaktanácsadók igénybevételére legtöbbször az eljárás első szakaszában van szükség, amikor még számos információ nem áll rendelkezésre, így megalapozott vélemény rendszerint nem tehető (vagy csak olyan, amely orientál, így a felderítést segíti). A szaktanácsadói tevékenységhez nem szükséges igazolt végzettség, nincsen szakmai gyakorlathoz kötve, nincs mögötte ellenőrző intézményrendszer, rendszerint műszerpark sem, tehát hiányoznak azok a garanciális elemek, amelyek a vélemény feltétlen megalapozottságát⁴⁸ adják, és így a bizonyítás részévé tehető. A garanciális jogi szabályok (kizáró okok) is az ügyészhez és a nyomozó hatóság tagjához kötik őt és nem a szakértőhöz. Megállapítható, hogy más a két jogintézmény célja, ennek megfelelően az eljárásjogi helyzetük, így a bizonyításban betöltött szerepük is.⁴⁹

Érthető lehet persze, ha az eset összes körülményeinek együttes mérlegelésével a poligráfós vizsgálat eredménye a bírói meggyőződés részévé válik,⁵⁰ de ennek megítélése – így annak is, hogy a poligráfós vizsgálat eredménye felhasználható-e

⁴⁴ Egressy András: A szaktanácsadói közreműködés a gyakorlatban. Belügyi Szemle 1981/4. 66. o.

⁴⁵ Erdei – Pusztai: 87. o.; vö. Hajdók János: i. m. 16–17. o.

⁴⁶ 2017. évi CX. törvény 207. § (4) bek.

⁴⁷ Belovics Ervin – Erdei Árpád (szerk.): A büntetőeljárás törvény magyarázata. HVG ORAC. 2018. 298. o.

⁴⁸ Vö. Nogel Mónika: Az igazságügyi szakértői vélemények hiteltérdemlősége a büntetőeljárásban. Doktori Értekezés 2018.

Forrás: <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/18019/nogel-monika-phd-2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Letöltés ideje: 2019.03.01.) és Kovács Gábor – Nogel Mónika: Activity of Forensic Experts and Quality Assurance in Hungary. Forensic Science International 277. 2017. 258. o.

⁴⁹ Székely: i. m. 80. o.

⁵⁰ Fővárosi Törvényszék B.268/2008/72. büntetőügyben hozott határozata

a bizonyítás során – inkább jogdogmatikai kérdés, és meghaladja jelen tanulmány kereteit.

Összefoglalva: a hatályos Be. törvényben a szaktanácsadó véleménye továbbra sem bizonyítási eszköz.⁵¹ Mivel a törvény ezek zárt felsorolását adja, ezért a bizonyítási eszközök köre a jogalkalmazás során nem bővíthető. Eközben a szaktanácsadók tanúkénti kihallgatásának expressis verbis megjelenése és a műszeres vallomás-ellenőrzés elhelyezése a törvényben a bizonyítási eljárások között – a kommentár szövege szerint is – azt sugallja⁵², hogy a szaktanácsadó véleménye egyes esetekben a bizonyítás részévé tehető.

Ugyanakkor óvatossá kell ezzel a lehetőséggel bánni, hiszen a szaktanácsadó elsődleges tevékenysége a bizonyítási eszközök felkutatásában, összegyűjtésében áll, amely rendszerint az eljárás (vagy legalábbis az adott eljárási cselekmény kezdetéhez kötődik), így a véleménye kialakítására rendelkezésre álló információk és tevékenységének jellegénél fogva az eszközparkja is korlátozott. A tanúként történő kihallgatása is a bizonyítási eszközök felkutatásának menetéről, módjáról, körülményeiről történjék elsődlegesen. Amennyiben eljárási cselekmény lefolytatásához kérték a segítségét, tisztázható a hatóság előtt szükség esetén annak pontos lefolyása, az alkalmazott módszerek, továbbá rekonstruálhatóak az ott történtek stb.

Más bizonyítékokkal együtt a szaktanácsadói vélemény a tanúkihallgatás módszerével a bizonyítás részévé tehető, de mielőtt az adott kérdés megítéléséhez nem elegendő a szaktanácsadó különleges szakismerete, hanem különleges *szakértelem* szükséges, szakértőt kell kirendelni.

Szaktanácsadók a Nemzeti Szakértői és Kutató Központban

Az NSZKK szaktanácsadói igazságügyi alkalmazotti jogviszonyban⁵³, a főigazgató közvetlen irányítása alatt a Bűnügyi Szolgáltatási Főosztály keretein belül tevékenykednek három szakterületen. Itt dolgoznak a poligráfus szakemberek, akik mindannyian az American Polygraph Association által akkreditált képzésen szereztek képesítésüket. Tevékenységük 2016. július 20. óta a 17025-ös szabvány szerint akkreditált⁵⁴, és munkájukat a vonatkozó jogszabályok alapján, a főigazgató által kiadott Szabályzat szerint látják el.

⁵¹ 2017. évi CX. törvény 165. §

⁵² „A szaktanácsadó a közreműködésével elvégzett eljárási cselekményről tanúvallomást tehet, amely ekként közvetett bizonyítékot szolgáltató bizonyítási eszközként értékelhető.” Forrás: <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20190101/lr/270> (Letöltés ideje: 2019.03.07.)

⁵³ A poligráfus vizsgálók egy része hivatásos jogviszonyban a Belügyminisztériumba berendelve dolgozik.

⁵⁴ Ennek jelentőségéről lásd: Kovács Gábor – Nogel Mónika: The accreditation of forensic laboratories as a component of realizing the European Forensic Science 2020 Concept. European Police Science and Research Bulletin Issue 10 Summer 2014. 24–27. o.

A Főosztály részét képezi az Arcképfelismerő Elemző Osztály, amely 2016 márciusában a KEKKH keretei között jött létre, majd vált az NSZKK részévé annak megalakulásakor. Fő feladata a büntetőeljárási törvényben nevesített⁵⁵, egyéb adatszerző tevékenység keretében hozzájuk érkező kérelmek feldolgozása, és egyéb, az arcképelemzésről szóló törvényben⁵⁶ megfogalmazott igénybevételre jogosult szervek kérelmeinek elemzése. Elsősorban a bűnügyekben keletkezett álló fényképfelvételeken szereplő ismeretlen személyek arcról történő azonosítását végzik nagy hatékonysággal.

A Főosztályhoz tartozik még egy Helyszínelő Módszertani és Koordinációs Csoport, amelynek tagjai igazságügyi alkalmazott és hivatásos állományú szaktanácsadók, akik jártasak a bűnügyi munkában, és olyan alkalmazott kutatásokat végeznek, amelyek hidat jelentenek az igazságügyi szakértői és a bűnügyi technikai munka között. Így foglalkoznak azzal, hogy miként lehet az arcfelismerő rendszerek által a név nélküli holttesteket hatékonyabban azonosítani; eljárásokat, módszertant dolgoznak ki bűnügyi technikusok számára; külföldről új eljárások meghonosítását kezdeményezik; és megkezdtek kutatásaikat a környezeti bűnözés kapcsán is.

A szaktanácsadói tevékenység területei, a fejlődés lehetséges iránya

- A szaktanácsadó azzal, hogy felkutatja, összegyűjti és rögzíti a bizonyítás eszközeit, tulajdonképpen a szakértői vizsgálat tárgyát szerzi meg és csomagolja be. Ezt olyan módon kell tennie, hogy az későbbi szakértői vizsgálatra alkalmas legyen. Bizonyos szintű előzetes vizsgálat is megengedhető, amennyiben az azonnali analízis a gyorsabb, pontosabb felderítést segíti elő. Ennek során figyelemmel kell lennie arra, hogy a tevékenység ne járjon a vizsgálat tárgyául szolgáló anyagok, nyomok megváltoztatásával, megsemmisülésével. Amennyiben ilyen veszély áll fenn, a vizsgálatról el kell tekinteni, vagy szakértőt kell soron kívül kirendelni.⁵⁷ E tevékenysége során a szakértőt segíti egy alapos helyszíni kutatómunkával, hiszen a helyszíni adatok a későbbi szakvélemény kialakítása során fontos információkat jelenthetnek⁵⁸ (pl. a fellelés pontos helye, ideje, módja, körülményei).

Forrás: <https://www.cepol.europa.eu/sites/default/files/science-research-bulletin-10.pdf>

(Letöltés ideje: 2019.03.01.) és Pádár Zsolt – Nogel Mónika – Kovács Gábor: Accreditation of forensic laboratories as a part of the “European Forensic Science 2020” concept in countries of the Visegrad Group. In: Forensic Science International Genetics Supplement Series 6. 2015. 412–413. o.

⁵⁵ 2017. évi CX. törvény 269. § (1) bek. b. pont

⁵⁶ 2015. évi CLXXXVIII. törvény az arcképelemzési nyilvántartásról és az arcképelemző rendszerről

⁵⁷ Gödöny József: Bizonyítás a nyomozásban. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1968. 265. o.

⁵⁸ Erdei: i. m. 69. o.

- A szaktanácsadó segítséget nyújthat egyes eljárási cselekmények előkészítésében, megszervezésében és végrehajtásában⁵⁹ (pl. elásott holttest vagy releváns tárgy keresése talajradarral; építész igénybevétele házkutatás során; informatikában jártas személy bevonása informatikai rendszerben tárolt vagy továbbított adattal kapcsolatos eljárási cselekmény során⁶⁰; vér- és vizeletminta biztosításában⁶¹; annak megállapítására, hogy növényi alapú tárgyi bizonyítási eszközök kábítószernek minősülő anyagot tartalmaznak-e⁶²)
- Segítséget nyújthat szakértő kirendelésében, hiszen azt, hogy milyen szakmai igényeket kell a vizsgálati anyagnak kielégítenie, a hatóság tagjának tudnia kell. Ha mégsem tudná, akkor azt szaktanácsadótól vagy magától a szakértőtől kell megkérdeznie.⁶³ Ilyen szaktanácsadók működnek Ausztriában, ahol a LKA (Landeskriminalamt) erre kijelölt munkatársa az adott ügyben beérkező vizsgálati anyagokat áttekinti, szelektálja, és szakmai tapasztalata alapján küldi el szakértőhöz. Ez például a genetikai szakterületen dolgozó – Ausztriában kizárólag egyetemi – szakértőket jelentősen tehermentesíti. Tulajdonképpen kapcsolatot tart a nyomozó hatóság és a szakértő között, egyúttal betölt egy szűrő funkciót is, mert szakmai tapasztalatával segít eldönteni, hogy mely nyomok, anyagmaradványok vizsgálata indokolt, ezen belül pedig melyeké sürgős. Ilyen rendszerrel találkozhatunk a belga intézetben is, ahol „forensic advisor” (forenzikus tanácsadó) néven 2009 óta alkalmaznak ilyen szakembereket növekvő igénybevétel mellett.⁶⁴ A feladatkör nemcsak a nevezéktan szerint igen hasonló a hazai szaktanácsadói tevékenységhez, hanem tartalmában is, de jelentősen túl is mutat azon: *„válaszolja az adott bizonyítékkal kapcsolatos forenzikus lehetőségeket, összefoglalja a várható eredményeket; javaslatot tesz a bűnjelek szakértői vizsgálatára és azok sorrendiségére; központosít és koordinál. Általában kiemelt bűncselekmények kapcsán működik együtt a hatósággal, a szakértőkkel és az igazságszolgáltatással, illetve oktatóként minden területen képviselteti magát. Tevékenysége hatással van az észszerű helyszíni szemle foganatosítására a kérdésfeltevések és hipotézisek mentén való gondolati rekonstrukción keresztül, a szakértői lehetőségek ismeretében idő- és költséghatékonyságot, eredményességet célzó tanácsaival segítheti a*

⁵⁹ Kertész: i. m. 640. o.

⁶⁰ 100/2018. (VI.8.) Kormányrendelet 51. § (1) bek. a. pont

⁶¹ Uo. (2) bek.

⁶² Uo. (1) bek. d. pont

⁶³ Erdei: i. m. 67. o.

⁶⁴ Vö. Sonja Bitzer, Laetitia Heudt, Aurelie Barret, Lore George, Karolien Van Dijk, Fabrice Gason, Bertrand Renard: The introduction of forensic advisors in Belgium and their role in the criminal justice system. Sience & Justice 2017/11.

nyomrögzítést, lefoglalást. Az adott ügy háttérének ismeretében megállapítja, milyen jellegű szakértői tevékenységre, vagy akár milyen analízisre van szükség, kialakítja az ezekkel kapcsolatos prioritást, illetve segíti a nyomozóhatóságot a releváns kérdések feltevésében. A szakértői vélemények kialakítása után segítséget nyújt továbbá azok megfelelő értelmezésében, és a büntetőeljárásban történő hasznosításában is.”⁶⁵

Érdekes párhuzam a magyar rendszerrel a német eljárásjogból ismert „*Sachverständige Zeugen*” (szakértő tanú) intézménye is, amely olyan tanút jelöl, aki különleges szakértelemmel értelmezhető tényekkel összefüggésben ad tájékoztatást a bíróság számára. Ő személyében nem igazságügyi szakértő, viszont a bűncselekmény kapcsán személyesen szerzett tapasztalatokkal rendelkezik. Ezek az adatok pedig segítik a felderítést, bizonyítást. Ezért a bizonyítás során személye nem helyettesíthető, gyakorlatilag egy különleges szakismerettel rendelkező tanú, akinek észlelése a bizonyítás részévé válhat.⁶⁶

- A törvény immár lehetőséget ad arra, hogy az ügyész – akár a vádemelést követően is – az előtte fekvő iratanyag alapján a bizonyítási eszközök és a lefolytatott eljárási cselekmények áttekintése során szaktanácsadót vonjon be az eljárásba, aki a korábban eljáró nyomozó hatóság tagjainál magasabb iskolai végzettsége, nagyobb tapasztalata okán tanácsot adhat újabb eljárási cselekmény (pl. pótszemle) vagy szakértői vizsgálat lefolytatására, esetleg új bizonyítási eszközök beszerzését javasolhatja. Így az ügyésznek nem kell az eljárási cselekményt korábban lefolytató, vagy annak közvetlen felettes szervéhez fordulnia (amely, tudjuk a gyakorlatból, hogy a „mundér becsületének védelme okán” rendszerint eredménnyel nem jár), hanem a szakterületen jártas szaktanácsadó részére az iratanyag átadásával véleményt kérhet, vagy a szaktanácsadó előkészítő tevékenysége mellett – indokolt esetben részvételével – az újra lefolytatott eljárási cselekmény során a bizonyítási eszközök mindenre kiterjedő vizsgálatát biztosíthatja. A különleges szakismeret igénybevétele ez esetben nem hibakeresés, vagy egy egyszerű véleményezése a korábban elvégzett munkának, jóval túlmutat azon: *új módszerekkel, az alapeljárásban nem használt eszközökkel történő komplex áttekintése, felülvizsgálata az ügynek vagy az adott eljárási cselekménynek, ezt követően pedig olyan javaslatok megtétele, amelyekre a hónapokkal, évekkel korábban elvégzett eljárási cselekmény során nem volt lehetőség eszköz, technikai tudás hiánya vagy egyéb ok miatt. Ilyen volt az, amikor csak Ket. eljárás zajlott, ám néhány adat alapján bűncselekmény miatt operatív adatgyűjtés erősítette meg, hogy az ügy mögött kettős*

⁶⁵ Részlet a 29200/4018/2018. ált számú útijelentésből.

⁶⁶ Herke Csongor: A német és az angol büntetőeljárás alapintézményei. Egyetemi jegyzet 2011. 42. o.; továbbá: Strafprozessordnung 85. §

emberölés történhetett, így megkeresett bennünket az ügy gazdája, akivel áttekintettük az ügyet, majd pótszemlét folytattunk le. A szemle során a cselekmény helyszínén a hidegburkolat közötti fűgát rögzítettük, amelyből az egyik áldozat DNS-ét lehetett kinyerni, de ennek során megtaláltuk az azóta átépített helyiség bútorzatában a golyó ütötte gurulati helyet is, amely később bizonyítéku szolgált. Hasonlóan sikeres volt az is, amikor egy országos jelentőségű sorozat-bűncselekmény kapcsán kellett az iratanyagot áttekinteni, majd pótszemlét lefolytatni, és ott sikerült több, korábban nem rögzített helyről vérgyanús anyagmaradványokat felkutatni.

Áttekintve a szaktanácsadó alkalmazási területeit, az első esetkörben a helyszíni munka során a szaktanácsadói tevékenység a szakértői munka „előszobáját” jelenti, tulajdonképpen a bizonyítás szakszerű előkészítése zajlik,⁶⁷ amely természetesen a felderítést is segíti. A második esetben az előre tervezhető, a nyomozás során felmerülő eljárési cselekmények előkészítésében nyújt segítséget a szaktanácsadó. A harmadik esetkörben a már lefolytatott eljárési cselekmények eredményeinek további vizsgálatát támogatja, koordinálja annak érdekében, hogy az a legkisebb energiabefektetéssel a legjobb eredményt hozza. Az utolsó esetkörben a már lenyomozott ügyekben segíthet a vádemelést követően (vagy azt megelőzően is) a szükséges bizonyítási eszközök beszerzésében.

A gyakorlatban természetesen ezek az esetkörök különböző átfedésekkel gyakran együtt adnak feladatot a szaktanácsadó részére, az azonban világosan látható, hogy a szaktanácsadónak majd minden eljárési szakaszban és kriminalisztikai mozzanatban megvan a pontos, jól körülhatárolható szerepe. Ezt a képességet azonban tapasztalataim szerint ma nem minden tekintetben használja ki a nyomozó hatóság és az ügyészség.

Különösen a két utóbbi területen volna lehetőség előrelépni. Az ügyész vagy a nyomozó hatóság tagjai számára egy független, jó szakmai alapokkal rendelkező szaktanácsadó sokat segíthet az adott ügy bizonyításában (vagy akár felderítésében) is, emellett arra is alkalmas lehet, hogy az egyre jobban specializálódó szakemberek (szakértői és szaktanácsadói) véleményét, az ügyben keletkezett iratokkal együtt, komplexen értékelje. Egy ilyen értékelésre, amely röviden, érthetően összefoglalja az ügy kapcsán keletkezett krimináltechnikai eredményeket, és javaslatot tesz a további vizsgálatokra, kiemelt ügyekben nagy szükség van, és jelentős segítséget nyújthat a nyomozó hatóság és az ügyész számára, vagy adott esetben csak egy új szemléletet adhat egy olyan ügyben, amelyben már előtte több szakember egyirányban dolgozott.

A szaktanácsadói intézmény létrehozásának oka – mint ismeretes – éppen az volt, hogy az egyre több és speciálisabb igény miatt a különleges szakértelemre már nem csak a bizonyítási eszközök szakértői vizsgálatához, hanem azok

⁶⁷ Hajdók: i. m. 12. o.

felkutatásához is szükség volt.⁶⁸ Ma azonban már olyan sok a speciális szakismeretet igénylő terület, hogy *ezek együttes, komplex értékeléséhez* is külön szakismeret szükséges. *A folyamatnak – az egyidejűleg ellenkező irányba is jelentkező – hatását szintén eredményesen lehet használni a szaktanácsadói intézmény adta lehetőségek kiaknázásával.*

A komplex látásmód szükségességét a mindennapi életben is érzékelhetjük, ha egy olyan testi panasszal fordulunk orvoshoz, amelynek okát több szakorvos felkeresése után sem lehetett diagnosztizálni. Ilyenkor szükség van egy olyan orvosra, aki valamennyi lelet kézhezvételét követően, azokat összefüggéseiben vizsgálja, és tanácsot ad a vizsgálatok további irányát illetően, de az is elképzelhető, hogy valamennyi adat megismerését követően megadja a megoldást.

Erre jöttek rá belga és osztrák kollégáink, akik a szaktanácsadói tevékenység előtt újabb távlatokat nyitottak, felértékelve annak a felderítésben betöltött szerepét anélkül, hogy a szakértői kompetenciákat az sértené. Sőt, egy jól kialakított szaktanácsadói rendszer képes a felderítő munkát már a helyszínen gyors információkkal segíteni, egyúttal a szakértői munkát megfelelően előkészíteni, szükség esetén az igénybe veendő szakértői szakterületek meghatározásában segédkezni, az elkészült véleményeket együttesen értelmezni, igény esetén pedig az ügyek vádemelést követő szakaszában vagy ügyészi felülvizsgálat során véleményével segítséget nyújtani.

A szaktanácsadói rendszerben rejlő szakmai lehetőségekre a gyakorló szakemberek figyelmét fel kell hívni, ügyekben eredményeket kell felmutatni, és fokozódó igény esetén el kell gondolkodni azon, miként lehetne a szaktanácsadókat akár szervezett keretek között, kontrolláltan foglalkoztatni. Ezt követően ennek feltételrendszerét is ki kell dolgozni egy iskolai végzettség, eredményes vizsgáláshoz kötött névjegyzék felállításával, amelyből a nyomozó hatóság és az ügyészség jó referenciákkal rendelkező, gyorsan mobilizálható szaktanácsadói segítséget vehet igénybe a felderítés támogatása és a bizonyítás előkészítése érdekében oly módon, hogy a szakmai függetlenségük a szakértői intézetekben dolgozó igazságügyi szakértőkhöz hasonlóan garantálható legyen.

⁶⁸ Székely: i. m. 80. o.

Visszatekintés a Rendészeti Albizottság elmúlt hét évére

Második alkalommal ért megtsisztelő felkérés a Magyar Rendészettudományi Társaság Elnöksége részéről, hogy a Társaság megalapításának jubileuma alkalmából készülő kötetnek részese lehessen. Első alkalommal a 10. évforduló kapcsán osztottam meg néhány gondolatomat a rendészettudomány akadémiai szervezéséről és műveléséről.¹ Most, a 15. születésnap közeledtével szeretném bemutatni, hogy a Magyar Tudományos Akadémia IX. Osztály Állam- és Jogtudományi Bizottság Rendészeti Albizottsága az elmúlt hét évben hogyan, milyen eszközökkel támogatta a rendészettudomány megszilárdítását.

Tökéletesebb kiindulópontot nem is találhatnánk, mint Korinek akadémikus úr szavai. Szerinte „az, hogy az MTA IX. Osztály keretében befogadja a Rendészettudományi Bizottságot, reményt ad arra, hogy az Akadémia tekintélye lökést ad ennek a nagy hagyományokkal rendelkező tudományterületnek újbóli felvirágzásához.”²

A 2012. május 16-án megalakult albizottság³ elnöksége hangsúlyozta az albizottság erősen interdiszciplináris jellegét, hiszen az a közigazgatás-tudományt, a műszaki tudományokat és a biztonságstudományt is akadémiai szinten szeretné művelni. Célkítűzésként fogalmazta meg, hogy tevékenységével hatékonyan kívánja segíteni a rendészeti igazgatást, szoros együttműködésben a Belügyi Tudományos Tanáccsal (BTT) és a Nemzeti Közszoigálati Egyetemmel (NKE).

A következőkben, időrendi sorrendben, éves bontásban tekintem át az albizottság tevékenységét.⁴

2012

A Magyar Tudomány Ünnepe (MTÜ) 2012. évi rendezvénysorozat keretein belül az albizottság kerekasztal-beszélgetést rendezett november 22-én „A rendészetelmélet időszerű kérdései”⁵ címmel. A rendezvény alkalmat adott a 2012-

¹ Görbe Attiláné Zán Krisztina: A rendészettudomány akadémiai szervezése és művelése In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Rendészettudományi gondolatok: Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának egy évtizedes jubileuma alkalmából. Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest, 175–181. o.

² Korinek László: A bűnügyi tudományok helyzete. Magyar Tudomány 2007/12. 1570. o.

³ Deák József: Rendészettudományi albizottság alakult. Rendőr 2012/5–6. 16. o.

⁴ Terjedelmi okok miatt a teljesség igénye nélkül.

⁵ Deák József: Rendészetelmélet. Rendőr. A rendőrség belső szakmai lapja. 2012/9–12. 32. o.

ben végzett tevékenység összegzésére. Prof. dr. Finszter Géza, az albizottság elnöke értékelte a megalakulás óta végzett munkát. Utalt a „*Rendészetelmélet alapkérdései*” című kutatásra, illetve az Országos Kriminológiai Intézet munkatársai által, belügyminisztériumi felkérésre készült kutatásokra⁶.

A november 22-i – saját szervezésű – kerekasztal-beszélgetésen kívül társszervezőként is részt vettünk egyéb tudományos programok megrendezésében. „*A rendészeti vezetőképzés első évtizede*” című jubileumi tudományos és szakmai konferencián⁷ november 15-én tagunk, dr. Dános Valér tartotta a nyitó előadást, amely „*A rendészeti vezetőképzés első évtizede – Út az ismeretalapú képzéstől a kompetencialapú fejlesztésig*” címet viselte. Köszöntőt mondott az ünnepi alkalomból prof. dr. Korinek László, akit szintén az albizottság tagjai között tisztelhetünk. Előadást tartott a jubileumi rendezvényen prof. dr. Finszter Géza „*A rendészeti vezetőképzés létjogosultsága*” témában. A „*K+F+I az oktatásban – Az oktatásban kutatjuk-e, amit oktatunk? Oktatjuk-e, amit kutatunk? Innováció a belügyi oktatási intézményekben*” szekció elnökeként vett részt a rendezvényen dr. Sabjanics István, albizottsági tagunk.

November 26-án az Országos Polgárőr Szövetség, az MTA IX. Osztály Statisztikai és Jövőkutatási Tudományos Bizottság és az albizottság közös szervezésében került megrendezésre „*A polgárőrség a bűnmegelőzés és a közjó szolgálatában*” című tudományos ülés, ahol prof. dr. Finszter Géza tartott bevezető előadást a civil szervezetek és a rendészet viszonyáról.⁸

A rendezvényszervezésen kívül elméleti munka is folyt, segítséget nyújtottunk a Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskolájának (RDI) akkreditálásához a rendészetelmélet önálló tudományként történő elismertetésével. Akkori tevékenységünk elsődleges célkitűzése a rendészetelmélet tantárgyi tematikájának és tananyagának elkészítése volt a Rendészettudományi MA szak megindításához,⁹ ezzel is megalapozva a doktori iskola akkreditációját.

⁶ Kiss Anna – Mészáros Ádám: A nyomozások időszerűsége, a nyomozás gyorsítása; Dunavölgyi Szilveszter: Rendészet – rendvédelem a magyar jogalkotásban; Dr. Szabó Imre: A rendészettudomány múltja, jelene és jövője. A kutatási anyagok a Belügyi Tudományos Tanács honlapján elérhetőek. Forrás: <http://www.bm-tt.hu/rendtudtar.html> (Letöltés ideje: 2019.02.20.)

⁷ Deák József: A vezetőképzés évtizede. Rendőr. A rendőrség belső szakmai lapja. 2012/9–12. 22. o.

⁸ A rendezvényekkel kapcsolatban részletes információk találhatóak a Belügyi Tudományos Tanács honlapján.

Forrás: <http://www.bm-tt.hu/mtuun2012.html> (Letöltés ideje: 2019.02.20.)

⁹ Kovács Gábor: Tájékoztató a Nemzeti Közszerológiai Egyetem megalakulásáról és működéséről. Migráció és társadalom. 2012. 1. o.

Kovács Gábor: A Nemzeti Közszerológiai Egyetem mint a közszolgálati képzés bázisa: a jelenlegi helyzetkép, jövőbeni változások, fejlődési tendenciák és kihívások. Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi szakcsoport. 2012. 371–379. o.

2013

A Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV. száma tanulmányokat jelentetett meg „*A változó rendészet aktuális kihívásai*” című tudományos konferenciáról.¹⁰ A kötetben tagtársaink az alábbi publikációkkal képviseltették magukat:¹¹

- Prof. dr. Finszter Géza: A változó rendészet és a rendésztudomány;
- Prof. dr. Fórizs Sándor: Rendészeti kihívások – németországi válaszok;¹²
- Dr. Gubicza József: Az integrált katasztrófavédelmi szervek képzési rendszerének kialakítása, színterei, megvalósulása;
- Görbe Attiláné dr. Zán Krisztina: A belügyi tudományos kutatói és tudományszervező munka és a változó rendészet;
- Dr. Ritecz György: A migráció kockázatai;
- Prof. dr. Sallai János: A globalizáció rendészeti kihívásai;
- Dr. Varga János: Biztonsági kihívások – képzési reakciók.

A jóváhagyott munkaterv alapján március 8-án „*A gyűlölet bűncselekmények – dogmatika és joggyakorlat*” címmel tudományos ülést szerveztünk a Magyar Tudományos Akadémia Hivatalában. A témában elhangzott előadásokat a Belügyi Szemle 2013. decemberi száma jelentette meg, a prezentációk a BTT honlapján elérhetők.¹³

- Dr. Szomora Zsolt, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, egyetemi docens: „*A bűncselekmények motivációja és azok feltárási kötelezettsége – dogmatikai alapok*”;
- Dombos Tamás, Közép-európai Egyetem: „*Látencia és tényállás-értelmezés, minősítés, sértetti kör*”;
- Dinók Henriette, MTA Jogtudományi Intézet, tudományos segédmunkatárs: „*A rendőrségi szervezeti változások szerepe és a nyomozás hatékonysága*”;
- Dr. Udvari Márton, Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda: „*A joggyakorlat buktatói – néhány eset tanulsága*”.

A Belügyi Tudományos Tanács által koordinált november havi rendezvénysorozat számos nivós rendezvénnyel csatlakozott a Magyar Tudomány

¹⁰ Deák József: Pécs: Rendészeti konferencia. Rendőr. A rendőrség belső szakmai lapja. 2013/4–6. 40. o.

¹¹ Forrás: <http://www.pecshor.hu/periodika/tizenegy.htm> (Letöltés ideje: 2019.02.20.)

¹² Fórizs Sándor: Rendészeti kihívások – németországi válaszok. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV. évfolyam In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Tanulmányok „A változó rendészet aktuális kihívásai” című tudományos konferenciáról. Pécs, 2013. 43–62. o.

¹³ Forrás: <http://www.bm-tt.hu/rab/uilesek.html> (Letöltés ideje: 2019.02.20.)

Ünnepé 2013 méltó módon történő megünnepléséhez. Az albizottság ebben is igyekezett szerepet vállalni. A november 28-i – saját szervezésű – kerekasztal-beszélgetésen kívül társszervezőként is részt vettünk egyéb tudományos programok megrendezésében:

- „*A korszakváltás a büntetés-végrehajtásban*” című tudományos és szakmai konferencián november 5-én dr. Dános Valér tartotta az MTÜ rendezvénysorozat belügyi fejezetének nyitó előadását.
- November 6-án az NKE Rendésztudományi Kara adott otthont a „*Bűnügyi tudományok a rendészeti felsőoktatásban*” című szakmai és tudományos konferenciának. A konferenciát prof. dr. Blaskó Béla nyitotta meg, a levezető elnök prof. dr. Finszter Géza volt, a bűnügyi tudományos műhelyekkel kapcsolatos álláspontját pedig prof. dr. Korinek László fejtette ki.
- „*A rendvédelem és a honvédelem területén végzett orvosi és pszichológiai tevékenység kihívásai napjainkban*” című tudományos és szakmai konferencián november 7-én dr. Dános Valér „*Az innovatív rendészeti vezető kiválasztás, tehetség gondozás (Új utakon a rendészeti vezetőképzés?)*” címmel tartott előadást.
- „*A rendészet és az alapjogok kapcsolata*” című tudományos-szakmai konferencián – melyet a BTT hagyományteremtő módon immáron második alkalommal rendezett meg – november 12-én előadást tartott prof. dr. Finszter Géza „*A köztársasági alkotmánytól az alaptörvényig*” témában. Szintén ezt a rendezvényt tisztelte meg „*Az alapjogok alkotmányos kérdései*” című előadásával prof. dr. Kukorelli István, az MTA IX. Osztály Állam- és Jogtudományi Bizottság elnöke. A konferencia levezető elnöki feladatait prof. dr. Sallai János látta el.
- November 18-án dr. Németh József szervezésében került megrendezésre a „*Követelmények és lehetőségek a rendvédelmi szervek vezetőinek munkájában*” című ünnepi tudományos ülés, melyen előadást tartott prof. dr. Fórizs Sándor „*Vezetőképzés a Német Rendőrségnél*”¹⁴ témában.
- A BTT és az albizottság titkári feladatait akkor ellátó Görbe Attiláné dr. Zán Krisztina szervezésében „*Rendészeti modernizáció – korszerű rendőrség*” című kerekasztal-beszélgetésre került sor 2013. november 28-án.
- A Belügyi Tudományos Tanács ünnepi ülésén, november 29-én dr. Sabjanics István az MTÜ 2013 rendezvénysorozat belügyi fejezetének eseményeiről tartott tájékoztatót.¹⁵

¹⁴ Fórizs Sándor: Gondolatok Németország rendőrségi rendszeréről. Belügyi Szemle 2015/10. 47–64. o.

¹⁵ A rendezvényekkel kapcsolatban részletes információk találhatók a Belügyi Tudományos Tanács honlapján. Forrás: <http://www.bm-tt.hu/mtuun2013.html> (Letöltés ideje: 2019.02.20.)

2014

Támogatást nyújtottunk a Rendészettudományi Doktori Iskola megalapozásához szükséges tantárgyi program és tematika, valamint az egyetemi szintű képzés írásos tananyagainak elkészítéséhez. Eredményes munkakapcsolatot folytattunk az NKE Közigazgatás-tudományi Doktori Iskolájával. Ennek keretében a 2015/2016-os tanévre meghirdetett PhD doktori képzés kutatási témajegyzékében két rendészeti téma került meghirdetésre („Közigazgatás és rendészet” illetve „A nemzetközi migráció jogi szabályozásának fejlesztési lehetőségei”). Közreműködünk a rendészettudományi terminológia összeállításában, különös tekintettel a katasztrófavédelmi igazgatás szükségleteire.

Február 4-én prof. dr. Korinek László *„Tendenciák korunk bűnözésében és bűnüldözésében”* című előadásával folytatódott a Pécsi Tudományegyetem Universitas Televíziójának oktató-ismeretterjesztő sorozata, a Nyitott Egyetem.

Október 28-án prof. dr. Ruzsonyi Péter *„Börtönök a világban és itthon”* címmel tartotta előadását a Nemzeti Közszerológiai Egyetem ismeretterjesztő előadásorozatán, a Ludovika Szabadegyetemen.

Október 29-én a Belügyi Tudományos Tanáccsal közösen, közel 40 fő részvételével *„Büntetőpolitika és társadalmi nyilvánosság”* címmel tudományos konferenciát szerveztünk az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézetében. A rendezvény értékeit megörökítő összefoglaló – melyet Pongó Tamás PhD hallgató állított össze – a Belügyi Szemlében jelent meg.

A Magyar Tudomány Ünnepe 2014 rendezvénysorozathoz ezévből is csatlakoztunk:

- November 13-án az NKE Rendészettudományi Kara adott otthont a *„Migráció és globalizáció”* című szakmai és tudományos konferenciának, ahol *„A globalizáció, mint migrációs katalizátor”* címmel tartott előadást prof. dr. Sallai János.
- November 18-án dr. Németh József szervezésében került megrendezésre *„A rendvédelem fejlődése 1989-től napjainkig. A Rendőrség.”* című tudományos konferencia, melyen előadást tartott prof. dr. Korinek László *„Rendszerváltozás a belügyben”* címmel.
- *„A rendészettudomány aktuális kihívásai”* című tudományos-szakmai konferencián november 25-én előadást tartott prof. dr. Finszter Géza *„A rendészet nemzetközi kihívásai program a megvalósulás útján”* témában. Szintén ezt a rendezvényt tisztelte meg *„A rendészettudomány aktuális kihívásai. A rendőrségi kutatások”* című előadásával dr. Németh József.
- *„A rendőrök sérelmére elkövetett hivatalos személy elleni erőszak büntetőjogi és kriminológiai aspektusai”* című tudományos és szakmai

konferencia levezető elnöki feladatát november 27-én prof. dr. Blaskó Béla látta el.

- November 28-án „A Polgárőrség múltja, jelene és jövője. Tekintsd a múltat – meglátod a jövőt” című kerekasztal-beszélgetésen prof. dr. Korinek László dr. Kopácsi Sándor szerepét méltatta.
- A Belügyi Tudományos Tanács ünnepi ülésén, november 28-án dr. Sabjanics István – a korábbi évek hagyományainak megfelelően – az MTÜ 2014 rendezvénysorozat belügyi fejezetének eseményeiről tartott tájékoztatót.¹⁶

2015

A Magyar Akkreditációs Bizottság 2015. november 30-i határozatával akkreditálta a Rendészettudományi Doktori Iskolát, így az annak megalapozásához szükséges tantárgyi programok és tematikák, valamint az egyetemi szintű képzés írásos tananyagainak elkészítéséhez nyújtott korábbi támogatásunk nem volt hiábavaló.

Kiadványok terén is kedvező év volt a 2015-ös. A Hautzinger Zoltán szerkesztésében megjelent „*Migráció és Rendészet*” című kötet – melyet kiadóként a Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozata jegyez – több tagtársunk publikációját tartalmazza:¹⁷

- Görbe Attiláné dr. Zán Krisztina: Az idegenellenesség mint a migráció egyik társadalmi kihívása;
- Dr. Hautzinger Zoltán: Az irreguláris migráció büntetőjogi aspektusai;
- Dr. Sallai János: Az idegenrendészet (bevándorlás) szabályozása a 19. század utolsó, és a 20. század első évtizedeiben;
- Dr. Tóth Judit: Miért nincs, ha van – menekültügyi hatóság?;
- Dr. Varga János: A nemzetközi együttműködés lehetőségei az illegális migráció rendőrségi kezelésében.

Szintén ebben az évben látott napvilágot tagtársaink, dr. Ritecz György és prof. dr. Sallai János „*A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei*” című könyve a Hanns-Seidel Alapítvány gondozásában.¹⁸

¹⁶ A rendezvényekkel kapcsolatban részletes információk találhatók a Belügyi Tudományos Tanács honlapján. Forrás: <http://www.bm-tt.hu/mtuun2014.html> (Letöltés ideje: 2019.02.20.)

¹⁷ Forrás: http://m.ludita.uni-nke.hu/repositorium/bitstream/handle/11410/10725/Migracio_Rendeszett.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Letöltés ideje: 2019.02.20.)

¹⁸ Deák József: Könyvismertető. In: Ritecz György – Sallai János (szerk.): *A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei*. Nemzetbiztonsági Szemle 2015/4. 98–100. o.

Forrás: http://uni-nke.hu/uploads/media_items/nemzetbiztonsagi-szemle-2015-4.original.pdf (Letöltés ideje: 2019.02.26.)

November 18-ára szerveztünk kerekasztal-beszélgetést *„Rendészeti képzési modellek itthon és a nagyvilágban”* címmel, melyen az alábbi előadások hangzottak el:

- Dr. Janza Frigyes, Magyar Rendészettudományi Társaság, főtítkár: *„Vitaindító előadás a kerekasztal-beszélgetés témájáról”*;
- Dr. Kovács Gábor, NKE, oktatási rektorhelyettes: *„Általános tájékoztatás a rendészeti képzés szintjeiről”*,¹⁹
- Prof. dr. Kerezsi Klára, NKE Rendészetelméleti Tanszék, egyetemi tanár: *„Az európai rendészeti doktori képzések”*;
- Dr. Boda József, NKE Rendészettudományi Kar, dékán: *„A Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar feladatai a rendészeti képzésben”*;
- Prof. dr. Fórizs Sándor, NKE Rendészetelméleti Tanszék, egyetemi tanár: *„Rendőri képzési modellek Németországban”*;
- Dr. Molnár Katalin, NKE Rendészeti Magatartástudományi Intézet Magatartástudományi és Módszertani Tanszék, egyetemi docens: *„A kommunikációs ismeretek oktatása, szerepe a rendészeti képzésben”*;
- Dr. Németh Zsolt, NKE Bűnügyi Tudományok Intézete Kriminológiai Tanszék, egyetemi docens: *„A szakmai etika rendészeti képzésben elfoglalt szerepe”*.

Az előadások írásos anyagát a Határrendészeti Tanulmányok 2016 évi különszámaként jelentettük meg, a prezentációk a Belügyi Tudományos Tanács honlapján elérhetők.²⁰

Egyéb tudományos megjelenések is gazdagították az albizottság tevékenységét: szeptember 8-án prof. dr. Kerezsi Klára *„A társadalmi távolság konfliktusai: roma és nem roma együttélés kriminológiai vonatkozásai”* címmel, november 3-án prof. dr. Sárkány István *„Az időskor viktimológiája – hogyan leszünk áldozatok?”* címmel tartotta előadását az NKE által szervezett Ludovika Szabadegyetemen.

Szeptember 22-én *„A II. világháború utáni határőrség megalakulásának 70. évfordulója”* című konferencián több tagtársunk tartott előadást:

- Dr. Varga János: *„A határportyázó századoktól a határrendészeti kirendeltségekig (1945–2015)”*;
- Prof. dr. Fórizs Sándor: *„A határőrség megalakulása és tevékenysége az első években (1945–1948)”*,²¹

¹⁹ Kovács Gábor: A rendészeti képzések rendszere a Nemzeti Közszerológati Egyetemen. Határrendészeti Tanulmányok 13. 2016. 23–36. o.

²⁰ Forrás: <http://www.bm-tt.hu/rab/u/lesek.html> (Letöltés ideje: 2019.02.20.)

- Prof. dr. Sallai János: *„Az elektromos jelzőrendszer megszüntetésének körülményei”*.

Interjút adott a Rádió Orient, a közigazgatás rádiója részére dr. Janza Frigyes és prof. dr. Sallai János a rendészettudományi terület fejlődése kapcsán. A visegrádi országok határrendészeti együttműködéséről és a megállapodás kínálta lehetőségekről a Vásárhelyi Televízió készített interjút Sallai professzorral.

Ebben az évben is képviseltettük magunkat a Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozat eseményein:

- November 16–17-én az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont által szervezett *„Globális migrációs folyamatok és Magyarország – Kihívások és válaszok”*²² című konferencián prof. dr. Sallai János és dr. Ritecz György is előadást tartott.
- November 19-én dr. Németh József szervezésében került megrendezésre a *„Szakértők és bűnügyi technikusok a XXI. századi rendőrségi nyomozásokban”* című tudományos konferencia.
- *„A korrupció elleni küzdelem a rendészet területén”* című tudományos-szakmai konferencián november 24-én köszöntőt és záróbeszédet tartott dr. Dános Valér.
- November 26-án a *„Migráció és rendészet”* című kerekasztal-beszélgetésen dr. Tóth Judit tartott előadást a migráció elmélete és rendszete témában. A konferencia levezető elnöke dr. Hautzinger Zoltán volt.
- A BTT ünnepi ülésén, november 28-án dr. Sabjanics István tartotta meg szokásos tájékoztatóját a Magyar Tudomány Ünnepe 2015 rendezvénysorozat belügyi fejezetének eseményeiről.²³

2016

Erre az évre a Rendészettudományi Doktori Iskolával napi kapcsolat alakult ki. Több albizottsági tag tőrzstagja vagy oktatója lett az RDI-nek, amit kimondottan sikerként értékelünk.

Két kerekasztal-beszélgetés valósult meg az év folyamán, az egyik saját, a másik társszervezésben. November 22-én egy fajsúlyos téma feldolgozására került sor: *„A rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati*

²¹ Fórizs Sándor: A határőrség megalakulása, valamint tevékenysége az első években (1945–1950). Magyar Rendészet 2015/6. 89–102. o.

²² Forrás: <https://kisebbssegkutato.tk.mta.hu/hirek/2015/11/globalis-migracios-folyamatok-es-magyarorszag> (Letöltés ideje: 2019.02.27.)

²³ A rendezvényekkel kapcsolatban részletes információk találhatóak a Belügyi Tudományos Tanács honlapján. Forrás: <http://www.bm-tt.hu/mtuun2015.html> (Letöltés ideje: 2019.02.20.)

jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény hatályba lépése óta eltelt időszak tapasztalatai”. Körbejártuk a kérdéskört a Belügyminisztérium, az Országos Rendőr-főkapitányság, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság és a Büntetés-végrehajtási Szervezet szempontjából is.

November 28-án az MTA ÁJB Közjogi Albizottságával közösen szerveztünk tudományos vitát *„Közbiztonság és magánbiztonság – de kinek a pénzén?”* címmel. A vitáról beszámolt egyrészt a *Közjavak*, az MTA-DE Közszolgáltatási Kutatócsoport tudományos folyóirat 2016/5. különszáma²⁴, másrészt a www.kozjavak.hu blogján három részben megtalálható Tóth Judit összegzése hozzászólásokkal együtt:²⁵

- Közbiztonság, magánbiztonság... – de kinek a pénzén? (2016. október 17.)
- Civil formák a köz védelmében (2016. augusztus 23.)
- Közrendészet és magánrendészet – új szövetségben (2016. július 27.)

Tagjainkon keresztül továbbra is képviseltettük magunkat más tudományos szervezetek rendezvényein is:

- Február 16-án dr. Hautzinger Zoltán *„A migráció és a büntetőjog hatásai”* címmel tartott előadást az NKE által szervezett Ludovika Szabadegyetemen.
- Március 17-én *„A terrorizmus finanszírozása elleni fellépés lehetőségei”* illetve április 21-én a *„Menekültválság – Európa jövője?”* című konferenciákon levezető elnöki feladatot látott el prof. dr. Finszter Géza.
- Az NKE-n április 4-én megrendezett nemzetközi Destriero workshop-on tartott előadást dr. Németh József a *„Rendőrség Tudományos Tanácsának szerepe a hazai és nemzetközi rendészettudományi együttműködésben”* címmel.
- A Magyar Királyi Határrendőrség megalakulásának 110. évfordulója alkalmából jubileumi konferencián tartott előadást május 19-én *„Út a határrendőrségi törvény megszületéséig”* címmel prof. dr. Sallai János, *„A Magyar Királyi Határrendőrség, az első rendészeti jellegű határőrizeti szervezet”*²⁶ címmel prof. dr. Fórizs Sándor és *„A korszak egyik legnagyobb kihívása: a ki- és bevándorlás problémaköre”* címmel dr. Hautzinger Zoltán, az úti okmányok 110 évéről megszerzett kutatási eredményeiről dr. Balla József. A rendezvény levezető elnöke dr. Varga János volt.

²⁴ Forrás: http://kozjavak.hu/sites/default/files/files/KOZJAVAK_2016_kulonszam_4-5.pdf (Letöltés ideje: 2019.02.20.)

²⁵ Forrás: <http://kozjavak.hu/kozjogplatform-tematikus-irasok-es-vitak> (Letöltés ideje: 2019.02.20.)

²⁶ Fórizs Sándor: A Magyar Királyi Határrendőrség, az első rendészeti jellegű határőrizeti szerv. Határrendészeti Tanulmányok 2016/2. 20–29. o.

Dr. Németh József és dr. Ritecz György rész vett a KÖFOP-2.1.2.-VEKOP-15-2016-00001 „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” – *„Turizmusbiztonság és versenyképesség: az állami szerepvállalás interdiszciplináris dimenziói”* című kutatásban és a *„Turizmus és Biztonság”* című nemzetközi konferenciákon (amely 2018-ban már a III. volt), amelyen dr. Janza Frigyes elnökölt.

Ebben az évben is csatlakoztunk az MTÜ 2016 rendezvénysorozathoz:

- November 4-én a Dr. Dobos János Emléknapon *„A kriminalisztika és a rendszettudomány”* címmel dr. Hautzinger Zoltán és *„Megismerhető múlt a büntetőeljáráshoz”* címmel prof. dr. Finszter Géza tartott előadást.
- A *„Kitelepítés-befogadás különböző aspektusai”* című tudományos konferencián november 24-én *„Tömegmozgások, népvándorlások, migrációk, kitelepítések társadalmi és természeti törvényszerűségei”* címmel tartott előadást dr. Papp Antal.
- November 25-én *„Az elmúlt 25 év társadalmi, gazdasági és jogszabályi változásainak hatása a Polgárőrség fejlődésére és a bűnmegelőzési tevékenységére”* című kerekasztal-beszélgetésen prof. dr. Finszter Géza tartott előadást az elmúlt 25 év jogszabályi változásairól, a Polgárőrség tevékenységére gyakorolt hatásokról.
- A Belügyi Tudományos Tanács ünnepi ülésén, november 30-án dr. Sabjanics István foglalta össze a rendezvénysorozat tapasztalatait.²⁷

Ritecz György és Sallai János *„A tömeges migráció okainak vizsgálata és a kezelés lehetőségei”* témában vállalt kutatást, melynek eredményeiről publikáció jelent meg a Belügyi Szemle migrációval foglalkozó tematikus számában.

A szerzőpáros 2015 decemberében kiadott, *„A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei”* című könyvének kéziratát az akkor rendelkezésre álló adatok alapján, 2015. augusztus 11-i állapotok szerint írták meg. Mivel az adatok zárását követően, 2015 októberében csúcsosodott és 2016 elején is folytatódott a nagyarányú migráció, új tapasztalatokat is eredményezve, ezért 2016 első félévét követően a frissített adatbázis szerint könyvük tartalmát is aktualizálták.²⁸

Dr. Ritecz György *„A migráció trendjei és ami mögötte van”* címmel külön tanulmányt is megjelentetett a Régió (MTA kisebbség kutató kiadványa)-ban.²⁹

²⁷ A rendezvényekkel kapcsolatban részletes információk találhatóak a Belügyi Tudományos Tanács honlapján.

Forrás: <http://www.bm-tt.hu/mtuun2016.html> (Letöltés ideje: 2019.02.20.)

²⁸ Deák József: Ritecz György – Sallai János: A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei 2.0. Forrás: <https://folyoiratok.uni-nke.hu/document/nkeszolgaltato-uni-nke-hu/nemzet-biztonsagi-szemle-2017-1-1-original.pdf> (Letöltés ideje: 2019.02.26.)

²⁹ Forrás: <http://regio.tk.mta.hu/index.php/regio/article/view/115> (Letöltés ideje: 2019.02.27.)

2017

Ebben az évben három saját szervezésű rendezvényt jegyzett az albizottság. Október 19-én „Az új Büntetőeljárás törvénykönyv” kérdéskörét dolgoztuk fel kerekasztal-beszélgetés keretében:

- Dr. Gácsi Anett Erzsébet, Szegedi Tudományegyetem Bűnügyi Tudományok Intézete, adjunktus: „*Vitaindító előadás a kerekasztal-beszélgetés témájáról*”;
- Dr. Nyeste Péter, NKE Rendészettudományi Kar Bűnüldözési és Gazdaságvédelmi Tanszék, tanársegéd: „*Titkos információgyűjtés és a leplezett eszközök*”.³⁰

„Az ismertté vált bűncselekmények számának csökkenő tendenciája” témájú kerekasztal-beszélgetésen elhangzott előadások³¹ (prof. dr. Korinek László, Kó József OKRI és dr. Szelei Pál ORFK) olyan érdeklődést váltottak ki a résztvevőkből, hogy a november 23-i rendezvényt követően a vitára egy újabb alkalmat kellett biztosítanunk.

Június 14-én „A rendészeti jogszabályok és jogalkalmazás nyelve” címmel az MTA ÁJB Közjogi Albizottsággal és a Miskolci Egyetem Jog és Nyelv Kutatócsoporttal közös szervezésű kerekasztal-beszélgetés zajlott az Akadémián.

A Rendőrtiszti Főiskolán 1992. március 1-jén létrejött Határrendészeti Tanszék jubileumi évfordulójára készült könyv – „A határrendészeti tisztképzés negyedszázada” – több tagtársunk visszaemlékezését tartalmazza,³² és bemutatja a tanszék aktuális helyzetét is.³³ A 25 éves évforduló alkalmából a „Közszolgálati képzés kihívásai a határrendészeti tisztképzés tükrében” címmel rendeztek konferenciát, ahol dr. Balla József és dr. Kovács Gábor osztotta meg gondolatait a jelenlévőkkel.³⁴

A Rendészettudományi szaklexikon mérföldkő lesz a rendészettudomány életében. Ebből a feladatból is kivettük a részünket.³⁵

Ebben az évben jelent meg egy átfogó mű „*Őrzők, vigyázatok a határra! Határvédelem, határőrizet, határvadászok a középkortól napjainkig*”³⁶ címmel,

³⁰ Forrás: <http://www.bm-tt.hu/rab/uilesek.html> (Letöltés ideje: 2019.02.20.)

³¹ Uo.

³² Forrás: <https://moly.hu/konyvek/varga-janos-szerk-a-hatarrendeszeti-tisztkepzes-negyedszazada> (Letöltés ideje: 2019.02.21.)

³³ Varga János: A határrendészeti tisztképzés jubileumi helyzetképe. In: Varga János (szerk.): A határrendészeti tisztképzés negyedszázada. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. 31–46. o.

³⁴ Forrás: <http://archiv.uni-nke.hu/egyetem/hirek/2017/03/02/a-hatarrendeszeti-tisztkepzes-negyedszazada> (Letöltés ideje: 2019.02.21.)

³⁵ Forrás: <https://fejlesztesiprogramok.uni-nke.hu/hirek/2017/12/18/muhelyvita-a-keszulo-rendeszettudoma-ny-i-szaklexikonrol> (Letöltés ideje: 2019.02.21.)

melyben jelentős feladatot vállalt prof. dr. Sallai János, prof. dr. Fórizs Sándor, dr. Ritecz György és dr. Kovács Gábor.

2017-ben sem maradtunk távol az MTÜ rendezvényektől:

- November 3-án „A Szent László-i hagyományok és a Polgárország” című eseményen tartott előadást dr. Janza Frigyes *„Közrend és közbiztonság tárgyú intézkedések Szent László és I. Ferenc korában (1077–1795)”* témában.
- November 8-án került sor dr. Hautzinger Zoltán szervezésében „A migráció dinamikája és társadalmi hatásai” című nemzetközi konferenciára.
- Ugyanezen a napon zajlott a dr. Németh József által szervezett „Alap és középfokú rendészeti oktatás a nemzetközi együttműködések tükrében” című konferencia Körmenen.
- „A rendőri jövő kutatás aktuális kérdései – várható tendenciák” című nemzetközi tudományos-szakmai konferencián november 14-én prof. dr. Kerezsi Klára levezető elnöki feladatokat látott el, dr. Janza Frigyes pedig köszöntőt mondott.
- Prof. dr. Blaskó Béla megnyitó és záróbeszéd megtartásával vett részt a „Felderítés és vizsgálat, avagy a nyomozás változó szerepe az új Büntetőeljárás kódex tükrében” című kerekasztal-beszélgetésen november 15-én.
- A hónap zárásaként dr. Sabjanics István ebben az évben is áttekintést adott a belügyi rendezvénysorozatról.

2018

Rendezvényszervezés területén kiemelten fontos megemlíteni június 14-ét, amikor „*Börtönügyi körkép az Európai Unió tagállamaiban és Magyarországon*” címmel közös szervezésű kerekasztal-beszélgetésre került sor az MTA ÁJB Büntetés-végrehajtási Jogi Albizottsággal, ahol az alábbi előadások hangzottak el:

- Dr. Kabódi Csaba, ELTE Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék, egyetemi docens: „*A magyar börtönügy Európában: minták és válaszok*”;
- Dr. Juhász Zsuzsanna, Szegedi Tudományegyetem, egyetemi docens: „*Börtönügyi körkép az Európai Unió tagállamaiban és Magyarországon*”;
- Dr. Pázsit Veronika, Igazságügyi Minisztérium, szakmai tanácsadó: „*A reintegrációs őrizet bevezetése óta eltelt időszak tapasztalatai*”.³⁷

³⁶ Szerk. Pósan László, Veszprémy László, Boda József, Isaszegi János. Zrínyi Kiadó. Budapest, 2017.

³⁷ Forrás: <http://www.bm-tt.hu/rab/u/lesek.html> (Letöltés ideje: 2019.02.20.)

Társszervezőként vettünk részt a Csemegi-kódex megalkotásának 140. évfordulója alkalmából megrendezett tudományos-szakmai konferencián november 14-én.

További rendezvényeken is képviseltük az albizottságot: „*A határrendészeti kutatás jövőképe*” című tanácskozást november 7-én dr. Balla József nyitotta meg, dr. Ruzsonyi Péter köszöntötte a jelenlévőket.³⁸

Nemcsak a jövőbe, de a múltba is tekintettek tagjaink (dr. Ruzsonyi Péter, dr. Sallai János), akik november 8-án előadást tartottak az „*1968 ötven év távlatából*” című tudományos-szakmai konferencián.³⁹

„*A tömegdemonstrációk rendészeti kezelése*” volt a témája a december 5-én megrendezett tudományos-szakmai konferenciának, ahol előadást tartott prof. dr. Főrizs Sándor.⁴⁰

2018-ban a Dialóg Campus Studia Universitatis Communia sorozata részeként megjelent prof. dr. Finszter Géza „*Rendészettan*” című tankönyve,⁴¹ amelyről dr. Hautzinger Zoltán készített könyvismertetőt a Rendőrségi Tanulmányok részére.⁴²

A Magyar Tudományos Akadémia Bolyai János kutatói ösztöndíja 2015–2018. közötti támogatásával megjelent dr. Hautzinger Zoltán – a migrációra és a külföldiekre vonatkozó bünyügyi és büntetőjogi hatásokat összefoglaló – monográfiája.⁴³

Dr. Ritecz György a jóváhagyott éves munkaterv alapján vállalt, a „*Turizmusbiztonság és versenyképesség: az állami szerepvállalás interdiszciplináris dimenziói*” című kutatásának eredményeit a „*Turizmusbiztonság*” című könyvben foglalta össze. A mű 2020. május 15-ig jelenik meg a Dialóg Campus Kiadó gondozásában.

Az MTÜ rendezvénysorozatban ebben az évben kevesebb alkalommal szerepeltünk:

- November 14-én „*A migráció közbiztonsági tényezői. A migráció jellegű kihívások változásai az elmúlt 3 év tapasztalatainak tükrében*” című tudományos konferencián dr. Ritecz György és dr. Hautzinger Zoltán tartott előadást.

³⁸ Forrás: <https://rtk.uni-nke.hu/hirek/2018/11/09/a-hatarrendeszeti-kutatas-jovokepe> (Letöltés ideje: 2019.02.21.)

³⁹ Forrás: <https://rtk.uni-nke.hu/hirek/2018/11/09/1968-otven-ev-tavlatabol> (Letöltés ideje: 2019.02.21.)

⁴⁰ Forrás: <https://rtk.uni-nke.hu/hirek/2018/12/11/a-tomegdemonstraciok-rendeszeti-kezelese> (Letöltés ideje: 2019.02.21.)

⁴¹ Finszter Géza: *Rendészettan*. Dialóg Campus. Budapest, 2018.

⁴² Hautzinger Zoltán: Az alkotmányos jogállam rendszete – Gondolatok Finszter Géza Rendészettan című tankönyve apropóján. *Rendőrségi Tanulmányok* 2018/4. 152–158. o.

Forrás: http://www.bm-tt.hu/rtt/assets/letolt/rt/201804/06_hautzinger.pdf (Letöltés ideje: 2019.02.25.)

⁴³ Hautzinger Zoltán: *A migráció és a külföldiek büntetőjogi megjelenése*. AndAnn. Pécs, 2018.

- Történeti visszatekintést adott az „*Egy évtized a Rendőrség kötelékében*” című tudományos konferencia november 21-én, ahol dr. Balla József és dr. Kovács Gábor, dr. Hautzinger Zoltán kapott felszólalási lehetőséget.
- Dr. Sabjanics István a hónap végén a szokásoknak megfelelően értékelte a tudomány napi eseményeket.⁴⁴

Összegzés

A Magyar Rendészettudományi Társaság 15 éves fennállása alkalmából összeállított visszatekintésben a 2012–2018 között lezajlott, a rendészettudomány megszilárdítása szempontjából meghatározó jelentőséggel bíró események, előadások, publikációk bemutatása volt a cél. Minden esetben hangsúlyozottan igyekeztem kiemelni a témában illetékes társszervekkel történt, a tudományosság szempontjából is fontos és előremutató együttműködést.

Mindezek az eredmények nem születhettek volna meg a Belügyi Tudományos Tanács hathatós támogatása nélkül. A működési feltételeink költségvetési háttérének biztosítása, az albizottság honlapjának gondozása⁴⁵ a BTT elnökének hozzájárulása nélkül nem valósulhatna meg, amiért ezúton is köszönetünket fejezzük ki.

⁴⁴ A rendezvényekkel kapcsolatban részletes információk találhatóak a Belügyi Tudományos Tanács honlapján. Forrás: <http://www.bm-tt.hu/mtuun2018.html> (Letöltés ideje: 2019.02.21.)

⁴⁵ Forrás: <http://www.bm-tt.hu/rab/index.html> (Letöltés ideje: 2019.02.21.)

A magyar rendészet másfél évtizedes tudománya

A rendészettudomány nagyon fontos, illeszkedik a tudományok rendszeréhez...¹

A magyar rendészettudomány megfogalmazásának néhány korábbi példája

A Magyar Rendészettudományi Társaság (MRTT) 2004. évi megalakulása nem előzmények nélküli. Egyfelől maga a rendészettudomány mint kifejezés – igaz, közigazgatástörténeti kontextusban – már évtizedekkel korábban használatos terminológia volt,² másfelől a rendészettel összefüggő tudományos módszerek és kutatási eredmények összefoglalásának igénye már évekkel korábban megfogalmazódott. Ez utóbbival összefüggésben különösen Virányi Gergely és Finszter Géza gondolatait érdemes megemlíteni.

Virányi még 2002-ben, egy azóta húszrészes tanulmánykötetet tartalmazó periodika³ első kiadványában írta le, *hogy az új évezred új kihívásaira tudományosan rendszerezett, elméletileg megalapozott, kísérletekkel igazolt, módszer-gazdag, változatos és meglepetésszerű, támadólagos, kezdeményező és nem lépéshátrányos, eseménykövető és esemény-regisztráló rendészettel lesziünk képesek hatásos válaszokat adni. Mindehhez nem elégséges a tudományok rendszerében bolyongva és a tudományokból csipegetve alkalmazni egy-egy hasznosítható tudományos ismeretet, hanem egységes rendszerbe kell foglalnunk mindazokat a törvényeket, más elnevezéssel elveket (principle, princípium), szabályokat, eljárásokat és eszközöket, amelyek objektíve léteznek, hatnak, működnek a rendészet terén, s amelyek tárgyilagos kutatásával, tudatos fejlesztésével és következetes, alkotó alkalmazásával esélyünk lesz az eredményes fellépésre.*⁴ Virányi a rendészettudomány mögött egy önálló tudományos

¹ Szabó András: A rendészettudomány meghatározása és értelmezése. Rendvédelmi Füzetek. 2004/2. 8. o.

² Szamel Lajos 1977-ben leírt véleménye szerint például a feudális abszolutizmus korában a rendészettudomány azért nem fejlődhetett ki, mert a rendészeti jellegű közigazgatásból szinte teljesen elmaradt az, amit jóléti rendészetnek mondtak. Vö. Szamel Lajos: A magyar közigazgatástudomány. Közigazgatási és jogi Könyvkiadó. Budapest, 1977. 14. o.

³ Vö. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények. Forrás: <http://www.pecshor.hu/>

⁴ Virányi Gergely: Gondolatok a rendészettudományhoz. In: Hautzinger Zoltán (szerk.): Határőrség és rendészet. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények I. Pécs, 2002. 37. o.

módszertant vizionált, amely nem nélkülözheti más tudományok (hadtudományok, jogtudományok stb.) adaptálható eredményeit, de célirányosan a közigazgatástudományból megismert rendészet fogalmi rendszerére támaszkodva, a közrend és közbiztonság érdekében kifejtett hatósági tevékenységre koncentrálni foglalja egységes rendszerbe a rendészethez köthető elméleti és gyakorlati (hétköznapi) tudást. Virányi munkájában nem mást vizionált, mint egy rendészettudományi egyetemi és doktori képzést, valamint egy rendészettudományi társaság megalakítását.⁵ Az ő tudományos szervezői munkásságának is eredménye, hogy mindkét szerveződés megvalósulhatott.

A rendészeti egyetemi felsőoktatás jelentőségét, egy tudományos bázis kialakítását szorgalmazta Finszter Géza is 2003-ban megjelent munkájában. Finszter szerint a rendészeti tudomány művelésének alapvető feltétele, hogy az ne elszigetelten, hanem a legszélesebb tudományos közvélemény előtt, a nemzetközi megmértetést is vállalva történjék. Fókuszba a rendészet tanát helyezte, mint *azoknak a tudományos módszerekkel feltárt fogalmaknak és törvényszerűségeknek a rendszerbe foglalt összességét, amelyek alkalmasak a rendészet működésének, szervezetének és jogi szabályozásának leírására.*⁶

Bár, a rendészet elméleti és gyakorlati ismerveinek összefoglalására a kétezres éveket megelőző bő egy évszázadnyi időszakban is születtek munkák,⁷ illetve a rendészet tudományának fejlődését olyan, évtizedekkel ezelőtt alapított folyóiratok is szolgálták, mint a Belügyi Szemle vagy a Magyar Rendészet, szervezeti téren pedig már az ezerkilencszázhetvenes évek óta beszélhetünk rendészeti felsőoktatásról, a rendészettudomány önálló meghatározásáig egészen az MRTT ünnepélyes megalapítását közvetlenül megelőző időig kellett várni. Ettől az időponttól intézményesedtek a rendészeti tudományok Magyarországon, de lényegében ettől az időponttól merült fel különös módon e tudományok önálló létjogosultságának vitája is. E tanulmány kereteit ez utóbbi vita elemzése messze meghaladná, ezért – ismervé a rendészettudománnyal összefüggésben megfogalmazott, elmúlt másfél évtizedben napvilágot látott, helyenként személyeskedésektől sem mentes ellenérzéseket⁸ – elsősorban a teljesség igénye nélkül azokra a művekre helyezi a hangsúlyt, amelyek az MRTT megalakulásakor

⁵ Virányi Gergely: i. m. 66–67. o.

⁶ Finszter Géza: A rendészet elmélete. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2003. 22. o.

⁷ Ennek vázlatos rendszerezésével kapcsolatban l. Sallai János: A magyar rendészet etablációja. Belügyi Szemle 2015/6. 5–28. o.

⁸ L. pl. Krémer Ferenc: Létezik-e rendészettudomány. Egy kritikai tudomány lehetősége és lehetetlensége.

Forrás: http://www.academia.edu/37593211/Letezik_e_rendeszettudomany

(Letöltés ideje: 2019.03.13.)

Parádi József: Recenzió. Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán: Rendészettudományi gondolatok. Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának egy évtizedes jubileuma alkalmából. Rendvédelem-történeti Hírlevél. 2014/43-44-45-46. 49–52. o.

és az azt követő időkben születtek, hozzájárulva a rendészet és annak szervezet- és tevékenységrendszerével összefüggő tudományos gondolkodáshoz.

Rendészet – Rendészettudomány

A magyar rendészettudomány szervezeti megalakulását meghatározó előrendezvényét 2003. november 13-án tartották a Rendőrtiszti Főiskolán. Ennek tudományos értékeit, a konferencia plenáris előadásait a Magyar Rendészet 2003/4. száma, valamint az azokhoz kapcsolódó korreferátumokat a Rendvédelmi füzetek 2004/2. száma adta közre. Ez utóbbi kiadványból szemezgetve is megállapítható, hogy a rendészettel összefüggő tudományos szakirodalom művelése már a rendészettudomány és az azt befogadó társaság megalakulását megelőzően számottevőnek mondható. Blaskó Béla szerint a rendészeti tevékenység legalább két módon kapcsolódhat a tudományos kutatásokhoz. Egyfelől: a rendészet felhasználója a tudományos eredményeknek, másfelől lehet tárgya is. Következésképpen a rendészeti tudomány a rendészeti szervekről egyaránt szól.⁹

Kétségtelen, hogy a rendészettudomány rendszerével, határterületeivel összefüggő kérdések azóta is nyitottnak mondhatók, mindazonáltal az is látható, hogy a rendészettudomány igénye csak e kérdések folyamatos közérdeklődésben maradásával merülhetett fel. Szabó András ezt úgy fogalmazta meg, hogy a rendészettudomány művelése ne azzal a kétes lelkiismerettel történjen, hogy tudományelméleti, tudomány-rendszertani szempontból egyáltalán igazolható-e e tevékenység. *Ma már a cél az, hogy műveljük: írjunk, gondolkodjunk róla.*¹⁰

Katona Géza a rendészettudományt interdiszciplináris képződménynek tartja, amelyet a tudományfejlődés ellentétesen ható tényezői, a tudományspecializáció és a tudományintegráció hoztak létre. A rendészetet meghatározó szerteágazó módszerek és eszközök számtalan társadalom- vagy természettudomány alkalmazását követelik meg, és egy integrációs folyamatot is jelentenek, amely lényegében létrehozta a rendészeti tudományok rendszerét.¹¹ Emellett Katona azt is számba vette, hogy a törvényhozás megnyugtatóan nem alakította ki a rendészeti ágazatok és szervezetek egységét, a jogállamiság követelményeinek megfelelő jogi, alkotmányjogi és államigazgatási jogi rendszerét. Ezek a rendészeti ágazatok természetesen működnek, de annak a kérdésnek eldöntéséhez, hogy rendszerbe illesztésük lehetséges-e, figyelembe kell venni az ezt vizsgáló tudományos háttérrel. Különösen érdekes továbbá Katonának az a kérdése is, amely arra irányul, hogy *„kialakítható-e a rendészeti ágazatok egészét átfogó olyan rendészettudomány, amely a rendészet általános és sajátos, az ágazatonként eltérő ismereteit megfelelő*

⁹ Blaskó Béla: Tisztelet a tudománynak. Rendvédelmi füzetek 2004/2. 7. o.

¹⁰ Szabó András: i. m. 8. o.

¹¹ Katona Géza: A rendészet fogalma és tagozódása. Rendvédelmi füzetek 2004/2. 16. o.

kapcsolatban álló laza rendszerbe fogja össze, vagy helyett meg kell elégedni az egyes ágazatok önálló tudományos feldolgozásával.”

Fenti kérdést az MRTT első másfél évtizedes működése, a rendészettudományt érintően született munkák alapján talán úgy lehetne megválaszolni, hogy a rendészet általános ismérveinek megállapítása, integráló halmazának megfogalmazása mintha jobban előtérben maradt volna, mint az egyes ágazatok, mondhatni szakrendészetek tudományos igényű, a rendészet elméleti ismervein alapuló feldolgozása.

Válogatás a Magyar Rendészettudományi Társaság megalakulását követő tizenöt évben megjelent rendészettudományi írásokból

2004 és 2019 között a rendészettel összefüggésben számos tanulmány látott napvilágot. Ezek közül e rövid visszatekintés kizárólag azokra a munkákra fordít figyelmet, amelyek terjedelmüknél vagy a szerző(k) által képviselt téma jelentőségénél fogva lehetnek számottevők a rendészettudomány fejlesztése terén.

Időrendben haladva, de jelentőségénél fogva is kiemelésre érdemes Korinek László 2007. december 14-én elhangzott akadémiai levelező tagi székfoglaló előadása.¹² Önmagában annak ténye, hogy a rendészet tárgya legyen akadémiai előadásoknak, nem mondható szokatlannak. Korábban Concha Győző 1901-ben,¹³ Tomcsányi Móric 1928-ban¹⁴ tartotta székfoglaló beszédét rendészeti témában, míg Szamel Lajos Rendészet címmel nyújtotta be az Akadémiához államtudományi értekezését 1943-ban.¹⁵ Korinek ugyanakkor – ellentétben az akadémiai elődökkel – nem közigazgatási jogásként, hanem kriminológusként foglalkozott a rendészettudomány megalapozottságával, kifejezve, hogy *a közbiztonságot és a közrendet védelmező rendészeti igazgatás, annak ellenére, hogy sok szálon kapcsolódik a bűnüldözéshez, a nyomozáshoz, azzal mégsem azonosítható, ennek megfelelően kutatásának eszköztárát bővíteni kellett. A rendészet elméleti művelése egy új stúdiumtól, a rendészettudománytól várható.*¹⁶ Másként is megfogalmazva, a problémák büntetőjogi szabályozás útján történő megoldásának kísértése továbbra is jelen van, és ideje volna felismerni, hogy a büntetőjog egyedül nem alkalmas azoknak a problémáknak a megoldására, amelyekkel foglalkozik.¹⁷

¹² Az előadás publikált változatát I. Korinek László: Út a statisztikától a rendészet elméletéig. Jura 2008/1. 69–94. o.

¹³ Concha Győző: A rendőrség természete és állása szabad államban. Székfoglaló értekezés: olvastatott a M. Tud. Akadémia II. osztályának 1901. április 15-én tartott ülésén. Kolligátum. (1901) 1–48. o.

¹⁴ Tomcsányi Móric: Rendészet – közigazgatás – bírói jogvédelem. Felolvasta a II. osztálynak 1928. október 15-én tartott ülésében. Értekezések a filozófiai és társadalomtudományok köréből. 1929/7.

¹⁵ Szamel Lajos: Rendészet. 33/1943–44. Államtudományi értekezés Politikából. Budapest, 1943. szeptember 24.

¹⁶ Korinek László: i. m. 70. o.

¹⁷ Korinek László: i. m. 84. o.

A rendészet bűnözéscsökkentő lehetséges funkcióinak hazai és nemzetközi kitekintéséről szól Danielisz Béla és Jármay Tibor közös munkája.¹⁸ Ebben a szerzők arra is vállalkoznak, hogy a rendészet megannyi fogalmi megközelítéséből közös elemeket fogalmazzanak meg. Ennek alapján a rendészet (1) ugyan nem azonosítható a rendőrséggel, annak preferált szerepe mégis megkérdőjelezhetetlen, (2) az állam (igazgatási) tevékenységének körében helyezkedik el, valamint (3) tevékenysége szorosan összefügg a jogállamisággal és a joggal.¹⁹ E rendező ismérvek mellett Danielisz és Jármay művének forrásértéke abban is megmutatkozik, hogy kritikai elemzés alá vonja mindazokat a nemzetközi térben is gyakorolt rendészeti eszközöket, amelyek a bűnözés megelőzése vagy csökkentése irányába hathatnak. Ilyenek – csak példálózva – a konfrontatív és a szituatív megelőzés, társadalmi folyamatok kontrollja, a zéró tolerancia mítosza avagy a probléma orientált rendőrség.

A rendészet elméletének, tudományának és nemzetközi példáinak számbavétele mellett talán meglepőnek tűnik, hogy annak alkotmányos értelmezése monografikus igénnyel mind a mai napig nem történt meg. E területet érintően ugyanakkor résztanulmányok, jogirodalmi interpretációk születtek, illetve különösen érdekesek lehetnek az egyes alkotmánykommentárok. Ezek közül Patyi András 2009-ben még az Alkotmány egyik fejezetét vizsgálva foglalkozott a Magyar Honvédség és a Rendőrség feladataival, ezen belül a rendészet és a rendvédelem fogalmi kérdéseivel. Ez utóbbit érintően Patyi kifejtette, hogy a rendvédelmi jelző helyett a Rendőrség és a rendőri tevékenység rendészeti jellegét célszerű hangsúlyozni, elsősorban azért, hogy a Rendőrséget (mint a rendészeti tevékenység végzésének az Alkotmányban nevesített szervét) a civil közigazgatás részeként foghassuk fel. A Rendőrség rendészeti (és nem rendvédelmi) kategorizálása ugyanis azt jelöli, hogy a Rendőrség irányítása teljes egészében a Kormány hatáskörébe tartozik, abban más alkotmányos irányító szervekkel nem kell osztoznia, másrészt, hogy a Rendőrség fegyveres jellege csak áttételesen vezethető le az Alkotmányból.²⁰ Patyi András a Rendőrséggel és a rendészettel összefüggő alkotmányértelmezése az Alaptörvény hatályba lépését követően is folytatódott. A szervezet alapvető feladata meghatározásának két alaptörvényi összevetését illetően azt állapította meg, hogy a korábbi és a jelenleg hatályos szabályozás is alapvetően anyagi (materiális) rendőrségfogalmat használ, azaz a Rendőrséget a tevékenységén keresztül határozza meg. Ez az Alaptörvény

¹⁸ Danielisz Béla – Jármay Tibor: Rendészet Európában. Duna Palota Kulturális Kht., Budapest, 2008.

¹⁹ Danielisz Béla – Jármay Tibor: i. m. 26. o.

²⁰ Patyi András: 40/A § (A Magyar Honvédség és egyes rendvédelmi szervek) in: Jakab András (szerk.): Az Alkotmány kommentárja. Századvég. Budapest, 2009. 1431. o.

értelmében pedig a rendészeti igazgatás három (örökdő, karhatalmi és bűnüldöző) funkciójához igazodva történt meg.²¹

A rendészet alapvonalai egy addig kevésbé előtérben lévő ágazatának, az önkormányzati rendészet (rendőrség) bemutatásával egészült ki Christián László munkájának köszönhetően 2011-ben.²² Érthető módon ez a munka sem nélkülözi a rendészet közigazgatástudományi fejlődésének, illetve külföldi példáinak áttekintését. Újszerű eredményei nem is ebben keresendők, hanem a rendészet alternatív módozatainak, decentralizált lehetőségeinek a megjelölésében. Christián László az önkormányzatok számára kötelező feladatként előírt közbiztonság helyi gondoskodási kötelezettségből indul ki, amelynek azonban további szervezeti és hatásköri törvényi lebontása megnyugtatóan nem történt meg. Ennek lehetséges oka, hogy a rendészet Magyarországon nem kellően nyitott a helyi közösségek problémáira, nincs meg a bizalmi alap a rendészeti igazgatáson belül az állami önkormányzatokra, és bizonyos hatáskörök önkormányzatokkal való megosztására.²³

A rendészet joga és a rendészettudomány kapcsolata jelenik meg Finszter Géza újabb, a rendőrség jogáról készített monográfiájában. *A rendészettudományra vár az a feladat, hogy feltárja a rendészeti gyakorlatnak azokat a területeit is, amelyek nem illeszthetők a jogi jelenségek sorába, és pusztán a jogtudományoktól kölcsönzött módszerekkel nem is kutathatók. A szakmai kompetenciák teljessé tétele nem kérdőjelezi meg, ellenkezőleg, még hatékonyabbá teszi a rendőrségi közszolgálat jogi meghatározottságát.*²⁴ A rendészettudomány azonban Finszter szerint teljesen nem válik el a közigazgatási jogtudománytól. 2018-ban a rendészettanról készült könyvében ezt megismétli, kifejezve, hogy *a rendészettudomány – mint a közigazgatási jogtudomány egy önállóságra törekvő ágazata – most van kibontakozóban. A rendészettudomány célja a rendészeti gyakorlat elméleti megalapozása, a rendészet elmélete pedig a rendészeti tárgyú kutatások eredménye: azoknak a tudományos módszerekkel feltárt fogalmaknak és törvényszerűségeknek a rendszere, amelyek alkalmasak a rendészet működésének, szervezetének és jogi szabályozásának leírására és fejlesztésére.*²⁵ E megközelítésben a rendészet joga elválaszthatatlan a közigazgatási jogtól, így a rendészettudomány a közigazgatás-tudománytól. Szabó András, Katona Géza, Korinek László vagy Virányi Gergely gondolatai mentén haladva ugyanakkor az is helyénvalónak tűnő megállapítás lehet, hogy a rendészettudomány határterületei megmutatkoznak a bűnügyi tudományokban, de minden olyan területen is, ahonnan a rendészet tudományos eredményeket hasznosíthat. A

²¹ Patyi András: A rendészeti igazgatás és a rendészeti jog alapjai. In: Lapsánszky András (szerk.): Közigazgatási jog. Fejezetek szakigazgatásaink köréből. I. kötet. Complex Kiadó, Budapest, 2003. 144. o.

²² Christián László: A rendészet alapvonalai, önkormányzati rendőrség. Universitas, Győr, 2011.

²³ Chrisztján László: i. m. 206. o.

²⁴ Finszter Géza: A rendőrség joga. Országos Rendőr-főkapitányság. Budapest, 2012. 423. o.

²⁵ Finszter Géza: Rendészettan. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. 17. o.

rendészettudomány területeit tehát már elsősorban nem a közigazgatástudomány jelöli ki, hanem a rendészeti működés és szervezet, valamint a szakértelem és a nemzetközi együttműködés.

A rendészettudomány irányait és határterületeit érintő sokszínűség mutatkozik még két, az MRTT tizedik évében kiadott tanulmánykötetben is. A társaság egy évtizedes fennállása alkalmából megjelent könyvben²⁶ a rendészetelmélet, a rendészettörténet mellett megjelennek olyan ismeretek is, amelyek alapvetően más tudományok értékeit közvetítik: kriminalisztika,²⁷ környezettudomány,²⁸ vezetéstudomány.²⁹ A másik szerkesztett kötet³⁰ a rendészettudomány evolúciójának újabb stádiumaként is értelmezhető felsőoktatási egyetemi műhely, a Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kara által jegyzett módon jött létre. E tanulmánykötet a rendészet elmélete és modelljei mellett annak egyes ágazati kérdéseivel is foglalkozik. Mindkét kötet jelentősége abban mérhető, hogy olyan elméleti, történeti, szakágazati, gyakorlati rendészeti stb. területeket érintenek, amelyek fejlesztésével maga a rendészettudományi gondolkodás is gazdagítható. Forrásul szolgálnak egyúttal olyan kutatásokhoz is, amelyek alkalmasak lehetnek akár rendészettudományi doktori kutatások számára is.

Maga a doktori képzés intézményesítése eleve meghatározó lépcsőfokot jelent egy tudományág fejlődésében. Még a Rendészettudományi Doktori Iskola működésének megkezdését megelőzően lehetett megismerni a Rendészettudományi Kar minősített oktatóinak legújabb kutatási eredményeit, állásfoglalását egyes rendészeti tárgyú tudományterületekről a Magyar Rendészet 2015. évi negyedik számában. Az itt megjelenő közlemények szintén a rendészettudomány sokszínűségét mutatják. Olvasható e füzetben közigazgatási jogi,³¹ kriminológiai,³² büntetőjogi,³³ tudomány-³⁴ és oktatás-szervezési,³⁵ tudományelemzési,³⁶ pedagógiai

²⁶ Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Rendészettudományi gondolatok. Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának egy évtizedes jubileuma alkalmából. MRTT, Budapest, 2014. 228. o.

²⁷ Vö. Bócz Endre: A kriminalisztika jövőjéről. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): i. m. 135–144. o.

²⁸ Vö. Bukovics István: Fenntartható környezetbiztonság. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): i. m. 95–102. o.

²⁹ Vö. Kovács Gábor: A rendészeti törzsvezetés gyakorlata. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): i. m. 145–156. o.

³⁰ Korinek László (szerk.): Értekezések a rendészetről. Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kara. Budapest, 2014. 360. o.

³¹ Balla Zoltán: A rendészet államigazgatáson kívüli és piacosiított szervei. Magyar Rendészet 2015/4. 11–28. o.

³² Barabás A. Tünde: Kriminológia és rendészet. Magyar Rendészet 2015/29–36. o.

³³ Blaskó Béla: Közigazgatás – rendészeti igazgatás – büntetőjog. Magyar Rendészet 2015/4. 37–56. o.

³⁴ Fórizs Sándor: Magánbiztonsági képzés Berlinben. Magyar Rendészet 2015/4. 57–66. o.

³⁵ Kerecsi Klára – Pap András László: Rendészet, tudomány, doktori iskola. Magyar Rendészet 2015/4. 67–84. o.

(kriminálpedagógiai)³⁷ és rendészettörténeti³⁸ írás egyaránt. Közös jellemzőjük, hogy a rendészet egyes területeinek elméleti fejlesztése mellett olyan forrásmunkákként szolgálhatnak, amelyek megkerülhetetlenek a rendészettudomány későbbi doktoranduszai számára.

A rendészet elméletéről, történetéről és tudományáról 2015–2017-ben számos egyetemi jegyzet, kismonográfia jelent meg. Ebben a körben született olyan munka, amelynek elkészítésével a szerzők annak a követelménynek igyekeztek eleget tenni, hogy az emberi jogok elismert katalógusa szempontjából elemezze azokat a területeket, kérdéseket és problémákat, amelyek a rendészettel való érintkezéskor állhatnak elő,³⁹ de születtek kisebb lélegzetű rendészettudományi írások is a Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészetelméleti Kutatóműhelye jóvoltából is.⁴⁰ Maga a rendészet is megjelent monografikus feldolgozásban azzal a kettős céllal, hogy bemutassa a rendészet fejlődését, közigazgatási kötődéseit, sajátosságait, tagozódását, fogalmi elemeit, valamint ágazati intézményeit és ezek fontosabb jellemzőit, specifikumait.⁴¹ A rendészet elméletét gazdagítja Balla Zoltán egy másik munkája is, amely a rendészet kialakulásának és dogmatikai téziseinek bemutatása mellett kitér a közigazgatástannal és a közigazgatási joggal való kapcsolatára,⁴² a rendészet története szempontjából pedig különösen értékes, hogy a magyar rendészet fejlődése és tudományos művelésének legfontosabb tényezői és állomásai – Sallai János jóvoltából – angol nyelven is megismerhetővé váltak.⁴³

A rendészettudományt érintő szakágazati írások közül Boda Józsefnek a felderítés és hírszerzés, valamint a titkos információgyűjtés elméleti és gyakorlati kérdéseiről szóló monográfiáját kell kiemelni. E könyv megírásának nem titkolt célja az volt, hogy olyan átfogó kiadványként álljon a közvélemény és a szakemberek rendelkezésére, amely nyílt forrásokra alapozva foglalja össze a nemzetbiztonsági szolgálatok (titkosszolgálatok) tevékenységével kapcsolatos ismereteket, bemutatva mind a katonai, mind a polgári szervezeteket.⁴⁴

³⁶ Kis Norbert: „Metszéspontok” – rendészettudomány, bűnügyi tudományok, közigazgatás-tudomány és transzdiszciplinaritás. Magyar Rendészet 2015/4. 85–92. o.

³⁷ Ruzsonyi Péter: A pönológia és a kriminálpedagógia rendészettudományi beágyazottsága. Magyar Rendészet 2015/4. 93–110. o.

³⁸ Sallai János: Tomcsányi Móric rendészeti rendszere. Magyar Rendészet 2015/4. 111–116. o.

³⁹ Szigeti Péter – Szilvássy György Péter: Rendészet és emberi jogok. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2015. 7. o.

⁴⁰ Christián László (szerk.): Rendészettudományi kutatások. Az NKE Rendészetelméleti Kutatóműhely tanulmánykötete. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017.

⁴¹ Balla Zoltán: Monográfia a rendészetről. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2016. 8. o.

⁴² Balla Zoltán: A rendészet alapjai és egyes ágazatai. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017.

⁴³ János Sallai: The History of Law Enforcement in Hungary. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018.

⁴⁴ Boda József: „Szigorúan titkos!”? Nemzetbiztonsági almanach. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016. 15. o.

Záró gondolat

E rövid írásban elvégzett vázlatos szemeztetés nemcsak arra volt jó, hogy áttekinthessük azokat a jelentősebb, tudományos igényességgel is hasznosítható munkákat, amelyek már az MRTT fennállása alatt keletkeztek. A fenti pár oldalnyi feldolgozás azt is megmutatja, hogy kik voltak a magyar rendészettudomány meghatározó kútfői az elmúlt másfél évtizedben. A magyar rendészet tudománya ugyanis elsősorban nem intézményeket, épületeket és falakat jelent, hanem olyan gondolatokat, amelyek túlmutatnak kormányzati ciklusokon, különböző stratégiai irányokon vagy filozófiákon. Emellett megmutatják azt is, hogy a rendészet tudománya még mindig elsősorban a központi fogalom általános ismérveire, funkcióira figyel, és kevesebb teret szentelnek az egyes szakrendészetek elméleti jellegű feldolgozásának. Csak bízhatunk abban, hogy az elkövetkező évtizedekben többet olvashatunk majd a gyakorlatorientált rendészeti ágazatok tudományos igényességű feldolgozásáról is.

Utópia¹

15 éves a Magyar Rendészettudományi Társaság. Az ünnepi alkalom emelkedett gondolatokat ébreszt abban, aki „alapító atyának” érezheti magát. Miért is dolgozunk? Alapszabályunk 2. §-a 1. pontjának b) alpontja szerint egyebek mellett vállalt feladatunk a rendészettudomány fejlődésének szolgálata, a tudományos eredmények gyakorlatban való alkalmazásának segítése. Magyarra fordítva: végső soron a működésünk célja és értelme a rendészet intézményrendszerének jobbítása. Kimondatlanul is munkál bennünk az ideális megoldás keresése. Az természetes, hogy a kutatók, szakemberek fontos kérdésekben is eltérő véleményt képviselhetnek. De vajon egyetértünk-e abban, hogy milyen a tökéletes rendszer és szervezet? Milyennek kellene lennie a rendőrségnek, ha szabadon alakíthatnánk struktúráját és működését?

Rendőrség nélküli társadalom?

Abban vélhetően nincs vita, hogy az a legjobb rendőrség, amelyik nem létezik, mert feleslegessé tette magát. Ez persze már nem igazán rendészeti, hanem társadalmi utópia. Tudjuk, hogy voltak törekvések egy ilyen állapot létrehozására.

Karl Marx a Gothai program kritikájában kifejtette, hogy az emberek helyzete különböző, ezért a jognak egyenlőtlennek kell lennie a visszasságok elkerülése érdekében. Szerinte a kommunista fejlődés egy magasabb fokán „a polgári jog szűk látóhatárát” már át lehet lépni, vagyis a munka emberi igénnyé válik, a bőség pedig lehetővé teszi a szükségletek szerinti elosztást.² *Lenin* ezzel összhangban fejtette ki a kommunista hatalom megteremtésének előestéjén, hogy az új rendszerben az emberek hozzászoknak a társadalmi együttélés elemi normáinak a tiszteletben tartásához, ezért a kényszerítő apparátus feleslegessé válik az osztályok eltűnésével.³

A valóság azonban még az állam elhalásáról álmodozó politikusokat is visszarángatta a földre. Tudomásul kell venni, hogy egy érdekektől tagolt, a fennálló rendhez különböző módon viszonyuló emberekből álló és önmagában is bonyolult rendszerekből összetevődő közösségben szükség van olyan apparátusra, amelyik hivatásszerűen gondoskodik az elfogadott szabályok védelméről. Ma már

¹ Huszonhét éve – amikor a rendszerváltozás útkeresései után már eldőlt, hogy a magyar rendőrség egy erősen centralizált államrendőrségi modellt követ – jelen sorok szerzője vázolt egy ehhez igazodó fejlesztési pályát (lásd: Korinek László: A rendőrség modernizációja. Rendészeti Szemle 1992/2. 3–14. o.). Ki-ki döntse el, hogy ebből mi valósult meg.

² Marx, Karl: A gothai program kritikája. Szikra, Budapest, 1953. 13–14. o.

³ Lenin, Vlagyimir Iljics: Állam és forradalom. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1973. 125–126. o.

tudjuk, hogy a lenini elképzelések nem pusztán az egész kommunista rendszer bukása miatt hiúsultak meg, annak fennállása idején sem volt megállapítható a folyamat megindulása. Ellenkezőleg, köztudomású tény, hogy a szocialista államok így a Magyar Népköztársaság létezésének utolsó időszakát a kriminalitás szintjének meredek emelkedése jellemezte.

Érdekes, hogy Marx maga is érzékelte: az emberek közötti különbségek nem kizárólag az osztály-hovatartozásban állnak fenn.⁴ Úgy látta azonban, hogy azok a legnagyobb megosztottság megszűnésével lényegtelené válnak. Tévedett. Mai tudásunk szerint belátható időn belül nem alakul ki olyan állapot, amelyben nincs szükség kényszer alkalmazására a szabályok érvényesítéséhez. Egyáltalán: a biztonsági funkció betöltése a bonyolult rendszerekben nélkülözhetetlen, az egyes alrendszerek és elemek specializálódása miatt pedig megkívánja az arra szakosodott intézmények létrehozását és működtetését. Megjegyzendő, hogy ilyen, nem megerőszkoltan rendőrködésnek (policing) nevezett tevékenység még az állatvilágban – például egyes méhfajták és hangyák közösségeiben – is azonosítható.⁵

Rendőrség az érdekektől tagolt társadalmakban

A mondottak és a tudomány mai állása szerint tehát nem számolunk azzal, hogy a rendőrség fenntartása iránti szükséglet eltűnne vagy akár jelentősen csökkenne a jövőben. Így még a szervezetről való álmodozás során sem tekinthetünk el attól a közegtől, amelyben a közbiztonság védelmére fenntartott terület tevékenykedik.

A diktatúrák rendőrsége

Téves közhiedelem, hogy a demokrácia hiánya a rendőrség teljhatalmát jelenti. Az alattvalók persze érezhetik úgy, nem is alaptalanul, hogy nincsenek korlátok. Valójában ilyenek léteznek, felülről. Az apparátust működtető közhatalmi szervek – az uralkodó, vagy más körülmények között a „vezető szerepet” betöltő párt irányítói – megkövetelik, hogy az ő érdekeiket szolgáló működést fejtsenek ki a közbiztonság őrzői. Megjegyzendő, hogy a rendészet tanainak tudományos igényű kidolgozására való törekvés is megelőzte a polgári átalakulást, tehát a zabolátlan önkény elkerülése – természetesen az uralkodó személyek vagy csoportok érdekében – már az alkotmányos állam kialakulása előtt is megfogalmazódott célként.⁶ Mindez persze nem közvetlenül tartozik a tárgyunkhoz, hiszen

⁴ Marx, i. m. 13. o.

⁵ Helanterä, Heikki – Sundström, Liselotte: Worker Policing and Nest Mate Recognition in the Ant *Formica fusca*. *Behavioral Ecology and Sociobiology* Vol. 61 No. 8. 2007. 1143–1149. o.; Ratnieks, Francis, L.W. – Visscher, P. Kirk: Policing in the Honeybee. *Nature* 342. 1989. 796–797. o.

⁶ Lásd például: Koi Gyula: A közigazgatás-tudomány kezdetei és a Polizeiwissenschaft szerepe Magyarországon. *Állam- és Jogtudomány* 2014/2. 27–49. o.

gondolkodásunk, a rendőrséget érintő vágyaink a rendszerváltás óta a demokratikus jogállam keretei közé illeszkednek.

Ideális rendőrség a demokratikus társadalmakban

Alapvetően kétfajta felfogás létezhet – és létezik is – a rendőrség szerepét illetően akkor, amikor nem az elnyomásban, hanem a közakaraton és közérdeken nyugvó rend fenntartásában látjuk a legfontosabb célt. Az egyik szerint lényegében közösségi funkcióról van szó, ahol bárki részt vehet a biztonság védelmének munkájában.

Közel a társadalomhoz

A tevékenység a polgárok közösségbe illeszkedő rendőrség koncepciója szerint nem magas fokon specializált tudást, hanem józan emberi értékítéletet tételez fel. A rendőr tehát nem más, mint egyenruhás polgár, aki hivatásszerűen teljesíti azt a szolgálatát, ami tulajdonképpen mindannyiunknak kötelessége.

Elterjedt szellemesség, hogy *„egy ideális világban a rendőr angol, a szakács francia, a szerelő német, a szerető olasz, és a svájci szervez mindent. Rémálmainkban viszont a rendőr német, a szerelő francia, a szakács angol, a szerető svájci, és az olasz szervez mindent.”*⁷

A tréfa persze inkább az egyes nemzetekhez tartozó emberek tulajdonságait célozza meg, mindazonáltal nem lehet véletlen, hogy az angolok éppen rendőreik révén kerülhettek be a vágyak univerzumába. Az is tény, hogy a brit (mindenekelőtt az angol és a walesi) „Bobby” társadalmi elfogadottsága hagyományosan magas szinten áll. Kérdés tehát, hogy valóban mondhatjuk-e: annál jobb a közbiztonság védelmére rendelt szervezet, minél inkább hasonlít az angol mintára? Magán a szigetországon belül mindenesetre máig él az a hivatalos megközelítés, ami a rendőrség és a társadalom lényegi azonosságából indul ki. Legfeljebb annyit tesznek hozzá: az elvet a mai viszonyokhoz igazítva kell követni.⁸

Az ilyenfajta rendőri működés másutt is követendővé vált. Példaképpen említhető a középkortól kialakult, a városok önállóságán és a helyi polgárok részvételén alapuló biztonságvédelmi modell. Az Egyesült Államokban – vadnyugati filmekben láthattuk – kialakult a Posse Comitatus, ami a választott rendőr (sheriff, marshall) által gyakran sebtében toborzott helyi lakosok csoportját jelentette, igen gyakran *„forró nyomos”*, vagyis a szökésben lévő gonosztevő elfogása céljából megalakítva. Általánosságban is joga volt a közbiztonság oltalmazásáért felelős tisztségviselőnek az emberek bevonására a munka segítése céljából. Az 1878-as Posse Comitatus törvény megtiltotta a hadsereg ilyen célból

⁷ Hivatkozva Csapó Csaba: Távlatos gondolkodás – a korszerű rendőrség alapja. Hadtudomány 2008/1. 138.o.

⁸ Marshall, Alex: Előszó az angol és walesi rendőrség etikai kódexéhez, College of Policing, Ryton-on-Dunsmore, Coventry, V. o. 2014.

történő igénybevételét.⁹ Nyilvánvaló, hogy ez a jogalkotói lépés is a társadalmi részvétel előnyben részesítését szolgálta a közhatalmi erőszak alkalmazásával szemben.

Az is ide kívánczik, hogy a rendfenntartás közhatalmi jellegének tagadása – de legalábbis az annak csökkentésére irányuló törekvés – a máig legnagyobb hatású, és változatlanul uralkodó közösségi rendőrségi felfogást tükröző amerikai (de immár másutt is széles körben alkalmazott) modellben is markánsan jelen van.¹⁰ Ez a megközelítés a technikai fejlesztés előnyben részesítése helyett az emberekkel és a közösségi intézményekkel való, kölcsönös bizalmon alapuló együttműködésben látja az eredményesség zálogát. Ebből pedig logikusan következik a rendőrség társadalom előtti felelősségének növelése, a közösségekkel, azok tagjaival való fokozott törődés.

Az angolszász minta tehát mindenképpen vonzó, egy demokratikus társadalomban kívánatos lehet. Amikor utópiát vázolunk fel, akkor eltekinthetünk a történelmi meghatározottságtól, a kontinentális hatalomfelfogás eltérő alakulásától. Attól viszont nyilván nem, hogy a társadalomba ágyazottság a valóságban korántsem úgy alakult, ahogyan azt az angol és amerikai modellek népszerűsítői hangsúlyozzák.

Sir Robert Mark, az egyébként állami irányítású londoni rendőrség volt vezetője már nem a társadalomban való feloldottságot, hanem a demokratikusan elfogadott törvények pártatlan szolgálatát emelte ki.¹¹ Mások viszont arra mutattak rá – nyilvánvalóan megalapozottan –, hogy a közbiztonság védelme tartalmát és irányultságát illetően valójában soha nem volt teljesen független és elfogulatlan.¹² Sőt: egy hivatalos vizsgálat azt állapította meg, hogy a londoni rendőrség tevékenységében intézményes rasszizmus van jelen.¹³ Az amerikai közbiztonság-védelem pedig már régóta hírhedt a faji előítéleteken alapuló gyanúsításairól (racial profiling).¹⁴ A Posse Comitatus törvény, aminek a lényege a katonai rendfenntartás létjogosultságának a tagadása, a szaporodó kivételek miatt ma már romjaiban hever, az amerikai rendőrségek militarizálódása pedig tény.¹⁵

⁹ Matthews, Matt: *The Posse Comitatus Act and the United States Army: A Historical Perspective*. Combat Studies Institute Press. Forth Leavenworth, Kansas, 2006.

¹⁰ Lásd például: Miller, Elizabeth – Toliver, Jessica – Schanzer, David: *Promising Practices for Using Community Policing to Prevent Violent Extremism*. Police Executive Research Forum. Washington D.C., 2015.

¹¹ Mark, Robert: *Policing a Perplexed Society*. George Allan and Unwin Ltd. London, 1977. 35–36. o.

¹² Buckley, Shery. Bernadette: *The State, the Police and the Judiciary in the Miners' Strike: Observations and Discussions, Thirty Years on*. Capital & Class Vol. 39 No. 3. 2015. 419–434. o.

¹³ Holdaway, Simon: *Institutional Racism after Macpherson: An Analysis of Police Views*. Policing and Society Vol. 16 No. 4. 2006. 349–369. o.

¹⁴ Chaney, Cassandra – Robertson, Ray V.: *Racism and Brutality in American Police*, Journal of American Studies, Vol. 17 No. 4. 2013. 3–16. o.

¹⁵ Rizer, Arthur: *Trading Police for Soldiers: Has the Posse Comitatus Act Helped Militarize our Police and Set the Stage for More Ferguson?* Nevada Law Journal Vol. 16. No. 2. 2016. 467–513. o;

Mindezek alapján nem jelenthető ki, hogy az angol vagy az amerikai rendőrség volna az ideális közbiztonság-védelmi megoldás. Ez a következtetés természetesen nem zárja ki, hogy egy elképzelt modellben a társadalomhoz fűződő kíváncsi viszony terén ne lehetne – persze kellő kritikával és adaptációval – az ottani intézmények, normák némelyikét átvenni.

A szaktudás fontossága

Az ideális rendőrségi modell kialakításának másik irányzata abból indul ki, hogy a professzionális értékek adják az eredményesség alapját. Ezért a szervezet nem oldható fel a társadalom egészében. Jól elkülönült, akár centralizált struktúrára van szükség, amelyben az ismereteknek és a rájuk épülő készségeknek van döntő szerepük a sikerben.

Érdemes megemlíteni, hogy a hagyományosan nagyra becsült angol rendőrség mellett egy szigorúan centralizált, magas fokon militarizált szervezetet is a világ legjobbjai közé sorolnak. Ez a Királyi Kanadai Lovasrendőrség (Royal Canadian Mounted Police), ami – ahogyan ez a francia elnevezésből világosan kiderül – tulajdonképpen egy katonai mintára kialakított csendőrség (Gendarmerie royale du Canada).¹⁶ A kiváló szakmai felkészültség és a központi irányítás mellett is cél a lakossággal való jó együttműködés. A centralizáció ellenére a tényleges tevékenység zöme a helyi kirendeltségeken (detachments) zajlik, ami feltételezi az adott viszonyok jó ismeretét. Ugyanakkor a vezetés tudatosan törekszik a lokális befolyás veszélyeinek az elhárítására, ezért a rendőröket gyakran helyezik át más egységekhez.¹⁷

Tény, hogy a csendőrségek általában elit szervezeteknek minősülnek, a plurális közbiztonság-védelmi struktúrákban tipikusan magas presztízszt élveznek. Magyarországon is hasonló volt a helyzet. Hazai Samu nyugalmazott honvédelmi miniszter véleménye szerint: „*Odaadó munka, vASFegyelem, példás kötelességteljesítés a m. kir. Csendőrséget oly kitűnő szervvé fejlesztette, mely méltán érdemelte ki országSZerte a legteljesebb elismerést*”.¹⁸

Ennek ellentmond, hogy 1945-ben az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1.690/1945. M. E. számú rendelete a szervezet felosztatásáról döntött, arra hivatkozva, hogy az „...a múlt népellenes kormányait feltétlen engedelmességgel kiszolgálta, a magyar demokratikus mozgalmakat kíméletlen eszközökkel megsemmisíteni törekedett és a

Lieblich, Eliav – Shinar, Adam: The Case Against Police Militarization. Michigan Journal of Race and Law Vol. 23. No. 1. 2018. 105–153. o.

¹⁶ <https://www.wonderslist.com/10-countries-best-police-forces/>

(Letöltés ideje: 2019.02.02.)

¹⁷ Thomson, Anthony – Clairmont, Lynda: Police and Community: Small Town and Rural Policing in the Annapolis Valley, Atlantic Institute of Criminology, Halifax, Nova Scotia, Canada. 1991.

¹⁸ Idézi Rektor Béla: A Magyar Királyi Csendőrség oknyomozó története. Árpád Könyvkiadó, Cleveland, Ohio, USA, 1980. 356. o.

magyar parasztság és a magyar munkásság ellen megszámlálhatatlan erőszakot követett el.”

Többen megfogalmazták azt a nézetet – így *Parádi József* –, amely szerint a helyes mai értékelés szerint a csendőrség kollektív felelősségének megállapítása elfogadhatatlan volt, a testület egyébként a magyar polgári közigazgatás szerves részeként a közösségek szolgálatát tekintette a legfontosabb feladatának.¹⁹

Az első megállapítást illetően egyet lehet érteni a szerzővel. Ugyanakkor tény, hogy az ilyen típusú szervezetek – nem véletlenül a katonaság részeként, vagy annak felépítését és működtetését másolva – nem az önálló döntéshozatal, hanem a végrehajtás-kikényszerítés eredményességének a szolgálatára jöttek létre. Ilyen minőségükben pozitívan értékelhetők, hiszen a fő jellemzőjükként megjelölhető „*vasfegyelem*” az önkény és a túlkapások elleni védelmet is szolgálja. A parancsok feltétel nélküli teljesítése azonban olyan célok érdekében is felhasználhatóvá teszi ezeket a szervezeteket, amelyek egy demokratikus társadalomban elfogadhatatlanok. Maradjunk a Magyar Királyi Csendőrség példájánál: a holokauszt időszakában az emberek összegyűjtése és elszállításuk segítése embertelen magatartás volt még akkor is, ha nem a testület saját döntése alapján tanúsította azt.

A demokrácia értékein alapuló gondolkodás keretében ezért aligha érdemes az ideális modellt egy katonailag szervezett apparátusban keresni. Ahogyan azt *Finszter Géza* sokoldalúan bizonyította: a katonai és a rendészeti funkciók még a viszonylag legszorosabb összefüggést mutató csapaterős tevékenység végzése során is lényegi eltérést mutatnak. A hadsereg célja az ellenség legyőzése, akár a megsemmisítés révén. A rendőrségnek viszont óvnia kell még azoknak a jogait – így értelemszerűen magukat az embereket – is, akikkel szemben eljár.²⁰

Eljutottunk odáig, hogy az elképzelhető legjobb rendőrséget egy érdekektől tagolt, azonban a konfliktusokat demokratikus keretek között kezelő és megoldani törekvő rendszeren belül keressük. *Finszter Géza* gondolataival teljes mértékben egyetértünk. Mindamellet felvethető a kérdés, hogy miképpen járulhat hozzá egy szigorú alá-fölérendeltségi elven működő szervezet az alkotmányos jogállam értékeinek erősítéséhez, vagy akár csupán azok védelmezéséhez. Vélhetően úgy, ahogyan a totális intézményként működő börtönök az önálló, felelős döntéseket hozó, a társadalmi értékeket meggyőződésből követő emberek kineveléséhez.

Az ideális rendőrség a maga lehetőségein belül biztonságot szolgáltat. Ebből a szempontból érdemes felidézni a magyar rendőrséget átvilágító Team Consult cég megállapítását, amely szerint biztonságot csak az képes szolgáltatni, aki maga is biztonságban van.²¹ Hozzá lehetne tenni: tisztességesen az tud eljárni, aki maga is hasonló bánásmódban részesül. Az emberi méltóságot – mint legfőbb értéket –

¹⁹ Parádi József: *A Magyar Királyi Csendőrség*. Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, Budapest, 2012. 137–138. o.

²⁰ Finszter Géza: *A rendészet elmélete*. KJK KERSZÖV, Budapest, 2003. 58–67. o.

²¹ Hivatkozta Finszter Géza: *A büntető jogalkalmazás csapdái*. Magyar Tudomány 2001/8. 901. o.

pedig az tudja igazán tisztelni, akit személyként, nem pedig tárgyként, eszközként kezelnek. Márpedig a katona hagyományosan nem az alapjogok teljes körű birtokosa, hanem báb, amit a parancsnokok mozgatnak.

Mindezek alapján kijelenthető, hogy a katonai jelleg, a militarizmus jegyei a demokratikus közbiztonság-védelemmel nem egyeztethetők össze. A rendőrségnek a civil közigazgatás rendszerébe kell illeszkednie, ellenkező esetben egy olyan értékrendet tud csak közvetíteni a társadalom felé, ami egyáltalában nem elfogadható.

Az eljárási igazságosságról

Térjünk vissza kiindulási pontunkhoz. Amikor a rendőrségről gondolkodunk, akkor óhatatlanul felsejlik egy olyan világ, amelyben a legnagyobb, persze soha nem teljes biztonságban élünk. A marxista-leninista társadalmi utópiát félretéve is megfogalmazható az az elvárás, hogy a rendőrség a maga módján a lehető legtöbbet tegye a bűnözés visszaszorításáért, a törvényisztelet általános előmozdításáért.

Az ideális közbiztonság-védelem vizionálása során is figyelemmel kell lenni arra, amit *Concha Győző* a következőképpen fogalmazott meg: „*A rendőri működés ... örökké idegen, külső erőként hat az egyesekre, az automatikus összeműködés hiányát, időleg, átmenetileg pótolja, az egyesnek akarata ellenére parancsol vagy tilt.*” A rendészettudomány klasszikusa szerint nem a rendőrség hozza létre a közrendet, hanem csupán annak előfeltételeit teremti meg a jogok védelmével, a támadások megakadályozásával és a jogrend helyreállításának a segítségével.²² Hozzátehetjük: a biztonságot sem a rendőrség produkálja, annak védelmében csupán közreműködik.

Ha ennél, vagyis a közreműködésnél többet várnánk el a rendőröktől, akkor megnövelnénk a társadalom normális életviszonyaiba való beavatkozásuk lehetőségeit, az pedig egyáltalában nem kívánatos. Különösen akkor, ha tudomásul vesszük, hogy az apparátus olyan szubkultúrát termelhet – és tipikusan termel is – ki, ami nem mindenben felel meg az általános demokratikus értékrendnek.²³ De még ettől eltekintve is, egy szabad és demokratikus társadalomban kiemelkedő érték a magánélet szabadsága (ezt az Alaptörvény VI. cikke még a vélemények szabad kinyilvánításánál és a gyülekezési jognál is fontosabbnak tartja), ami

²² Concha Győző: A rendőrség természete és állása szabad államban. Akadémiai székfoglaló értekezés, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1901. 306–308. o.

²³ Lásd például Skolnick, Jerome H.: *Justice Without Trial: Law Enforcement in Democratic Society* 3. kiadás, Macmillan College Publishing Company. New York – Maxwell Macmillan Canada, Toronto, Maxwell Macmillan International, New York – Oxford – Singapore – Sydney. 1994; Chan, Janet: *Racial Profiling and Police Subculture*, Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice, Vol. 53. No. 1. 2011. 75–78. o.

értelemszerűen feltételezi a közhatalom beavatkozástól való tartózkodását a lehető legszélesebb körben.

Magyarul: a „nulla” rendőrség nem képzelhető el egy érdekektől tagolt társadalomban, a minimálisra, vagyis a feltétlenül szükségesre csökkentés azonban igen. Ezzel szemben a politikusok gyakran kritikátlanul összekapcsolják a létszámnövelést a közbiztonsági helyzet javulásával. *Kontrát Károly* BM államtitkár például egy parlamenti kérdésre adott válaszában folyamatosan bővülő létszámról és javuló eredményességről, szilárdabb közbiztonságról beszélt, egyértelműen összekapcsolva a két dolgot.²⁴

A tudomány mai állása szerint a legjobb eredménnyel kecsegtető hatást a rendőrség az eljárási igazságosság következetes alkalmazásával, a tisztesség követelményeinek az érvényesítésével érheti el.²⁵ Maga a szervezet a leglátványosabban közvetíti és jeleníti meg az emberek számára a közhatalmat. A rendőr viselkedése, fellépése tehát mindenképpen viszonyítási alapként, a legjobb esetben pedig mintaként jelenik meg a társadalomban. Ha tehát az emberek korrektséget, megfelelő bánásmódot tapasztalnak az eljáró szervek és személyek részéről, akkor megerősödik a kölcsönös megbecsülés és tisztelet, ami egyébként a jó együttműködés alapja. Megfordítva: amennyiben csapdába csalást, netán becstelenséget, sőt: esetenként akár bántalmazást kell megélniük, akkor azt értelemszerűen úgy értelmezik, hogy nem érdemes tisztességesen, jóhiszeműen részt venni a büntető igazságszolgáltatás folyamatában. Az eljárási igazságosság közvetlenül az intézmények és az emberek közötti kapcsolatot javítja, végső soron azonban a normatisztelek erősödését hozza magával, ami a bűnmegelőzés legbiztosabb alapja. A hatás nem azonnali, nehezen megragadható. Más választás azonban nincs.

A rendőri működésre is értelemszerűen igaz az, amit az Alkotmánybíróság megállapított: *„Az anyagi igazságosság jogállami követelménye a jogbiztonságot szolgáló intézményeken és garanciákon belül maradván valósulhat meg. „Az anyagi igazság érvényesülésére” éppúgy nem biztosít (nem biztosíthat) alanyi jogot az Alkotmány, mint ahogy arra sem, hogy egyetlen bírósági ítélet se legyen törvénysértő. Ezek a jogállam céljai és feladatai, amelyek megvalósulása érdekében megfelelő – elsősorban eljárási garanciákat nyújtó – intézményeket kell létrehozni, és az érintett alanyi jogokat garantálnia. Az Alkotmány tehát az anyagi*

²⁴ Kontrát Károly BM államtitkár válasza Ágh Péter (FIDESZ) képviselő kérdésére az Országgyűlés 2017. október 16-i ülésnapján

²⁵ Hough, Mike – Jackson, Jon – Bradford, Ben: Policing, Procedural Justice and Prevention. In: Tilley, Nick – Sidebottom, Aiden (Eds): Handbook of Crime Prevention and Community Safety. Routledge, Abingdon, UK, 2017. 274–293. o.; Hinds, Lyn – Murphy, Cristina: Public Satisfaction with Police. Using Procedural Justice to Improve Police Legitimacy. Australian & New Zealand Journal of Criminology, Vol.40. No. 1, 2007. 27–42. o.

*igazság érvényre juttatásához szükséges és az esetek többségében alkalmas eljárásra ad jogot.”*²⁶

Vannak esetek, amikor a tisztességes eljárás kérdése fel sem vetődhet az érintettek oldaláról. Ilyen például a leplezett módszerek használata, ami értelemszerűen kizárja az emberekkel való együttműködést. Valójában ilyenkor eszközként használják az információ élő forrásait, ami az emberi méltóságot sérti.²⁷ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény megengedi a magántitok, a levéltitok és a személyes adatok védelméhez fűződő alapvető jogok korlátozásával járó leplezett eszközök alkalmazását akkor is, ha bűncselekményre utalóan még egyszerű gyanú sem áll fenn, éppen az a cél, hogy kiderítsék, van-e ilyen [36. § (1) bekezdés, 340.§ (1) bekezdés]. Így gyakorlatilag korlátlan betekintést nyertek a bűnüldöző hatóságok – mindenekelőtt a rendőrség – az emberek mindennapi életébe. Ha ezt a lehetőséget professzionálisan akarják használni, akkor szükségképpen diszkrimináció következik be, hiszen bizonyos jogsértő magatartások tipikusan meghatározott társadalmi csoportokhoz köthetők, ezért az ő megfigyelésük lényegében feladattá vált. Ez a dolgok logikájából következik még akkor is, ha a politikai, netán pártpolitikai törekvések megjelenésének a veszélyét nem említjük.

Az ideális rendőrség

A közbiztonság védelmére igen sokféle intézményt hoztak létre. A szervezet kialakítása sok tényezőtől függ. A jó rendőrség – az egyébként változó – feladatokhoz igazodik, természetesen nem napi szinten. A problémák döntő többsége helyi, ezért a decentralizáció (legalább a hatásköröket illetően) általában kívánatos, a központi vezérlést pedig a jogi szabályozásnak kell kiváltania. A katonai minta követése idegen a demokratikus társadalom értékrendjétől. Fontos, hogy a rendőrség az adott állam közigazgatási struktúrájába illeszkedjék.

A lényeg azonban az, hogy a testület a – vélt – biztonsági szempontokat ne a szabadság rovására próbálja érvényesíteni,²⁸ megnyilvánulásaiban pedig fejezze ki és közvetítse a jogkövető magatartás értékét, sőt: hasznosságát.

²⁶ 9/1992 (I. 30) AB. hat

²⁷ Lásd például a Német Szövetségi Alkotmánybíróság 2006. február 15-i ítéletét, 1 BvR 357/05

²⁸ Finszter Géza: Rendőrségek a XXI. században. Belügyi Szemle 2000/1. 72. o.

A rendészeti vezetés- és szervezéselmélet elméleti alapjai

Bevezetés

A Nemzeti Közszerolálati Egyetem Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék oktatói a Magyar Rendészettudományi Társaság (a továbbiakban: MRTT) tagjaiként fontosnak tartják a vezetés- és szervezéselmélet általános elméletének és gyakorlatának átültetését a rendészeti szervezetek működésére.

Az MRTT szakosztályai az elmúlt években kidolgozták a rendészettudomány alapjait. A kutatók a rendészeti szervezetek^{1,2} vonatkozásában tudományos módszerekkel továbbfejlesztették, adaptálták a különböző tudományágak elméleti és gyakorlati eredményeit. A vezetés- és szervezéselmélet területén is megtörtént ez a munka, amely a különböző tanulmányokban és a korábbiakhoz képest jelentősen korszerűsített vezetéselméleti tananyagokban öltött testet. Jelen tanulmány a vezetés- és szervezéselmélet területén végzett kutatómunka főbb eredményeit foglalja össze.

A szervezetvezetés elméleti alapjai, a rendészeti szervezetek vezetése

Minden társadalmi tevékenységet a különböző célirányos, tervszerűen és szervezetten végzett vezető, szervező és irányító munka határoz meg. Ezen tevékenységek nélkül a társadalmi tevékenységek nem létezhetnek, többek között nem létezne maga az állam sem.

Az általánosságban vett vezetés- és szervezéselméleti ismeretkör alig több mint egy évszázada vívta ki a tudományos ismeretek rendszerében megérdemelt helyét, hiszen az a mindennapi élet valamennyi szegmensét áthatja. Mint ahogy a modern értelemben vett rendészetről is csak néhány éve beszélünk, úgy a rendészeti vezetés- és szervezéselmélet is csupán alig egy évtizedes alapokra tekinthet vissza, amely még e miatt sem tekinthető teljesen letisztultnak. Elképzelhető, hogy a

¹ Deák József: A Belügyi Szemle és jogelődei a mindenkor politikai és a rendészettudomány szolgálatában (1918–1990). In: Orbók Ákos (szerk.): A hadtudomány és a XXI. század. Tanulmánykötet. Doktoranduszok Országos Szövetsége. Budapest, 2016. 31–48. o.

² Deák József: A rendészettudomány kialakulása és gondozásának nemzetbiztonsági, határőrizeti példái a Belügyi Szemlében a rendszerváltásig. Nemzetbiztonsági Szemle (online) 2016/4. 43–75. o. http://uni-nke.hu/uploads/media_items/nemzetbiztonsagi-szemle-2016-4-1.original.pdf (Letöltés ideje: 2019.02.20.)

következőekben tárgyalt fogalmi megközelítések is vitát generálnak több vezetéseméleti kutatónál és szakembernél.

A vezetésemlethez ugyanúgy, mint az oktatáshoz, sokan értenek. Mindenkinek van főnöke, mindenki látja a jó és rossz vezetői gyakorlatot, a példákat, és mindenki járt iskolába is, ezért van tapasztalata mindkét témában. Sokan azt gondolják, hogy mivel megtapasztalnak néhány dolgot és van valamennyi jártasságuk a témakörben, már kicsit értenek is hozzá. Ez persze közel sincs így! Az általános vezetés- és szervezéseméleti alapok elsajátítása csupán arra tanít meg bennünket, hogy az ott lefektetett ismeretek és vezetéseméleti alapok eredményesen és tudatosan alkalmazhatóak legyenek a szervezetek vezetése és irányítása során. A kialakult helyzetet bonyolítja még az is, hogy ha egy olyan különleges szervezetről van szó, mint a rendészet.

A szervezetvezetés és a rendészeti vezetés- és szervezésemélet helye a tudományos ismeretek rendszerében

A vezetés általános társadalmi igényként, szükségletként és tevékenységként érvényesül minden történelmi korban.³ Az emberek szükségleteik kielégítése céljából cselekszenek, de az ösztönös létfenntartás rádöbbsentette az egyént és a közösséget arra, hogy képességei behatároltak, ezért rákényszerültek az együttműködésre. A létfenntartás biztosítása a társadalmi együttműködés és a kommunikáció folyamatos fejlődéséhez vezetett, amely elengedhetlenné tette a munkamegosztást és hierarchizálta az emberek kapcsolatát.

A szervezeti tevékenységben meghatározó tényezővé vált a vezetés és az azt ellátó személy szerepe. A vezetés elméletének elhúzódozó, lassú rendszerfejlődését tapasztalhattuk. Az egyes szakterületekhez kapcsolódó speciális megjelenése még ma is bizonytalanságot okoz a világos és következetes szakterminológia értelmezésében és alkalmazásában.

A vezér szóból származik a vezető, de innen eredeztethetjük a katonai vezető, később a rendészeti vezető megnevezést is. A vezető rendelkezik mindazon ismertetel, tudással és képességekkel, amely alapján az általa vezetett csoport képes hatékonyan működni és együttműködni.

Maga a vezetés általános elmélete hosszú történelmi gyakorlatra támaszkodik. Már a 19. század előtt sem volt elegendő az ismeretek és tapasztalatok apáról fiúra történő származtatása. A vezetőképzés a gyakorlatban megszerzett vezetői tapasztalatok rendszerezett feldolgozásának eredményeként a 20. századra fejlődött tudománnyá, és jelent meg önálló diszciplínaként a társadalomtudomány egyik ágazataként.

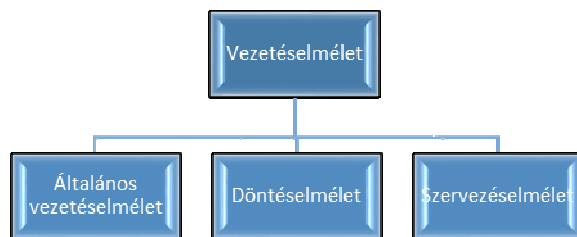
³ Kovács István: Vezetési funkciók egy helyi rendvédelmi szerv életében. Tervezés, mint az elérendő cél, és az ahhoz elvezető tevékenységek meghatározásának folyamata. Műszaki Katonai Közlöny 2018/3. 196. o.

A vezetéstudomány általános ismeretrendszere interdiszciplinaként⁴ érvényesült a közigazgatási, a gazdasági, a politikai, a katonai, a rendvédelmi, a vallási stb. szervezetek vezetése során. Ez más megközelítésben alkalmazott társadalomtudományként határozható meg.

A vezetés ismeretrendszere tehát interdiszciplináris jelleggel, rendkívül széles tudományterületet ölel fel, ahol az valamennyi érintett tudományág ismeretelméletéhez és gyakorlatához kapcsolódik. A kormány a 169/2000. (IX. 29.) kormányrendeletével az egyes tudományterületekhez tartozó tudományágakról rendelkezik, amely szerint az alábbi tudományterületeket sorolja fel:

- Természettudományok;
- Műszaki tudományok;
- Orvostudományok;
- Agrártudományok;
- **Társadalomtudományok;**
- Bölcsészettudományok;
- Művészetek;
- Hittudomány.

Ebben a felosztásban a vezetéstudomány a társadalomtudomány tudományágazataként jelenik meg. A vezetéstudomány annak köszönhetően vált önálló tudománnyá, hogy sajátos vizsgálati területtel rendelkezik. A vezetéstudomány tárgyát azon törvényszerűségek ismeretköre alkotja, amelyek a szervezetben zajló folyamatokhoz, viszonyokhoz, szerepekhez, eljárásokhoz kapcsolódnak. A vezetéstudomány a különféle társadalmi szervezetek működésének és természetének vezetési szempontból történő vizsgálatát végzi, miközben feltárja a szervezetek működésének törvényeit és törvényszerűségeit. A vezetéselmélet az általános vezetéselméletből, a döntéselméletből és a szervezéselméletből tevődik össze.

A vezetéselmélet tudományának felépítése

⁴ Latin kifejezés, jelentése: több tudományágra kiterjedő, több szakterületet közösen érintő.

A rendészeti vezetéselmélet, rendészeti vezetéstudomány

A rendészeti szervezetek körében a rendészeti vezetés- és szervezéselmélet a rendészeti szervezetek vonatkozásban általános és sajátos módszerrel vizsgálja a vezetés általános és egyedi jellemzőit és összefüggéseit. Így a rendészeti vezetéstudomány a vezetéstudomány általános alapjain túl, más tudományterületek bevonásával, fejlesztés céljából többek között a következő összetevőket vizsgálja:

- a rendészeti vezetés általános alapjait;
- a rendészeti vezetés elméletének, gyakorlatának és módszertanának rendszerét, összefüggéseit;
- a rendészeti szervezetekben lejátszódó szervezeti folyamatok racionalizálását;
- a rendészeti szervezetek szervezéselméletét, a cél- és feladatrendszernek megfelelően működő szervezet kialakíthatóságát, működtethetőségét, a szervezeti változások megvalósíthatóságát;
- a rendészeti szervezetben lejátszódó szervezeti kommunikáció rendszerét;
- a rendészeti szervek vonatkozásában a vezető szervek és személyek vezetési módszereit, más államok, rendészeti szerveinek működését, összevetését, illetve annak adaptálási lehetőségeit;
- a rendészeti szervezetek diagnosztizálási lehetőségeit;
- a rendészeti szervezeti innovációt, a változás, a fejlesztés szükségességét, a szervezeti hatékonyságfejlesztés különböző aspektusait a rendészeti szervezetek vonatkozásában.⁵

A rendészeti vezetés- és szervezéselmélet a vezetéstudomány interdiszciplináris alrendszereként:

- tanulmányozza és adaptálja az általános vezetés- és szervezéselmélet elméleti alapjait, folyamatát, eszközrendszerét, jogi, pszichológiai, szociológiai, informatikai, kommunikációs, metodikai, logikai, pedagógiai, matematikai stb. alapjait abból a célból, hogy azt adaptálja a rendészeti vezetés- és szervezéstudomány területén;
- tanulmányozza a vezetés technikai lehetőségeit és rendszerét, a rendészeti vezetői felkészítés folyamatát és lehetőségét;
- vizsgálja a rendészeti szervezetek humán erőforrás-gazdálkodása hatékonyságának, fejleszthetőségének, ösztönzésének módjait, lehetőségeit;

⁵ Például Ritecz György: Az irreguláris migráció kezelés fejlődése, fejlődés-e? In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIX. Pécs, 2017. 287–292. o.

- kutatja a hatékony vezetési rendszerek kialakításának lehetőségeit, javaslatot tesz a rendészeti szervezeteken belül a vezetési szintek optimalizálására;
- kutatja a rendészeti szervezetekben alkalmazott vezetéstechnikai eszközök alkalmazásának lehetséges fejlesztési irányait, a cselekvési idő minimalizálását;
- kidolgozza a rendészeti szervek vezetés- és szervezéselméletének elveit és rendszerét.

A rendészeti vezetés- és szervezéselmélet tárgya, fő kérdésfelvetése, a vezetés kettős jellege

A rendészeti vezetés- és szervezéselmélet tárgya: a rendészeti szervezetek működésének vezetéselméleti szempontból történő vizsgálata, ezen szervezetek működési törvényeinek, a vezetés törvényszerűségeinek feltárása.

A rendészeti vezetés- és szervezéselmélet fő kérdésfelvetése:

1. Hogyan növelhető a rendészeti szervezet szervezeti teljesítménye, az eredményesség és a hatékonyság?
2. Hogyan motiválhatók a rendészeti szervezet tagjai a jobb teljesítményre?

Mindenféle vezetői tevékenység a szervezeti célok elérése érdekében kettős tartalommal bír:

- Minden vezetői feladat megoldása a rendelkezésre álló erőforrások optimális elosztása.
- Az emberek megnyerése, az emberi kapcsolatok formálása.

A rendészeti szervek – rendszerelméleti megközelítésben

A rendészeti szervek társadalmi igényeket elégítenek ki, azok a társadalom szerves részét képezik, és addig maradnak működésben, amíg a társadalmi munkamegosztásból adódó feladataiknak, a társadalmi igények kielégítésének eleget tesznek. A rendészeti szervezeteket számtalan szervezeten kívüli hatás éri, ezekre a hatásokra szükséges a megfelelő válasz (ellentevékenység) megadása.

A rendészeti szervezetek általában ugyanolyan jellemzőkkel bírnak, mint más szervezetek, hiszen ezek a szervezetek is a társadalmi környezetben léteznek. Az adott társadalom biztosítja számukra a szervezet személyi állományát, megalkotja a rendszer környezetét, ahonnan a rendészeti szervek a működési energiájukat beszerzik.

Rendészeti vezetőként is akkor járunk el helyesen, ha a dolgok rendszerszemléletű megközelítésének módszerét⁶ alkalmazzuk. Általánosságban azonban megállapíthatjuk, hogy a szervezetek vezetési rendszere már önmagában is egy összetett rendszert alkot, amely további alrendszerekre bontható.

A rendészeti szervek szervezeti rendszere és az egyes alrendszerek jellemzői

A rendészeti szervezetek valamennyi szervezeti erőforrása a társadalomból ered, hiszen annak minden összetevője a társadalomtól származik. A működéshez szükséges materiális és immateriális javak szintén a környezetből származnak. A rendészeti szervezet a teljesítményét a társadalom irányába adja le, amely a kialakult objektív és szubjektív biztonsági helyzet állapotával mérhető.

A rendészeti szervezetek működésének rendszermodellje

A vezetés- és szervezélméletben elfogadott rendszermodell alapján minden szervezet a bemeneti oldalon kapott erőforrások felhasználásával a szervezet részére meghatározott célokat és feladatokat igyekszik megvalósítani. A rendészeti szervezet belső rendszerében zajló folyamatok során a bemeneti oldalon szereplő tényezők átalakulnak, összeadódnak, és olyan kimeneti tényezők jönnek létre, amelyekre a működési és a társadalmi célok teljesülése jellemző. Mindezen tényezők és folyamatok hatása mellett a környezet jelentős hatással van a szervezeten belül játszódó folyamatokra.

A rendészeti szervezetek vonatkozásában az egyes alrendszerek főbb jellemzői a következők:

- I. A rendészeti szervezetek humán alrendszere. Ide soroljuk azokat a hatáskörökkel és feladatkörökkel rendelkező személyeket, akik munkavégzésükkel gyakorolják a szervezeten belül kialakított vezetési funkcióikat.
- II. A rendészeti szervezetek materiális javai. Materiális javaknak tekinthetjük a rendészeti szervezetek mindazon tárgyasult eszközeit, anyagi javait, amelyeket a szervezet a működési céljai eléréséhez és feladatai teljesítéséhez felhasznál, illetve alkalmaz.
- III. A rendészeti szervezetek immateriális javai. A szervezet működése szempontjából legfontosabb szakmai ismeretanyag, az előírások, elvek,

⁶ Ludvig von Bertalanffy: A szervezet, mint rendszer. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1979. 42. o. „A rendszert mi úgy definiáljuk, mint egymással kölcsönhatásban álló elemek bizonyos száma...”

módszerek, eljárások ismerete, de a pénzügyi eszközök és az információk javak is ide tartoznak.⁷

A rendészeti szervezetek létrehozása

A rendészeti szervezetek a rendszertani osztályozás alapján társadalmi szervezetek, amelyek a biztonság⁸ megteremtésének társadalmi igényét elégítik ki. A rendészeti szervezeteken belül fellelhető munkafolyamatok a következő kategóriákba sorolhatók be: a rendészeti szolgálati tevékenység fenntartásának folyamata (ennek a feladatnak a célja a szervezeti célok teljesítése); a rendészeti szervezet-fenntartási folyamat (amely a szervezeten belüli folyamatok elvégzésének összehangolását szolgálja); a gazdasági-pénzügyi ellátási folyamat (amely a rendészeti szervezet működéséhez szükséges feltételeket teremti meg).

A rendészeti szervezetek vezetési rendszere

A rendészeti szervezetekben a rendészeti vezetés specifikus jellege miatt a vezetési funkciók sajátosságokkal rendelkeznek: a rendészeti tevékenységből adódóan a szervezeten belüli hatalmi viszonyok erőteljesen érvényesülnek, mint például az egyszemélyi parancsnoki rendszer, a szigorú hierarchia, az alá-fölérendeltség és az, hogy a rendészeti tevékenységek egy része esetenként életveszélyes helyzetben történik. Általánosságban elmondható, hogy minden rendészeti tevékenység végrehajtása magas fokú szakszerűséget, tervszerűséget és több szerv koordinált együttműködését igényli.

A rendészeti szervezetek ismérvei

A vezetéstudományi megközelítés alapján maga a rendészet egy védekező rendszernek tekinthető, hiszen az a társadalomban előforduló jogellenes magatartások megelőzésének, megakadályozásának és elhárításának igazgatási

⁷ Tansegédlet a katasztrófavédelmi alparancsnoki állomány központi továbbképzéséhez Forrás: http://kok.katasztrofavedelem.hu/letoltes/document/document_143.pdf 44. alapján, a szerző által átdolgozva. (Letöltés ideje: 2019.02.20.)

⁸ A biztonság nehezen meghatározható fogalom. A „biztonság” szó latin megfelelője a „securitas sine cura” („securitas” ill. „securus”, két összetevője „sine = nélkül”, és „cura = aggodalom/félelem”). A biztonságon legegyszerűbb megközelítésben a fenyegetettség nélküli állapotot, vagy bármiféle veszélyeztetettség hiányát értjük. Más megfogalmazásban a biztonság mindazoknak a céloknak, feladatoknak és eszközöknek a rendszere, amelyek felhasználásával csökkenthető a fenyegetettség, és/vagy hatékonyan elhárítható bármiféle veszélyhelyzet. A biztonság fogalmának meghatározásakor számolnunk kell azzal, hogy az másként értelmezhető az egyén, az állam illetve a nemzetközi közösség szintjén. Biztonságpolitika.hu Team, 2004–2006. Forrás: <http://www.biztonsagpolitika.hu> (Letöltés ideje: 2019.02.20.)

formája.⁹ A rendészet teljesítménye a biztonság elért színvonalával mérhető. A rendészeti igazgatást bonyolult összetétel jellemzi, annak egyes ágazatai merőben különböző igazgatási formák jelenlétét követelik meg. Ezen különböző rendészeti feladatok és tevékenységek eltérő szervezeti felépítést és vezetési-igazgatási kultúrát követelnek meg.

A rendészeti szervezetek főbb jellemzői a következők

A rendészeti szervezetek természetes rendszereket alkotnak, azok nyílt rendszerek módjára viselkednek.¹⁰ A szervezetek a társadalom részét képezik, a környezettel való érintkezés jelenti a rendszer kapcsolatát a külvilággal.

A rendészeti szervezeteknek is külső energiára van szükségük a működésükhöz, ezért számítanak a környezetük támogatására. A szervezet a társadalomtól kapott energiát a biztonság megteremtésére vonatkozó törekvéseiben visszajuttatja a társadalomnak.

A rendészeti szervezetek vezetőinek elsődleges felelőssége, hogy az általuk irányított szervezet teljesítménye álljon arányban a befektetett külső források mennyiségével és minőségével.

Mint minden rendszer, ezek a rendészeti szervezetek (rendszerek) is fejlődőképesek, öntanuló rendszerek, melynek során gyarapíthatják vagy elveszíthetik egyes alrendszeit. Vezetői felelősség, hogy a szervezetekben meglévő működési zavarokat fel kell ismerni, azokat ki kell javítani, és más hatékonyabb szervezeti formákkal kell felváltani.

Érdekességgéppen megjegyzendő, hogy a német rendőrségek szervezetével, vezetési rendszerével¹¹, valamint a rendőrségi stratégiák kidolgozásával¹² foglalkozik publikációiban Fórizs Sándor.

⁹ Kovács István: Magyarország határain átnyúló szervezett bűnözés és prostitúciós bűncselekmények a schengeni térségben, különös tekintettel a SOCTA és EUROSTAT értékelésére. Határrendészeti Tanulmányok 2017/4. 83. o.

¹⁰ A rendszer akkor zárt, ha abba kívülről nem lépnek be elemek, és egy elem sem lép ki belőle. A nyílt rendszerben ezzel szemben az elemek kifelé és befelé is áramlanak, és így lehetőség van a rendszert alkotó elemek kicserélődésére. A szerző megjegyzése.

¹¹ Fórizs Sándor: Gondolatok Németország rendőrségi rendszeréről. Belügyi Szemle 2015/10. 47–64. o.

¹² Fórizs Sándor: Rendészeti kihívások – németországi válaszok. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV. évfolyam, Szerk.: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán, Tanulmányok „A változó rendészet aktuális kihívásai” című tudományos konferenciáról. Pécs, 2013. 43–62. o.

A vezetői felkészítés fő színterei a Rendészettudományi Kar alapképzéseiben¹³

A vezetői felkészítés szerkezete és színtere komplex rendszert alkot. Ennek elemei: a vezetés- és szervezéstudomány, a rendészeti vezetéstudomány, a közös közszolgálati gyakorlat tantárgyai. Az oktatott tantárgyakon kívül a rendvédelmi tisztjelöltek az alapkiképzésük során elsajátítják a belügyi alapismereti modul ismeretanyagát, amelyet a tisztjelölti élet sajátosságai és a szervezettsége indokol. Ehhez kapcsolódik még a gyakorló parancsnoki feladatok ellátása, illetve a hallgatói szakmai gyakorlatok és szakmai tantárgyak teljesítése során a gyakorlati feladatok feldolgozása.

A vezetés- és szervezéstudomány elnevezésű tantárgy

A rendvédelmi tisztjelöltek felkészítésében az egyik legfontosabb alapozó tantárgy a vezetés- és szervezéstudomány, amelynek elsajátítása során a hallgatók megismerik a vezetéssel kapcsolatos fogalmakat, összefüggéseket. A tantárgy során a hallgatók megismerik a következő témaköröket: vezetés és vezetők; vezetési folyamat, a vezetési rendszer elemei; a szervezet és környezete; célkitűzés és stratégiaalkotás; szervezetek diagnosztizálása; munkaszervezés, feladattervezés; emberierőforrás-gazdálkodás; vezetői motiváció; vezetési stílus; kommunikáció; csoportok a szervezetben; szervezeti konfliktus; szervezeti változás, változásirányítás; szervezetfejlesztés.

A tantárgy célja, hogy fejlődjön a hallgatók önállósága, és kialakuljanak a vezetői ismereteik, készségeik és képességeik.

A rendészeti vezetéstudomány elnevezésű tantárgy

A tantárgy a vezetés- és szervezéstudomány című tantárgyra épül. A rendészeti vezetéstudomány ismeretkör elsajátítása során az adott hivatásrendre jellemző, előre kidolgozott „hallgatói feladat” kerül feldolgozásra. Ebben a foglalkozássorozatokban a hallgatók a gyakorlati példákon keresztül megismerik és gyakorolják a vezetési folyamat fő mozzanatait, funkcióit és a vezetői feladatokat. A tantárgy célja a rendészeti vezetői, parancsnoki feladatok ellátásához szükséges ismeretek átadása, rendszerezése és begyakoroltatása, ennek során a vezetői (parancsnoki) szemléletmód és vezetői készségek kialakítása és gyakorlati megalapozása. A hallgatók feladata a „hallgatói feladat” foglalkozásról foglalkozásra történő előzetes feldolgozása, az előre meghatározott vezetői szerepekre történő folyamatos felkészülés.

¹³ Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar, Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék, tanszéki irattár, tantárgyi programok 2019.02.15.

A nevelési cél az, hogy a hallgatók megismerjék és gyakorolják a vezetői beosztással kapcsolatos legfontosabb elméleti és gyakorlati tevékenységeket, amelyek megalapozzák a későbbi vezetői, parancsnoki feladatok ellátását.

A közös közszolgálati gyakorlat elnevezésű tantárgy

A közszolgálat főbb hivatásrendjei a felkészítés során elsajátított ismereteiket a valóságot megközelítő helyzethez igazodó gyakorlat során mélyítik el. A gyakorlatot elméleti foglalkozások előzik meg, amelyek a közszolgálati szemléletmód kialakítását, a feladatok közös megoldásának képességét fejlesztik.

Az elérendő cél az, hogy a képzésben részt vevő hallgatók ismeretszinten legyenek képesek áttekinteni a közszolgálati szférában tevékenykedő szervezetek tevékenységét és vezetésirányítási rendszerét, legyenek jártasak a törzsmunkában, tudjanak aktív tervező, előkészítő, szervező tevékenységet folytatni, ezáltal hozzájárulni a sikeres vezetői döntések megalapozásához. Mindez arra irányul, hogy fejlődjön a hallgatók önállósága, és kialakuljanak a vezetői ismereteik, készségeik és képességeik.

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem alapképzésben és (HHK és RTK rendészeti vezető) mesterképzésben részt vevő végzős hallgatói részére minden évben levezetésre kerül az egyetemi közös közszolgálati gyakorlat (a továbbiakban: gyakorlat). A gyakorlaton történő részvétel minden alapképzésben tanuló végzős hallgatónak a szenátusi döntés alapján kritériumkövetelmény, ennek megfelelően a hallgatók képzésének egyik jelentős állomása.

A rendészeti vezető mesterképzés – A rendvédelmi szervek felsőszintű irányítása, rendészeti vezetéselmélet című tantárgy

A rendészeti vezető mesterképzésben a vezetés- és szervezéselmélet nevű tantárgy egymásra épülő modulrendszerben került betervezésre. A mesterképzésben minden téma vezetői szempontból közelíti meg az adott problémakört.

A képzés során a következő témakörök feldolgozása történik: a modern vezetéselmélet kialakulása, a vezetéselmélet fejlődése, a szervezetek strukturális jellemzői, az egy- és többdimenziós szervezetek, a vezetési folyamat és a döntéselőkészítő rendszerek, a szervezeten irányítási rendszerek. A szemesztert vezetési gyakorlat, szituációs feladatok megoldása zárja.

A második szemeszterben a hallgatók megismerik a stratégiai menedzsment folyamatát, a csoportos döntéshozatali módszereket, a projektmenedzsment kérdéseit. A harmadik szemeszterben a témák kimondottan vezetői szempontból történő megközelítésére helyeződik a fő hangsúly. Ezek a következők: a tárgyalástechnika, a tárgyalási folyamat szakaszai, a tárgyalási stratégiák, az értekezlettartás vezetői aspektusai, a vezetői időgazdálkodás, az önmenedzselés alapelvei.

A rendészeti vezető mesterképzés – A komplex rendészeti vezetési gyakorlat című tantárgy

A tantárgy elsajátítása során a rendészeti vezető mesterképzésben részt vevő hallgatók megismerkednek az integrált rendészeti törzs tevékenységrendszerével. A tananyag témakörei között szerepel a rendészeti műveletek vezetői előkészítése, a parancsnoki munka rendje és tartalma, a törzs munkája a rendőri művelet végrehajtása során.

A hallgatók kiscsoportos formában gyakorolják az egyes vezetési funkciók elemeinek végrehajtását, az egyes konkrét beosztásokhoz kapcsolódó feladatokat, felkészülnek a közös közszolgálati gyakorlat végrehajtására.

Az egyetemi közös közszolgálati gyakorlat a rendészeti vezetés- és szervezéstudományi képzés rendszerében

Az NKE minden oktatási szervezeti egysége által folytatott felkészítés során kiemelt hangsúlyt kap a gyakorlatias képzés megvalósítása, amely összhangban van a megrendelői igényekkel és a szervezeti elemek képzési stratégiájával is.¹⁴ Ez a követelmény szoros összhangban van a képzéseket megrendelő szervezetek igényeivel és a szervezeti elemek képzési stratégiájával is.

A megvalósítás során a gyakorlatban részt vevők a különböző szakmai problémák megoldását, a vezetési funkciókat és a törzsmunkát, a nemzetközi együttműködést gyakorolják. A gyakorlat levezetési tervében foglaltak alapján egyes kiemelt tevékenységeket a hallgatók a gyakorlatban is megvalósítanak.¹⁵

A gyakorlat 2013 óta eddig minden esztendőben más-más témakört dolgozott fel. Valamennyi feldolgozott témakör jellemzője az, hogy abban minden – az egyetemen oktatott hivatásrend – megtalálja a saját feladatrendszerét és az ahhoz kapcsolódó tevékenységeket. A gyakorlat során kiemelkedő szerepet kap a vezetői kompetenciák fejlesztése, az alap- és mesterszintű szakmai és vezetői felkészítés elméleti ismereteinek gyakorlatban történő alkalmazása.

Befejezés

Az MRTT szakosztályai az elmúlt években megalapozták a rendészettudomány alapjait. A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészeti Vezetéstudományi

¹⁴ Balla József például a határrendészeti tisztképzés stratégiai követelményeit is feldolgozza tanulmányaiban: A határrendészeti tisztképzés jövője In: Dobák Imre, Hautzinger Zoltán (szerk.): Szakmaiság, szerénység, szorgalom, Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. 81–88. o.; Balla József: Border Guard Training in Hungary Ensuring the Security of the Schengen Area, Hadtudományi Szemle, 10 (3). 2017. 449–462.

¹⁵ Kovács Gábor: Az egyetemi közös közszolgálati gyakorlatok hatása az Államtudományi és Közigazgatási Kar hallgatóinak vezetői felkészítésére. In: Auer Ádám – Berke Gyula – György István – Hazafi Zoltán (szerk.): Ünnepi kötet a 65 éves Kiss György tiszteletére. Liber Amicorum in honorem Georgii Kiss aetatis suae. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. 577–590. o.

Tanszékének oktatói (az MRTT tagjaiként) de a szakterület első számú szakembereiként kiemelkedően fontos feladatnak tartották a vezetés- és szervezéselmélet általános elméletének és gyakorlatának adaptációját a rendészeti szervezetek vonatkozásában. Az elmúlt évek kitartó munkája megtérült, az egyetem valamennyi rendészeti képzésében jelen van a rendészeti vezetés- és szervezéselmélet tantárgy, amelynek tartalma a képzési szintekhez igazítottan kerül átadásra a hallgatók részére. A vezetés- és szervezéselméleti tananyag kiforrott, a rendelkezésre álló tankönyvek, a különböző hallgatói feladatok feldolgozása biztosítja a minőségi tudást, amely nem „csak” elméleti, hanem jelentős gyakorlati tudást és tapasztalatot biztosít a végzetteknek.

Töprengések a biztonságról és a rendőrségbe vetett bizalomról

2014-ben, az MRTT tízéves fennállása alkalmából összeállított jubileumi emlékkötetben „*A rendészettudomány helye, szerepe, jövője*” című rövid írásomban már érintettem a „*biztonság – bizalom*” kérdését,¹ és arról is írtam, hogy a rendészettudományi kutatások fókuszában annak a kérdésnek kell állnia, hogy miként járul hozzá a rendőrség a polgárok jogainak és biztonságának érvényesüléséhez. A rendőrség tevékenységére utalva azt az elvárást fogalmaztam meg, hogy úgy legyen képes *biztonságot* szavatolni, hogy az egyes ember jogai ne szenvedjenek sérelmet. Ugyanis abban az esetben, ha a rendőrség képes kialakítani a társadalommal egy *bizalmon* alapuló kapcsolatot, akkor ezt felfoghatjuk olyan új pozitív értéknek, ami a munkája sikerének az alapja és kiindulópontja lehet, hiszen a közös biztonságunk alapja az egymás iránti *bizalom*.

Az 1960-as évektől, amikor a rendészeti kutatások elkezdődtek, egyre többen ismerték fel, hogy a rendőrség csak akkor képes hatékonyan működni, ha *bizalmi kapcsolat* áll fenn a közösség valamennyi csoportja és a rendőrök között. A közösségnek el kell fogadnia a rendőröket, a rendőröknek pedig a közösség tagjait, mert csak így tudnak befolyást gyakorolni azokra a dolgokra, amelyek az adott településen történnek. A rendőrség természetesen nem egyedül felelős a biztonságért, az élet minőségéért, ezért az együttműködés a társadalmi szereplők között szükségszerű kell, hogy legyen.

A rendőr feladatait és jogosultságait tekintve is különbözik a civilektől, a kettejük közötti viszonyt mégis az határozza meg, hogyan tekintenek egymásra. A civilek elsősorban az őket büntető hatalom képviselőit, de a konfliktusaik kezelésében, biztonságuk megőrzésében segítséget nyújtó szakembereket is láthatják a rendőrökben. A rendőrök kiszámíthatatlan, problémát okozó, a szabályokat felrúgó, a törvényeket megsértő, ugyanakkor segítségre szoruló, együttműködésre kész embereket is láthatnak a civilekben. Mindig azt kell szem előtt tartani, hogy a kettőjük közötti viszony kölcsönös, amelynek kulcsszava a *bizalom*.

A civilek és a rendőrök közötti párbeszéd elindítása nem könnyű, számos nehézségbe ütközik, annak ellenére, hogy mindkét fél szükségesnek érzi, hogy ne

¹ Az azóta eltelt öt évben ezt a kérdéskört alaposan tanulmányoztam és a 2015-ben, az NKE Rendészettudományi Kar BA képzésén bevezetésre került Rendészetszociológia tárgyhoz írt kézikönyvekben (Rendészetszociológia I., Rendészetszociológia II.) az ezzel kapcsolatos ismereteket, kutatási eredményeket részletesen taglalтам.

falakat, hanem hidakat építsen, mégpedig a *bizalom* hídját, a *személyes bizalom* érzését, hiszen a rendőrség sok mindent elérhet azáltal, ha az állampolgárokkal partnerként működik együtt. Ennek Magyarországon igazán kiváló innovatív eszköze a Police Café módszer, amely idén májusban lesz ötéves.² A panaszok megfelelő kezelése, az emberi és részrehajlásmentes bánásmód, a hivatástudat, a toleráns viselkedés, valamint a rend és a fegyelem mind olyan értékek, melyek nélkülözhetetlenek a *társadalmi bizalom* megteremtéséhez, erősítéséhez, valamint a rendőrök megítélésének a javításához is. A rendőrségi feladatok egy részét, pl. a prevenciót, nem állami, hanem civil szervezeteknek, egyesületeknek és részben maguknak az állampolgároknak kell átadni, ami persze nem azt jelenti, hogy az állam a biztonság és a biztonságérzet növelésének folyamatából teljesen visszavonulna.

Concha Győző, akinek munkássága ma is figyelemre méltó, hiszen a szabadság és jogállamiság, mint alapértékek tisztelete mellett rámutatott a rendőrség természetének és működésének olyan általános sajátosságaira, amelyeket sem a rendőrség, sem az állampolgár, sem pedig a demokratikus jogállam nem hagyhat figyelmen kívül, ha a rendőri működés megítéléséről van szó, már 1901-ben megfogalmazta, hogy a *„rendőrség feladata az állam és társadalom rendjének előfeltételeit létesíteni, biztosítani, a társadalmi rendnek érvényesülését lehetségessé lenni, nem magát a rendet. ... A rendőri működés a szükséglet szempontjából, amelyet kielégít, abban különbözik ... más állami működésektől, hogy míg ezek magát az állam célját, illetőleg ennek egyes részeit: a nemzeti függetlenséget, a jogot, a közvagyonosodást, műveltséget, erkölcsöt ápolják, addig a rendőrség csak mindezeknek előfeltételét, azt a külső, azt az időleges biztonságot, amely a tulajdonképpeni célok érdekében való működésnek pozitív kifejeződésében és háborítatlanságában áll. Hasonlóképp nem a rendőrség tartja fenn az állam és a társadalom rendjét, hanem a nem-rendőri alkotmányos és a társadalmi tényezők; a rendőrség ezeknek csak segéde, működésüknek részint pozitív feltételeiről gondoskodik, részint az akadályokat hárítja el útjokból.”*³

Az 1950-es évek elején született meg a *biztonságot* két eltérő részből – *objektív és szubjektív biztonság* – megkonstruáló biztonságkonceptió (a duális biztonság koncepciója), mely a múlt század végéig uralta a társadalomtudományi és a rendőri gondolkodást. *Objektív biztonságról* akkor beszéltek, ha az eseményekről (bűncselekmények, szabálysértések stb.) összegyűjtött adatokat osztályozták és

² Bővebben erről: Gaál Gyula – Molnár Katalin: Másféppen a biztonságról – Police Café Pécs. Belügyi Szemle 2014/11. 101–114. o.; Gaál Gyula – Molnár Katalin: A World Café rendészeti alkalmazásának kezdeti tapasztalatai. Magyar Rendészet 2015/5. 11–19. o.; Gaál Gyula – Molnár Katalin: A biztonságos, élhető közösség védernyője. Hadtudomány 2015/25. És legújabban: Molnár Katalin: Rendőrkávéházi élményeim. Police Café blogkönyv, Rejtjel Kiadó, Budapest, 2019.

³ Concha Győző: A rendőrség természete és állása a szabad államban. Székfoglaló értekezés 1901, In: Hatvan év tudományos mozgalmái között Concha Győző összegyűjtött értekezései. A Magyar Tudományos Akadémia kiadása. Budapest, 1935. 128–130. o.

statisztikai eszközökkel elemezték. A bűncselekmények és szabálysértések gyakorisága és ennek a gyakoriságnak a változása, területi elhelyezkedése, időszakra, lakosságra stb. számított értékei voltak azok, amelyekkel a biztonságot „objektíven” remélték megragadni a tudósok, rendészeti vezetők és politikusok. Az „objektív” biztonság tehát az intézmények által szentesített biztonság volt.

A társadalmi változások következtében azonban ezek az intézmények egyedül már nem határozhatták meg a biztonságot. A statisztikák mutatta képet kénytelenek voltak kiegészíteni a civilek által *érezelt* valósággal. Ezt nevezték el *szubjektív biztonságnak*, ami a lakosság különböző csoportjai által észlelt valóságot jelölte. A szubjektív biztonságot a lakosság elégedettségével mérték.⁴ Az Egyesült Államokban 1957-től kezdődően több kutatást is végeztek, amelyek országos mintán vizsgálták a választadók elégedettségét. A hetvenes években az elégedettséget már a lakókörnyezetre vonatkozóan is vizsgálták. Ekkor készültek azok a kutatások, melyek eredményei egyaránt formálták a civilek, a politikusok és a rendészet vezetőinek szemléletét.⁵

A 20. század végén kibontakozó gazdasági és társadalmi folyamatok lokálisan és globálisan egyaránt rendkívüli feladatok elé állították a társadalmakat, és nagyon fontos volt a biztonság új fogalmának kialakítása, amely abból indult ki, hogy minél élhetőbbek a közösségek, minél élhetőbb a társadalom, annál biztonságosabb. A legújabb biztonságkonceptió a *társadalmi együttélés minőségét* tekinti a biztonságot meghatározó tényezőnek.⁶ A közös biztonság a hatalom intézményeivel, a civil önszerveződésekkel, a hagyományos és a közösségi médiával, valamint a tudománnyal együtt teremthető meg. Az *élhető társadalmakban* ezek az intézmények a lakosság állandó kontrollja és kritikája alatt állnak, és folyamatos párbeszédet kell folytatniuk.

A megváltozott feltételek a rendészeti gondolkodás átalakulását is megkövetelték. A *community policing*⁷ radikális szemléletváltást jelentett. Ez a filozófia, amely megváltoztatja a rendőrség feladatát, azon a hiten alapul, hogy a rendőrséget, melyet a közösség részének kell tekinteni, csakis a lakosokkal való együttműködés teszi képessé az életminőség javítására úgy, hogy a közösség problémáira kreatív megoldásokat keres. Ezáltal a *közbiztonság* is csak társadalmi együttműködéssel teremthető meg, és ez az új, szolgáltató rendőrségi modell lényege.

A community policing egyik legfontosabb eleme az, hogy a rendőrök minél több emberrel lépjenek közvetlen kapcsolatba, és ne csak egyszerűen partnerként

⁴ Lásd erről a kérdéskörrel bővebben: Kozáry Andrea: Rendészetszociológia. Kézikönyv I. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2015.

⁵ Ebben az időben kezdett a tudomány a rendészettel foglalkozni, vagyis ekkoriban született a rendészetszociológia és a rendészettudomány.

⁶ Krémer Ferenc: A biztonság intézménye és a rendőrség, Replika 2011/1, 205–230. o.

⁷ Az Európai Unióban általánosan elfogadott gyakorlat, hogy nem fordítják le a tagállamok nyelveire a community policing kifejezést, így én sem teszem.

tekintsenek egymásra, hanem olyan partnerre, aki a közösséggel együtt dolgozik. Ez a hozzáállás nagymértékben elősegíti a bizalom kialakulását, hiszen ennek kiépítése áll a *community policing* középpontjában, amely azonban nem tud működni, ha szakadék van a rendőrök és a civilek között, mert kölcsönös *bizalom* nélkül nem lehetséges biztonságot teremteni.⁸

A szakirodalom a kanadai rendőrséget olyan testületként írja le, mint amelyik a munkáját a *community policing* filozófiája és gyakorlata szerint végzi. 12 pontban foglalták össze az alapelveiket, melyek mindegyike ezt a szemléletet tükrözi:

- A rendőrség egy közszolgálat, a rendőr tagja a polgárok helyi közösségének.
- A jó *közbiztonság* csak a közösséggel való aktív kommunikációval biztosítható.
- A közösség rendvédelme egyet jelent a közbiztonságot befolyásoló helyi problémák azonosításával és
- annak képességével, hogy rendőri eszközökkel megoldást találnak ezekre a gondokra.
- A feltárt jogsértések okainak megállapítása és a megszüntetésükre tett intézkedések hatékonyságának támogatása is rendőri kompetencia.
- A közbiztonságért felelős valamennyi helyi intézménynek kötelessége az együttműködés (polgármesteri hivatal, gazdálkodó szervek, civil közösségek).
- A megelőzés legbiztosabb forrása a rendőrség társadalmi kapcsolatainak köszönhető legális információk tömege.
- A személyes rendőri jelenlét tehet a legtöbbet a bűnözéstől való félelem leküzdéséért, a szubjektív biztonságérzet növeléséért.
- A generális szaktudás a közösségi rendőrség kötelékében a helyi viszonyokhoz alkalmazkodni tudó közbiztonsági és bűnüldözési feladatok szintézisét biztosítja.
- A közösségi rendőrség a helyi önkormányzat által működtetett, decentralizált (municipális) rendészet.
- Ez az új működési forma a rendőri szervezet gyökeres modernizációjával hozható létre.
- A közösségi rendőrség az önkormányzatnak és a település lakosságának tartozik tevékenységéről elszámolással.⁹

Meggyőződésem, hogy ennek köszönhető, hogy a kanadaiak többsége bízik a rendőrségben. Ezt az intézményekkel, elsősorban az igazságszolgáltatásba vetett bizalommal kapcsolatos kanadai felmérések¹⁰ is bizonyítják.

⁸ Kozáry Andrea: Rendészetszociológia. Kézikönyv I. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2015. 87. o.

⁹ Finszter Géza: A rendészet elmélete. KJK-Kerszöv, Budapest, 2003. 53–54. o.

¹⁰ Roberts, Julian V.: Public Confidence in Criminal Justice: A Review of Recent Trends 2004–05. Report for Public Safety and Emergency Preparedness Canada. Ottawa, Public Safety Canada. 2005. „A kanadaiak a rendőrségben bíznak a leginkább, kevésbé a bíróságban és a pártfogó felügyeletben”

Az elmúlt évtizedben a rendőrség iránti bizalommal kapcsolatos tudományos kutatásokat és felméréseket döntően az angolszász országokban, mindenekelőtt az Egyesült Királyságban végezték.¹¹ Magyarországon az utolsó néhány évben lett ez kutatott téma, elsősorban a procedurális igazságosságra és az igazságszolgáltatásba vetett bizalomra fókuszálva.¹² Sajnálatos módon hazánkban a bizalom mértéke meglehetősen alacsony, az emberek nem bíznak sem egymásban, sem az intézményrendszerekben. Jó pár vizsgálat (Utasi Ágnes¹³, Csuhai Sándor¹⁴) elemzése jutott erre a megállapításra. A 2016. évi *Jó Állam Jelentés*hez készített véleményfelmérés is megerősítette, hogy „a társadalmi intézményekkel szemben rendkívül alacsony az általános bizalom”.¹⁵ A Jó Állam program megállapítja: „Nemzeti érdek, hogy az állam folyamatosan érdekelje ki a polgárok bizalmát: védelmet és biztonságot szolgáltatson számukra. Az állam iránti bizalom a polgárokból jogkövető magatartást vált ki, így szankcionáló hatalmát csak elkerülhetetlen esetekben kell gyakorolnia... Csak a Jó Állam lehet képes hatékonyan működni, mert energiáját nem az állampolgárok elleni „küzdelemre”, a jogsértések szankcionálására, a kiskapuk befoltozására kell fordítania, hanem arra, hogy egyre jobb szolgáltatást nyújtson.”¹⁶

Boda Zsolt és Medve-Bálint Gergő empirikus kutatásainak eredményei azt mutatják, hogy a rendőrség iránti bizalom kulcsfontosságú mind a rendőrség hatékonysága, mind az igazságszolgáltatási rendszer iránti bizalom erősítése szempontjából. Ha az emberek bíznak az igazságszolgáltatásban, az mind társadalmi szempontból, mind a jogrend szempontjából hasznos. Az igazságszolgáltatás iránti bizalom a rendőrség iránti bizalommal kezdődik, mert az jó eséllyel erősíti meg az igazságszolgáltatási rendszer iránti pozitív attitűdöket. A rendőrség iránti bizalomnak amellett, hogy közvetlen pozitív hatása van az igazságszolgáltatás iránti bizalomra, azonnali haszna van a rendőrség, mint állami hatóság számára is. Ha az állampolgárok megbíznak a rendőrségben, jobban lehet számítani az intézménnyel való együttműködésükre, ami a hatékony működés szükséges feltétele. „A rendőrség észlelt kompetenciájának és hatékonyságának kulcsszerepe van a rendőrség iránti bizalom szempontjából. Ha a rendőrség felkészültségről és hozzáértésről tesz tanúbizonyságot a nyomozásai során, és

Idézi Kerezi Klára: A párbeszéd hatalma. A helyreállító igazságszolgáltatás szerepe a közpolitikában. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. 39. o.

¹¹ A teljesség igénye nélkül ki kell emelni Ben Bradford, Jonathan Jackson, Elizabeth Stanko, Mike Hough, Tom R. Tyler, Krisztián Pösch nevét.

¹² Boda Zsolt, Gajdusчек György, Kerezi Klára, Medve-Bálint Gergő, Tóth István György és Utasi Ágnes végeztek a témában jelentős kutatásokat.

¹³ Utasi Ágnes: A bizalom hálójá. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2002.

¹⁴ Csuhai Sándor (szerk.): Jelentés a Jó Állam Véleményfelméréséről. Dialóg Campus, Budapest, 2016.

¹⁵ Kerezi Klára: A párbeszéd hatalma. A helyreállító igazságszolgáltatás szerepe a közpolitikában. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. 39. o.

¹⁶ Idézi Finszter Géza: Rendészettan. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. 314. o.

hozza azokat az eredményeket, amelyeket az emberek várnak tőle (elfogja a bűnözőket, kezeli a balesetek, zavargások vagy szélsőséges időjárási körülmények által okozott válsághelyzeteket stb.), akkor az emberek jó eséllyel hatékonynak ítélik a rendőrséget, és nagyobb bizalommal viszonyulnak hozzá.”¹⁷

A szakirodalomban egyetértés van azt illetően, hogy a rendőrség iránti bizalomnak két fő összetevője van: az észlelt rendőri hatékonyság (mennyire ítélik úgy az emberek, hogy a rendőrség sikerrel tartja fenn a rendet) és a méltányosság (mennyire tartják az emberek méltányosnak, jogosnak és észszerűnek azt, ahogyan a rendőrök az emberekkel bánnak).

A bizalomra rászolgáló kommunikációt a szakembereknek tanulniuk kell. A magyarországi rendészeti kommunikációs képzés két és fél évtizede aktív oktatója, Molnár Katalin szerint „a szervezeten belüli, illetve a civilekkel – azaz az ügyfelekkel – zajló mindennapi interakciók teszik ki a rendészeti szervezetek kommunikációjának elsöprő többségét. Bármily furcsán hangzik is, de ehhez a két felülethez képest az, hogy a nyilvánosság előtt egységes egészként a szervezet hogyan jeleníti meg önmagát, minimális részarányt jelent. A közvéleményt alkotó egyének elsősorban saját tapasztalataik alapján alakítják ki véleményüket az adott rendészeti szervezetről. Másodsorban az ismerőseiktől szerzett információkra hagyatkoznak. S ehhez képest csak harmadlagos a hírekben hallottak-látottak hatása. A média közvélemény-formáló szerepe persze óriási, de közel sem akkora, mint az előző két tényező. Elsősorban tehát a rendészeti tevékenységet végzők egymás közti és az ügyfelekkel folytatott kommunikációjában kell rendet tenni. Ha ebben már előrehaladott állapotban vannak, akkor ezekre a stabil alapokra nem könnyen széthulló PR-légvárakat lehet építeni, hanem komoly és tartós társadalmi presztízszt.”¹⁸

A rendészetért felelősök számára naponta felmerülő kérdés, hogy a munka eredményességének biztosítása, növelése érdekében miként lehet mindezt a mindennapi szakmai tevékenységben folyamatosan, nagy tudatossággal irányítúként kezelni, melyhez szükségesek az átfogó, jövőbe ívelő koncepciók és azok a részletekre fókuszáló gyakorlati elgondolások és lépések is, amelyek a rendészeti hivatás nélkülözhetetlen szakmai fundamentumát adják.¹⁹ Természetesen fontosnak tartom ezeket az elképzeléseket, de azt is tudom, hogy ezekből sajnos még nem született meg egy érvényes, szakmailag erős, konszenzuson és szakértelmen alapuló, hivatalos és átfogó rendészeti koncepció.

¹⁷ Boda Zsolt – Medve-Bálint Gergő: A rendőrségbe vetett bizalom tényezői. In: Boda Zsolt (szerk.): Bizalom és közpolitika. Jobban működnek-e az intézmények, ha bíznak bennük? Argumentum – MTA TK Politikatudományi Intézet, Budapest, 2016. 75–96.

¹⁸ Molnár Katalin: Rendészeti kommunikáció – a média tükrében. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. 17–18. o.

¹⁹ Kozáry Andrea: „A bizalom gyalog jön és lóháton távozik.” A multikulturális társadalom legújabb kihívásai: a rendőrség és a bizalomépítés. In: Szakmaiság, szerénység, szorgalom. Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. 421. o.

Néhány gondolat a Rendészettudományi Szaklexikon megalkotásával kapcsolatban¹

Bevezetés

Ady Endre „A Tűz csiholója” című versében azt írta, hogy „*Csak akkor születtek nagy dolgok, Ha bátrak voltak, akik mertek.*” A Rendészettudományi Szaklexikon megálmodói talán nem is bátrak voltak, hanem vakmerőek. Egy olyan nagy volumenű tudományos munkát céloztak meg, amire korábban még nem volt példa a rendészettudományban: rendkívül rövid idő alatt összegyűjteni szeretett tudományterületük mindazon jelenkori és múltbeli szakkifejezéseit, amelyeket több tízezer rendészeti szakember használ nap mint nap a munkája során.

Egy rendészettudományi szaklexikon megírásának gondolata már negyed századdal ezelőtt is felmerült, azonban az elképzelést tett nem követte, így sajnos nem született meg a megálmodott mű. A rendészeti szakszavak és kifejezések hiányának enyhítésére a Magyar Rendészettudományi Társaság 2008-ban egy közel 25 ív terjedelmű, több mint 2000 szócikkből álló szószerkesztetet állított össze, amely a legfontosabb kifejezéseket tartalmazta. Elismerés illeti a szócikket írók munkáját, azonban az idő azt a művet már meghaladta. Elég, ha csak az elmúlt néhány év jogszabályváltozásaira gondolunk, vagy azokra az új szakterületekre és szakágakra, amelyek az elmúlt néhány évben váltak kiemelten fontossá a rendészettudomány számára (pl. megelőző rendészet, kiberbűnözés, vagy onvisszaszerzés stb.).

A szaklexikon megszületésének egyik indikátora a KÖFOP pályázati rendszer által megteremtett egyedülálló alkotói környezet volt, ami ideális terepet biztosított a nagy ívű tudományos munkához. A munka végeztével, büszkeséggel tölthet el minden, a rendészet és a rendészettudomány iránt felelősséget érző szakembert és kutatót az a tény, hogy végre megszületett a rendészet és a rendészettudomány legfontosabb kifejezéseit összegyűjtő szaklexikon. Ez a mű is ama mérföldkövek közé sorolható, amelyekből az elmúlt néhány évben több is adódott a rendészettudomány életében (pl. a rendészettudomány MTA által történő „befogadása”, új rendészeti mesterképzések elindítása, a Rendészettudományi Doktori Iskola megalapítása, modern oktatási épület a rendészeti felsőoktatás részére). Szilárd meggyőződésem, hogy a szaklexikonunk is egy olyan állomás,

¹ A tanulmány szerzője a Rendészettudományi Szaklexikon szerkesztőbizottságának tagja és egyben titkára volt.

ami hosszú évekre kedvező hatással lesz a rendészet és a rendészettudomány további fejlődésére.

Az alkotók közössége

A Rendészettudományi Szaklexikon a KÖFOP pályázat keretében, a Karvasy Ágoston Rendészetelméleti és történeti Kutatóműhelyben készült, amelynek vezetője prof. dr. Sallai János r. ezredes volt, aki tevőlegesen is részt vett a szaklexikon kidolgozásában; egyrészt számos szócikket írt, másrészt pedig a „Rendészettudomány és a rendészet általános elmélete” elnevezésű alrendszer vezetője volt.

A szaklexikon főszerkesztője, a Rendészettudományi Kar akkori dékánja, dr. habil. Boda József ny. nb. vezérőrnagy volt, aki a főszerkesztői tevékenység ellátásán kívül tevékenyen részt vett a kidolgozó munkában is; több mint 100 szócikk megalkotása köthető a nevéhez.

A szaklexikon főszerkesztő-helyettese dr. Virányi Gergely ny. hőr. dandártábornok, vezető szerkesztője dr. univ. Beregyei József ny. hőr. dandártábornok volt, aki ugyancsak számos szócikket alkotott.

A szerzők munkáját a 29 tagú szerkesztőbizottság és az ötfős szerkesztőcsoport tagjai koordinálták, akik előre meghatározott időnként, rendszeresen találkoztak és megvitatták az újonnan felmerült kérdéseket.

Nagy tisztelet illeti a kidolgozókat, akik a szaklexikon szócikkeit megalkották (a szerkesztőbizottság és a szerkesztőcsoport tagjai természetesen ugyancsak részt vettek a szócikkek írásában). A szerzők a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának jelenlegi és korábbi oktatói, doktorandusz hallgatói, illetve az NKE karközi intézeteinek munkatársai, valamint az országos hatáskörű rendészeti szervek munkatársai voltak. Összesen több mint 100 oktatónk és 60 rendészeti szakember vett részt a szócikkek kidolgozásában.

A szakmai lektori feladatokra a főszerkesztő törekedett minden esetben az adott terület legnagyobb szaktekintélyeit felkérni, akiknek neve garanciát jelent a leendő szaklexikon magas szakmai színvonalára. Az elkészült szócikkeket 22, az adott témában jártas rendészettudományi szaktekintély lektorálta. A szakmai lektori bizottság vezetője prof. dr. Finszter Géza volt.

A címszavak nagy részének fordítását a Rendészettudományi Kar angoltanárai végezték dr. Ürmösné Simon Gabriella koordinálásával. A nyelvtanárok és a szócikk-írók fordításait pedig a Nemzetközi Oktatási Központ nyelvtanára, Kelemen Zsolt lektorálta.

A lexikonírás és a szerkesztés struktúrája

A kidolgozói munka megkezdése előtt a legfontosabb teendő a szerkesztőbizottság összeállítása, majd a szaklexikon területenkénti felosztása volt. Előbbi kapcsán a

szerkesztőbizottság vezetői törekedtek olyan személyeket bevonni, akik egy-egy adott szakterületnek vitathatatlan szaktekintélyei, és tudományosan is terhelhetőek voltak, vagyis el tudják látni egyéb elfoglaltságaik mellett is e rendkívül sok munkával járó feladatot.

Az első szerkesztőbizottsági ülésen született meg az alrendszeri struktúra, illetve jelölték ki a fontosabb határidőket. A Rendészettudományi Szaklexikonnak az alábbi alrendszerei vannak (zárójelben az alrendszervezető nevével).

- Rendészettudomány és a rendészet általános elmélete (Sallai János)
- Bűnügyi rendészet (Németh Zsolt)
- Közrendészet (Major Róbert)
- Nemzetközi rendészet (Nagy Judit)
- Magánrendészet (Christián László)
- Rendészeti technológia (Szendrei Ferenc)
- Rendészeti vezetés, szervezés és emberierőforrás-gazdálkodás (Kovács Gábor)
- Rendészeti gazdálkodás (Kovács Gábor)
- Rendészeti kommunikáció (Haller József)
- Rendészeti viselkedéstan és szociológia (Haller József)

Az egyes alrendszerek további elemekre osztódtak, így pl. a legterjedelmesebb III. alrendszer közel 20 alrendszerelemre. Mindegyik alrendszerelemnek volt egy szakmai felelőse, és a szerkesztőbizottsági üléseken véglegesítettük a kidolgozók névsorát is.

A szaklexikon szerkesztésének közel két és fél éve alatt 9 szerkesztőbizottsági ülés és 7 szerkesztőcsoporti megbeszélés volt. Eredetileg kizárólag szerkesztőbizottsága volt a szaklexikonnak, azonban az azonnali döntést igénylő operatív feladatok sűrűsödése megkívánta egy szűkebb, könnyebben mozgatható munkacsoport kialakítását is, amely ha a feladatok megkívánták, akkor még a nyári szünetben is összeült. (A szerkesztőcsoport összetétele: Boda József, Virányi Gergely, Beregnyei József, Deák József, Ivaskevics Krisztián, Mátyás Szabolcs, Tóth Nikolett és Baksai Éva).

A szerkesztőbizottság és a szerkesztőcsoport mindig rugalmasan kezelte a felmerülő problémákat. Menet közben több alkalommal is módosult az alrendszeri struktúra, valamint az alrendszervezetők és a kidolgozók személye, illetve a megállapított határidők is, ennek ellenére a munka mindvégig folyamatos és egyenletes színvonalú volt.

A szócikk-írás néhány alapelve

Most, amikor már szinte kezünkben van a mű, szembesülünk azzal, hogy mekkora felelősséggel jár egy lexikont készíteni, ugyanis a szaklexikon valóban évtizedekre meghatározhatja az adott tudományterület vagy tudományág szaknyelvét. Nincs ez másképp a rendészettudomány esetében sem. Hatalmas a felelősség, hiszen a rendészeti szakemberek és kutatók hosszú éveken keresztül ezt fogják használni, illetve alkalmazni; ha pedig valami hibásan vagy tévesen szerepel a szaklexikonban, akkor az hibásan vagy tévesen rögzülhet nemzedékeken keresztül.

Ennek kiküszöbölése érdekében a főszerkesztő-helyettes és a vezető szerkesztő számos segédletet készített, amiből egyértelművé vált minden kidolgozó számára az, hogy pontosan mi az elvárás, milyen alapelvek mentén kell haladni a szócikkek kidolgozásánál. Az alrendszervezetők igényei szerint, a vezető szerkesztő még külön konzultációkat is tartott a szerkesztéssel kapcsolatban.

Ugyancsak alapelveként kezeltük, hogy nem szabad megszilárdítani a hibás kifejezéseket, nem fogadhatunk el mindent feltétel nélkül. Ami hibásan szerepel a jelenlegi szakmai anyagokban (pl. utasításokban, jogszabályokban), azokat javítva kell szerepeltetni a szaklexikonban. Ezt az alapelvet tudatosítottuk a szócikk-írókban is, akik ennek szellemében rendkívül alaposan jártak el a szócikkek megfogalmazásakor, és ha szükséges volt, akkor széles körű egyeztetést követően, javaslatot tettek újabb és észszerűbb kifejezések bevezetésére.

Szintén fontos alapelv volt, hogy a Rendészettudományi Szaklexikon feleljen meg a szabatos magyar nyelv követelményeinek, kerüljük benne a fölösleges idegen szavakat és kifejezéseket. A szaklexikon szerkesztőcsoportjának kivétel nélkül minden tagja elkötelezett híve a szép magyar beszédnek, akik közös erővel számos, szakmailag helyesen megírt szócikkból gyomlálták ki az oda nem illő idegen kifejezéseket. Sok esetben pedig a szakmai lektorok is hangot adtak azon elvárásuknak, hogy a megírt szócikkek szabatosan és a fölöslegesen használt idegen kifejezésektől mentesen legyenek megfogalmazva.

A szaklexikon szerkesztésének főbb állomásai

A szaklexikon szerkesztésének előkészületei 2016 őszén a Farkasvölgyi úti campuson kezdődtek. Ekkor indult meg a szerkesztőbizottság összetételének és az alrendszeri struktúrájának a kialakítása. S ekkor kezdődött meg az egyeztetés, hogy az egyes alrendszereknek milyen és hány darab szócikket kell kidolgozniuk. Az alrendszerek vezetői 2017. március 28-ig küldték meg a kidolgozandó szócikkek címszavait, amelyekből egy közel 3000-es címszólistát állítottunk össze.

A szócikkek kidolgozása ütemezetten, hármas bontásban, egyharmadonként történt, vagyis az alrendszervezetők egyharmadnyi kidolgozott szócikket küldtek meg alkalmanként a szerkesztőbizottsági titkár részére.

Bár a kidolgozási határidők több alkalommal is módosultak, a szaklexikon végleges kézírata leadásának megadott határideje sosem forgott veszélyben, mivel a határidők kellő ráteremtéssel és teljesíthetően lettek megállapítva.

A szerkesztőbizottság döntése alapján az első 1/3 leadási határideje 2017. október 15-e, a másodiké november 15-e, míg az utolsó harmadé december 15-e volt.

A beérkezett szócikkek elsőként egy szerkesztőcsoporti ellenőrzésen mentek át, amikor főként stilisztikai, helyesírási és szerkesztési hiányosságok feltárása volt a cél. Ezt követően került az anyag a szakmai lektorhoz. A lektortól visszaérkezett szócikkeket pedig ismételten javították. Ezzel párhuzamosan jutott el az anyag az angol szakfordítókhoz, majd az angol szaknyelvi lektorhoz, akik a címszavak angol fordítását, illetve a fordítás lektorálását végezték.

2018 nyarán érezhette azt a szerkesztőcsoport, hogy „látszik az alagút vége.” Ekkor ugyanis már többségében visszaérkeztek a kidolgozóktól a javított szócikkek, és „csak” az ismételt szerkesztői ellenőrzéseket kellett elvégeznünk.

A Karvasy Ágoston Rendésettudományi és történeti Kutatóműhely lehetőséget biztosított arra, hogy a lexikonszerkesztés ideje alatt két műhelyvitán vitathassák meg az alkotók a menet közben felmerült problémákat (2017. december 14. és 2018. április 11.) A konferenciák sikerét és hasznosságát bizonyítja, hogy egyrészt a résztvevők mindkét alkalommal a maximálisan tervezett létszámmal voltak jelen, másrészt a szakmai és baráti beszélgetések a konferencia záró időpontját is túllépték.

A műhelyvitákon lehetőséget kaptak az alrendszervezetők, a lektorok, a szócikkírók és az angol fordítók, hogy elmondhassák észrevételeiket és javaslataikat, mindazt, ami szakmailag jobba teheti a leendő szaklexikont. Érdekességként, az első műhelyvitán prof. dr. Krajnc Zoltán honvéd ezredes – Hadtudományi Lexikkal kapcsolatos – korábbi szerkesztői tapasztalatait is megismerhették a jelenlévők. Mindkét szakmai találkozó rendkívül sikeres volt, ami nagyban hozzájárult a szaklexikon magas színvonalú és sikeres befejezéséhez.

A 2018-as esztendő második felében a teljes anyag újbóli és többszöri formai ellenőrzése, a felhasznált irodalom, a rövidítések jegyzékének és az impresszumnak az összeállítása voltak a legfontosabb feladatok.

2018 őszén, amikor a kézirat a végleges közeli formáját elnyerte, megtörténtek a felkérések az előszó (prof. dr. Korinek László akadémikus), az ajánlás (dr. Pintér Sándor belügyminiszter), a köszöntő (prof. dr. Koltay András rektor) és az utószó (prof. dr. Sallai János kutatóműhely-vezető) megírására. A felkérést örömmel vállalta mind a négy szaktekintély.

A szaklexikon javítási és szerkesztési munkálatai 2018 év végére befejeződtek, majd a kéziratot átadtuk a Dialóg Campus Kft. részére.

A Rendésettudományi Szaklexikonnak az ünnepélyes keretek közötti bemutatójára várhatóan 2019 tavaszán kerül sor.

A Rendészettudományi Szaklexikon eddigi pozitív hozadékai

Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy a Rendészettudományi Szaklexikon elkészítése a Rendészettudományi Kar egyik legnagyobb volumenű munkája volt, amelyben szinte a Kar összes oktatója részt vett. A doktori hallgatóktól kezdve az egyetemi tanárokon keresztül az angoltanárokig bezárólag érdemi munkát végzett a Karon több mint 100 fő. Maga a tény, hogy elkészült egy ilyen nagy ívű munka, észrevehetően összekovácsolta a tanszékek munkatársait, és olyan kollégákkal „kellett” napi kapcsolatba kerülnie mindenkinek, akikkel korábban nem hozta őket össze a sors. S nem csak a jelenlegi oktatók, a közvetlen kollégák alaposabb megismerését emelhetem ki, hanem azt is, hogy a Kar több korábbi oktatója is részt vett a munkában, akik hatalmas szakmai tudásukkal és tapasztalatukkal nélkülözhetetlen segítséget adtak a fiatalabb korosztálynak.

Hangsúlyoznom kell azt is, hogy lehetőség adódott a szakmai lektorok közvetlen megismerésére is. A szerzők többsége sokukat csak a tankönyvekből és írásaikból ismerte. A közös munka során lehetőség adódott a személyes találkozásokra, ami ugyancsak hatalmas szellemi muníciót adott, különösen a fiatalabb kollégák számára, akik személyesen is megismerhették a rendészettudomány „nagy öregjeit”.

A lexikon várható utóélete

Jogos kérdésként merülhet fel, hogy mi lesz azután, hogy elkészült a nagy mű. A lexikonszerkesztés is azon munkákhoz sorolható, amelyeket csak abbahagyni lehet, befejezni nem. Úgy érzem az esetleges később fellelt hibák ellenére is, hogy a Rendészettudományi Szaklexikon hazánk rendészettudományi elitjének egyik legnagyobb teljesítménye, amiben egyaránt benne van az elődök tudása és bölcsessége, illetve a jelen kutatóinak a szakmai tapasztalata.

A szerkesztőbizottság titkáráként arra kérnék mindenkit, aki kezébe veszi a Rendészettudományi Szaklexikont, hogy ha bármilyen észrevétele és javaslata van a lexikon szócikkeivel kapcsolatban, vagy bármilyen hibát vél felfedezni, akkor azt jelezzék a titkár részére személyesen vagy drótpostán (matyas.szabolcs@uni-nke.hu), mivel ezek felhasználhatók lesznek a szaklexikon második, javított és bővített kiadása során.

Természetesen egy rövid tanulmányban nincs lehetőség mindenkit név szerint megemlíteni és mindenkinek köszönetet mondani az elvégzett munkáért, de hadd ragadjam meg az alkalmat, hogy ezúton köszönjem meg az áldozatos munkáját a magam és a szerkesztőcsoport nevében a szaklexikon impresszumában szereplőknek, a tanszéki adminisztrátoroknak és mindazon kollégáknak, aki valamilyen formában részt vettek a Rendészettudományi Szaklexikon elkészítésének folyamatában.

A tudomány, illetve a tudós feladata, felelőssége, avagy gondolattöredékek a tudás és a tudomány kapcsán

*Amicus Plato sed magis amica veritas –
vagyis: „Platón a barátom, de még inkább barátom az igazság.”¹*

A tudományos munka, a kutatás végzéséhez megkerülhetetlen, hogy tisztázzuk, mi is a tudós, a tudomány feladata, illetve szerepe a társadalomban. Ehhez viszont nem árt arról is szót ejteni, hogy egyáltalán megismerhető-e a világ, a világegyetem és annak minden része.

A jelenlegi tudásunk alapján azt állíthatjuk, hogy teljes mértékben nem ismerhető meg a világ. Ugyanis nem csak a technikai, technológiai lehetőségeink, valamint az információfelfogó, -feldolgozó és -rögzítő képességeink korlátozottak, de a „szemléletünk” is korlátokkal terhes. Ahogy Boethius fogalmazott: „A tudást ugyanis, sohasem a megismerendő tárgy tulajdon lényege határozza meg, hanem a megismerőnek a képessége.”²

Ezt Platón így fogalmazza meg a közismert barlang hasonlatában. Képzeljünk el egy hatalmas barlangot, melynek a mélyén már kora gyermekkoruktól fogva leláncolt emberek élnek. Ezek az emberek még soha nem hagyhatták el a barlangot, ezért nem is sejtik, hogy a barlangon kívül más valóság is létezik. A barlangban egy nagy tűz ég, a tűz előtt pedig egy hatalmas fal helyezkedik el. Az örök a fal mögül mindenféle mesterséges tárgyakat mutatnak fel „valahogy úgy, ahogyan a bábosok mutatják fel a bábokat a nézőknek”,³ melyeknek az árnyékát a tűz a barlang falára vetíti. A szerencsétlen leláncolt emberek csupán ezeket az árnyékokat láthatják. Az örök élénken beszélnek egymással, azonban a barlangüreg eltorzítja a hangjukat. A barlang falán látott árnyékokat és az örök eltorzított hangját a rabok valóságnak tartják.⁴

Mint tudjuk, az „árnykép” és a valóság között akár óriási különbségek lehetnek. A világ és abban az egyes dolgok nem feketék vagy fehérek, nem jók vagy rosszak, hanem egyszerre lehetnek jók és rosszak. A tudósok többsége azt vallja, hogy soha nem is lehetünk biztosak abban, hogy megtaláltuk az igazságot, de kutatásaink közelebb visznek a megismeréshez, azaz minden új hipotézissel, amelyet a

¹ Latin közmondás.

² Boethius: A filozófia vigasztalása. Magyar Helikon, Budapest, 1970. 140. o.

³ Platón: Állam 514a

⁴ Platón: i. m. 514a – 515b

megcáfolódnak korábbi hipotézis helyett fogalmazunk meg, közelebb kerülünk az igazsághoz.⁵ Lényegében a „tudomány egyetlen feladata az igazság kérlelhetetlen keresése és a megtalált vagy jóhiszeműen megtaláltnak vélt igazság hiánytalan feltárása, tekintet nélkül arra, hogy ez a valódi vagy akárcsak becsületesen vélt igazság hízeleg-e vagy kellemetlenkedik-e bármilyen, akár a legszentebb társadalmi, felekezeti, politikai érzékenységnek, tekintet nélkül arra is, hogy az igazság hirdetése haszonnal becézi vagy kárral fekélyesíti-e kivallóját.”⁶

Visszatérve a platóni elvhez, ezt még tovább bonyolítja, hogy mindenki a saját szemüvegén (prizmáján) keresztül látja a világot. Vagyis minden korábbi ismeret, tapasztalat, az, hogy az illető hogyan szocializálódott, mind befolyásolja azt, hogy egy dologban, egy cselekményben mit is lát, hogyan is ítéli meg azt. Például egy hídban egy építész a műszaki teljesítményt láthatja, míg az autós csak egy közlekedési lehetőséget, miközben a katona akár célpontként is értékelheti.

Egyesek szerint⁷ már a génjeink predesztinálnak bennünket (genetikai determinizmus). Ez alapján a génjeink nemcsak a fizikai állapotunkat, betegségekre való hajlandóságunkat határozza meg, de a jellemünket, intelligenciánkat, szellemi képességeinket is. *A genetikai diverzitás következtében az objektív valóságot is szinte mindannyian másként érzékelhetjük. E sarkos állásponttal szemben némileg árnyalható a kép, ha figyelembe vesszük, hogy az agy alapfelépítését elsősorban valóban a DNS határozza meg, a finomszerkezetének kialakulását viszont a környezet befolyásolja. A genetikai adottságokon túl, illetve azok mellett a szocializációnk, a nevelésünk által elsajátított értékrendszerünknek van vagy lehet szerepe abban, hogy egyes dolgokat, jelenségeket hogyan érzékelünk, hogyan értékelünk.*

Avagy ahogy Schopenhauer megfogalmazta, „minden, ami valaha csak volt vagy valaha lehet a világon, kikerülhetetlenül hordozza ezt a szubjektum általi meghatározottságot, és csak a szubjektum számára létezik. A világ képzet.”⁸ Vagyis a szubjektum, az egyén látás-, pontosabban gondolkodásmódja – melyet jelentős mértékben befolyásolhatnak korábbi ismeretei, tapasztalatai – jelentősen befolyásolja, hogyan is érzékeli és hogyan ítéli meg a valóság egyes megnyilvánulásait. Ennek egyik eklatáns példája lehet maga a nyelv, ugyanis tudományosan bizonyított, hogy nyelvünk hatással lehet a gondolkodásunkra. Ezt hívják Sapir–Whorf-hipotézisnek. Eszerint az anyanyelvünk nem csupán arra való, hogy a gondolatainkat formába öntsük vele, hanem azt is meghatározza, hogyan

⁵ Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába. Osiris, Budapest, 2006. 25. o.

⁶ Szilágyi Géza: Tudomány és Kegyelet. Nyugat 1914/7.

Forrás: <http://epa.oszk.hu/00000/00022/00149/04929.htm> (Letöltés ideje: 2019.02.04.)

⁷ Robert Plomin: Blueprint – How DNA Makes Us Who We Are.

⁸ Arthur Schopenhauer: Die Welt als Wille und Vorstellung. Suhrkamp, 1818. 35. o.

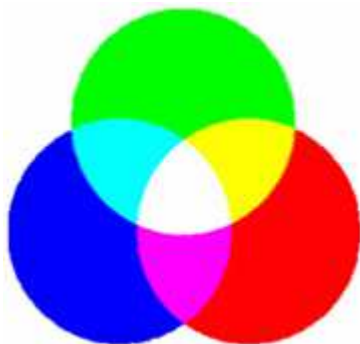
látjuk a világot.⁹ Kísérletek során igazolódott, hogy a nyelvi fogalmak olyannyira kihatnak az észlelésünkre, hogy például hatással lehetnek arra, hogy látunk-e vagy sem egy bizonyos színárnyalatot.¹⁰

A kutató, vagy mondhatnánk a szemlélő szubjektuma (egyéni „szemüvege”) óhatatlanul egyfajta torzítást, eltérést eredményez a valósághoz képest. Eközben a tudásátadás az emberi fejlődés egyik meghatározó eleme, mely viszont szükségszerűen változást eredményez az eredeti információban. Ez természetszerűleg jelenthet plusz hozzáadott értéket, de akár meg is másíthatja, csökkentheti az eredeti információt, annak tartalmát. Éppen ezért én, ha a politika mibenlétét, a hatalommegosztást kívánom kutatni, akkor Arisztotelészt, ha az ember szükségleteinek jellemzőire vagyok kíváncsi, akkor Maslow-t, ha az emberi psziché kérdései érdekelnek, akkor Freudot, vagy ha a társadalom működésének elveit szeretném megérteni, akkor Locke-t olvasok. Nem olyanokat, akik már „csak” feldolgozták az írásaikat, mivel ezáltal az eredeti mondanivaló, a „klasszikusok” tudása, az általuk közölni kívánt információ már megváltozott. Ezen „eredeti” gondolatok, ismeretek birtokában már bátrabban, nyugodtabban merem a „feldolgozók” műveit is tanulmányozni.

Ezzel is összefügg, hogy a valóság objektív megismeréséhez lényegében elengedhetetlen a többoldalú vizsgálat, a több szempontú megközelítés és lehetőség szerint az elsődleges forrás. Nem lehet, illetve nem elégséges a szűk spektrumú, egysíkú kutatás, elemzés. Talán ezt egy egyszerű fizikai példán keresztül érzékelhetőbbé tehetjük. Ahogy a fény is fehérnek látszik, bár felbontva érzékelhető a sárga, a vörös, az ibolyaszín és a szivárvány minden színe, ezek együtt alkotják a fehéret, az összes hiánya viszont a feketét. A sötétség nem értelmezhető a fény nélkül, így feltételezik is egymást. Ha ismerjük a tulajdonságait, törvényszerűségeit, akkor annak ellenére, hogy adott időben, adott helyen csak bizonyos hullámhosszú fényhullámokat érzékelünk, akkor is tudhatjuk, hogy mik a fény ismérvei, hogyan reagál bizonyos tényezőkre, hatásokra.

⁹ Forrás: https://hvg.hu/kultura/20181107_Tudta_hogy_a_nyelv_amit_beszelsz_befolyasolhatja_ahogy_a_vilagrol_gondolkodik#utm_source=hvg_daily&utm_medium=email&utm_campaign=newsletter2018_11_07&type-id=HvgDaily&userid=725E1A71&utm_con-tent=norm
(Letöltés ideje:2019.02.04.)

¹⁰ Vagy lásd a „mémek” hatását Csikszentmihályi Mihály könyvében.

1. számú ábra
Színkeverés¹¹

Meggyőződésem, hogy a valósághoz oly módon közelíthetünk, ha az adott vizsgálati tárgyat, témát sok (lehetőleg minden) oldalról megvizsgáljuk, és mindezek együttes szinergiájából valóban az objektív valóság körvonalazódhat. A példánkkal élve, ahogy a különböző hullámhosszú fények együttese kiadja a fehér fényt, úgy a különböző rész- és szakterületek kutatásai, eredményei összegződve az objektív valóság leírását adhatják.

A tudományos kutatás során tisztában kell lennünk azzal is, hogy amikor valamit először megpillantunk, az csupán a tény, a fenomen. Amikor az adott dologról új és új dolgokat tudunk meg, amikor e tudáselemeket egymással összevetjük, akkor válnak azok az igazságról való – sohasem egészen lezárt – tudássá.¹² Az objektivitáshoz ismernünk kell a vizsgálat tárgyát, a kutatás módszereit. Ezeket alkalmazva a kutatásunk eredményeként a kutatott tárgy vagy jelenség valós jellemzőit ismerhetjük meg, adott esetben a várt és nem szándékolt hatásokat, következményeket is reálisabban értékelhetjük.

Nemcsak a megfigyelő, a vizsgálatot, kutatást végző személy szubjektív megközelítésétől, hanem az adott vizsgálat tárgyának természeti és társadalmi környezetétől is függhet az adott tárgy vagy jelenség megítélése, jellemzése.¹³ Éppen ezért a tudományos kutató felelőssége, hogy lehetőleg valamennyi tényezőt, részterületet elemezze, megvizsgálja, mert csak így juthat közelebb az objektív valósághoz. Ám azt elérni teljes mértékben megítélésem szerint sohasem leszünk

¹¹ Forrás: <http://elte.prompt.hu/sites/default/files/tananyagok/ElektronikusMediatartalmak/-ch05s02.html> (Letöltés ideje:2019.02.04.)

¹² Dobszay László: Az értelmiség feladata – részletek kéziratban maradt tanulmányából. HVG. 2015/51–52. 19. o.

¹³ Az elvi tételnek a rendészeti vezetői munkában való érvényesülését bemutató két tanulmány: Varga János: A határrendészeti kirendeltség helyzete elemzésének, értékelésének elvei. Határrendészeti Tanulmányok 2017/1. 89–98. o.; Varga János: A határrendészeti kirendeltség szervezeti rendszerének sajátosságai és vezetésének aktuális kérdései. Hadtudományi Szemle 2017/1. 506–526. o.

képesek. Ez olyan, mint az, hogy a párhuzamosok a végtelenben találkoznak, de oda nem tudunk elmenni, hogy megbizonyosodjunk erről. A tudásunk, érzékszerveink korlátozottságán túl az is akadályozza ezt, hogy állandó a változás. Nem csak a társadalomtudományokra igaz, de rájuk különösképpen, hogy maga a kutatás tárgya is folyamatosan változik, alakul, például maga a kutatás is hat rá és hatást vált ki belőle, vagyis változásokat generál. Ezzel együtt is lehet és szükséges is a kutatás és a vizsgálat, mert csak akkor tudjuk reális(bb)an felmérni és megbecsülni, hogy egyes tényezők milyen hatásokat generálnak. Mondhatnánk, hogy a tudós kötelessége az argumentumok bőséges megismerése, konfrontálása, illetve a gondolkodás róluk. Avagy Konfuciusz úgy tanította: „Cselekedni kell a tudás és az erény birtokában.”¹⁴

A közhiedelemmel ellentétben a tudományos alaposság művelői beláthatják, hogy abszolút rossz, gonosz nem létezik, ahogy tökéletesen jó és hasznos sincs. Az ember, illetve egyes emberek (ahogy a tárgyak) sem jók vagy rosszak, hanem van jó és van rossz tulajdonságuk, melyek bizonyos helyzetben, egyes személyek számára kedvezőek vagy akár károsak is lehetnek. Ahogy a maghasadás energiával láthat el, de akár emberek százezreit is elpusztíthatja.

Ezen ismérvek, tulajdonságok helyes feltérképezhetősége érdekében kerültek kidolgozása a tudományos módszertanok, melyek következetes alkalmazása segíthet abban, hogy elkerüljük a szubjektív megítélést és az egyes tényezők és hatások arányainak, mértékeinek valós meghatározását. Minden tudományhoz, tudományághoz, mondhatni minden részterülethez tartozik egy-egy megfelelő módszer: a „fizikához” az értelmes, következtető gondolkodás; a „matematikához” a fegyelmezett, rigorózus gondolkodás; a „teológiához” pedig az absztrakt gondolkodás, úgy érteve, hogy „nem szabad képzelgésekbe esni, hanem magát a (z arisztotelészi értelemben vett) formát kell szemlélni, mármint ami ténylegesen forma, nem pedig egyfajta leképeződés.”¹⁵

A tudományos módszerek mibenlétét némileg árnyalja, ahogy Andorka a társadalomtudományok egyik meghatározó ágát, a szociológiát érintően fogalmaz: „A társadalmat, amelyben élünk, természetesen nem csak a szociológia segítségével ismerhetjük meg. Megismerhetjük többek közt riportok, szociográfiák, szépirodalmi művek, valamint a mindennapi élet tapasztalatai alapján is.”¹⁶

A realitás megértéséhez azt is figyelembe kell vennünk, hogy a kutatóban (is) két ellenerő működik. Az egyik, hogy tisztában van az ember – sok jót is magában rejtő – nyájszellemével, s kellő óvatossággal, tudatosan védekezik annak káros befolyása ellen. Másrészt állandóan egybeveti e közvélekedést a dologra vonatkozó közvetlen tapasztalataival, megszerzett tudásával és az ellenvéleményekkel, így

¹⁴ Forrás: <http://www.amegoldas.eoldal.hu/cikkek/kung-fu-ce--konfuciusz--idezetek--bolcsessegek.html> (Letöltés ideje:2019.02.04.)

¹⁵ Boethius alapján.

¹⁶ Andorka Rudolf (2006): i.m. 25. o.

végül is személyes, egyéni latolgatással alakul ki benne saját állásfoglalása.¹⁷ Ahogy arra is érdemes tekintettel lenni, hogy a tudományos kutató sem lehet teljes mértékben mentes a kognitív disszonancia hatásai alól. Vagyis amint kialakult az állásfoglalása, akkor a későbbi ismeretek, tapasztalatok már ennek tükrében kerülnek értékelésre, és amennyiben az álláspont és az új információ disszonáns, az szorongást keltő állapotot generál, mely csökkentése, kiküszöbölése érdekében az egyén, a tudós vagy korrigálja eredeti álláspontját, vagy az új ismeretet kérdőjelezi meg, és cáfolatokat keres ennek igazolására. Bár azt is tudjuk, hogy minden igazi tudás összehasonlításból ered, így ezen ütköztetések vezethetnek a valósághoz közelebb, ha valóban a tudomány talaján állva, annak módszereit használva ténykedünk.

De kérdés az, hogy egyáltalán miért akarjuk megismerni a „valóságot”, miért keressük az okot, és miért nem elégszünk meg az okozattal. Miért tesszük fel minduntalan a kérdést, miért?

Ehhez Maslow-ig kell visszanyúlnunk. Ugyanis tudjuk, minden cselekedetünk motivációja a szükségleteink, illetve azok kielégítésének igénye. Mint tudjuk, az egyik legalapvetőbb szükségletünk a biztonság. Mikor és hol érezzük biztonságban magunkat? Amikor olyan helyen vagyunk, amit már ismerünk, amikor olyan emberekkel, tárgyakkal vagyunk körbe véve, akiktől és amelyektől tudjuk, mire számíthatunk. Ehhez meg kell ismernünk őket, a tulajdonságaikat, azokat a törvényszerűségeket, elveket, melyek befolyásolják és meghatározzák létüket, mozgásukat, hatásmechanizmusukat. Talán azt is mondhatjuk, hogy a biztonsági szükségleteink kielégítésének igénye készítet minket a tudományos tevékenységre. Ha valóban biztonságban akarunk élni, és a szükségleteinket mind magasabb szinten szeretnénk kielégíteni, ahhoz a tudományt¹⁸ kell a legteljesebb mértékben művelni.

A kauzalitásból eredően nem véletlen, hogy Bibó István¹⁹ is újból és újból figyelmeztet arra, hogy a dolgokat a maguk okaira visszavezetve kell megvizsgálnunk. Ha elénk kerül egy dolog, probléma vagy jelenség, efféle kérdéseink vetődnek fel: miről is van itt pontosan szó?; milyen körülményeket kell számításba venni?; melyek a mellette és melyek az ellene szóló érvek?; melyek azok a szempontok, amelyek alapján a célt esetleg másképpen kell megvalósítani?; melyek azok a tényezők, amelyek a cél vagy a hozzá vezető út módosítását indokolják? Eközben óhatatlanul előkerülnek nemcsak a gondolat érvei, hanem a tények, a számok, a számítások is. Az érvelés egy része lehet racionális, más része intellektuális. Az első a számok, arányok, mennyiségi tényezők diszkurzív végig olvasását jelenti. Az utóbbi a minőségek, szellemi tények összegyűjtését és

¹⁷ Dobszay László: Az értelmiség feladata – részletek kéziratban maradt tanulmányából. HVG. 2015/51–52. 19. o.

¹⁸ A tudományról lásd még Görbe Attiláné dr. Zán Krisztina: A rendészettudomány akadémiai szervezése és művelése.

¹⁹ Bibó István: Válogatott tanulmányok I–IV. Magvető, Budapest, 1990.

belátással való mérlegre tételét kívánja. Lehet, hogy ez fáradtságosabb, de biztos, hogy becsületesebb út, mint az érzelmekre ható, jelszavakkal operáló meggyőzés.²⁰ Az egyes események megítélésébe is csúszhat számítási hiba, még inkább abba, hogy melyik tényezőnek lesz nagyobb hatása a dolgok kimenetelére.

Az egyes, az érintett kutatásban releváns tényezőket,²¹ illetve azok térben és időben való jelenlétét, hatásait, azok mértékét mérlegelnünk kell, ahogy „*Jusztitia*” teszi, amikor mérlegre teszi az igazság (jog)szolgáltatás keretében az elkövetett tettek okait, módjait, tényezőit, azok mértékét és súlyát. Így kell minden tudományos kutatónak a saját kutatási területén a kutatási tárgy vonatkozásában is cselekednie. Az egyes összetevők helytelen vagy hiányos megválasztása, hatásuk mértékének pontatlan meghatározása végsősoron helytelen eredményre és téves következtetésre vezet. A mérték, az arány változása nem csak mennyiségi eltérést, de adott esetben új minőséget is jelenthet. Egy adott dolog – akár tárgy, akár élőlény vagy azok csoportja – összetevőinek meghatározott aránya jellemzi és eredményezi annak tulajdonságait, ismérveit. Például akkor nevezhetünk valakit tudósnak, ha már „*bizonyos mennyiségű és minőségű*” tudással rendelkezik, ha idejének jelentős részét tudományos tevékenységgel tölti. Ahogy tudományos közösségnek is csak azt nevezhetjük, ha az adott közösségnek megfelelő arányban vannak tudós tagjai. De vasércnek is csak azt a „kődarabot” nevezhetjük, amelynek vastartalma meghaladja 22–24%-ot.

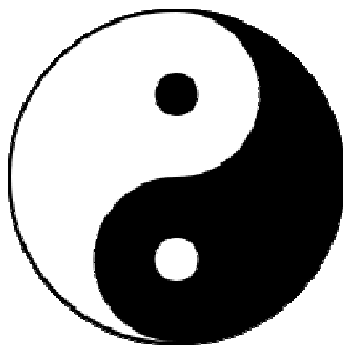
Ahogy a Biblia is érzékelteti, igencsak meghatározók lehetnek az arányok. „*Odalépett hozzá Ábrahám, és ezt kérdezte: Vajon elpusztítod-e az igazat is a bűnössel együtt? Hátha van ötven igaz ember abban a városban? Akkor is elpusztítod, és nem bocsátasz meg annak a helynek azért az ötven igazért, akik ott laknak? Távol legyen tőled, hogy ilyet tégy, hogy megöld az igazat a bűnössel együtt, és úgy járjon az igaz is, mint a bűnös. Távol legyen tőled!*”²²

Az élet nagyon sok területén a tények, tapasztalatok, igazságok kényszerítik arra az embert, a kutatót, hogy árnyalatokban gondolkozzék. Ugyanis semmi sem tisztán fekete vagy fehér, jó vagy rossz, ahogy a jin-jang is jól szimbolizálja, hogy a sötétben is ott a világosság és a fényben is megtalálható az árny, közben ezek egymásba folynak, arányuk állandóan változik. A szimbólum kettős, dialektikus koncepciója leírja azokat az ősidőktől fennálló, egymással szemben álló, de mégis egymást kiegészítő kozmikus erőket, amelyek megtalálhatóak a világegyetem összes jelenségében. Egyben azt is jelzi, hogy a világon minden magában hordozza a változás lehetőségét.

²⁰ Dobszay László (2015): i.m. 20. o.

²¹ Tekintettel arra is, hogy „...minden esemény többszörösen determinált, hogy több, egy irányba ható ok következményeképpen keletkezik”, ahogy Freud fogalmaz. (Freud 1987. 165. o.)

²² Biblia: Mózes első könyve. 18.

2. számú ábra
Jin-jang²³

Az arányok egy másfajta megközelítésben is jelen vannak. Ugyanis az értelmiségtől, mondhatnánk a tudóstól, aki hivatásszerűen foglalkozik azzal, hogy erről a „mindenről” gondolkodjék, elvárjuk, hogy törekedjék mindarról tudni, ami a gondolkozáshoz szükséges. S mivel ez a követelmény természetesen nem valósítható meg, ezért kell egyfajta rangsorban és hozzá kapcsolt arányosságban gondolkodnunk.

Konfucius megfogalmazásában: „Az emberi Én-t szüntelenül művelni kell. Tanulni kell. ... Gyakran éjjel-nappal gondolkoztam. Nem használt. Tanulni jobb. ... De tudjuk, hogy tanulni annyit jelent: a szellemi élet alapjait megtalálni, begyakorolni és realizálni. Ez a Nagy Tudomány.”

Az értelmiségi, a tudományos kutató szükségszerűen filozofáló lény.²⁴ Van ugyan valamilyen foglalkozása, amelynek körében az emberileg lehetséges tökéletes szakismeretre kötelezett. De ezen túl ott van az a tágabb valóság, amelyben él, amely őt önmaga erejéből és nem külső kényszerből állásfoglalásra invitálja: a világ értelme, az emberi élet célja, az erkölcs, a vallás, a politika, a közélet konkrét körei – a gazdasági racionalitástól a várostervezésig és környezetvédelemig –, a művészet és tudomány teljesítményei. Ebben a közegben él, s értelme szinte automatikusan fel is akarja dolgozni ezt a közeget. Nem nevezhető teljes értelemben értelmiséginek, akiben nincs meg ez a filozofikus igény.²⁵

Talán itt jegyzendő meg, hogy lényegében a 19. században terjedt el a remény, hogy a racionális és tudományos gondolkodás a sorsának urává teszi az embert, kiszabadítva őt urak, istenek és vakhitek fogságából. Ennek során születtek új

²³ Forrás: <https://hu.wikipedia.org/wiki/Jin-jang> (Letöltés ideje: 2019.02.04.)

²⁴ Nem véletlen, hogy a tudományos fokozat a PhD, a latin „Philosophiae Doctor” (a filozófia tanítója) rövidítése.

²⁵ Dobszay László (2015): i.m. 20. o.

tudományok, újabb tudományágak. Ennek része volt a rendészettudomány etablációja is.²⁶

Tudjuk, hogy az ember tevékenységében a társadalmi normákhoz igyekszik alkalmazkodni. E normák háttérében értékek állnak. A társadalom tagjainak többsége egyetért ezekkel a normákkal és értékekkel. Maga a rend, valamely szabálynak, törvénynek megfelelő állapot. Az élet alapvető teremtő képességének azon megnyilvánulása, amikor a konstans feltételek, befolyásoló tényezők a hatékony mindennapi tevékenységekhez szükséges ismert, elvárt helyükön vannak, valamint jól, legalább zavartalanul működnek.²⁷ A rendészet²⁸ nem más, mint a közigazgatási (államigazgatási, önkormányzati) szervek olyan rendeltetészerű tevékenysége, megnyilvánulása, amely az állami és társadalmi rend védelmét, a jogszabályok megtartását, a jogsértések megelőzését, elhárítását, a megsértett jogrend helyreállítását (a jogi rend védelmét) hivatott biztosítani leginkább igazgatási, legvégső esetben pedig kényszerítő eszközökkel.²⁹ Mindezek alapján a rendészettudomány az állam- és jogtudományoknak azon ágazata, amelynek kutatási tárgya a rendészet szervezetei, azok működése és a rendészeti jog. A sajátos módszertana azoknak a társadalomtudományi metodikáknak az összessége, amelyek alkalmasak a kutatási tárgy feltárására.³⁰ Ezzel együtt a rendészettudomány művelői koruk társadalmi valóságát vizsgálva igen sok tény, adatot gyűjtenek össze, és ezek alapján próbálnak elméleti következtetéseket megfogalmazni. A társadalomkritikus megközelítés és a valóság feltárása, mint kiindulópont jellemzi e tudományágot is.

A különböző társadalomtudományoknak a tárgyük, módszereik, szemléletük és emberképük szerinti különválasztása némileg mesterséges. Igaz, hogy mindegyik elkülönült diszciplína, saját tanszékekkel, folyóiratokkal, hazai és nemzetközi tudományos társaságokkal, valójában ugyanazt a társadalmi jelenséget kutatják, és az egyes társadalomtudományok sokszor ugyanazokat vagy nagyon hasonló módszereket alkalmaznak. A kutatásoknak a maga komplexitásában kell vizsgálni a vizsgálat tárgyát, az adott jelenséget, mondhatni interdiszciplináris módon.³¹

Természetszerűleg egy-egy tudós, tudományos kutató vagy tudományos közösség, talán képességeinél, lehetőségeinél fogva csak az adott probléma vagy jelenség egy-egy szegmensét tudja kellő mélységben vizsgálni, feldolgozni.³² A tudósok, kutatók nagyobb közössége a (rész)tudásukat, ismereteiket összerakva

²⁶ Sallai János: A magyar rendészettudomány etablációja. *Belügyi Szemle* 2015/6. 5–28. o. Görbe Attiláné Zán Krisztina: A rendészettudomány akadémiai szervezése és művelése.

²⁷ Rendészettudományi szakszótár 532. o.

²⁸ János Sallai: The history of law enforcement in Hungary.

²⁹ Uo. 533. o.

³⁰ Uo. 555. o.

³¹ Lásd például Varga János: A határrendészeti kutatások új kihívásai.

³² Például erre láthatunk kísérletet egy szakterület vonatkozásában Fórizs Sándor publikációiban. Fórizs Sándor 2015a, 2015b.

(akár a puzzle darabjait) képesek lehetnek az adott téma vagy akár tudományág területén a valóság megismerésében, leírásában jelentősen előre lépni és az objektív valósághoz jelentős mértékben közelíteni. Mára elmondhatjuk, hogy a rendészettudomány területén a 15 éves Magyar Rendészettudományi Társaság (MRTT) e feladat végrehajtásának egyik meghatározó elemévé vált. Abból eredően, hogy „a tudomány érvényes adatokkal szolgál a világról, működő elméleteket állít fel ezen adatokat befogadandó, kísérletezik, előrelátásokat tesz, eszközök megtervezését segíti,”³³ az MRTT tagoknak is erre kell törekedniük, a rendészettudomány fejlődése, szélesebb értelemben a tudományos ismeretek bővítése, az objektív valóság feltárása, a társadalmi fejlődés feltételeinek megteremtéséhez való hozzájárulás, valamint az úgynevezett közjó érdekében.

... *Hol van tehát a józan értelem,*
Hol a tudósok annyi izzadása?
Remélhetünk-e vajjon jobb világot?
Gyaníthatunk-e olly időt, mikor
Az ész világa minden népeket
*Megjózanít és összevegyesít, ...*³⁴

³³ Nyíri Kristóf: Van-e objektív külvilág, és megismerhető-e? Magyar Tudomány 180. 2019. 171. o.

³⁴ Részlet Berzsenyi Dániel: A Pesti Magyar Társasághoz című verséből.

Kriminálpedagógiai megalapozottságú mintabörtönök az Újvilágban

„Az emberek boldogabbak, eredményesebbek, és a viselkedésüket is sokkal valószínűbben változtatják pozitív irányba, ha a hatalom képviselői közösen cselekednek velük, nem pedig értük, vagy számukra tesznek dolgokat.”

Ted Wachtel¹

Bevezetés

Tanulmányunkban a börtönélet kriminálpedagógiai alapú megszervezésének kivételes példáit mutatjuk be az USA és Kanada egy-egy intézetében. Különlegességük a fogvatartottak személyiségének alakíthatóságába vetett meggyőződésre és elkötelezettségre vezethető vissza. Az amerikai börtön Massachusetts állam Norfolk városkájában található közepes biztonsági fokozatú intézet felnőtt férfi elítéltek számára. A világon – megközelítően kilenc évtizeddel ezelőtt – ez a börtön volt az első „közösségi alapon működő intézet”², és ehhez szervesen illeszkedve először itt hoztak létre Fogvatartotti Tanácsot és fogadtak el Fogvatartotti Alkotmányt³. Az amerikai börtön napjainkban is a fogvatartottak felelős együttműködésére alapozott intézeti élet mintabörtöne. A kanadai intézet Új-Skócia⁴ tartomány Waterville városában található és fiatalkorú elítélteket fogad be. Különlegessége a személyi állomány munkaszervezésében és a pedagógiai elvekre épülő „Ifjúságsegítő”⁵ beosztás alkalmazásában van.

¹ Ted Wachtel a Helyreállító Gyakorlat Nemzetközi Intézetének (International Institute for Restorative Practices) elnöke. Székhelyük: Bethlehem, Pennsylvania, U.S.A.

² University of Massachusetts Amherst Libraries Special Collections and University Archives: Norfolk Prison Colony Collection, 1932–1934.

Forrás: <https://www.digitalcommonwealth.org/collections/commonwealth-oai:ff366r14d> (Letöltés ideje: 2019.02.08.)

³ Eredeti neve: The Norfolk Inmate Council Constitution

⁴ Eredeti neve: Nova Scotia

⁵ Eredeti elnevezés: Youth Worker

Fogalmak tisztázása: a pönológia és a kriminálpedagógia kapcsolódási pontjai

A pönológia⁶ – mint tudományterület – megnevezése az Atlanti-óceán mindkét oldalán széles körben elterjedt. Jelentése: a „büntetés tudománya”⁷.

A pönológia fogalmának megszületése és elterjedésének közös gyökerei

A pönológia kifejezést először Franz Lieber használta 1838-ban.⁸ Álláspontja szerint a pönológia olyan tudományág, amely a büntetés elméletével, gyakorlatával és történetiségével foglalkozik, valamint vizsgálja a büntetésnek a társadalommal és a bűnelkövetők pszichológiai állapotával fennálló kapcsolatát.⁹ Szintén Lieber adja közre egy másik definíciós kísérletében: „*a pönológia a büntetőtudományok egyik fajtája, amely a bűnelkövetők megbüntetésével (társadalomból történő eltávolításával és fogva tartásával) foglalkozik.*”¹⁰

A pönológia kifejezés Európában és Amerikában azonos időben történő elterjedése éppen az új tudományterület nevét megalkotó Franz Liebernek köszönhető. Lieber 1800-ban a Porosz Királyság fővárosában, Berlinben született. Egyetemi tanulmányait is ott, valamint Jénában és Drezdában végezte. Később dolgozott Londonban, majd 1827-ben áttelepült Bostonba. Tanított több nagyváros híres egyetemén (Girard College – Philadelphia, South Carolina College – Columbia, Columbia College – New York), amelynek során tudományos nézeteit számos publikációban jelentette meg. Gondolatai széles körben terjedtek el az Óhazában és az Újvilágban egyaránt.

Lieber munkássága is hozzájárult ahhoz, hogy a 19. század első felében Nyugat-Európában megindult a börtönügyi tudományos feldolgozás, aminek lökést adott a börtönügyi kongresszusok sorozata. Amerikában is hangsúlyozták, hogy „a börtönök szervezetétől és igazgatásától függ az egész büntetőrendszer sikere”, az ítélet egy forma, aminek tartalmát a végrehajtás ad.¹¹

A pönológia fogalmának értelmezése Európa német nyelvterületén és hazánkban

A német szakirodalom a „büntetéstan” elnevezés helyett a „börtönügyi tudomány” (Gefängniswissenschaft) vagy „börtönismeret” (Gefängniskunde) kifejezéssel

⁶ Angol megfelelője: penology

⁷ Encyclopaedia Britannica: Forrás: <https://www.britannica.com/topic/penology> (Letöltés ideje: 2019.02.08.)

⁸ Lieber, Franz: „Letter to His Excellency Patrick Noble, Governor of South Carolina, on the Penitentiary System” (South Carolina), 1838. iii. o.

⁹ Uo.

¹⁰ Uo. 70. o.

¹¹ Vótkó György: Bűnelkövetők jogkorlátozása jogállamban. MTA Doktori Értekezés, kézirat, 2010.

illette ezt az új büntetőjogi tudományt¹², azonban a módosult elnevezések az eredeti tartalmat változatlanul hagyták.

A hazai szerzők közül Angyal Pál használta először a pönológia fogalmat 1920-ban. Álláspontja szerint „annak vizsgálatát nevezzük pönológiának, hogy a büntetés és a bűnözés elleni küzdelem egyéb eszközei milyen társadalmi hatással járnak”¹³.

A pönológia fogalomrendszerének és tevékenységekörének gazdagodása

Finkey Ferenc 1922-ben a Magyar Tudományos Akadémiának írt dolgozatában így fogalmaz: „... a büntetés problémáinak, melyek gyakorlatilag a legnagyobb horderejűek, egészen önálló tudományt kell szentelni, s megszületett a XIX. század folyamán a büntetéstan (poenologia, science pénitenciaire, science of ponology), amely a büntetés fogalmát, annak tartalmát, célját, a büntetési rendszer történeti kifejlődését, mai állását s a büntetésvégrehajtás alapelveit és részleteit öleli fel.”¹⁴ Kezdetben tehát a pönológiát kizárólag büntetőjogi tudományként értelmezték.¹⁵ Finkey azonban kiszélesítette a fogalom tartalmát a „bűnügyi neveléstudomány” bevezetésével: „A legutóbbi években azonban ismét egy új s csakhamar népszerűvé vált elnevezés kélt szárnyra, amely versenyezni látszik a büntetéstan szavával és fogalmával. Ez a „bűnügyi neveléstudomány” vagy „bűnügyi neveléstan” (Kriminálpedagógik), amely ugyan első sorban a fiatalok bűnelkövetőkre ma uralkodó vezérelvnek, a javító-nevelésnek vagy egyszerűen a nevelésnek a büntetőjogi és bűnügypolitikai jelentőségét akarja kifejezésre juttatni és igazolni, végeredményben azonban azzal a követeléssel lép fel, hogy az eddigi büntetéstant, mely a megtorlás és a bűnhődés fogalmain nyugszik, helyettesítse s a büntetés legfőbb céljával a nevelést vívja ki, nemcsak a fiatalok, de a felnőtt büntetettekre nézve is.”¹⁶ Finkey értelmezése hatalmas jelentőségű. A hazai szakirodalomban először jelenik meg a felnőtt bűnelkövetők vonatkozásában a nevelés fontosságának hangsúlyozása,¹⁷ de a kriminálpedagógiának a pönológiába történő illeszkedésére is itt találunk először utalást.

Fél évszázaddal később Vermes a pönológiát már egyértelműen a büntetés-végrehajtás nézőpontjából vizsgálta. Definíciója szerint a pönológia a kriminológia része, és elsősorban a büntetés-végrehajtás reáljelenségeivel, így a büntetettek

¹² Finkey Ferenc: Büntetés és nevelés. Értekezések a philosophiai és társadalmi tudományok köréből (2. 4), Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1922. 3. o.

¹³ Angyal Pál, 1920 – idézi Ligeti Katalin: A kriminológia alapkérdései. Akadémia Kiadó, Budapest, 2009. 71. o.

¹⁴ Finkey Ferenc i. m. 2–3. o.

¹⁵ Ruzsonyi Péter: A caritástól a fogvatartotti reintegrációig – A javítás eszméjének evolúciója. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018.

¹⁶ Finkey Ferenc i. m. 3. o.

¹⁷ Ruzsonyi Péter (2018) i. m.

kezelése során alkalmazott módszerek és eszközök hatásosságának elemzésével, felmérésével, megfelelő következtetések kialakításával foglalkozik.¹⁸

Pönológia – a tengeren túl

A pönológia modern angolszász értelmezését az Oxford Értelmező Szótár adja meg, amelynek megközelítése büntetés-végrehajtási központú: „*a pönológia a bűncselekmények elkövetőire kiszabott büntetések végrehajtásának és a büntetés-végrehajtási intézetek irányításának tudománya*”.¹⁹ A jellemzők részletesebb leírása során hangsúlyozza, hogy a pönológia a fogvatartottak kezelésével és az elítéltek reintegrációjával foglalkozó tudományág, de hatásköre kiterjed a feltételesan szabadon bocsátott elítéltek rehabilitációjára, valamint szerepe van a bűnmegelőzésben is.

Taft értelmezése még inkább kiterjesztő. A pönológia jellemzőit a következők szerint írja le:

- a pönológia a büntetés és a bűnelkövetők „*átalakításának*” módszertana;
- feladata részben megegyezik a kriminológia feladatával: hatékony és konstruktív technikák kidolgozása a szociális béke és biztonság fenntartása és fejlesztése érdekében;
- a pönológia segíti a feltételes szabadság és a büntetés-végrehajtás intézményrendszerének megteremtését és működtetését;
- a bűnelkövetők „megváltoztatásán” túl a pönológia hozzájárul a szociális harmónia és békesség eléréséhez;
- a pönológia olyan közös alapelveket fogalmaz meg, majd alkalmaz, amelyek általános értelemben a társadalom reformja, speciális értelemben pedig a bűnelkövetők „átformálása” érdekében fejtik ki tevékenységüket.²⁰

Véleményünk szerint – implicit módon ugyan, de – a pönológia amerikai és a nyugat-európai értelmezése magába foglalja a kriminálpedagógia tevékenységrendszerének egy jelentős részét. Éppen ezért úgy gondoljuk, hogy nem abszurd törekvés egy olyan tudományterületnek – a kriminálpedagógiának – az amerikai kontinens büntetés-végrehajtási rendszerein belüli megjelenési formáiról értekezni, amelynek sem a nevét, de még a létezését sem ismerik az Újvilágban.²¹ Álláspontunk szerint az ilyen elemzésnek azért van létjogosultsága, mert bármilyen tevékenységekör esetében annak tartalma a fontos, nem az

¹⁸ Vermes Miklós (1971), idézi: Ligeti Katalin i. m. 71. o.

¹⁹ Forrás: <https://educalingo.com/en/dic-en/penology> (Letöltés ideje: 2019.02.08.)

²⁰ Taft, R. Donald: Criminology. Macmillan. New York, 1956. 360. o.

²¹ Az angolszász nyelvterületen ismeretlen fogalom a kriminálpedagógia, de még a pedagógiát is a mi – német gyökerekkel rendelkező – tudományrendszertani megközelítésünkől teljesen eltérően; tanításként értelmezik. (www.merriam-webster.com.: „Definition of PEDAGOGY” = Pedagogy is the act of teaching.)

elnevezése. (Az más kérdés, hogy a fogalmak pontos definiálása nélkül az ilyen helyzetek a tudományos életben és a szakmai együttműködések során komoly félreértéshez vezethetnek, amit mindenképpen meg kell előzni.)

Bízunk benne, hogy tanulmányunk végére sikerül bizonyítanunk, hogy a bemutatásra kerülő büntetés-végrehajtási intézetek teljes tevékenységrendszere kriminálpedagógiai alapokon nyugszik.

USA – Norfolk Börtön²² (Massachusetts)

Az USA Massachusetts államának börtöneiben 1925-re krónikussá vált a túlszűfolttság, ezért az állam kormányzója új intézet létrehozására – a Norfolk Börtön felépítésére – adott utasítást. Az intézet megtervezésével, majd az építkezés vezetésével Howard B. Gillt bízták meg²³, aki elhatározta, hogy a fogvatartottak munkaerejét nemcsak gazdasági, hanem rehabilitációs célból is használja²⁴.

Gill úgy tervezte meg az eredetileg 1200 elítélt befogadására alkalmas börtönt, hogy az elítéltek szálláshelyül szolgáló hat épületet három-három lakóegységre tagolta. Ezzel a struktúrával tartotta megoldhatónak a különböző osztályokba sorolt fogvatartottak sajátos szükségleteinek kielégítését. Elképzelésének újszerűségét csak tovább növelte az az építészeti megoldás, hogy lakóegységenként két-két elkülönített lakószoba kialakítását is betervezte, amelyben egy-egy tisztviselő elhelyezése történik, akik felváltva 24 órát töltenek a fogvatartottak között. Ezekre a tisztviselőkre úgy tekintett, mint a 40–50 fős lakóegységek szuperintendenseire. Azt várta tőlük, hogy *„amikor aktív szolgálatban lesznek, akkor minden idejüket a fogvatartottakkal töltsék. Legyenek ott a munkahelyen, vegyenek részt a játékokban, a látogatásokon; olvassák az elítéltek leveleit; nyújtsanak segítséget a problémáik megoldásában – legyen az egy új cipő beszerzése, vagy egy kegyelmi kérvény megírása; körültekintően és alaposan ismerjék a rájuk bízott elítélteket”*.²⁵

Gill kezdetektől hitt a fogvatartottak viselkedésének formálhatóságában. Nem sokkal az építkezés megkezdése után, már 1928-ban megfogalmazta:

²² Az intézet neve többször is változott a története során, azonban az egyszerűség érdekében a dolgozatban a „Norfolki Börtön” nevet használjuk.

²³ Sweeney, Emily: Secrets of the Norfolk prison. A personal history of the Norfolk prison. Boston Globe, 01.13. 2013.

Forrás: <https://www.boston.com/uncategorized/noprimarytagmatch/2013/01/13/secrets-of-the-norfolk-prison>

(Letöltés ideje: 2019.02.08.)

²⁴ Merlo, V. Alida: Norfolk Prison. In: McShane, D. Marilyn – Williams, P. Frank. (eds.) Encyclopedia of American Prisons. Garland Publishing, Inc. New York. 1996. 537–539., 537. o.

²⁵ Gill, B. Howard: The Brief Contributions: Norfolk State Prison Colony at Massachusetts. Journal of Criminal Law and Criminology 22:1. 1931. 107–112., 109. o.

„megpróbálunk nem csak egy falat építeni, hanem embereket is”.²⁶ A „fal” és a „társadalom” asszociációs kapcsolatot Gill más összefüggésben is szívesen használta: „ha a felépített falat átjárhatatlanná tesszük, nem csak a kívülvilág számára csökkentjük a veszélyt, hanem lehetőségünk nyílik a falon belül egy szabad közösség kialakítására”.²⁷

Howard B. Gill 1930-ban Cambridge-ben a Bűnelkövetők Kezeléséről Szóló Konferencián ismertette az általa kivitelezés alatt álló börtön pönológiai alapú fejlesztésének legújabb lépését, amely értelmében az elítéltek egyéni bánásmódjára és az intézet biztonságára egyidejűleg kíván koncentrálni. Fejlesztési elképzelésének indokát részletesen kifejtette: *„A fogvatartottak érdekében korábban bevezetett szolgáltatások és programok az elítéltekben felgyülemlett feszültségek levezetését szolgálták, vagy véletlenszerűek voltak: az orvos kezelte a munkaképteleneket, a fogorvos betömte a fájó fogakat, az esti iskola és a börtönzenekar megszüntette az egyébként üresjárató órák unalmát, a munkahelyek napközben lefoglalták a rabokat, a vasárnapi misék és a könyvtár használata, valamint a látogatások megkönnyebbülést hoztak a bebörtönzötteknek. (...) A legtöbb esetben azonban az eredmények annyira koordinálatlanok és általánosak voltak, hogy egymástól elszigetelten nem voltak hatásosak.”*²⁸

Gill meghirdette a „Norfolk Tervet”²⁹, amely működési premisszájaként leszögezte, hogy *„a börtönök végső célja, hogy a fogvatartott szabadulásakor legyen felkészítve arra, hogy megfeleljen a társadalom normális igényeinek.”*³⁰ A fogvatartottak rehabilitációjának lényegét abban látta, hogy *„fogadjuk el a bűnelkövetők, mint társadalmilag meghasonlott emberi lények megváltozásának lehetőségét (...) akik segítségre, megértésre és útmutatásra szorulnak annak érdekében, hogy a jellemüket és az életüket újra építhessék”*.³¹

A Terv magában foglalta a fogvatartottak osztályozását, majd a kapott eredmények függvényében az érintettek csoportokba való szétosztását. Azt javasolta, hogy – az elítéltek kategorizálásán túl – minden fogvatartott számára határozzanak meg egy fizikai, mentális, szociális, szakmai és lelkiismereti elemeket tartalmazó egyéni programot a szabadságvesztés teljes idejére, amelyet az egységhez rendelt tisztviselő (house-officer) irányítása alatt kell végrehajtani.³² Gill elméletét arra a meggyőződésére alapozta, hogy *„a pozitív tapasztalatok és élmények felülírják a negatív hatásokat”*, valamint hitt abban, hogy a rehabilitációs irányzat sokkal inkább képessé teszi az elítélteket a társadalomba történő

²⁶ Rothman, J. David: *The Diary of an Institution: The Fate of Progressive Reform at the Norfolk Penitentiary*. In: Rothman, J. David – Wheeler, Stanton (eds.) *Social History and Social Policy*. Academic Press. New York, 1981. 103–144., 106. o.

²⁷ Uo.: 110. o.

²⁸ Gill, B. Howard: i. m. 107. o.

²⁹ A „Norfolk Terv” eredeti neve: Norfolk Plan

³⁰ Gill, B. Howard: i. m. 107. o.

³¹ Rothman, J. David: i. m. 109–110. o.

³² Gill, B. Howard: i. m. 108. o.

visszailleszkedésre. Az oktatási programokat úgy tervezte meg, hogy a fogvatartottak ne csupán elméleti ismereteket szerezzenek, hanem lehetőséget kapjanak a kinti világból érkező személyekkel való interakcióra is.³³

A Norfolkai Börtön megnyitására 1932 augusztusában került sor. Kezdetben a börtönben a mindennapi élet Gill elképzelései szerint alakult. Az elítéltek különböző tanácsokban és bizottságokban tevékenykedtek, azt fogyasztották, amit a börtönfarmon megtermeltek, és lehetőséget kaptak az oktatásra, valamint szakmát tanulhattak a büntetésük időtartama alatt. Volt zenekaruk, saját újságjuk és könyvtáruk. Az intézet működési rendje kimondta, hogy a hálótermek mellett kialakított szobákban lakó „felügyelők nem hordtak egyenruhát, és nem volt náluk fegyver – csak józan ész, jó ítélőképesség, elővigyázatosság, tisztesség, határozottság, tapintat és jóakarát.”³⁴ Az intézetben kialakított életrendet, az együttműködés gyakorlatát, valamint a büntetés újfajta értelmezését ugyanakkor már az építkezés során komoly támadás és kritika érte. A „Norfolk Terv” meghirdetésekor Gill komoly ösztűz alá került, amely a börtön hivatalos megnyitását követően még jobban felerősödött. Az elképzelés – de még inkább a megvalósuló gyakorlat – ellenzői „country club”-nak minősítették az intézetet, ahol a fogvatartottakat babusgatják és kényeztetik. Gill támogatói ezzel szemben a Norfolkai Börtönt a „jövő börtönének”³⁵ titulálták, de az ő hangjuk sokkal erőteljesebb volt.

A folyamatos ideológiai csatározások hatására Gilt eltávolították a börtön éléről, azonban utódai – egy rövid kitérőtől eltekintve³⁶ – igyekeztek az intézet és a fogvatartás alapeszméit megőrizni.

Napjainkra a Norfolkai Börtön egyedülálló gyakorlatot folytat; az eredetileg 1928-ban alapított Fogvatartotti Tanácsot és a Tanács munkáját meghatározó Küldetésnyilatkozatot – a jelen kor igényeinek és szükségleteinek megfelelő módosítások elvégzését követően, de – változatlanul érvényben tartják, és a börtön mindennapjait ennek megfelelően szervezik.

³³ Roesch, Jennifer – MacKenzie, Walker – Millard, Kyra – Parker, James: Howard B. Gill: Architect of the Fallen Community Prison Model. 2015. 1. o.

Forrás: <https://statesofincarceration.org/story/howard-b-gill-architect-fallen-community-prison-model> (Letöltés ideje: 2019.02.08.)

³⁴ Rothman, J. David: i. m., 115. o.

³⁵ Krason, M. Stephen: On Our Dysfunctional Criminal Justice System. Crisis Magazine May 1, 2013
Forrás: <http://www.crisismagazine.com/2013/on-our-disfunctional-criminal-justice-system>
(Letöltés ideje: 2019.02.08.)

³⁶ A Fogvatartotti Tanács Alkotmányát 1971 és 1973 között felfüggesztette az intézet vezetése. A következő „visszalépés” a ’80-as években következett be, amikor a „kemény kéz” ideológia előretörésének következményeként a Norfolkai Börtönben évtizedek alatt meghonosodott programok jelentős részét felszámolták.

„A Norfolk-i Fogvatartotti Tanács Küldetésnyilatkozata

A Norfolk-i Fogvatartotti Tanács az intézet fogvatartottjai által megválasztott elítéltek csoportja, amely összekötő szerepet tölt be a fogvatartottak és a börtön vezetése között, s melynek elsődleges célja, hogy tevékenységét az elítéltek és az intézet közös hasznára végezze. Ebben a szerepben a Fogvatartotti Tanácsnak úgy kell működnie, hogy egyszerre mutassa be a fogvatartottak valós helyzetét és az intézet igényeit.

A Norfolk-i Fogvatartotti Tanácsnak törekednie kell a fogvatartottak alapvető szükségleteinek megjelenítésére, ugyanakkor felelős az adminisztrációval való folyamatos véleménycsere folytatásáért.

A Norfolk-i Fogvatartotti Tanácsnak biztosítania kell a lehetőséget arra, hogy a fogvatartottak nehézségeiről és problémáiról napi szinten tudjon beszámolni a börtön személyi állományának és az intézet vezetésének.

A Norfolk-i Fogvatartotti Tanács felelős egy olyan testület létrehozásáért és felügyeletéért, amelyben valamennyi lakóegység³⁷ egy-egy fővel képviselteti magát, valamint felelős több olyan bizottság³⁸ megalapításáért és felügyeletéért is, amelyek a fogvatartottak és az intézet céljainak megvalósítását szolgálják.

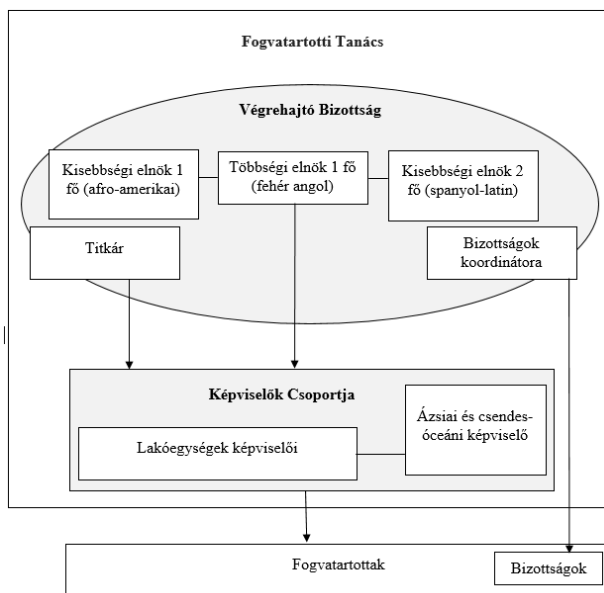
A Norfolk-i Fogvatartotti Tanácsnak minden esetben a Norfolk-i Fogvatartotti Alkotmány és annak mellékletei szellemében kell végeznie a tevékenységét.”
(Felülvizsgálva 2004 júniusában)³⁹

³⁷ A lakóegységek ebben az esetben elkülönített épületrészeket jelentenek, amelyekben 25-25 fogvatartott elhelyezése történik.

³⁸ Ezek a bizottságok leginkább a hazai szakköröknek és kluboknak felelnek meg.

³⁹ Norfolk Correctional Institution (2004), i.m., 23. o.

A Fogvatartotti Tanács felépítése

1. számú ábra
A szerző saját ábrája

A Fogvatartotti Tanácsot a Végrehajtó Bizottság és a Képviselők Csoportja alkotja. A Végrehajtó Bizottság tagjai: 3 elnök (1 fő többségi elnök – fehérbőrű elítélt, 2 fő kisebbségi elnök,⁴⁰ amelyek közül 1 fő afro-amerikai elítélt és 1 fő spanyol nyelvű elítélt); 1 titkár; 1 koordinátor.

A Képviselők Csoportjának hivatalból tagjai még: 1 fő, aki az ázsiai nyelveket beszélőket képviseli, valamint lakóegységenként 1-1 képviselő.

A Fogvatartotti Tanácsnak az elítélteken túl a személyi állomány részéről is vannak megbízott együttműködő tagjai. A Végrehajtó Bizottság minden tagja mellett dolgozik egy-egy büntetés-végrehajtási tisztviselő, aki folyamatosan és érdemben képviseli az intézet adminisztrációjának érdekeit. A személyi állomány képviselőit a Fogvatartotti Tanács Végrehajtó Bizottság jelöli, de megbízatásukat az intézet igazgatója hagyja jóvá.⁴¹

⁴⁰ A Fogvatartotti Alkotmány szerint kisebbségnek számít az az etnikum, amely legalább 20%-ban képviselteti magát az intézet fogvatartottjai között.

⁴¹ Norfolk Correctional Institution (2015) i. m., 1. o.

Howard B. Gill kriminálpedagógiai elképzeléseinek összegzése

Gill 1929-ben víziójában megfogalmazta, hogy az általa bevezetni szándékozott – és később be is vezetett – „*társadalmi alapú börtönprogram*” megvalósítása csökkentheti a visszaesést.⁴² Ennek az eredménynek az eléréséhez azonban nélkülözhetetlennek tartotta a börtönbüntetésről alkotott elképzelések megreformálását. Pedagógiai nézetét összefoglalva megállapította, hogy: „*a börtönökről alkotott elgondolás megváltozott, a jelenlegi koncepció az egyéniesítés. A börtönre ítélt ember meg van fosztva a szabadságától, mert társadalmi-, gazdasági-, vagy fizikai értelemben abnormális [dolgot követett el]. A mi feladatunk az, hogy az ilyen embert visszahozzuk a normális kerékvágásba. Vissza kell tartanunk attól, hogy elkorcsosuljon, ugyanakkor rehabilitálnunk kell*”.⁴³ Víziója a Norfolk Börtön⁴⁴ megalapításával válhatott valósággá, amikor irányításával megvalósult a „*feladatmegosztás alapján működő közösség*”, a „*börtön rácsok nélkül*” elképzelése. Az intézet építészeti jellegében az egyetemi kampuszokat másolta le, előírta, hogy a fogvatartottak és a börtön személyi állománya egyaránt civil ruhát viseljen. A közérdeket szem előtt tartó állampolgárok pedig szabadidejüket áldozták annak érdekében, hogy segítsenek az elítéltek oktatásában és együttműködjenek velük. Az építkezés megkezdésekor a majdani börtön életét a következő filozófia mentén képzelte el: „*Diverzifikáció a modern börtön eszméje. A fogvatartottakat meg kell vizsgálni és osztályozni kell őket. A hálótermek általunk tervezett egységeinek rendszere lehetővé teszi majd, hogy 50 fős csoportokba osszuk szét őket, amelyeket egy-egy büntetés-végrehajtási tisztviselő felügyel majd. (...) A tanműhelyeinkben igyekszünk majd a lehető legtöbb szakmát megtanítani*”.⁴⁵ Gill tehát a bűnről és a büntetésről gyökeresen új megközelítést képviselt. Integrálva a szociális munkával és a börtönrendszerekkel foglalkozó szociológiai elméleteket úgy gondolta, hogy van reális lehetőség a bűnelkövetéshez vezető problémák gyökerének diagnosztizálására és kezelésére, valamint arra, hogy az elítéltek elmozdíthatók a konstruktív magatartás irányába.⁴⁶

Véleményünk szerint a Norfolk Börtön közel kilenc évtizedes működése, a hajdani célok elérésére történő folyamatos erőfeszítés helyességét meggyőzően bizonyítja a jelenlegi gyakorlat és az elért eredmények. Az USA első „*feladatmegosztás alapján működő börtöne*” máig őrzi alapításakor elképzelt karakterét. A tudatosság és a tervszerűség mindent áthat. Az intézet külső biztonsági rendszere garantálja, hogy a fogvatartottak engedély nélkül ne tudják elhagyni a börtönt. A falakon belül azonban szemmel látható és érzékelhető a „*társadalmi*” minta és a mindennapi élet tervezésének – szervezésének

⁴² Roesch, Jennifer és mtsi: i. m., 1. o.

⁴³ Uo.: 1. o.

⁴⁴ Akkori neve: Norfolk Állami Börtön Kolónia

⁴⁵ Uo.: 1. o.

⁴⁶ University of Massachusetts: i.m.

szabadsága. A Norfolkai Börtönben működő iskola egykori igazgatója, Carlo Geromini fogalmazta meg: „*ha egyszer már bejutottál a falakon belülre, nem fogod azt gondolni, hogy egy börtönben vagy*”.⁴⁷ A szabadság azonban nem jelent szabadosságot. A szabályok tiszták és mindenki által ismertek. A felelősség közös. A Fogvatartotti Alkotmányban rögzített irányelvek betartása kötelező, a mindennapi börtönélet sarokköveit ez a dokumentum határozza meg. A kialakított életrend átlátható, a mindennapok előre tervezhetők, így a bizonytalanság generálta feszültség szinte ismeretlen.

Véleményünk szerint a norfolki sikeresség másik titka a kriminálpedagógiai alapú, vagy más terminológiát használva a fogvatartottak eredményes reintegrációját elősegítő rendszerszintű szabályozásban, tervezésben és lebonyolításban rejlik. A fogvatartottak a személyzet folyamatos kontrollja mellett, de saját maguk szervezhetik az életüket. A kötelező munkavégzés után mindenki a saját képességeinek, érdeklődésének és ambícióinak leginkább megfelelő programokon vehet részt, miközben folyamatosan tanulja és gyakorolja a társas együttélés szabályait.

A Norfolkai Börtönben alkalmazott módszerek jellegükből adódóan (kriminál)pedagógiai eljárások, annak ellenére, hogy az USA-ban nem ismerik a kriminálpedagógia fogalmát, nincsenek tisztában annak tudományrendszertani elhelyezkedésével, célkitűzéseivel vagy módszereivel. Az intézet célkitűzései ugyanakkor alapvetően párhuzamosak a kriminálpedagógiai célokkal, és a végrehajtás során is sok vonatkozásban megegyező elveket és módszereket alkalmaznak. Norfolkban az intézet rendszerszervező alapelve a felelős partneri viszony kialakítása; mindent ennek szellemében szerveznek meg. Céljuk felkészíteni a fogvatartottakat a szabadulás utáni eredményes visszailleszkedésre. Ennek érdekében igyekeznek tudatosítani a fogvatartottakban, hogy a sikerességük alapvetően saját magukon, aktivitásukon és felelősségteljes együttműködésükön múlik. A Fogvatartotti Tanács működtetésével gyakorlóterepet kínálnak az állampolgári jogaik és kötelezettségeik egyidejű begyakorlására, valamint az intézeten belüli életük tudatos és pontos szabályok által behatárolt alakítására. Igyekeznek felvértezni őket mindazon ismeretekkel és készségekkel, amelyek szükségesek a szabadulást követően az egyéni boldogulásuk biztosításához, de olyan módon, hogy azzal a társadalom érdekeit és törvényeit ne sértsék. Ez a célkitűzés pedig nem más, mint a konstruktív életvezetés megalapozása, vagyis a kriminálpedagógia alap-célkitűzése.⁴⁸

⁴⁷ Northeastern University: Massachusetts – The Norfolk Prison Colony Debating Society: Are prisons for punishment or rehabilitation? 2018.

Forrás: <https://statesofincarceration.org/states/massachusetts-norfolk-prison-colony-debating-society> (Letöltés ideje: 2019.02.08.)

⁴⁸ Ruzsonyi Péter: Kriminálpedagógiai alapvetések. In: Hautzinger Zoltán, Verhóczki János (szerk.) Sodorvonalon. Tanulmányok Virányi Gergely 60. születésnapja tiszteletére. Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest, 2012. 249–264. o.

Kanada (Új-Skócia) – Waterville Fiatalkorúak Intézete

Az Atlanti-óceán európai oldaláról szemlélve szinte elképzelhetetlen, hogy Kanadában a fiatalkorú bűnelkövetők kezelésének vonatkozásában milyen tényezők hatására alakulhatott ki ez a teljesen egyedi, a szomszédos Egyesült Államokénál lényegesebben emberibb, valamint az amerikai kontinens többi országánál összehasonlíthatatlanul fejlettebb büntetés-végrehajtási elmélet és gyakorlat.

Kanadában 1908-ban – a világon az elsők között – vezettek be speciálisan a fiatalkorúakra kidolgozott büntetőjogi törvényt⁴⁹. Ez a törvény már a létrejöttékor is a korosztály rehabilitációs szükségleteinek kielégítését szolgálta egy holisztikus megközelítést alkalmazva⁵⁰, és azon a felismerésen alapult, hogy a törvénszegő gyerekeket a felnőtt bűnelkövetőktől eltérő módon kell kezelni⁵¹. A törvény tételmondata, hogy *„egyetlen fiatalkorú elítéltet sem lehet bűnözőként kezelni, sokkal inkább rosszul irányított gyermekként, aki segítségre, bátorításra és támogatásra szorul”*. (JUVENILE Delinquents Act of Canada, 1908) A jogi szabályozás az idők során természetesen jelentős változásokon ment keresztül, azonban – néhány represszív jeletet hangsúlyozó időszakról eltekintve – a mai napig megőrizte a támogató, segítő jellegű viszonyulását.

Az ifjúságsegítő munkakör jellemzői

Jelenleg Új-Skócia tartomány korábbi 4 fiatalkorú intézetéből már csak az Új-Skóciai Fiatalkorúak Intézete (korábbi nevén: Waterville-i Fiatalkorúak Központja) működik, amelynek befogadóképessége 120 fő, de jelenleg mindössze 24 fiatalkorú lakója van⁵². A beutaltak számának drasztikus csökkenése a reintegrációs törekvések érvényesítésére lényegesen kedvezőbb feltételeket teremtett.

Tapasztalatunk szerint Waterville-ben a fiatalkorú fogvatartottakkal kapcsolatos reintegrációs munka eredményességének és sikerének a kulcsa az ifjúságsegítők tevékenysége.

Az angolszász területen (Nagy-Britannia, Egyesült Államok, Kanada, Ausztrália, Új-Zéland) már több mint ötven éve létezik az ifjúságsegítő munkakör. Az

⁴⁹ Juvenile Delinquents Act of Canada

⁵⁰ Erickson, Patricia G. – Butters, Jennifer E. (2005): How Does the Canadian Juvenile Justice System Respond to Detained Youth with Substance Use Associated Problems? Gaps, Challenges, and Emerging Issues. Substance Use & Misuse. Volume 40:7, 953–973. o.

⁵¹ Boudreau, Michael: „Delinquents Often Become Criminals”: Juvenile Delinquency in Halifax, 1918–1935. Acadiensis, Vol. 39, No. 1. 2010. 108–132., 110. o.

⁵² A fiatalkorú fogvatartottak száma az elmúlt 15 évben Új-Skóciában 90%-kal csökkent. Marc, Alain: Conclusion. In: Corrado, Raymond – Marc, Alain – Reid, Susan (Eds.) Implementing and Working with the Youth Criminal Justice Act Across Canada. Toronto: University of Toronto Press, Scholarly Publishing Division. 2016. 359–365. o., 363. o.

alkalmazási feltételek országonként és államonként is eltérők, de bizonyos szakmai – elsősorban pedagógiai – kompetenciákat és készségeket mindenütt elvárnak:

- erős elkötelezettség a fiatalok körében végzett munka iránt, és a fiatalok életét befolyásoló tényezők megértése;
- megfelelő szakmai ismeret és képesség a fiatalokat támogatására stresszhelyzetben;
- kiváló interperszonális készségek, amelyek alapján képesek jó kapcsolatot teremteni a fiatalokkal;
- türelem, tolerancia és rugalmasság;
- kalandvágy és hajlandóság új dolgok kipróbálására;
- megfelelő írásbeli kommunikációs készség prezentációk, jelentések és pályázatok elkészítéséhez;
- képesség a fiatalok ügyeinek és érzéseinek tiszteletteljes, tapintatos és érzékeny kezelésére, miközben betartják a titoktartási szabályokat, valamint a fiatalok és az ifjúságsegítők eredményes együttműködéséhez szükséges korlátokat;
- átlagot meghaladó rugalmasság (<https://www.prospects.ac.uk/job-profiles/youth-worker>).

További követelmény, hogy az ifjúságsegítő értse a szociokulturális hatások jelentőségét és a konfliktusorientálódást előidéző tényezők természetét. Pontosan tudnia kell, miként járhat el az ilyen erőket felerősítő intézményi szabályok enyhítése érdekében. Tisztában kell lennie azzal, hogy közreműködésével mobilizálja a felnőttek és a bűnelkövető fiatalok közötti kapcsolatokban meglévő lehetőségeket. A szociális, egyszersmind hivatali megbízatása természeténél fogva az ifjúságsegítőnek csoporttagként is eredményesen kell együttműködnie a fiatalokkal. Annak ellenére, hogy bizonyos társadalmi viszonyok már önmagukban is növelik a szubkulturális konfliktusok bekövetkezésének esélyét, maga a bűnözői csoport az, amely kialakítja, majd továbbfejleszti és rendszerré szervezi a saját normáit, értékeit és hiedelmeit, amelyek végsősoron a bandaháborúk kialakulásához is vezethetnek. Az ifjúságsegítőnek a csoportos megbeszélések során törekednie kell arra, hogy korábban meg nem fogalmazott, illetve látens célokat fogadtasson el a csoporttal. Mindent el kell követnie annak érdekében, hogy a csoport számára növelje a proszociális értékek vonzerejét. Az ifjúságsegítőnek segítenie kell abban is, hogy a rábízott fiatalok oly módon definiálják újra a sikeresség kritériumait, amelyek összhangban állnak a hagyományos társadalmi elvárásokkal. Az ifjúságsegítő egyik kiemelt feladata, hogy szembesítse a fiatalkorú bűnelkövetőt a jelenlegi élethelyzetével. A fiatalok olyan készségeit kell aktivizálnia, amelyek segítségével megérthetik az aktuális reakcióikat, valamint a mindennapi élettel kapcsolatos érzéseiket. Törekednie kell a

bűnelkövető fiatalok életútjának megismerésére, de csak addig a mértékig, amely nélkülözhetetlen a munkavégzéséhez. Az ifjúságsegítőnek igyekeznie kell megérteni és alakítani a fiatalok azon kapcsolatépítési sémáit, valamint érzéseit, amelyek kellő útmutatás és segítségnyújtás nélkül hosszú távon negatív hatást fejtenének ki.⁵³

A fiatalkorúak büntetőtörvénye értelmében, amikor egy fiatalkorú személyt szabadságvesztésre ítélnék, automatikusan kijelölnek mellé egy ifjúságsegítőt, hogy együttműködjön a fiatalkorúval, és segítse reszocializációs törekvéseit. Ez a segítség valójában annak a reintegrációs tervnek az elkészítését – majd később a megvalósítását – foglalja magában, amely meghatározza azokat a kulcsfontosságú támogatásokat és hatékony programokat, amelyek segítségével maximális esélyt szerezhet az adott fiatal a szabadulása után a társadalomba történő visszailleszkedéshez.

Az ifjúságsegítőkkel kapcsolatos elvárások rendkívül magasak, éppen ezért alkalmazási feltételek is igen szigorúak. Alaphelyzetben az lehet ifjúságsegítő, akinek felsőfokú pszichológiai, kriminológiai, szociológiai, szociálismunkás vagy tanár BA végzettsége van; de annak a jelentkezését is elfogadják, akinek van érettségije és teljes állású munkatársként már legalább öt évet ledolgozott fogvatartottak között valamelyik büntetés-végrehajtási intézetben. A felvételi procedura (büntetlen előélet ellenőrzése; a fizikai, a pszichológiai és a mentális alkalmasság vizsgálata, kommunikációs készség felmérése) eredményes befejezése után kezdődik meg a belső képzések sora; ennek elméleti része szervezett kiscsoportos keretek között trénerek irányításával zajlik, a gyakorlati felkészítés pedig mentorok bevonásával a waterville-i intézetben, valós gyakorlati terepen az intézeti élet mindennapi feladatellátása közben történik.

A fiatalkorúak waterville-i intézetében az ifjúságsegítő munkakör bevezetése óta rendkívül kevés az adminisztratív dolgozó, a szó klasszikus értelmében vett biztonsági személyzet pedig egyáltalán nincs. Ez azt is jelenti, hogy a személyi állomány nyolcvanöt-kilencven százaléka direkt módon lát el reintegrációs feladatokat. Az intézet működése alapvetően az ifjúságsegítők munkájára épül. Tapasztalatunk szerint az ifjúságsegítők képesek egyidejűleg ellátni a következő feladatokat:

- nevelő (bizalmas társ és tanácsadó egyszemélyben, aki támogat és bátorít, irányt szab, valamint mozgósítja a fiatalok erőforrásait);
- tanár (segítő, motiváló pedagógus, akinek személyiségépítő szerepe jelentős, aki meghatározza a célt, és közreműködik a program kialakításában és végrehajtásában);

⁵³ Spergel, Irving: A Multidimensional Model for Social Work Practice: The Youth Worker Example. Social Service Review, Vol. 36 No. 1.1962. 62–71. o.

- ellenőr (határokat szab, megfigyel, előrelát, szervez, és ha szükséges, akkor büntet);
- biztonsági tiszt (ellenőriz, gondoskodik, megőriz, betartatja a biztonsági rendszabályokat);
- csoportvezető (tetterős, rugalmas, pontos, képes összpontosítani, tárgyilagos és céltudatos);
- büntető és jutalmazó apa (jellemformáló szerepe jelentős; birtokában van a szükséges élettapasztalatnak, tárgyaló és közvetítő fél, aki értelmez és minősít, tisztességes, határozott és következetes);
- mintakép (olyan vezető, aki tiszteletre méltó, megértő és a kapcsolataiban korrekt);
- szociális előadó (jó kommunikációs és kapcsolatteremtő képességgel megáldott személy, aki egyszerre adminisztrátor és az intézet információs és kapcsolatrendszerének is kulcsszereplője).

Az ifjúságsegítők a fiatalkorú fogvatartottak élettevékenységének valamennyi aspektusát személyes közreműködésükkel „fedik le”.^{54,55}

Összefoglalás

Az USA és Kanada büntetőpolitikájának ideológiai ingája ismételten a szigorodás – divatos terminológiával élve – a „*megérdemelt büntetés*” és a „*kemény kéz*” filozófia irányába mozdult el. Dolgozatunkban mégis két olyan büntetés-végrehajtási intézetet tudunk bemutatni, amelyek az uralkodó irányvonal dominanciája ellenére képesek voltak megőrizni az eredményes reintegrációt középpontba állító alapeszméiket. Ha „*csak*” ennyit tettek volna, már azzal is kivívták volna szakmai elismerésünket – de ezek az intézetek sokkal többet értek el; bebizonyították, hogy zártintézeti keretek között is megteremthető a közös feladatvállaláson és felelősségen alapuló eredményes együttműködés a fogvatartottak és a személyi állomány között. Norfolkban Howard B. Gill kilencven évvel ezelőtt kidolgozott víziója él tovább, természetesen módosult formában, de az alapirányokat megőrizve. Waterville-ben a száz éve beiktatott „*Fiatalkorúak törvényének*” szellemisége még napjainkban is hat. Az ifjúságsegítő munkakör megteremtésével a börtönök biztonsági személyzete és a kezelési programok végrehajtásában részt vállaló szakemberek közötti évszázados falakat bontottak le. Bebizonyították, hogy közös eredményeket csak együttes szemlélet alapján lehet elérni.

⁵⁴ Ruzsonyi Péter: A büntetés-végrehajtási korrekciós nevelés új irányzatai. Büntetés-végrehajtási Szakkönyvtár 2003/2. BVOP, Budapest, 2003.

⁵⁵ Ruzsonyi Péter: A büntetés-végrehajtási dolgozók felsőfokú képzése (1. rész). Börtönügyi Szemle 2006/4. 67–76. o.

„*Semmi sem működik*” – hirdette 1974-ben Martinson⁵⁶ a treatment ideológia válságának időszakában, és ez a mondat évtizedekre tételmondattá vált az USA-ban, majd az európai büntetés-végrehajtás jelentős részének arculatát is hosszú távra meghatározta. A dolgozatunkban bemutatott két intézet azonban meggyőzően bizonyítja, hogy „*van, ami működik*”.⁵⁷ Csak remélni tudjuk, hogy munkájukkal és teljesítményükkel példát mutatnak Európa számára is.

⁵⁶ Martinson, Robert: What Works? Questions and Answers about Prison Reform. The Public Interest, 1974. 35: 22–54. o.

⁵⁷ Martinson, Robert: „New Findings, New Views: A Note of Caution Regarding Sentencing Reform”. Hofstra Law Review, 7 (2). Winter 1979. 243–258. o.

A rendészettudomány forrásai, gyökerei

A magyar rendészettudomány akkreditációja 2012-ben történt. az azóta eltelt időszak történelmi mércével ma még mérhetetlen. Ugyanakkor a rendészetről, rendfenntartásról a humán történelemben, az államok kialakulása óta rendelkezünk írásos, tárgyi emlékekkel, forrásokkal. A rendészettudomány pontos kialakulását meghatározni nagyon nehéz – szinte lehetetlen –, ugyanakkor rendelkezésünkre állnak olyan források,¹ amelyek azt bizonyítják, hogy a rendészet valamelyik ágát, a rendőrijogot vagy az egészségrendészetet már a középkorban egyetemeken oktatták, oktathatták. A rendészet tárgyköreivel az egyházi szakirodalom, elsősorban a Németország területéről kiinduló protestáns teológusoktól származó írások is foglalkoztak. A rendészet művelését nemes hivatásként határozták meg.² A modern rendészet³ kialakulása francia,⁴ míg elterjedése, megerősödése a német (porosz) területre tehető. A rendészetről szóló első mű az 1639–1723 között élt Nicolas Delamare nevéhez kötődik, aki *Traité de la Police* című könyvét 1705 és 1707 között két kötetben adta ki.⁵ A 19. század közepén porosz területen több rendészettel foglalkozó jeles jogtudós közül Lorenz von Stein véleménye szerint a „rendészet elnevezése és tartalma szerint, csak a kormány keletkezésével kezdődik és kiterjed, mint belső államművé, ellentétben a politikával, a kormány egész tevékenységére. A tizenhetedik században ezen rendészetből tudomány képződött.”⁶

Mindezeket megerősítik azok a források, amely szerint Európába kitekintve, Poroszországban már 1727-ben példát találunk a rendészet oktatására, amikor is a

¹ Farkas Johanna – Sallai János: The History of Law Enforcement Culture in Hungary. Internal Security 10: Special edition. 2018. 1–17. o.

² Tihanyi Miklós: Közrend, közbiztonság, rendészet a keresztény közgondolkodásban. Államtudományi Műhelytanulmányok 2017/16 .

Forrás: <http://archiv.uni-nke.hu/kutatas/egyetemi-folyoiratok/nke-allamtudomanyi-muhelytanulmanyok> (Letöltés ideje: 2017.04.12.)

³ Blaskó Béla: Közigazgatás – rendészeti igazgatás – büntetőjog. Magyar Rendészet 2015/4. 37–55. o.

⁴ Henri Buisson: La police – Son Historie. Nouvelles Editions Latines, Paris, 1958.

⁵ A francia közigazgatási jogtudomány jellegzetességei (1705–1945) In: Polgári Szemle. 2015/4–6. 1–17 o.

Forrás: http://polgariszemle.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=705:a-francia-ko-ezigazgatasi-jogtudomany-jellegzetessegei-1705-1945&catid=100&Itemid=110

(Letöltés ideje: 2017.04.12.)

⁶ Az államigazgatás és igazgatási jog alapvonalai. Folytonos tekintettel angol-, francia-, és Németország törvényhozása- és irodalmára. Stein Lőrincz bécsi egyetemi tanár után, a hazai viszonyainkra és törvényhozásukra való utalásokkal. Kautz Gusztáv jogtudor hites ügyvéd, a Győri Jogakadémia rendes tanára által. Budapest Ráth Mór. 1871. 105. o.

német egyetemeken sorra jöttek létre „a kamarai tudományok⁷ tanszékei és a rendészettudomány oktatása általánossá vált.”⁸ Ausztriában is a 18. századra esik a Polizey und Kameralwissenschaft tanszék létrehozása Bécsben. Később ezen a tanszéken 1763-ban, 30 évesen, Sonnenfels⁹ oktatott.

A magyar királyság területén a rendészettudomány (rendőrtudomány) első megemlézőjét a 18. század végén a pesti és kolozsvári egyetemeken találhatjuk. Ezt támasztja alá, hogy a 18. században a Kolozsvári Egyetemen a tanítandó tantárgyak¹⁰ között már szerepelnek az államrendészet és a rendőrzog tantárgyak. A pesti egyetem történetéből ismert, hogy 1793-ban Schraud vezetésével – akit később 1803-ban Bene Ferenc követett – létrehozták az orvos rendészeti tanszéket¹¹, melynek első tankönyve az „*Elementa politiae medicae*” címen lett kiadva. Ugyanebben a korszakban, 1786-ban Pozsony–Lipce egyetemi helyszíneken „*Discours über die medizinische Polizei*” címmel került kiadásra a szintén orvos rendészeti tankönyv.¹² A tankönyvben megfogalmazott orvos rendészet alatt a következőt kell érteni: „az a tudomány, amely magában foglalja azon alapelveket, melyek szerint az állam gondoskodik az alattvalók egészségének és életének fenntartásáról. Elméleti tudomány, de ha az uralkodó ily eljárásokat alkalmazásba hoz, gyakorlati lesz és orvosi rendészetnek nevezik.”¹³

A 19–20. század fordulójától az ipari forradalom eredményeként felgyorsult a közlekedés, és a társadalmakban bekövetkezett változások miatt az államok és a polgáraik között is új típusú nemzetközi kapcsolatrendszer jött létre, természetessé vált az utazás nemcsak országon belül, hanem országok között is. Ennek egyik kísérőjelensége a migráció, a nagytömegű ki- és bevándorlás országok és kontinensek között, melynek egyik negatív hozadéka a mozgó bűnözés¹⁴

⁷ A kamarai tudományoknak három tartóoszlopa volt: 1. Ökonomie 2. Polizei (a rend megteremtésére és fenntartására irányuló tudomány), 3. Polizeiwissenschaft (amely önálló tudományágként, azaz az államigazgatás gyakorlati tudományaként, a Polizei rendszerbe foglalására szolgált).

⁸ Hans-Gerd Jaschke – Tore Bjørge – Francisco del Barrio Romero – Cees Kwanten – Robin Mawby – Milan Pagon: A rendészettudomány európai megközelítése munkacsoport. (PGEAPS). Zárójelentés tervezet. CEPOL. Münster 2007. I. kötet. 27. o.

⁹ Kapronczay Katalin: Joseph von Sonnenfels államigazgatási modelljének egészségpolitikai vonatkozásai a XVIII. századi Habsburg Birodalomban. In: *Leges Artis Medicinae*. 1998/5. 384–388. o.

¹⁰ Biró Vencel: A kolozsvári jezsuita egyetem szervezete és építkezései a XVIII. században. Erdélyi Múzeum-Egyesület. Kolozsvár, 1945. 8. o. [Erdélyi Tudományos Füzetek]

Forrás: <http://mek.oszk.hu/08400/08459/08459.pdf> (Letöltés ideje: 2019.04.24.)

¹¹ Spielmann József: Johann Peter Frank és az orvosi rendészet megalapozása. In: *Orvosi Hetilap* 1986/30. 1835–1840. o.

¹² Uo.

¹³ Kapronczay Katalin: Joseph von Sonnenfels államigazgatási modelljének egészségpolitikai vonatkozásai a XVIII. századi Habsburg Birodalomban. In: *Leges Artis Medicinae*. 1998/5. 384–388. o.

¹⁴ Vö.: A világgazdaság gravitációs centruma eltolódott, megnyitva és szélesítve ezzel a nemzetközi fejlődés szakadékat, amelynek talaján létrejöttek és felerősödtek a – biztonsági kockázatot jelentő – társadalomra kisebb és nagyobb fokban egyaránt veszélyes szabálysértések, illetőleg

kialakulása. Erre a rendészeti szervek válasza a nemzetközi együttműködés megszervezése, és a tudományos együttműködés kialakítása, elmélyítése volt. Ennek első állomása 1898-ban Róma, ahol a „politikai rendőri” együttműködés alapjait lefektető római anti-anarchista konferenciát rendezték meg, majd ezt követte 1914-ben Monacóban az első nemzetközi rendőrkongresszus. Az első világháború kitörése azonban megakadályozta a folyamat elmélyítését. Ezután az európai rendőrségi, rendészeti tudományokat művelők több alkalommal konzultáltak különböző fórumokon. 1923-ban és 1924-ben is New Yorkban¹⁵ találkoztak a rendészet elméleti és gyakorlati szakemberei. A New York-i rendőrkongresszusokon kiváló szaktekintélyek tartottak tudományos előadásokat a modern rendőri tudományok elméleti és gyakorlati problémáiról, megoldási javaslatokról, indítványokról. Ezek közül is kiemelkedett a közlekedésrendészet köre, amely a motorizáció felgyorsulásával újabb kihívások elé állította a világ összes államában a rendőrtudományok alkalmazóit. Ilyen jelentős tudományos fórum volt továbbá „*A rendőr tudományok hete*” Berlinben¹⁶ 1924-ben, melyet a berlini közigazgatási akadémia szervezett és bonyolított le. Ezen a tudományos rendezvényen „*A modern bűnügyi rendészet gyakorlata*”¹⁷ címmel tartott előadást Hagemann, a berlini bűnügyi rendőrség helyettes vezetője. Véleménye szerint a modern bűnügyi rendőr egy kevésbé érdekes, aprólékos munkát végez folyamatosan, amelyhez nagyfokú szervezettségre és szigorú módszerekre van szükség a siker¹⁸ érdekében. Továbbá kiemelendő a bűnügyi rendőrség tudományos központja az azonosító hivatal, amely a század elején megismert és elterjedt daktiloszkópiára támaszkodott.

A rendészettudomány tradícióinak egyik legszemléletesebb ápolója a bűnügyi múzeum. A bűnügyi múzeum olyan szerepet tölt be a bűnügyi tudományok és rendészettudomány életében, mint az illusztráció a könyvben, vagy a labor a kémiában. A bűnügyi múzeumban elhelyezett tárgyak szemléltetik a rendőrség, a bűnözők adott korszakban jellemző felszerelését, az eljárási módokat és egyéb tárgyi emlékeket. A magyar Bűnügyi Múzeum létrehozásában Visontai Soma¹⁹ országgyűlési képviselő az egyik fő érdem, aki már 1892-ben felhívta a téma fontossága kapcsán a belügyi vezetés figyelmét. A magyar Bűnügyi Múzeumhoz

bűncselekmények. In: Kovács István: Az illegális migrációval kapcsolatos emberkereskedelem – különös tekintettel a prostitúció – szociológiai, pszichikai és kriminalisztikai összefüggései, azok kezelésére, megoldására tett innovációs javaslatok. Határrendészeti Tanulmányok 2015/1. 12–44. o.

¹⁵ A New York-i nemzetközi rendőri kongresszus. In: A Rend. 1924/33. 1. o.

¹⁶ A rendőr tudományok hete. Rendőrtovábbképzés a berlini közigazgatási akadémián. In: A Rend. 1924/92. 1. o.

¹⁷ A modern bűnügyi rendészet gyakorlata. A Rend. 1924/93. 1. o.

¹⁸ Vö.: „...az államigazgatásban, rendvédelmi területen dolgozókkal szemben ezért is fogalmazódik meg többlet követelményként, hogy egységes hivatásetikai elvárások szerint végezzék a munkájukat...” In: Kovács István: Az üzletszerű kéjelgéssel kapcsolatos rendőri visszaélések etikai vonatkozásai. In: Belügyi Szemle 2015/4. 102. o.

¹⁹ Vámbéry Rusztem: A bűnügyi múzeumokról. Franklin Társulat. Budapest, 1899. 13. o.

az 1890-es évektől gyűjtik a tárgyi emlékeket, rendőri relikviákat és a szakirodalmat. Az itt összegyűjtött anyagok nemcsak rendőri vagy raktári célokat szolgálnak, hanem összehasonlítási alapokat képezhetnek a bűnügyi rendészetben folyó munka során, melyekből következtetéseket tudnak levonni. A fentiek egyben alapul szolgáltak a bűnügyi intézet felállításához²⁰, amely a nemzetközi rendészeti életben Liszt Ferenc berlini egyetemi tanár nevéhez kötődik.

A magyar Bűnügyi Múzeumot 1908-ban alapították²¹ meg, és azóta is egyszerre szolgálja a rendőrség tradícióinak ápolását, a rendőr- és rendésztudományt, valamint a látogatók kíváncsiságának kielégítését. Az 1940-es években már több mint 10 000 db tárgy alkotta a múzeum törzsanyagát, amely a II. világháború éve alatt szinte teljesen megsemmisült. 1958-ban kezdődött meg a múzeum újjászervezése Budapesten, a Németvölgyi úton, majd 1963-ban új, jelenlegi helyére, a Mosonyi utca 9.-be költözött a Bűnügyi Múzeum,²² amely 1967-től országos gyűjtőkörű szakmúzeum, s amelynek Tarnamérán van egy kirendeltsége, és egyben felügyeli a rendőrség könyvtárát is²³.

A nemzetközi tudományos élet pezsgését mutatja, hogy 1924-ben Zoppot-ban is (mai nevén Sopot, amely Lengyelországban található) rendőrkongresszusra és kiállításra került sor. A rendezvény fő témája és érdekessége a távazonosítás volt, amelyet a dán Hakon Jorgensen adott elő. A nemzetközi rendőr tudományos együttműködés szép példáját hozta, hogy a dán módszert a helyszínen tanulmányozó Bingert magyar rendőrkapitány Jorgensen helyett Danzingban (a mai Gdansk) előadta a távazonosítási eljárásról szóló előadását, amelyhez a helyszínen tartózkodó két dán szakember segédkezett.²⁴ A konferencián ezen kívül egy sor érdekességről és újdonságról tartottak előadást, többek között a nemzetközi bűnözőkről és a rádió rendőrségi alkalmazásáról. Schneiker berlini professzor 1924-ben (!) nyilvános előadást tartott a csalásról, *vetítőképekkel illusztrálva*²⁵ (kiemelés S.J.). A zoopoti kiállításon bemutatták a rendőrpáncélok ellenálló képességét és a rendőrkutyák tevékenységét.

A 19. század közepétől Karvasy a rendőrtudomány (polizei) megfogalmazását követően rendszeresen a rendészeti szakmai életben is folyamatosan előjött azzal a nézetével, hogy a rendészet²⁶ több mint egy szakma, annak művelése tudományos

²⁰ Uo. 20. o.

²¹ A 2000/1908-as igazságügy miniszteri rendelet alapján jött létre a Bűnügyi Múzeum.

²² A Rendőrmúzeum történetéről lásd: Androvicz Gábor: A Rendőrmúzeum története és szerepe a rendészeti képzésben. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Szent Lászlótól a modernkori magyar rendésztudományig. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIX. Pécs, 2017. 275–278. o.

²³ Forrás: <http://rendormuzeum.com/muzeum-tortenete> (Letöltés ideje: 2017.06.10.)

²⁴ A zoopoti rendőrkongresszus és rendőr szakkiállítás. A Rend. 1924/59. 1. o.

²⁵ Uo. 2. o.

²⁶ Vö.: Mivel a rendészet(tudomány) nagyon összetett jelenség, és komplex megértéséhez minden egyes elem részletes vizsgálata szükségeltetik, ezért tartom kiemelten fontosnak, hogy minden kutató a saját részével az egész megértéséhez hozzájáruljon. Minden jelenség – így a rendésztudomány is –

előképzettséget²⁷ igényel. Rédey például már a *Rendőri Lapok* 1894-ben kiadott 4. számában egy oktatási cikkre való reflektálásában kifogásolta, hogy a jogi egyetemen csak 10–20 órában tanították a rendészetet, amely nagyon csekélynek bizonyult, és a kihágás rendészetet is csak egy-egy kollégiumban adták elő. Rédey már ekkor szükségesnek tartotta egy rendőrségi könyvtár felállítását, amelyben a hazai és nemzetközi rendészeti, bűnügyi szakkönyvek egyaránt helyet kaphatnának, és a könyvtárban felolvasásokat tarthatnának. Rédey az igazi megoldást azonban az egyetemeken felállítandó közigazgatási tanfolyamokban látta, amelyekre a közigazgatás és a rendőrség államosítása után kerülhetne sor. Ebben talán jelentős szerepet kaphatna a rendészet, és nem zárta ki egy rendészeti tanszék felállítását sem. Mindez azt is igazolja, hogy a korszak jeles rendészeti szakembere és tudósa, Rédey Miklós, a rendészet tudományos igényességgel, egyetemi körülmények közötti művelésére a 19–20. század fordulón már elérkezettnek látta az időt.

Ugyanezen gondolatok mentén született Nagy Valér „*Van-e külön rendőr tudomány?*” című cikke a *Rendőr* 1928. februári számában. Véleménye szerint, mivel a hivatalos tudományos köröktől aligha érkezik erre a kérdésre válasz, a szakmának magának kell megválaszolnia azt. Ehhez azonban nehéz út vezet, mivel ebben az időben is még nagy vita folyt a rendőri szervezet helyéről, szerepéről, jellegéről, a közigazgatáshoz való viszonyáról. Ám a szerző cikkében határozottan kijelentette, hogy a „*különálló rendőrtudománynak jogosultsága van.*”²⁸ Mindezt arra alapozta, hogy a rendőri szervezet intézményrendszere és tevékenysége minden más közigazgatási szervezettől és tevékenységtől eltér. A rendőrség specialitását abban látta, hogy „*a rendőrség az egyetlen szerve az államnak, mely egy kézben tartja a közbiztonsági hírszerzés, az aktív megelőzés és az erőhatalommal való lebírási eszközöket.*”²⁹ A szerző véleménye szerint a rendőrség az eltelt évek alatt egy hatalmasan kifejlődött tudományággal, a kriminológiával ismerkedett meg, amely révén szakemberei sikereket értek el. Így együttesen a két tudományág alkothatja a bűnügyi nyomozói szaktudományt. Mindehhez hozzájárulhat a rendőri megelőzés és hírszerzés. A fentiekből Nagy Valér arra a következtetésre jutott, hogy „*a rendőri szolgálat rendszeres, logikus elméleti alátámasztása, bölcsellete és politikája, a rendőri gyakorlat módszeres ismertetése, – ez a rendőri tudomány.*”³⁰ (Kiemelés S.J.) Amit még azzal egészített ki, hogy

egy olyan kirakósként értelmezhető, aminek a darabjai egymástól elkülönülten helyezkednek el, és csak akkor adják ki a kép teljes egészét, ha azokat összeillesztjük. Mindegyik kutatás egytől-egyig hozzájárul ahhoz, hogy a kirakós teljes egészét megkaphassuk. In: Kovács István: Géza kultúra és japán prostitúció. Hadtudományi Szemle, 2017/2. 447–464. o.

²⁷ Farkas Johanna – Kovács Gábor – Krauzer Ernő: A rendőrség szervezeti kultúrája. Belügyi Szemle 2018/12. 71–81. o.

²⁸ Nagy Valér: Van-e külön rendőr tudomány? In: Rendőr. 2. évfolyam február. 1928. 1. o.

²⁹ Uo.

³⁰ Uo.

sokan a kriminalisztikát vélik tévesen a rendőrtudománynak. A szerző meglátása szerint már jelen van ez a tudomány, csak még nincs rendszerezve, összefoglalva. Sőt, már rendelkezik segédtudományokkal is, mint például rendőri szociológia, városi rendészet, rendőri népismeret, közlekedéstan stb. Az igen alaposan megírt cikk talán egyetlen erős kritikája az lehet, hogy ha a szerző a segédtudományoknál bátran használta a rendészet jelzőt, miért nem tette meg ezt a tudományág megnevezésének?

A rendőrség államosítását (1920) követően a rendészet elméleti művelését³¹ és gyakorlati oktatását fellendítették az 1922. november 22-től³² beindított rendészeti szaktanfolyamok, amelyek a fogalmazói, felügyelői és a detektív karok számára készítette fel a jövő rendőrtisztviselőit.

Tóth József 1938-ban a rendészet fogalma³³ témakörben írt könyvében már egyértelműen fogalmaz, amikor rendészettudományt említ. Továbbá meggyőződése, hogy a rendészet bizonyos vonatkozásban állambölcseleti és politikai probléma, ezért közigazgatási szempontból a politika tárgyalja.³⁴ Német példára hivatkozva Tóth a rend fogalmát a bölcseleti tudományok közé sorolta. A későbbiekben következetesen rendészettudomány megnevezést használt Robert Mohl rend, rendészet kapcsán kifejtett gondolatai felvezetésénél.

A második világháború után³⁵ a szocialista hatalomnak égetően szüksége volt új rendőrségi szakemberekre, rendészeti hivatalnokokra, ezért már a baloldali fordulat időszakában kiemelt figyelmet fordítottak a rendőrtisztképzésre.³⁶ Az első rendőr akadémia (RAK) létrehozásánál rendőrtiszt főiskolára gondoltak, de az előzmények és körülmények ezt nem tették lehetővé. A leendő rendőrtiszteknél hiányzott az általános műveltség és a gimnáziumi végzettség, ezért 1947-ben a létrehozott Rendőr Akadémián az elemi oktatásban tanított számtan, fogalmazás, írás, földrajz tantárgyak oktatása vált szükségessé, és nem a rendészet felsőfokú, egyetemi szintű művelése. Ezt követően a szovjet szabályzatok, eljárások átvétele szintén nem igényelt egyetemi képzést. Így a szocializmus idején a rendészettudományos kutatás, oktatás a vezetés részéről nem jelentkezett

³¹ Sallai János: A rendészeti folyóiratok hatása a rendészettudományra. Magyar Rendészet 2017/2. 183–204. o.

³² Sallai János: November 22., a Rendészettudományi Kar kari napja. Rendőrségi Tanulmányok 2018/2. 106–111. o.

³³ Tóth József: A rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban. Szent István nyomda. Eger, 1938. 50–51. o.

³⁴ Uo. 50. o.

³⁵ A II. világháború végi átmeneti időszakról lásd: Kovács Tamás: A nyilas éra politikai rendszetének felépítése, In: Vitári Zsolt (szerk.): Kutatási füzetek 12: Ünnepi szám Ormos Mária 75. születésnapjára, Pécs, Pécsi Tudományegyetem BTK, 2005. 239–252. o.

³⁶ Sallai János: A magyar rendészeti képzés története 1922–2017.: Rendőr altiszt (tiszthelyettes) és rendőrtiszt képzés a XX–XXI században. 86–123. o. In: Czene-Polgár, Viktória – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.): Mérőföldkövek az adó- és vámigazgatás történetéből: Válogatott tanulmányok az évfordulók tükrében.

igényként. A rendészet, rendészettudomány tradícióinak feltámasztására a rendszerváltás előtti évektől³⁷ került sor, majd civilszervezetek által a rendőri, határőrizeti és más rendészeti szervezet történetének kutatása, publikálása indult újra.

A történeti részben említett BM Tudományszervezési Osztály, és BM Tudományos Tanács 1972-ben való felállítása fontos szerepet töltött be a Belügyminisztériumban a tudományos tevékenység koordinálásában, végrehajtásában. A '80-as években főleg a kriminológiához és a kriminalisztikához kötődő következő fő tudományos kutatási irányokat követték:

- a bűnmegelőzés tartalmi módszertani kérdései,
- a bűnügyekben folytatott bizonyítás hatékonyabbá tétele,
- a bűnmegelőző és bűnüldöző munka szervezése és vezetése,
- a fiataikorú bűnözés kérdése,
- a bűnözés és az ideológiai diverzió kapcsolata.³⁸

A felsorolt témák között nem található meg a rendészet elmélete, ugyanakkor a szocializmusban fontos ideológiai harc itt is szerepelt.

A rendszerváltás után a rendészet elmélete valamint a rendészet, rendőrség szakmatörténete iránt megnövekedett az igény, továbbá rendőrtisztképzésnél jelentkező magasabb követelmények³⁹ teljesítése érdekében felmerült a rendészet tudományként való elismertetése, amely mind állami, mind szakmai, mind pedig civil körökben meghallgatásra talált. Ennek a folyamatnak részeként került sor a Magyar Rendészettudományi Társaság létrehozására, a négyéves rendőrtisztképzés⁴⁰ kidolgozására, és több tudományos fórum megtartására, az ott elhangzottak publikálására. Megnőtt a jelentősége a külföldi rendőrképzés megismerésének és a hasznosítható tapasztalatok átvételének, amit az ebbe a témába vágó publikációk sorozata bizonyít.⁴¹

A magyar rendészettudomány akkreditációs folyamatában 2012-ben fontos határkövet léptünk át, ugyanis a MAB 2012/8/III/2/2. (2012. 09. 28.) sz. határozatával a rendészettudományt tudományágként ismerte el, de ugyanakkor szükségesnek tartotta a tartalmi és formai követelmények kidolgozását, amit később a 2012/10/V/2. sz. határozatában ismét megerősített.

³⁷ Elsőként Szamel Lajos írásában.

³⁸ Katona Géza: A belügyi tudományos kutatások negyven éve. Bm Szemle. 1985/4. 41–49. o.

³⁹ Kovács Gábor: A rendészeti képzések rendszere a Nemzeti Közszerződési Egyetemen. Határrendészeti tanulmányok 13:(1) 2016. 23–36. o.

⁴⁰ Kovács Gábor: A Nemzeti Közszerződési Egyetem alapképzésben végzett rendőrtisztekkel szemben támasztott követelmények változásai. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): A határrendészettől a rendészettudományig. 332 o., MHT Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja. Pécs, 2016. 263–268. o.

⁴¹ Főrizs Sándor: Az alsó-szászországi rendőrtisztképzés. Magyar Rendészet 2014/3. 121–134. o.; A hamburgi rendőrtiszt főiskola. Magyar Rendészet 2012/2. 85–91. o.; A Cseh Rendőr Akadémia. Magyar Rendészet 2011/3. 43–52. o.; Az osztrák rendőrtiszt-képzés. Magyar Rendészet 2011/2. 105–112. o.; A Cseh Rendőr Akadémia. Magyar Rendészet 2011/3. 43–52. o.

A fentiekkel összhangban a 2012-ben létrehozott Nemzeti Közszerződési Egyetem Szenátusa a Rendészettudományi Tanszék felállítására megfogalmazott igényt a 131/2013. (IX. 11.) sz. határozatával elismerte, és 2013. október elsejei hatállyal Rendészettudományi Tanszék néven azt létre is hozta, majd 2015-ben Rendészettudományi és történelmi Tanszék névre módosította az elnevezését.

A rendészettudomány elismerésének következő mérföldköve⁴² a Rendészettudományi Doktori Iskola akkreditációja volt, amelyre a MAB FVB 18/2015/2/951 sz. határozatával, 2015. november 30. dátummal került sor.

Összességében megállapítható, hogy a rendészettudomány⁴³ mára része a magyar tudományos közéletnek.⁴⁴ A rendészeti képzéssel, oktatással szemben a kezdetektől fogva magas követelményeket támasztottak, és már a rendőrség államosítása után a Belügyminisztérium, illetve a rendőrség vezetői is jól látták, hogy csak magas színvonalú tanfolyamokon lehet felkészíteni a rendőrség tiszti, detektívi állományát. A képzés minőségi fejlődése a második világháború után megtorpant, de a '70-es években a Rendőr Akadémián folyó képzés főiskolai szintre való emelésével újra visszatért a helyes irányhoz. Ez vezetett el a rendszerváltozás után az egyetemi képzés és a doktori iskola megvalósításához. A rendészet fogalom, valamint a rendőrtudomány (rendészettudomány)⁴⁵ a modern rendészet kialakulásának⁴⁶ a terméke, amely hazánkba német közvetítéssel jutott el. Ezt igazolják a rendészet klasszikus művelői által írt tankönyvek, publikációk, amelyekben Stein, Mohl és Mayer folyamatosan citálva van. Ebben a folyamatban hazánk jogi, közigazgatási és rendészeti tudósai a 19. századtól Európa élmezőnyében foglaltak helyet, és nemzetközileg is jelentős tekintélyt vívtak ki. A szocializmus első évtizedeiben a politikai elitcsere miatt ez a fejlődés megszakadt, de a '70-es évektől Szamel Lajos⁴⁷, Katona Géza, Korinek László, Finszter Géza professzorok által ismét helyes mederbe került a rendészet művelése, modernizációja.

⁴² A rendészettudomány elismerésének főbb mérföldköveit lásd bővebben: Mátyás Szabolcs: A térinformatika rendészettudományi alkalmazásának lehetőségei című munkájában. In: Boda József – Felkai László – Patyi András (szerk.): Ünnepi kötet a 70 éves Janza Frigyes tiszteletére. Dialóg Campus, Budapest. 371–377. o.

⁴³ Patyi András: A rendészeti igazgatás és a rendészeti jog alapjai, In: Lapsánszky András (szerk.): Közigazgatási jog: Fejezetek szakigazgatásaink köréből I. 679. o. CompLex Wolters Kluwer, Budapest, 2013. 135–169. o.

⁴⁴ A rendészettudomány helyéről lásd: Kovács Tamás: A rendészettudomány a modern társadalomtudományokban. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): A rendészettudomány határkövei: tanulmányok a Pécsi Határőr Tudományos Közlemények első évtizedéből. Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, Pécs, 2012. 81–90. o.

⁴⁵ Hautzinger Zoltán: A kriminalisztika és a rendészettudomány határterületei. Magyar Rendészet 2015/1. 14. o.

⁴⁶ János Sallai: The history of law enforcement in Hungary. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018.

⁴⁷ Blaskó Béla – Fantoly Zsanett: Rendészet a büntetőjog tükrében: Szamel Lajos munkássága alapján. Belügyi Szemle 2015/12. 32–48. o.

Gondolatok a rendészettudományi közéletről és fejlesztésének néhány lehetőségéről

Hazánkban a rendészeti tevékenység terén jelentős esemény történt a rendészettudomány tudományágként való elfogadásával. A hivatalos elismerést megelőzték Szabó András akadémikusnak a 2003. szeptember 17-én a Magyar Tudományos Akadémián felolvasott gondolatai¹, majd 2004. május 24-én az önálló civil szervezetként működő Magyar Rendészettudományi Társaság is létrejött. Az azóta eltelt időszak eredményei alapján azt is bátran képviselhetjük, hogy ez az esemény nemcsak a rendészet tudományos alapú művelésében hozott áttörést, hanem a rendészeti tevékenység minőségére is jó hatással volt.

Mindig jó érzéssel töltött el, ha a Rendőrtiszti Főiskolán, majd a Nemzeti Közszoigálati Egyetemen olyan hallgatókra ismertem rá, akikkel már a pályaválasztásuk időszakában, a nyílt napokon is találkoztam. Oktatói pályafutásom során többször részesültem hasonló sikerélményekben a határőrségi, rendőrségi továbbképzési foglalkozásokon részt vett tiszthelyettesek, zászlósok, tisztek arcát újra látva a főiskolai, egyetemi tanóráimon. Első találkozásunkkor a határőr, majd a határrendészeti tisztképzés és életpálya bemutatásakor mindig kitértem arra, hogy aki ezt választja, az nemcsak diplomát szerezhet, hanem elkötelezi magát az egész életén át való tanulás mellett, s ráadásul – ha van rá affinitása – mindvégig hivatását gyakorolva részt vehet a tudományos életben, s akár tudományos fokozatot is szerezhet. S ma már közülük többen valóban megvédték doktori értekezésüket, habilitáltak és professzori címmel bírnak, a rendészettudományi közélet jeles tagjai. Mindezek után mondhatjuk, hogy a szakmai, a tudományos és a közéleti tevékenység egymással szoros kapcsolatban van, s együttes megítélésük eredménye a rendészeti karrierívek kiteljesedésének fontos összetevője.

A jubileumi évforduló jegyében a rendészettudomány további építésének lehetőségeiről gondolkodva fontos területnek vélem a rendészettudományi közélet fejlesztését.

A rendészettudományi közélet értelmezése

A közélet a leggyakrabban használt fogalmaink egyike, de – talán éppen általános használata miatt – tartalmának pontos megfogalmazásával nem rendelkezünk. A

¹ 2003. MTA. Szabó András: Szót kér a rendészettudomány... Rendészettudományi Szaklexikon. Nemzeti Közszoigálati Egyetem Rendészettudományi Kar. Budapest, 2018. Sallai János: Utószó 815. o.

rendészettudományi közélet értelmezésére sincsenek eddig kísérletek. A jelen tanulmány szempontjából azonban úgy vélem, ez nem kerülhető meg.

Amikor a rendészettudományi közéletéről szövcöm a gondolataimat, akkor számomra a kiindulópontot a Magyar Rendészettudományi Társaság tagjainak közössége és tevékenysége jelenti. A Társaság tagjainak közösségi kötelekeit meghatározónak vélem a tágabb értelemben vett rendészettudományi közélet aktivitása és formálása szempontjából. Egyetértek Utasi Ágnessel, aki a kutatások eredményeként azt írja: *„A legkisebb közösségek is fokozhatják az információhoz jutás lehetőségét, a közösségen belüli kommunikáció pedig esélyt jelent a tágabb közösség életét érintő kérdések megvitatására, a viták során mások véleményének alakítására, vagyis a közélet iránti vágy felkeltésére.”*²

A tágabb értelemben vett rendészettudományi közélet alatt azt a nyilvános társadalmi színteret értem, ahol a rendészettudományi tevékenységek és események megtörténnek, és a hatékony rendészetben érintett résztvevők közötti interakciók zajlanak.

A Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Habilitációs Szabályzata szerint az Egyetem annak a pályázónak ítél oda habilitált doktor címet, *„aki a hazai, illetve nemzetközi tudományos szakmai közéletben tevékenyen részt vesz.”*³ Ugyanígy az egyetemi tanári és az MTA doktori pályázatok bírálatakor is kiemelten kezelik a rendészeti közéletben való részvételt. Habár nem fogalmazza meg pontosan, hogy elsősorban mely tevékenységeket preferálnak, a tudományos közéletben való részvételünk tapasztalatai alapján többféle tevékenységre gondolhatunk. A tudományos és szakmai pályázatok bíráló bizottságai általában azokat a jelölteket részesítik előnyben, akik főleg a következőkről tudnak számot adni:

- tudományos publikációk;
- tagságok és funkciók hazai és nemzetközi tudományos szervezetekben;
- tudományos diákköri dolgozatok, pályamunkák témavezetése, a segített hallgatók által elnyert díjak;
- tehetséggondozás, kiemelkedő tanítványok nevelése (díjak, elismerések, közös publikációk);
- a doktori képzésben való részvétel (témavezetések, fokozatszerzések, programok kidolgozása, előadások tartása, funkciók doktori iskolákban);
- részvétel tudományos minősítésben (bíráló, bíráló bizottsági tagság, előterjesztés);

² Utasi Ágnes (szerk.): *Közösség és közélet*. MTA Politikatudományi Intézet Szegedi Tudományegyetem BTK Szociológia Tanszék. Belvedere Kiadó, Budapest–Szeged, 2010. Előszó. 4. o.

³ NEMZETI KÖZZSZOLGÁLATI EGYETEM HABILITÁCIÓS SZABÁLYZAT (EGYSÉGES SZERKEZETBEN a 27/2015. (II. 18.) számú szenátusi határozat, a 66/2015. (X. 28.) szenátusi határozat, a 135/2017. (XII. 13.) számú szenátusi határozat, valamint a 97/2018. (VII 11.) számú szenátusi határozat módosító rendelkezéseivel.) 4. § (2) a) iii.

- hazai és nemzetközi folyóiratnál szerkesztőbizottsági tagság;
- részvétel és funkciók hazai és nemzetközi kongresszusokon, konferenciákon, illetve azok szervezésében;
- hazai és nemzetközi tudományos pályázatokon való részvétel és az elért eredmények;
- funkciók tudományos zsűrikben, kuratóriumokban, pályázatok bírálatában való részvétel;
- tagság tudományos kutatócsoportokban, azok vezetése;
- elnyert hazai és nemzetközi tudományos díjak, kitüntetések.

A rendészettudományi közélet kevésbé számon tartott, ám hatékonyságában figyelemre méltó fórumai a kerekasztal-beszélgetések. Egyre gyakoribb megrendezésüket minden bizonnyal abban kereshetjük, hogy a kisebb résztvevői kör, a témák és a módszerek megválasztása oldottabb, kötetlenebb munkaléggé teremt. Főleg a képzési, a kutatási kerekasztalok említhetők példaként.

Az eddig szakmai rendezvényeken népszerű workshopok tudományos rendezvényekként is jól működnek. Ebben jó példát mutat a BORDERPOL⁴, melynek európai titkársága a Nemzeti Közszoigálati Egyetemmel együttműködve már több nemzetközi workshopot rendezett a Hungária körúti kampuszon. Ezek közül eredményessége miatt kiemelhető a 2015. június 2–3-án megrendezett workshop, amelyen „*A válsághelyzetek hatása a biztonságra, határbiztonságra*” témát dolgozták fel a magyar, a szlovák, az osztrák, a román, a német, a szerb, a holland, az olasz, a francia rendőrség képviselői, szakértői, a Budapesten akkreditált rendészeti (belügyi) attasék, migrációs, bevándorlási és vámszakértők, a nemzetközi szervezetek, oktatási intézmények képviselői, kutatói, biztonságpolitikai szakértők. Megvitaták a koszovói menekültáradat, az ukrán válság és az „*arab tavasz*” migrációra, bevándorlásra, a nemzetközi szervezett bűnözésre, a terrorfenyegetettségre gyakorolt hatását, azokat az intézkedéseket, amelyeket a nemzetközi szervezetek és a nemzeti hatóságok a válság következményeinek csökkentése érdekében vagy annak megoldására tettek.

A Magyar Rendészettudományi Társaság tudományos folyóiratának megalapítása

A nemzetközi és hazai tudományos munkáknak széles nyilvánosságot kell teremteni.⁵ A rendészettudományi folyóiratok egyre jobban eleget tesznek ennek az igénynek.

Az első rendészetelméleti szakközlönyünk 1869-ben Közbiztonság⁶ címen jelent meg. Azóta folyamatosan⁷ van rendészeti, rendőrségi szakfolyóiratunk. A

⁴ World Border Organization – Határok Világszervezete

⁵ 6/2006. (BK. 4.) BM utasítás a belügyi tudományos kutatói és tudományos szervezői munkáról. 2.

napjainkban nyomtatásban megjelenő rendészeti folyóiratok közül a Belügyi Szemlét 1953 óta a Belügyminisztérium adja ki szakmai, tudományos folyóiratként.⁸ A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat három tudományos-szakmai folyóiratot jelentet meg. A magyar nyelvű Felderítő Szemle és a Szakmai Szemle mellett angolul tanulmányozható a National Security Review. A Börtönügyi Szemle a büntetés-végrehajtás tudományos és szakmai folyóirataként negyedévente jelenik meg, elméleti és gyakorlati tanulmányok, kutatási beszámolók, nemzetközi börtön hírek segítségével mutatja be a büntetés-végrehajtási szervezet előtt álló kihívásokat. A Nemzeti Közszerzői Egyetem adja ki a Magyar Rendészet, a Nemzetbiztonsági Szemle, a Nemzet és Biztonság, valamint az Európai Tükör számait.

Jól tudjuk, hogy a nyomtatott folyóiratok költségeinek előteremtéséhez nem kis anyagi erőforrás szükséges. Ám több példa mutatja, hogy az online közlés is lehet sikeres. Ezek közé tartozik a Rendvédelem, a Belügyi Tudományos Tanács online folyóirata, a Rendőrségi Tanulmányok, a Rendőrség Tudományos Tanácsának lapja és a Határrendészeti Tanulmányok, a Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozatának tudományos, szakmai kiadványa.

A www.pecshor.hu a Pécsi Határőr Tudományos Közlemények hivatalos honlapja. A honlap digitálisan tartalmazza a nyomtatott periodikát, ezen túl közli az éves konferenciák felhívását, programját, képekkel dokumentálja, szemlélteti a plenáris és a szekcióüléseket, tájékoztatja a szerzőket a közlési feltételekről, s linkeket ajánl további tudományos szervezetekhez és folyóiratokhoz.⁹

Még nincs viszont hazai és nemzetközi viszonylatban egyaránt mérvadó magyar rendészettudományi folyóirat. Elkésve azonban nem vagyunk, hisz a Magyar Tudományos Akadémia is csak 2017. október 1-jétől az Akadémiai Kiadó révén adja ki a Magyar Tudomány című folyóiratot mind nyomtatott, mind digitális formában.¹⁰

Míg a Magyar Tudomány elsősorban a tudományterületek közötti kommunikációt kívánja elősegíteni, s ezért főleg olyan dolgozatokat közöl, amelyek a tudomány egészét érintik, illetve közérthetően mutatják be az egyes tudományterületeket, addig a Magyar Rendészettudományi Társaság saját folyóirata megalapításakor joggal tűzhetne ki olyan célt, hogy adjon összképet a rendészettudomány eredményeiről, a tudományos közélet eseményeiről, az aktuális kutatásokról, pályázatokról. A rendészettudomány minden területéről közölne

⁶ Sallai János: Első rendészetelméleti szakközlöny folyóiratunk: a „Közbiztonság” (1869) In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): A határrendésztől a rendészettudományig. MHTT Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 2016. 271–274. o.

⁷ Sallai János: A rendészeti folyóiratok hatása a rendészettudományra. Magyar Rendészet 2017/2. 183–204. o.

⁸ Deák József: A Belügyi Szemle jubileumi értékelő cikkei a folyóiratról. In: Társadalom és honvédelem. 2016/2. Nordex Nonprofit Kft. 23–30. o.

⁹ Hautzinger Zoltán: Tíz kötet a rendészettudomány szolgálatában. Belügyi Szemle 2010/2. 128. o.

¹⁰ Forrás: https://mersz.hu/dokumentum/matud__1/ (Letöltés ideje: 2019.02.08.)

tanulmányokat, de a Belügyi Szemlében és a Magyar Rendészetben bevált elgondolás szerint lehetnének tematikus számai is. Segíthetné olyan tudományos műhelyek létrehozását, amelyek szinterei lehetnének nemcsak a hazai, hanem a nemzetközi kutatásoknak is. Lapunk szakfolyóiratként a rendészettudományi terminológia egységesítésében¹¹ is jelentős szerepet tölthetne be, ugyanakkor közérthetően szólhatna a biztonsági kihívásokra adható válaszokról pl. Rendészettudományi gondolatok címen.

Korunk biztonságfelfogásának egyik fő tétele a biztonsági kihívások globális jellege, s ebből adódóan a biztonság átfogó értelmezése. Sokan úgy látjuk, hogy a biztonságot érintő fenyegetések érzékelése és az ezekre adott megfelelő válaszok a rendészet terén is igénylik a specializációt és a válasz átfogó jellegét, azaz az integrált rendészet elméletének és gyakorlatának erősítését. Folyóiratunk ennek a már többször felmerült gondolatnak és közös cselekvést megalapozó szemléletnek a kiteljesítésében is fontos szerepet tölthetne be.

Az együttműködés fejlesztése

A Társaság „kapcsolatokat épít ki és tart fenn, valamint együttműködik az állami és társadalmi szervekkel, a Magyar Tudományos Akadémiával, a rendészetet erősítő, valamint a hasonló célú és szerepkörű intézményekkel, szervezetekkel és egyesületekkel.”¹²

A Társaság működésének tapasztalatai alapján az együttműködés terén több olyan eredményt elértünk, amelyek figyelemreméltók, s jó gyakorlatként¹³ továbbra is követhetők.

Az Alapszabály a Társaság belső együttműködését nem taglalja, tapasztalataim alapján azonban ennek igen nagy jelentősége van, hisz „A területi tagozatok, szakosztályok, tudományos klubok és önálló szakcsoportok (együttesen: testületi szervek) a Társaság önkormányzattal rendelkező alappillérei, a tudományos tevékenység műhelyei, de nem önálló jogi személyek.”¹⁴ Úgy is fogalmazhatunk, hogy a most működő tagozatok az egységes rendészettudományon belül egy jól körülírható, nemegyszer egy rendészeti szerv speciális szakterületét, szolgálati ágát kutató, képviselő tudományos testületi szervek. Emellett a szervezeti

¹¹ Lásd például Ritecz György: Minden legyen az ami, a krumplileves legyen krumplileves... In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk): Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVII. 2016, Pécs. 119–126. o.

¹² A Magyar Rendészettudományi Társaság alapszabálya. 2. § f.

Forrás: <http://rendeszett.hu/alapszabaly> (Letöltés ideje: 2019.02.08.)

¹³ Habár ez a rendezvény az uniós terminológiában már megszokott legjobb gyakorlatnak (best practice) is megfelel, szándékosan maradok meg a „jó gyakorlat” szintjén, hisz ehhez hasonló sokszereplős példát szerencsére más konferenciaszervezők is fel tudnak mutatni.

¹⁴ A Magyar Rendészettudományi Társaság alapszabálya. 14. § 1.

Forrás: <http://rendeszett.hu/alapszabaly> (Letöltés ideje: 2019.02.08.)

differentiáltság jól reprezentálja a rendészettudomány interdiszciplináris jellegét is. A tagozatok együttműködése eredményeként gyakori, hogy egy-egy konferenciát sokan magukénak vallanak, ami természetes. Személyes tapasztalataim alapján igen gyümölcsözőnek vélem a Határrendészeti Tagozat együttműködését a Bűnügyi Tagozattal és a Migrációs Tagozattal, ahol a közös munka több alkalommal is figyelemreméltó szinergiákat eredményezett.¹⁵

A szervezet horizontális bővítése is sokat lendíthet a rendészettudományi közélet aktivitásán. Ez alatt elsősorban a területi szervezetek megerősítését, újak építését, vidéki rendezvények támogatását, ösztönzését értem. Az elmúlt években a szerves fejlődés eredményeként létrejöttek a már önálló arculattal rendelkező pécsi, győri, nagykanizsai csoportok, amelyek mögött támogatóként egy-egy megyei, területi rendészeti szerv is újra meg újra megjelenik. Ugyancsak figyelemreméltó, a társadalmi bázist és a nyíltságot erősítő tényező, hogy a rendezvényeik helyszínei egy-egy felsőoktatási intézményhez kötődnek. A körmenői rendészeti szakgimnázium és a békéscsabai szakképző centrum is fontos tájékozási ponttá vált. Több jó kezdeményezés indult el Kecskemétről, Nyíregyházáról, ám ezek – minden nagyreményű várakozás ellenére – nem bizonyultak tartósnak.

A horizontális fejlesztésben különösen az egyes tagozatok adottságait látom kedvezőbbnek, hisz azok helyismerete, szakmai szervezeti és személyi kapcsolatrendszere sokkal operatívabb munkát (ez alatt most a gyors ügyintézés, hatékony reagálást értem) tesz lehetővé, mint a társaság elnökségéé. Megítélésem szerint a helyi, területi fogadókészség kedvező ehhez.

A felsőoktatási intézményekkel való együttműködésben a Társasággal együtt dinamikusán fejlődő, bővülő Nemzeti Köszolgálati Egyetemmel való közös munka kiemelkedő jelentőségű. A nemzetközi kapcsolatok területén folyó egyetemi szintű képzése a rendészeti szakemberek körére is kiterjed. Emellett a többi felsőoktatási intézmény is fontos, különösen azok, ahol a fogadókészségnek erősek az objektív alapjai. Például a Budapesti Corvinus Egyetem (BCE) Nemzetközi kapcsolatok Multidiszciplináris PhD-programjában több hazai és külföldi intézmény vesz részt. Így a BCE Nemzetközi Kapcsolatok Tanszéke, Világgazdasági Tanszéke, a Posztgraduális Nemzetközi és Diplomáciai Tanulmányok Intézete (BIGIS), valamint az MTA Világgazdasági Kutató Intézete, a Magyar Külügyi Intézet és a Stratégiai és Védelmi Kutató Intézet (amellyel már mi is szorosan dolgozunk a biztonsági, rendészeti problémák kutatásában). Az egyetem külföldi partnerekkel való együttműködése is széleskörű, ezt jól példázza, hogy milyen új és újabb együttműködési lehetőségeket nyit meg, s ezzel együtt a mi céltudatosságunk, aktivitásunk, kezdeményezőkészségünk is milyen sok irányban bontakozhat ki.

¹⁵ Varga János: A rendészeti kooperáció, koordináció és monitoring jelentősége. Határrendészeti Tanulmányok 2012/ 2. 5–7. o.

A nemzetközi együttműködés fontosságát hangsúlyozza az Alapszabály, amikor konkrétan utal arra, hogy a Társaság „*kapcsolatot létesít külföldi társszervezetekkel, anyagi erőforrásaihoz mértén elősegíti, illetve lehetővé teszi tagjai részvételét külföldi konferenciákon, valamint külföldi szakemberek részvételét saját rendezvényein.*”¹⁶

A nemzetközi tudományos közélet vérkeringésébe ily módon való bekapcsolódás alapfeltételei adottak, hisz a rendészettudomány művelőinek egyre nagyobb része szakmai feladatainak ellátása során folyamatosan kapcsolatban van külföldi kollégákkal, közösen tevékenykednek hazánkban és külföldön. Rendszeresen részt vesznek külföldi tanulmányutakon, képzéseken, közös, egységes rendészeti tananyagokat fejlesztenek¹⁷. Az uniós ügynökségek (CEPOL¹⁸, FRONTEX¹⁹) nemzetközi szervezetek (IOM²⁰, ICMPD²¹, EBESZ²², DCAF²³) portfóliójában megjelennek a tudományos kutatások és rendezvények. Az Európai Rendőrákadémiák Szövetsége²⁴ is kiváló lehetőséget teremt a nemzetközi tudományos életben történő részvételre. A további kapcsolatok erősítése céljából hasznos lenne megállapodásokat kötni és kapcsolatokat fenntartani hazai, külföldi és nemzetközi tudományos intézményekkel és szervezetekkel, különösen akadémiákkal, felsőoktatási intézményekkel és az Európai Unió tudományos szervezeteivel.

¹⁶ A Magyar Rendészettudományi Társaság alapszabálya. 2. § g.

Forrás: <http://rendeszet.hu/alapszabaly> (Letöltés ideje: 2019.02.08.)

¹⁷ Borszéki Judit: Egységes nemzetközi tendenciák a határrendészeti szakemberek angol szaknyelvi oktatásában. Magyar Rendészet 15:1. 47., 63. o.

Borszéki Judit: Training border policing experts in English for Specific Purposes (ESP): Uniform trends in EU member states. In: Diana, Kaljula (szerk.): SISEKAITSEAKADEEMIA TEADUSARTIKLID: Valikkogu. Tallinn: Sisekaitseakadeemia. 2016. 34, 51. o.

¹⁸ Collège Européen de Police, Európai Rendőrákadémiák, 2016. július 1-től European Union Agency for Law Enforcement Training – Európai Unió Bűnüldözési Képzési Ügynöksége.

¹⁹ European Border and Coast Guard Agency – Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség.

²⁰ International Organization for Migration – Nemzetközi Migrációs Szervezet.

²¹ International Centre for Migration Policy Development – Nemzetközi Migrációs Politikát Fejlesztő Központ.

²² Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet – Organization for Security and Cooperation in Europe.

²³ Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces – Fegyveres Erők Demokratikus Ellenőrzésének Genfi Központja.

²⁴ The Association of European Police Colleges – AEPC.

A közéleti események, rendezvények színvonalának megőrzése és fejlesztése

Úgy vélem, hogy a rendészettudományi események és rendezvények általában jól szervezettek, népszerűek és hatásosak²⁵. Néhány szervezet vagy ismétlődő esemény esetén az elért eredmények megőrzése is átlagon felüli teljesítményt igényel. Erre szemléletes példaként idézem fel, milyen sokrétű társadalmi összefogás szükséges akár egyetlen rendészettudományi konferencia megrendezéséhez is. A Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozatának és a Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztályának Pécsi Szakcsoportja a 2001. évben megteremtett hagyományt követve, Szent László napja alkalmából, a Rendőrség Tudományos Tanácsa kiemelt támogatásával „A XXI. század biztonsági kihívásai” címmel 2018. június 29-én tudományos konferenciát rendezett. A Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Karán tartott rendezvény kiemelt támogatója a Rendőrség Tudományos Tanácsa volt, de további támogatást nyújtott még az Alapítvány a Rendvédelmi és Magánbiztonsági Oktatásért és Kutatásért, a Magyar Rendészettudományi Társaság, a Magyar Hadtudományi Társaság, a Belügyi Tudományos Tanács, a Pécsi Tudományegyetem, a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság, a Baranya Megyei Önkormányzat Közgyűlése, Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata, a Baranya Megyei Rendőr-főkapitányság, a Pécs-Baranya Közbiztonsági Alapítvány, a Szent László Alapítvány a határőrökért, a Pécsi Akadémiai Bizottság (PAB) IX. Gazdaság- és Jogtudományok Szakbizottsága Bűnügyi Tudományok Munkabizottsága.²⁶ Habár a példa egy múltbéli eseményre utalt, a rendészettudományi közélet fejlesztésének további lehetőségeivel is szorosan összefügg, hisz a konferencia megtartásának feltételeit minden évben hónapokig tartó munkával újra össze kell rendezni, s egyáltalában nem biztos, hogy a közreműködők ugyanazok lesznek. A sikeres konferencián túlmutató hozzáadott értékek is különbözni fognak.

A határrendészeti vonatkozású rendezvények tervezésében és szervezésében, valamint a tudományos élet „előmozdítása” terén jelentős szerepet tölt be a Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kar Határrendészeti Tanszéke is, amely többek között a Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozatának a befogadó intézménye. E szoros kapcsolat elősegíti

²⁵ Vö: Görbe Attiláné Zán Krisztina: A rendészettudomány akadémiai szervezése és művelése 175–181. o. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.) Rendészettudományi gondolatok: Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának egy évtizedes jubileuma alkalmából. Magyar Rendészettudományi Társaság. Budapest, Magyarország, 2014. 225. o.

²⁶ Forrás: <http://www.pecshor.hu/rendezvenyek/2018/2018.htm> (Letöltés ideje: 2019.01.30.)

az oktatás²⁷ – közvetve a gyakorlat – és a tudományos tevékenység egysége joggal elvárt követelményének megvalósulását.

A KÖFOP²⁸ pályázatok eredményeinek bemutatása több tudományos konferencián megtörtént.²⁹ Ezek között hatásukat tekintve a zárókonferenciákat tekinthetjük a legeredményesebbeknek, de a közbeeső rendezvények is jelentősek voltak, hisz a kutatócsoportok a kutatások részeredményeit nem elsősorban tájékoztatás céljából, hanem a további munkához szükséges visszajelzések megszerzése, új lendület vétele érdekében rendezték meg. Habár a Társaság önállóan nem indult a pályázatokon, a tagjai révén széleskörűen képviseltette magát, s így természetes, hogy Társaságunk különösen a tagozatok szintjén a rendezvények támogatójaként is meg lett jelölve. Elkészült a Rendészettudományi Szaklexikon, és megjelent „A magyar rendészet története” magyar és angol nyelven.³⁰

A következő feladat e téren az lehet, hogy a Társaság maga is nyújt be pályázatokat, ami a tudományos kutatás lehetőségeit, anyagi erőforrásait bővítheti.

A hazai rendészettudományi konferenciák nemzetközi jellegét fontosnak látom. Az okok közül érdemes kiemelni, hogy a magyar rendészet terén már figyelemreméltó tudományos ismeretanyag keletkezett, jelentős tudományos eredmények születtek, de ezeket még nem sikerült a nemzetközi szakmai és tudományos ismeretek közzé beilleszteni, az uniós gyakorlat számára elérhetővé tenni.³¹ Jól példázza ezt, hogy a határrendészetet ellátó szervezetek tevékenységében ható általános és speciális elvek kifejtése terén több kiváló, egymásra is fejlesztő hatással bíró munka született³², de ezek a magyar nyelvű

²⁷ Balla József: Felsőfokú szakirányú képzés a Határrendészeti Tanszéken 2005-ben és 2015-ben. In: Varga János (szerk.): A határrendészeti tisztképzés negyedszázada. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. 47–54. o.

Balla József: A határrendészeti tisztképzés jövője. In: Dobák Imre – Hautzinger Zoltán (szerk.): Szakmaiság, szerénység, szorgalom. Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. 81–88. o.

²⁸ Közigazgatás- és Köszolgáltatás-Fejlesztési Operatív Program.

²⁹ Például a határellenőrzés ideiglenes visszaállításának követelményrendszerének kutatása külön kutatócsoport keretében. Balla József: Magyarország schengeni belső határain a határellenőrzés ideiglenes visszaállítási feltételeinek kutatása. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Szent Lászlótól a modernkori magyar rendészettudományig, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIX. Pécs, 2017. 319–327. o.

³⁰ Sallai János: A magyar rendészettudomány története. Nemzeti Köszolgáltatati Egyetem, Budapest, 2016.; János Sallai: The history of law enforcement in Hungary. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018.

³¹ Ennek sajnos még napjainkban is akadálya lehet a szakmai idegen nyelv nem kellő szintű ismerete. Lásd pl. Borszéki Judit: A határrendészeti tisztképzés negyedszázada egy nyelvtanár szemével. In: Varga, János (szerk.): A határrendészeti tisztképzés negyedszázada. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. 94. o.

³² Kovács Gábor: A határrendészetben ható néhány általános elv fejlődése és változása „Schengen” után. Magyar Rendészet 8: (1–2) 2008. 131–144. o.; Kovács Gábor: A határrendészetben ható törvényszerűségek és elvek érvényesülése az illegális migráció elleni küzdelemben. In: Gaál Gyula –

disszertációkon, oktatási anyagokon túl csak kis részben jelentek meg a nemzetközi szintén. Nem véletlen, hogy a nemzetközi együttműködésben és a gyakorlati munkában részt véve többször van olyan felismerésünk, hogy a külföldről érkező „új” megoldások és törekvések nálunk már régebben benne vannak (vagy voltak) a szakmai kultúrában.³³

A konferenciák időpontjait tekintve már kialakultak megalapozottnak tűnő várakozásaink. Valószínűleg sokan jegyezzük előre az éves naptárunkban a már nemzetközi jelleget is öltött pécsi Szent László napi, az áprilisi győri idegenrendészeti és a szeptemberi budapesti migrációs konferenciát. Azonban a Magyar Tudomány Napja alkalmából novemberben rendezett konferenciák száma oly nagy, hogy nemcsak a szervezők vannak elgondolkodtató helyzetben, hanem maga a részvétel is nehézségeket okoz. Több nemzetközi konferencia esetében is vannak hasonló támpontjaink. Ebbe a ritmusba jól illeszkedne a Társaság megalapításának dátumához kapcsolódó nemzetközi konferencia, amelynek előadásait és a hozzájuk kapcsolódó tanulmányokat önálló kötetben is közzé tennénk.

Előnyösnek vélem, ha a konferenciák szervezése során a konferenciák résztvevőinek aktivizálására adunk előzetes tájékoztatásokat; a kérdésekre és válaszokra szükséges időt is betervezzük; lehetőséget biztosítsunk a vitára, a vélemények ütköztetésére.

Volt már lehetőségünk hazai konferenciák keretében is érzékelni a panelbeszélgetések alkalmazásának előnyeit az egymástól különböző, vagy kifejezetten ellentétes állásponton lévő kutatók, szakértők előadásának meghallgatásakor. Ezek az újszerű módszerek gyakrabban is megjelenhetnének. Hasonlóan érdekes, izgalmas lehet egy tudományos probléma megoldásában kompetens szervezetek, szakterületek képviselőinek pódiumra hívása.

A konferenciák kísérő programjai lehetnének a kapcsolódó témákat érintő poszterkiállítások is. Fiatal kutatók, tudományos diákkörök tagjai, szakkollégiumok hallgatói számára vonzó alkalmat teremthetne pályázati eredményeik demonstrálására. Érdeklődésre számíthatna a szervezésben részt vevő, támogató intézmények tevékenységének bemutatása. Bizonyára többen élnének ezzel a lehetőséggel arra, hogy ők is üzenetet tudjanak küldeni a résztvevőknek.

Hautzinger Zoltán (szerk.): Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények 16. Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport. Pécs, 2015. 221–231. o.

³³ Varga János: A határrendészeti kutatások új kihívásai. Tanulmányok a „Rendészeti Kutatások – A Rendvédelem Fejlesztése” című tudományos konferenciáról. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XII. kötet. 2011. 195–204., 202. o.

A nyilvánosság erősítése

A rendészeti tudományos közélet nyilvánossága, a rendészettudományi kutatások eredményeinek közzététele hozzájárul a Társaság belső élete demokratizmusának erősítéséhez, ám a rendészeti szféra egészére kihat, sőt a rendészeti szervek iránti társadalmi közbizalmat is erősíti.³⁴

A rendészeti szervek a társadalmi rendszerváltás óta óriási változáson mentek át. Tevékenységük a demokratikus jogállam viszonyai között jóval nyitottabb lett, de sokan úgy gondolják, hogy ez még mindig nem elegendő. A rendészeti szervezeten kívül álló kutatók hajlamosak arra, hogy sérelmezzék még a törvényben meghatározott adatvédelmi szabályok érvényesítését is, ha nem jutnak hozzá minden adathoz, a folyamatban lévő ügyekhez. Csak akkor kutathatnak, ha végig járják a betekintéshez, feldolgozáshoz szükséges engedélyezés útját. Nyilván itt kompromisszumokra van szükség, de az akadályok a közös munkával nemcsak áthidalhatók, hanem kölcsönös előnyökre válthatók.

Az aktuális biztonsági kihívásokra adott rendészeti válaszok kutatása szükségessé teszi a speciális rendészeti felkészültséget, ugyanakkor kutatásaink zömmel speciális interdiszciplináris, azaz több tudományt, szakterületet érintők, illetve tudományterületek között zajlanak, ami megkerülhetetlenné teszi más tudományterületek céltudatos bevonását, közös kutatócsoportok létrehozását is. Ez a gondolatmenet a másik megközelítésből is működőképes. A társadalmi problémák közül sok olyan van, amely első pillanatra igen távol esik a rendészettudománytól, de egy-egy részterületén mégis fontos lehet a rendészet³⁵. A kulturális javakról hallva vélhetően kevesen asszociálnak a rendészettudományra, ám a kulturális javak rendészeti védelmének problémája már szinte magától értetődően ide tartozik. A „*Jó kormányzást megalapozó közszolgálat fejlesztés*” projekt zárókonferenciája jól szemléltette, hogy a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola Műhelye által kezdeményezett kutatásban doktoranduszok, régészek, kriminológusok, bűnügyi nyomozók, pénzügyőrök, határrendészek egyaránt képesek egymásnak újat mondani és speciális tudásukkal hozzájárulni a kutatási eredményekhez.

A fiatal magyar rendészettudomány folyton változó, mozgásban lévő közéletének friss eseményeiben is felismerhetjük ennek a szemléletnek és

³⁴ Deák József: Belügyi Szemle a sajtónyilvánosságért 1953–1990. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Szent Lászlótól a modernkori magyar rendészettudományig. Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport. Pécs, 2017. 225–231. o.; Deák József: A tudomány szabadsága, politikai és hierarchikus hatások régen és ma a Belügyi Szemlében. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVII. kötet. Pécs, 2016. 271–276. o.

³⁵ Lásd például Ritecz György: Turizmus – Migráció – Terrorizmus. In: Dr. Németh Kornél (szerk.): I. Turizmus és biztonság nemzetközi tudományos konferencia kötete. Pannon Egyetem Nagykanizsai kampusz. 2016. 67–75. o.

gyakorlatnak a mély beágyazottságát. A Társaság elnöksége 2019. február 6-ai ülésén engedélyezte a Bűnözésföldrajzi Tagozat létrejöttét. Az alapítók tudomása szerint sem hazánkban, sem külföldön nincs még egy olyan szervezet, amely összefogná a bűnözésföldrajzot művelő kutatókat. Elsősorban a bűnözés térbeliségét és térbeli eloszlását kívánják vizsgálni, és ennek ismeretében választ adni a bűnözés lehetséges jövőbeli térbeli változásaira, segítve ezzel is a hatékony bűnüldözést. A fenti gondolatmenet folytatásaként figyelemreméltó, hogy céljaik között szerepel nemzetközi kutatóműhelyekkel való kapcsolatfelvétel, a bűnözésföldrajz iránt érdeklődő, azzal tudományos igénnyel foglalkozó vagy foglalkozni kívánó kutatók összefogása és az elért kutatási eredményeknek a rendészeti és a földrajzi felsőoktatásban történő felhasználása. Ez folytatása annak a törekvésünknek, hogy a Nemzeti Közszerológiai Egyetem hallgatóit már hosszú ideje felkészítjük a rendészeti feladatok nemzetközi szinten történő ellátására³⁶, és hosszú ideje kutatjuk, elemezzük a rendészeti tendenciák európai szintű alakulását.³⁷ S a gondolatsor ismét elvezet egy régebbi felvetéshez: „A kutatóintézetek sorában már üdvözölhetjük a Migrációkutató Intézetet, ám ehhez hasonlóan sor kerülhetne a Rendészeti Kutatóintézet létrehozására is.”³⁸

A Társaság imázsának fejlesztése érdekében fontos a közszereplés, tagjainak a szervezet céljainak, érdekeinek megfelelő megnyilatkozása, a közvélemény s különösen az információt igénylő állampolgárok rugalmas, hiteles tájékoztatása. Ezt jól megalapozná, s folyamatosan támogatná, ha a Társaság – hasonlóan több más tudományos és szakmai szervezet jól működő gyakorlatához – az arra alkalmas tagjait egyetértésükkel szakértői adatbázisban felsorolná. A széleskörű tájékoztatás a médianyilvánosság tervezésével, kezdeményezésével még inkább kiterjeszthető.

A nyilvánosságnak vannak a képzéshez is szorosan kapcsolódó vonatkozásai. A képzés kulcsterület jellegét mutatja, hogy a Társaság 2013. májusi ülésén indította útjára „A Magyar Rendészettudományi Társaság jelene és jövője” című stratégiai és innovációs projektjét. A projekt egyik célja a Társaság képzési és továbbképzési tevékenységének megújítása volt. A cél elérése érdekében létrehozott egy Képzési és Továbbképzési Munkacsoportot, melynek javaslataiból több már megvalósult, de álljon itt néhány továbbra is időszerű:

- a „Visegrádi Esték” hagyományának felélesztése;
- rendészettudományi szemináriumok szervezése;
- a rendészettudomány tudásbázisának fejlesztése, rendszerezése;

³⁶ Főrizs Sándor: A Rendőrtiszti Főiskola hallgatóinak felkészítése a nemzetközi rendészeti együttműködésre. Rendőrtiszti Főiskola, Rendvédelmi Füzetek 2008/2. 5–10. o.

³⁷ Főrizs Sándor: Néhány európai ország határőrizete. Belügyi Szemle 2000/3. 87–100. o.

³⁸ Varga János: A helyzetudatosság és a reagálóképesség szerepe a migrációs válság határrendészeti kezelésében In: Tólas, Péter (szerk.): Magyarország és a 2015-ös európai migrációs válság. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. 101–124., 121. o.

- a „Rendészettudományi Kiadványok Regisztere” megalkotása;
- a rendészettudományi kutatások eredményeit tartalmazó ismerethordozók kiadása;
- a rendészeti ágazat terén megvalósuló továbbképzési programokba való bekapcsolódás, új programok kidolgozása akkreditálása;
- részvétel a hazai/nemzetközi felsőoktatási graduális képzésben, vendégprofesszori, vendégkutatói megbízások;
- az e-képzés modern lehetőségeinek céltudatos alkalmazása;
- az MRTT szervezetében folyamatosan működő Képzési és Továbbképzési Szakcsoport létrehozása;
- a képzési és továbbképzési tevékenység megjelenítése a Társaság honlapján,³⁹
- évente az MRTT tagjainak szervezett tanulmányutak a rendészeti szervezetek tevékenységének megismerésére, gyakorlati tapasztalatszerzésre.

Összegzés

A Magyar Rendészettudományi Társaság eddigi munkájáról előnyös képet mutat a rendészettudományi közélet mai helyzete. Jó alapot teremt ahhoz, hogy a soron következő időszak biztonsági kihívásaira a gyakorlatban alkalmazható válaszok születhessenek. Ehhez folyamatosan meg kell újulnia, tökéletesítenie kell módszertanát. A közélet szervezésében, fejlesztésében rá háruló feladatokat is az adott körülményeknek megfelelően kell végeznie. Ugyanakkor a rendészeti hivatás gyakorlása során a személyes életpályán (karrieríven) való előrehaladásban szintén előny a rendészettudományi közéletben való aktív, kezdeményező részvétel. Ehhez azonban nem szükséges tudományos fokozat vagy tagság a Magyar Rendészettudományi Társaságban. A tudományos közélet hazai és nemzetközi vérkeringésébe mindenki bekapcsolódhat, s ennek révén közösségi élményekkel is gazdagodva végezhet eredményesebb munkát, kiteljesítheti személyiségét.

A rendészettudományi közéletben a szervezeti és személyes érdek egybeesik, egymást erősíti.

³⁹ Gubicza József – Lantos Mihály – Lövei László – Nagy Judit – Szabó Andrea – Varga János (Szerk.: Varga János): A Magyar Rendészettudományi Társaság képzési és továbbképzési tevékenysége fejlesztésének lehetőségei. Határrendészeti Tanulmányok 2014/2. 4–27., 22–23. o.

A kötet szerzői

Dr. Balla József PhD rendőr ezredes, tanszékvezető egyetemi docens, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Hátárrendészeti Tanszék

Dr. habil. Balla Zoltán egyetemi docens, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészeti Jogi és Közigazgatási Tanszék

Prof. Dr. Blaskó Béla nyugállományú rendőr vezérőrnagy, egyetemi tanár, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetőjogi Tanszék

Dr. habil. Boda József nyugállományú nemzetbiztonsági vezérőrnagy, címzetes egyetemi tanár, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar

Prof. Dr. Bukovics István professor emeritus, Nemzeti Közszerológati Egyetem Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola

Dr. habil. Christián László rendőr ezredes, tanszékvezető egyetemi docens, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék

Erdős Ákos pénzügyőr őrnagy, tanársegéd, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Vám- és Pénzügyőri Tanszék

Dr. Fialka György PhD, elnök, Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara

Prof. Dr. Finszter Géza professor emeritus, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola

Prof. Dr. Főrizs Sándor nyugállományú rendőr dandártábornok, egyetemi tanár, Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola

Dr. Gaál Gyula PhD rendőr ezredes, hivatalvezető, Baranya Megyei Rendőr-főkapitányság

Dr. Gárdonyi Gergely PhD rendőr ezredes, főosztályvezető, Nemzeti Szakértői és Kutató Központ Bűnügyi Szolgáltatási Főosztály

Görbe Attiláné Dr. Zán Krisztina PhD rendőr ezredes, irodavezető, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Tudományos Ügyek Iroda

Dr. habil. Hautzinger Zoltán, tanszékvezető egyetemi docens, oktatási dékánhelyettes, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar

Prof. Dr. Korinek László, Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, elnök, Magyar Rendészettudományi Társaság

Dr. habil. Kovács Gábor rendőr dandártábornok, tanszékvezető egyetemi tanár, oktatási rektorhelyettes, Nemzeti Közzolgálati Egyetem

Prof. Dr. Kozáry Andrea, egyetemi tanár, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Nemzetközi és Európai Rendészeti Tanszék

Magasvári Adrienn pénzügyőr alezredes, tanársegéd, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Vám- és Pénzügyőri Tanszék

Dr. Mátyás Szabolcs PhD rendőr őrnagy, adjunktus, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Bűnügyi Stratégiai Tanszék

Dr. Ritecz György PhD nyugállományú rendőr ezredes, oktató, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola

Prof. Dr. Ruzsonyi Péter büntetés-végrehajtási dandártábornok, tanszékvezető egyetemi tanár, dékán, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar

Prof. Dr. Sallai János rendőr ezredes, tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettörténeti Tanszék

Dr. Szabó Andrea PhD pénzügyőr ezredes, tanszékvezető egyetemi docens, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Vám- és Pénzügyőri Tanszék

Dr. habil. Varga János nyugállományú határőr ezredes, oktató, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola